

**BILL O'REILLY
& MARTIN DUGARD**

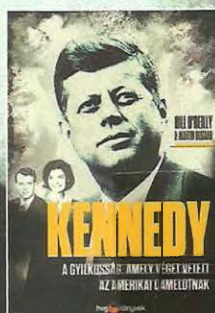
JÉZUS

**EGY KIVÉGZÉS
IGAZ TÖRTÉNETE**

Mintegy 2000 évvel ezelőtt egy szeretett és karizmatikus ifjú „forradalmár” felforgatta a Római Birodalom egyik legtávolabbi tartományát. Miközben a béke és a szeretet erejét hirdette, nagy hatalmú ellenségeket szerzett magának.

A könyv elrepít a korszak forrongó világába, és bemutatja azokat a jelentős hatású eseményeket, amelyek elkerülhetetlenné tették Jézus halálát. A názáreti életének és korának e magával ragadó, történelmi tények felhasználásával megírt regényében nem Messiásként, hanem emberi oldaláról ismerhetjük meg Jézust.

A SZERZŐK TOVÁBBI KÖTETEI:

3900 Ft | www.hvgkonyvek.hu

9 789633 041680

Jézus

EGY KIVÉGZÉS IGAZ
TÖRTÉNETE

Bill O'Reilly és Martin Dugard

A fordítás alapja:
Bill O'Reilly – Martin Dugard: *Killing Jesus: A History*.
Published by arrangement with Henry Holt & Company, LLC, New York.
All rights reserved.

Copyright © Bill O'Reilly and Martin Dugard, 2013

Fordította © Császár László, 2014

Szerkesztette: Szöllös Péter

Borítóterv: Tabák Miklós

HVG Könyvek
Kiadóvezető: Budaházy Árpád
Felelős szerkesztő: Konecz Gábor

ISBN 978-963-304-168-0

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet vagy annak részleteit tilos
reprodukálni, adatrendszerben tárolni, bármely formában
vagy eszközzel – elektronikus, fényképeszeti úton vagy más módon –
a kiadó engedélye nélkül közölni.

Kiadja a HVG Kiadó Zrt., Budapest, 2014
Felelős kiadó: Szauer Péter

www.hvgkonyvek.hu

Nyomdai előkészítés: Kedves László

Nyomás: Aduprint Kft.
Felelős vezető: Tóth Zoltán

*Ezt a könyvet azoknak ajánljuk, akik úgy szeretik
felebarátaikat, mint önmagukat.*

TARTALOM

Előszó ♦ 9

I. JÉZUS VILÁGA ♦ 13

II. ÍME, AZ EMBER! ♦ 99

III. HA ISTEN FIA VAGY, MENTSD MEG MAGAD,
ÉS SZÁLLJ LE A KERESZTRŐL! ♦ 185

Utószó ♦ 267

Zárszó ♦ 277

Köszönetnyilvánítás ♦ 281

Források ♦ 283

Az illusztrációk forrása ♦ 289

Név- és tárgymutató ♦ 291

ELŐSZÓ

KEZDET BEN VALA...

IGAZÁN KÖZHELYES LENNE AZT ÁLLÍTANI, hogy a názáreti Jézus a valaha élt legnagyobb befolyással rendelkező ember volt. Ma, közel két évezreddel az után, hogy római katonák brutális módon kivégezték, több mint 2,2 milliárd ember próbálja követni a tanításait, és hinni isteni mivoltában. Jézus tanai az egész világ alakulására hatással voltak, és ez a hatás napjainkban is jelen van.

Nagyon sok írás jelent már meg Jézusról, aki egy szerény ács fiaként született. Magáról az emberről azonban csak kevés ismerettel rendelkezünk. Ott van persze Máté, Márk, Lukács és János evangéliuma, ám ezek néha egymásnak is ellentmondani látszanak, és sokkal inkább spirituális szempontot követnek, mintsem történelmi hitelességgel próbálnának beszélni Jézus életének eseményeiről. Ki volt Jézus, és pontosan mi történt vele? A válasz olyannyira átítatott érzelmekkel, hogy megtárgyalása sok esetben vad vitákat eredményez.

Bár megírtuk ezt a tényeken alapuló könyvet, sem Martin Dugard, sem jómagam nem állítjuk, hogy mindent tudnánk Jézusról. Az azonban igaz, hogy mivel nagyon nagy ismeretanyaggal rendelkezünk, minden bizonnyal sok olyasmit megtudhat majd az olvasó ebből a könyvből, amiről korábban talán nem hallott. Kutatásaink

során olyan történet bontakozott ki előttünk, amely egyszerre lebilincselő és kétségbeejtő. Még ma is hatalmas lyukak tátongnak a Jézus életével kapcsolatos tudásban, így sok esetben kénytelenek voltunk a rendelkezésünkre álló lehető legjobb bizonyítékok alapján következtetéseket levonni azzal kapcsolatban, hogy mi is történhetett. Amilyen gyakran módunkban állt, a klasszikus művekre támaszkodtunk. Elsődleges forrásainkat a könyv utolsó oldalain soroltuk fel. Ahogyan a *Lincoln (Killing Lincoln)* és a *Kennedy (Killing Kennedy)*¹ esetében, ebben a könyvben is bevalljuk majd, ha nincsenek pontos ismereteink bizonyos eseményekről, vagy éppen olyan bizonyítékokat említünk, amelyek érzésünk szerint nem tekinthetők teljesen megbízhatónak.

A rómaiak csodálatos részletességű feljegyzéseket vezettek a korszakkal kapcsolatban, és Palesztinában is számos zsidó történetíró jegyezte le a történeteket. A legnagyobb problémánk abból fakad, hogy Jézus csak élete utolsó néhány hónapjában vált elég fontos személyiséggé ahhoz, hogy hivatalos személyek figyelmét is magára vonja. Addig ő sem volt több egyszerű zsidónál, aki egy különösen kegyetlen társadalomban élve mindennapos küzdelmet folytatott a fennmaradásért. A barátain kívül senki nem törődött azzal, hogy éppen mit csinál.

A barátok azonban szóban sok mindent továbbadtak, és ezekből az elbeszélésekből születtek az evangéliumok. Ez a könyv azonban nem kíván vallásos művé válni. Mi nem a Messiásként tekintünk Jézusra, hanem az emberként, akinek sikerült felforgatnia a Római Birodalom egyik legtávolabbi tartományát, miközben a béke és a szeretet erejét hirdetve nagy hatalmú ellenségeket szerzett magának. Az igazat megvallva, a Jézussal szemben feltámadó gyűlölet, valamint az ebből fakadó események biztosan nyomasztólag hatnak majd az olvasóra is. Kegyetlen történet ez, amely részben Júdeában

¹ Bill O'Reilly – Martin Dugard: *Lincoln – A merénylet, amely örökre megváltoztatta Amerikát (Killing Lincoln: The Shocking Assassination That Changed America Forever)* Ford.: Bojtár Péter, illetve Kennedy – *A gyilkosság, amely véget vetett az amerikai Camelotnak (Killing Kennedy: The End of Camelot)* Ford.: Garai Attila. Budapest, HVG Könyvek, 2013

játszódik, részben pedig Rómában, ahol a hű alattvalók istenekként tisztelték uralkodóikat.

Martin Dugard-ral mindketten római katolikusok vagyunk, és vallásos neveltetést kaptunk. Ugyanakkor kutatóknak is tekintjük magunkat, akiket elsősorban az hajt, hogy fontos történelmi személyek igaz történetét meséljük el, nem pedig az, hogy bárkit is megtérítsünk valamilyen vallásos hit számára. Ugyancsak az elkötelezettséggel láttunk neki Abraham Lincoln és John F. Kennedy történetének megírásához is, és a következő lapokon a názáreti Jézussal kapcsolatban is ezt az elvet követjük. Egyébként pedig mind Lincoln, mind Kennedy hitt Jézus isteni mivoltában.

Ha meg akarjuk érteni, mit ért el Jézus, és hogyan lehetséges, hogy ezért az életével fizetett, nagyon fontos tisztában lennünk a körülötte zajló eseményekkel. Olyan korban élt, amikor a nyugati világ fölött Róma uralkodott, ellentmondást nem tűrően. Az emberi élet fabatkát sem ért. A születéskor várható élettartam kevesebb mint 40 év volt, ha pedig valaki magára haragította római urait, annak még ennyi sem. A korszakkal kapcsolatban 1949-ben az elismert újságíró, Vermont Royster fogalmazta meg a következő csodálatos – bár talán kissé fellengzős – leírást:

Elnyomás volt – azok számára, akik nem voltak Tiberius császár követői... hiszen mi más értelmű volna az ember életének, mint az, hogy a császárt szolgálja?

Üldözték mindazokat, akik merészeltek másképpen gondolkodni, akik különös hangokat hallottak, vagy különös kéziratokat olvastak. Rabszolgaság lett a sorsa minden törzsnek, amely nem Rómából származott, megvetés azoké, akik másképpen néztek ki, mint a rómaiak. Ami pedig a leginkább megdöbbenő, hogy mennyire megvetették az emberi életet. Az erős számára mit számított, hogy eggyel több vagy kevesebb ember él ebben az egyébként is zsúfolt világban?

Ami egy Galileából származó férfi kijelentette, hogy adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami az Istené, és egyszerre fénygyúlt a világban.

Ennek a galileainak a szavai, a császárral való szembenállásként, új királyságot ígértek minden embernek, egy olyan királyságot, amelyben

mindenki büszkén járhat, és nem kell meghajolnia, csak az ő Istene előtt... A világra eljött hát a fény, akik pedig a sötétségben éltek, félelmükben megpróbálták elnyomni ezt a magányos hangot, és továbbra is elhitetni másokkal, hogy megváltást csak a jelenlegi uraiktól remélhetnek.

Az igazság pedig felszabadította az embereket, annak ellenére, hogy a sötétségben élők sértetten próbálták kioltani a fényét.

És – legalábbis egy rövid ideig – sikerrel jártak: Jézust kivégezték. A jó és a gonosz között zajló élet-halál harc lenyűgöző történetét azonban mind ez ideig senki nem mondta el a maga teljességében. Egészen mostanáig. Ennek a könyvnek éppen ez a célja, és köszönjük, hogy elolvassák.

BILL O'REILLY

Long Island, New York

I.

Jézus világa

ELSŐ FEJEZET

KR. E. 5., EGY MÁRCIUSI REGGEL
JÚDEA, BETLEHEM

A RRA A GYERMEKRE VADÁSZNAK, akinek még harminchat év van hátra az életéből.

A fővárosból, Jeruzsálemből érkező, állig felfegyverzett katonák vonulnak be a kisvárosba, Betlehembe. Egyetlen céljuk, hogy megtalálják és megöljék a csecsemőt. A vegyes anyanyelvű hadseregben szolgáló zsoldosok között éppen úgy vannak görögök, mint gallok vagy szírek. A gyermeket, habár ők ezt nem tudják, Jézusnak hívják, és egyetlen bűne, hogy egyesek hite szerint egy napon ő lesz a zsidók következő királya. Hogy ezt megakadályozza, a jelenlegi király, a halálosan beteg, félig zsidó, félig arab despota, Heródes, parancsot adott minden két évnél fiatalabb fiúgyermek meggyilkolására Betlehemben¹. Egyik katona sem tudja, hogyan néz ki a gyermek anyja vagy apja, és nem tudják azt sem, pontosan hol laknak, így minden

¹ Akkoriban két város is viselte a Betlehem nevet, és mind a kettő egyforma eséllyel lehet a születés helyszíne. Az a város, amelyben Dávid király született, mindössze néhány kilométerre fekszik Jeruzsálemtől. Régészeti kutatások arra utalnak, hogy Jézus születésének időszakában vagy nagyon kis falu volt, vagy nagyon kevesen laktak benne. A másik város Galileában található, Názárettől 6 km-re. Azok, akik

egyes gyermeket meg fognak ölni a kisvárosban, és az azt körülvevő területeken is.

Júdeában tavasz van, vagyis ellési időszak a juhok számára. A kanyargós földutak sűrű olajfaligetek és nyájaikat gondozó pásztorok mellett viszik a hadsereget. A katonák lábán saru van, a lábszáruk fedetlen, ágyékukat pedig a szoknyához hasonló *pteruges* takarja. A fiatal férfiakról csak úgy dől az izzadság a mellkasukat védő lemezpáncél, valamint a fejükön viselt, ónnal futtatott bronzból készült, görög stílusú sisak miatt, amely nemesak a fejük tetejét, de az arcuk oldalát is védi.

Nagyon is tisztában vannak azzal, milyen kegyetlen uralkodó Heródes, és hogy kész lenne megölni bárkit, aki a trónját fenyegeti. Ugyanakkor nincsenek erkölcsi kételyeik amiatt, hogy hamarosan kisgyerekeket kell lemészárolniuk, ahogyan amiatt sem, hogy lesz-e majd lelki erejük kitépni a sikoltozó gyerekeket anyjuk karjai közül, és kivégezni őket.² Ha eljön az idő, követni fogják a kapott parancsokat, és teszik a dolgukat – ha pedig nem, azzal a parancsmegtagadókra váró azonnali kivégzést kockáztatják maguk is.

A legtöbbben a kardjukat fogják használni. Minden katona oldalán ott lóg a római légiónok által kedvelt borotvaéles *pugio* és *gladius* júdeai változata. A gyilkosságokhoz azonban nem csak tört vagy kardot alkalmazhatnak. Ha a helyzet úgy kívánja, Heródes katonái kövel is bezúzhatják a gyermekek koponyáját, tömegesen dobhatják

szerint ez volt az a bizonyos Betlehem, azzal érvelnek, hogy a terhes Mária csak nehezen lett volna képes gyalog elmenni a közel 150 km-re levő másik helyszínre. Azok, akik a hagyományok szerinti települést tartják a szülőhelynek, általában a bibliai próféciára hivatkoznak, amely szerint Jézus Dávid király városában jön majd a világra, márpedig ez a Jeruzsálemhez közel eső Betlehem. Az a tény, hogy Mária és József először a születése után mindössze nyolc nappal, második alkalommal pedig a születést követő negyvenedik napon vitték el Jézust a jeruzsálemi Templomba, valóban arra mutat, hogy a gyermek a hagyományoknak megfelelő Betlehemben született.

² A népirtás nagyon is mindennapi esemény volt a klasszikus világban. „Felvágja a terhes nők hasát, megvágja a csecsemőket” – olvashatjuk egy ókori asszír versben. Gyakran nagyon is elfogadhatónak tartották abban az esetben, ha bosszúból vagy megelőző támadásként történt.

JERUZSÁLEM ÉS KÖRNYÉKE

Kr. e. 4 körül

Lépték mérföldben

Joppa és a belső
tenger felé

Jerikó felé

GIHON-
HEGY

Jeruzsálem

KEDRÓN-VOLGY
OLAJFÁK HEGYE

Betfagé

Betánia

HINNÓM VOLGYE

REFAIM-SÍKSÁG

J Ú D E A

Kedron-patak

JERUZSÁLEM

Joppa felé

GOLGOTA

ANTONIA-
ERŐD

Izráel
tava

GECEMÁNÉ
KERTJE

TEMPLOM

OLAJFÁK
hegye

Betánia
felé

Betlehem

Hebron felé

HERÓDES
PALOTÁJA

HASMÓNEUS-
PALOTA

Felsőváros

Silóám
tava

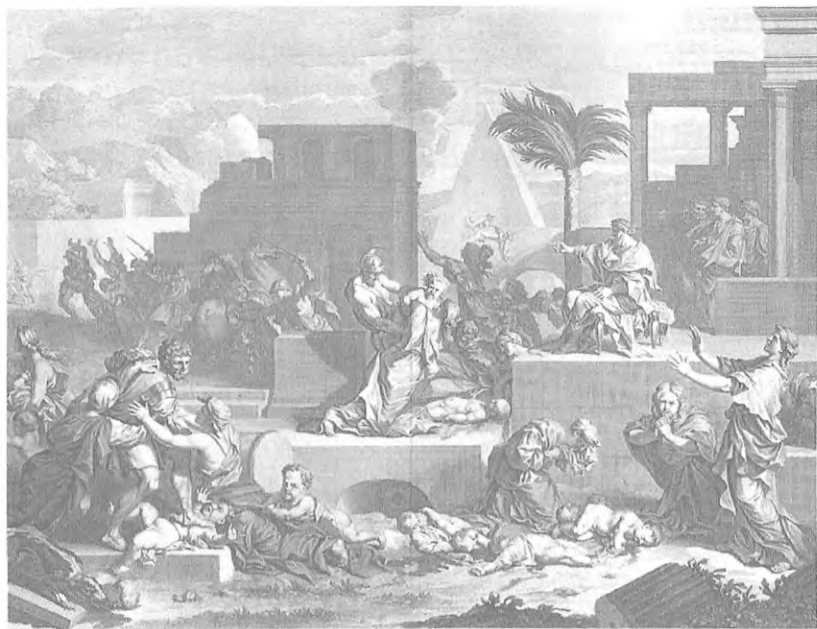
ALSOVÁROS
KEDRÓN-VOLGY

Méretarány lábban

Betlehem
felé

HINNÓM VOLGYE

Heródes lemészároltatja az ártatlanokat

le őket egy közeli szakadékba, vagy ujjukkal a csecsemők torkát szorítva, egyszerűen meg is fojthatják őket.

A végrehajtás módja nem számít. Most csak egyetlenegy fontos: akár a zsidók királya, akár nem, a csecsemőnek meg kell halnia.

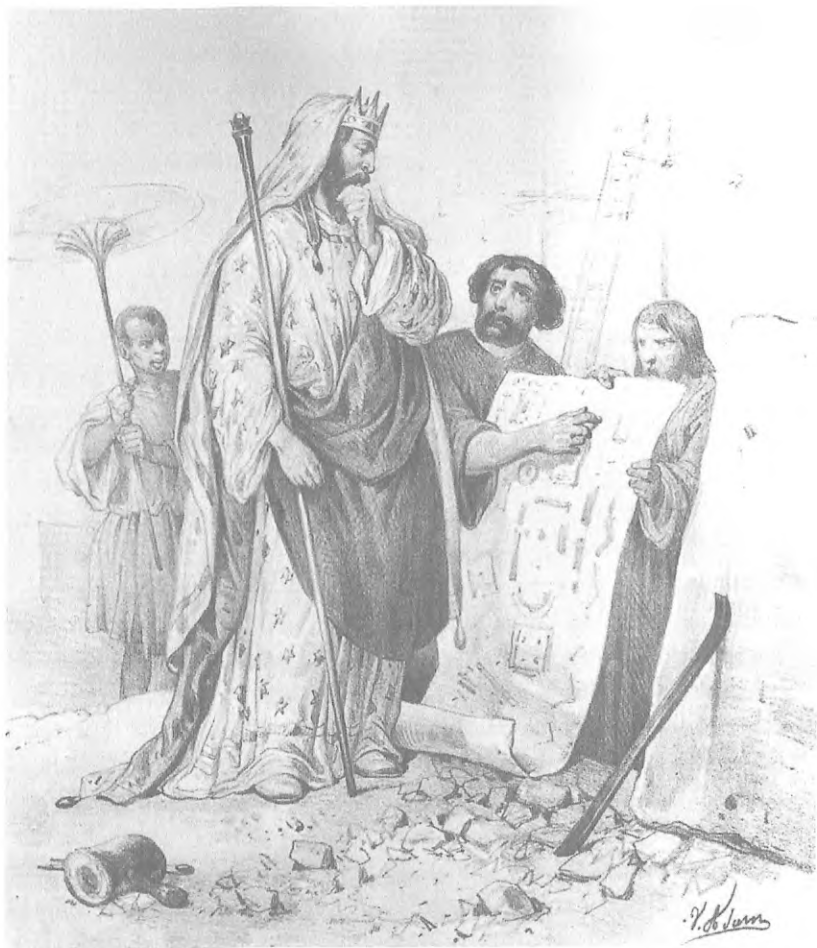
Heródes király eközben jeruzsálemi palotája ablakában áll, tekintete Betlehem felé réved. Izgatottan várja a jelentést a mézsárlás sikerességéről. Lent, a kövezett utcákon a Róma által kinevezett uralkodó zsúfolt bazárt lát, ahol megkapható minden, a víztől és a datolyától kezdve az átutazóknak szánt csecsebecséken keresztül a sült bárányhúsig. A fallal körülvett város, amelyben nem egészen 1,5 km²-en közel 80 ezer ember zsúfolódik össze, a Földközi-tenger

partjáról kiinduló kereskedelmi útvonalak kereszteződésében fekszik. Heródes szeme előtt egymás után tűnnek fel Galileából származó parasztok, színes ruhát viselő szír nők és azok a külföldi katonák, akiket azért fizet, hogy megvívják helyette a háborúit. Ezek a zsoldosok kiválóan harcolnak, azonban nem zsidók, és egyáltalán nem beszélnek héberül.

Heródes felsóhajt. Fiatakorában soha nem állt volna itt az ablakban, aggodalommal tekintve saját jövőjére. Egy olyan nagy király és rettenthetetlen harcos, amilyen ő maga is volt egykoron, csak parancsot adott volna, hogy szerszámozzák fel kedvenc fehér csataménjét, és személyesen vágatott volna el Betlehembe, hogy saját kezével végezzen a gyermekkel. Heródes azonban már hatvankilenc éves. Hatalmas hasa és kínzó egészségi problémái miatt a palotáját sem képes elhagyni, nemhogy nyeregbe szállni. Püffedt arcát szakáll keretezi, amely az állától egészen az ádámcsutkája alá ér. Római stílusú, uralkodói, bíborszínű tógát visel rövid ujjú, hófehér selyemtunikája fölött. Általában jobban szeret lilára színezett, puha bőrből készült harisnyát hordani, ma azonban a legfinomabb anyag érintése is kínzó fájdalmat okozna gyulladt nagylábujjában. Ez a magyarázata annak, hogy Heródes, egész Júdea legnagyobb hatalmú embere, mezítláb bicegve járkal a palotájában.

Számtalan betegsége közül a köszvény a legkevésbé rettenetes. A zsidók királya, ahogyan ez a hitre megtért, ám annak törvényeit meg nem tartó uralkodó hívatja magát, szenved még tüdőbetegségtől, vesebántalmaktól, sömörtől, gyenge a szíve, számos nemi úton terjedő betegsége van, és a gangréna egy olyan rettenetes formája is kínozza, amelynek eredményeképpen a nemi szervei rothadásnak indultak, elfeketedtek, és a lágyékát férgek lepték el. Ezért aztán nemhogy lovagolni, de egy széken egyenesen ülni sem képes.

Heródes megtanulta már, hogyan élhet együtt a betegségeivel és a fájdalmaival, ám a szóbeszéd miatt, hogy Betlehemben világra jött az új király, rémület tölti el. Azóta, hogy több mint 30 évvel korábban a rómaiak Júdea trónjára ültették, Heródes számtalan összeesküvést számolt fel, és több háborút vívott meg azért, hogy király maradjon. Kész volt meggyilkolni bárkit, aki a trónját fenyegette – és kivégeztette még azokat is, akikkel kapcsolatban csak sejtette,

Nagy Heródes a Templom bővítését felügyeli

hogy ilyesmire készülnének. A helybeliek felett abszolút uralommal rendelkezik. Nincsen egyetlen ember sem Júdeában, akit ne végeztethetne ki, ha úgy akarja. Felakasztatta, megköveztette, megfojtatta, megégettette, lekaszaboltatta, vadállatokkal vagy kígyókkal ölette meg vagy agyonverette ellenfeleit, és sokszor alkalmazta a nyilvános öngyilkosságnak azt a formáját is, amikor az elítéltet arra kénysze-

rítik, hogy valamilyen magas épület tetejéről levesse magát. Csak egyetlen kivégzési módot nem alkalmazna soha, a keresztre feszítést. E különösen lassú és megalázó halálbüntetés során az elítéltet előbb megkorbácsolják, majd a városfalakon kívül, jól látható helyen fakeresztre szegelik. A rómaiak a valódi mesterei eme brutális kivégzési módnak, és rajtuk kívül szinte senki más nem is gyakorolja. Heródesnek eszébe sem jutna azzal haragítani magára római feljebbvalóit, hogy a kedvenc kivégzési formájukat használja.

Tíz felesége van – vagyis csak volt, miután kivégeztette a szenvedélyes Mariammét, akiről gyanította, hogy összeesküdött ellene. A rend kedvéért természetesen kivégeztette anyósát, és Mariammétól született két fiát, Alexandert és Aristobulust is. Nem egészen egy éven belül pedig ugyancsak kivégezteti egy harmadik fiúgyermekét. Nem csoda, ha a pletykák szerint Augustus római császár egyszer nyilvánosan azt mondta, hogy „jobb, ha az ember Heródes disznója, semmint ha a fia lenne”.

Ez az új fenyegetés azonban, bár egy csecsemő formájában jön el, az eddigi legveszedelmesebb mind közül. A zsidó jövődömonológus századok óta jósolják az új király eljövetelét, aki majd a zsidók felett uralkodik.³ A próféciák szerint őt, pontosan meghatározott esemény bekövetkezése jelzi majd a Megváltó születését.

Az első: egy fényes csillag megjelenése az égen.

A második: egy gyermek világra jövele Betlehemben, abban a kisvárosban, amelyben ezer évvel korábban a nagy Dávid király is született.

³ A zsidók országát, az Isten által nekik, a követőinek adott „Ígért földjét” először Izrael néven ismerték. Ennek a királyságnak előbb az északi részét vették el az asszírok Kr. e. 772-ben, hogy valamivel később a babilóniaiak a déli részt is elfoglalják. Amikor a rómaiak Kr. e. 63-ban mindkét népet leigázták, a Jeruzsálemet övező területeket egységesen Júdea néven kezdték emlegetni. A teljes régió, ideértve Galileát is, Szíria római provincia közigazgatási területéhez tartozott, így Jézus korában sem az Izrael, sem a Palesztina megnevezést nem használta senki. Az Izrael név csak 1948. május 14-én, a független zsidó állam megalakulásakor tért vissza a köztudatba, vagyis közel 4000 évvel az után, hogy az első zsidók megérkeztek az Ígért földjére.

A harmadik prófécia szerint a gyermek Dávid király egyenes ági leszármazottja lesz, ami a templom részletesen vezetett születési feljegyzései alapján könnyedén igazolható.

A negyedik szerint nagy hatalmú emberek utaznak Betlehembe messzi országokból, hogy az újszülöttnak hódolhassanak.

Végül pedig: a gyermek szűz anyától fog születni.⁴

Ami Heródest leginkább aggasztja, hogy pontosan tudja, ezek közül az első kettő már bekövetkezett. Biztosan még jobban kétségbe esne, ha tudná, hogy valójában már mind az öt esemény megtörtént.

Heródes ugyanesak nem tudja, hogy a gyermek neve Jesua ben Joszef – vagy Jézus, amelynek jelentése „Jahveh, a szabadító”. A király először azoktól az utazóktól értesül Jézus születéséről, akik azért jöttek ide, hogy hódoljanak neki. A napkeleti bölcseknek nevezik őket, és azért álltak meg a palotájában, hogy tiszteletüket tegyék neki úton a kisfiú felé, akit imádni szeretnének. Csillagászok, jövődömondók, nagy tudású emberek ők, akik részletesen tanulmányozták a világ számos vallásának szent szövegeit, többek között a Tanakhot is, amely történelmi események, próféciaik, versek, valamint énekek formájában mondja el a zsidóság történetét.⁵ Ezek a vagyonos utazók több mint 1500 km-t tesznek meg nehezen járható sivatagi területeken keresztül, egy különösen erős fénnel világító csillagot követve, amely minden reggel, közvetlenül nap-

⁴ A próféciaikat sorban, a következő helyeken találhatjuk meg: Mózes negyedik könyve (4Móz) 24,17; Mikeás (Mk) 5,2–5; Jeremiás (Jer) 23,5; Ézsaiás (Ézs) 9,7; Zsoltárok könyve (Zsolt) 72,10–11 és Ézs 7,13–14.

⁵ A zsidó hagyomány három legfontosabb szöveggyűjteménye a Tanakh, a Tóra és a Talmud. A Tanakh a zsidó szentírás kanonikus összefoglalása, és a bizonyítékok szerint mintegy 500 évvel Krisztus születése előtt jelent meg először. A Tanakhot zsidó bibliaként is emlegetik, míg a keresztények Ószövetség néven utalnak rá. A Tóra a Tanakh első öt könyvéből, vagyis Mózes öt könyvéből áll, amelyek címe sorban: a Teremtés könyve, a Kivonulás könyve, a Leviták könyve, a Számok könyve és a Második törvénykönyv. A Talmud közel 600 évvel később, a Templom Kr. u. 70-ben bekövetkezett lerombolását követően született. Rabbinusi tanítások, magyarázatok és filozófiai értelmezések gyűjteménye, amely arra szolgált, hogy inkább írásos formában, mint szózhagyomány útján maradjanak fenn.

kelte előtt jelenik meg az égen. „Hol van az újszülött, a zsidók eljövendő királya? – kérdezik, miután megérkeznek Heródes palotájába. – A keleti égen támadt fényes csillagot követve jöttünk el, hogy őt tiszteljük.”⁶

A bölcsek arannyal, mirhával és tömjénnel, vagyis édes illatú gyantával megtöltött ládákat hoztak magukkal. Ezek a papok tanult, nagy tudással rendelkező személyek. Életüket áthatja a megismerés igénye és a filozófia. Heródes éppen ezért úgy okoskodik, hogy vagy teljesen megbolondultak, amikor hatalmas kincsükkel együtt elindultak a végtelen és veszedelmes pártus sivatagon keresztül vezető újtjukra, kockáztatva, hogy kirabolják őket, vagy valóban őszintén hisznek abban, hogy ez a gyermek lesz az új király.

Éktelen haragra gerjedve hívatja magához vallási tanácsadóit. Világi emberként csak nagyon kevés ismerettel rendelkezik a zsidó próféciákkal kapcsolatban. Ragaszkodik hozzá, hogy a főpapok és a vallási törvények tanítói pontosan mondják meg neki, merre található az új király. A válasz pillanatnyi várakozás nélkül érkezik: „A júdeai Betlehemben.”

A szerény tanítók, akiket Heródes kihallgat, egyszerű, fehér vászonsapkát és -ruhát viselnek. A Templom szakállas papjai azonban választékosan öltözködnek, a fejükön kék-fehér vászonsapka, a homlokrészen színarany fejpánttal, kék ruhájukat pedig élénk színű rojtok és csengők díszítik. A ruha felett viselt köpönyeg és a tarsoly mind aranydíszítésektől és berakott drágakövektől csillog. A ruházatuk a mindennapok során is kiemeli őket Jeruzsálem lakosai közül,

⁶ Mt 2,2. 1991-ben a Királyi Csillagászati Társaság negyedévenkénti folyóirata, a *The Quarterly Journal of the Royal Astronomical Society* 32. kiadásának 389–407. oldalán megjelent cikkében említést tesz arról, hogy a feljegyzések szerint kínai csillagászok megfigyeltek egy lassan mozgó, hosszú csóvájú üstökös, amely Kr. e. 5 márciusában haladt keresztül az általuk látható égbolton. Ez a *szujsing*, vagy „csillag” több mint 70 napon keresztül látszott a Baktérítő környékén. Ugyanez az üstökös Perzsiából, a bölcsek hazájából nézve közvetlenül a napkeltét megelőző órákban lett volna látható. A Föld-pálya menti mozgásának köszönhetően ez az üstökös a bölcsek utazásának ideje alatt végig közvetlenül előttük világított volna az égen – vagyis valóban, úgymond, követték volna a csillagot.

Heródes király ugyanakkor még a jelenlegi, leromlott állapotában is sokkal fenségesebb jelenség a teremben jelen levőknél. Folytatja a papok és tanítók faggatását:

– Hol van hát a zsidóknak ez az úgynevezett királya?

– Te pedig, efrátaí Betlehem, bár a legkisebb vagy Júda nemzetségei között – idézik válaszul szó szerint Mikeás próféta majd' hét évszázaddal korábbi szavait –, mégis belőled származik az, aki uralkodni fog Izráelen.⁷

Heródes útjukra cseszti a napkeleti bölcseket. Távozásuk előtt királyi parancsba adja nekik, hogy keressék meg a csecsemőt, majd térjenek vissza Jeruzsálembe, és mondják meg, pontosan hol található a gyermek, mert ő is személyesen szeretne hódolni neki.

A napkeleti bölcsek azonban átlátnak a hazugságon. Soha nem térnek vissza.

Az idő csak telik, Heródes pedig végül rádöbben, hogy cselekednie kell. Erődszerű palotája ablakaiból egész Jeruzsálemre rálát. Balra emelkedik a hatalmas Templom, egész Júdea legfontosabb és legszentebb épülete. A gigantikus kőszikla tetején emelkedő épület sokkal inkább tűnik erődítménynek, mint pusztán az Isten tiszteletére szolgáló helynek; a zsidók népének, valamint ősi hitének fizikai megtestesítője is egyben. A Templomot először Salamon építtette a Kr. e. 10. században. Kr. e. 586-ban a babilóniaiak teljesen lerombolták, hogy azután közel 70 évvel később, a perzsák uralma alatt Zerubbabel és mások felépíttessék a Második Templomot. Heródes utasítására nemrégén elvégezték az épületegyüttes teljes felújítását, és ennek részeként a Templomot oly hatalmas méretűre növelték, hogy mellette Salamon eredeti Temploma is eltörpült volna. A Templom és kapcsolódó épületei többé már nemcsak a judaizmust szimbolizálják, de a gonosz király hatalmát is egyben.

Ironikus, hogy Heródes félelemmel eltelve tekint Betlehem felé, miközben Jézus és a szülei már kétszer is ellátogattak Jeruzsálembe, és személyesen is megjelentek a hatalmas kőerődítésben, a Templomban, amely éppen azon a helyen áll, ahol valamikor régen Ábrahám, a zsidó pátriárka kis híján feláldozta saját fiát, Izsákot.

⁷ Mik 5,1

Az első látogatásra a Jézus születését követő 8. napon került sor, hogy a gyermeket körülmetéltessék.⁸ A próféciának megfelelően akkor és ott adták neki hivatalosan is a Jézus nevet. A második látogatáskor Jézus már 40 napos volt. Ekkor azért hozták el a csecsemőt a Templomba, hogy a zsidó hit törvényeinek megfelelően, formálisan bemutassák Isten színe előtt. Apja, József, az ács, a szokásoknak megfelelően vásárolt két galambfiókát, amelyeket a pillanat tiszteletére feláldoztak.

Valami különös és misztikus történt azon a napon, amikor Jézus és a szülei beléptek a Templomba – valami, ami arra utalt, hogy Jézus valóban különleges személy. Két idegen, egy idős férfi és egy idős nő látta meg a gyermeket az imádkozó hívőkkel teli udvaron, és – bár semmit nem tudtak sem a csecsemő Jézusról, sem pedig arról, hogy születésével ősi próféciát teljesített be – egyenesen oda mentek hozzá.

Máriát, Józsefet és Jézust senki nem ismerte Jeruzsálemben. Útközben is próbálták a lehető legkevésbé felhívni magukra a figyelmet. Az imént említett idős férfit Simeonnak hívták, és hitte, hogy addig nem halhat meg, amíg a tekintetét a zsidók királyára nem veti. Simeon megkérdezte, hogy a kezébe veheti-e az újszülöttet, Mária és József pedig beleegyezett. Simeon a karjában tartva a kis Jézust, hálaímtét mondott Istennek, megköszönve neki, hogy a saját szemével láthatta az új királyt. Azután a következő szavak kíséretében adta vissza a gyereket Máriának: „Íme, ő sokak elesésére és felemelésére rendeltetett Izráelben, és jelül, amelynek ellene mondanak. A te lelkedet is éles kard járja majd át.”⁹

⁸ Március hónapja egybeesik az evangéliumi leírásokkal, amelyek szerint pásztorok gondozták a nyájukat a domboldalakon, hiszen ez az elletés időszaka is. December 25-ét, amelyet napjainkban Jézus születésének napjaként ünnepelünk, a rómaiak választották ki akkor, amikor a 4. században az egész birodalomban államvallássá tették a kereszténységet. A rómaiak számára ez a nap valamikor a Saturnalia néven ismert, buja orgiákban tobzódó ünnepi időszak utolsó napját jelentette. Amikor felhagytak a bujasággal terhes életformájukkal, logikusnak tűnt, hogy ezt követően ezen a napon már új megváltójuk születését ünnepeljék.

⁹ Lk 2, 32–34

Ebben a pillanatban lépett oda hozzájuk az idős nő, Anna.¹⁰ Nyolcvannégy éves, megözvegyült prófétanő volt, aki életének minden éber pillanatát a Templomban töltötte, böjtölve és imádkozva. Még Mária és József fülében csengtek Simeon szavai, amikor előre lépett, és ugyancsak dicsőíteni kezdte Jézust, fennhangon adva hálát Istennek, amiért ezt a különleges gyermeket elhozta a világnak. Azután a lehető legfurcsább kijelentést tette Máriának és Józsefnek, amikor azt mondta nekik, hogy a fiuk egy napon felszabadítja Jeruzsálemet a római uralom alól.

Máriát és Józsefet büszkeség töltötte el Simeon és Anna szavait hallva, és ahogyan bármely szülőt, őket is lenyűgözte ez a kiemelt figyelem. Ugyanakkor kicsit bizonytalankodva gondoltak arra, mire utalhat a kard és a megváltás említése. Dolguk végeztével elhagyták a Templomot, és kiléptek Jeruzsálem zsúfolt utcáira. Boldogsággal vegyes aggodalommal gondoltak arra, vajon milyen életet szánhat a sors újszülött fiuknak.

Ha Heródes akkor tudja, hogy Jézus mindössze karnyújtásnyira – pontosabban valamivel több, mint 500 m-re – van tőle, talán kínzó kétségei is megszűnnek. Mária, József és Jézus azonban abban a pillanatban csak három egyszerű ember volt a Templom közelében, a bazáron és a keskeny, kanyargós utcákon tolongó sokadalomban.

A Templom az örökkévalóságig állni fog, hirdetve Heródes nagyságát. Legalábbis a király ezt hiszi. Ironikus módon ő maga – köszönhetően annak, hogy nem istenfélő és vallásos, viszont kegyetlen

¹⁰ Annára Lukács evangéliumában mint prófétanőre utalnak. Az egész Újtestamentumban ő az egyetlen nő, akit prófétai címmel ruháznak fel. Ez azt jelentette, hogy olyasmit is megláthatott, ami mindennapi emberek elől rejtve maradt. Továbbá azt is jelentette, hogy sokkal magasabb ranggal rendelkezett, mint Simeon, akire ugyanitt csak mint „igaz és istenfélő emberre” utalnak. Lukács ugyancsak nevesíti Anna törzsét, az Ásert, ami nagyon ritka az Újtestamentumban felbukkanó személyek esetében.

elnyomással uralkodik a zsidók felett – nem szívesen látott személy a falai között.

A Templomon túl, a Kedrón-völgy túloldalán emelkedik meredeken az Olajfák hegye, ahol a fehérén kivillanó mészkösziklával tarkított zöld legelőkön pásztorok terelik nyájaikat. Hamarosan itt a zsidó húsvét, a pészah ideje, és több tízezer zarándok érkezik Heródes királyságának minden sarkából, készen arra, hogy jó áron megvásárolja és a hatalmas Templomban áldozatképpen levágassa ezeket a bizonyos bárányokat.

A gyermekek lemészárlása Betlehembben sok tekintetben ugyanilyen áldozat. Az ő haláluk Heródes uralmát szolgálja – ami gyakorlatilag ugyanaz, mintha azt állítanánk, hogy a Római Birodalom nevében gyilkolja le őket. Róma nélkül Heródes egy senki. Mivel a királyságát csak és kizárólag a kegyetlen és teljhatalmú császárságnak köszönheti, joga és kötelessége, hogy terjessze annak elnyomó politikáját. Róma vasmarokkal irányított birodalmában Heródes királysága egyedülállónak számít. A zsidók népe ősi civilizáció, tagjai olyan vallási rendszer szerint élnek, amely sok tekintetben szöges ellentétben áll Rómáéval – utóbbiban ugyanis számos pogány istent tisztelnek, szemben a zsidók egyistenhitével.

Ebben az ingatag kapcsolatban Heródes a közvetítő szerepét tölti be. A rómaiak őt fogják felelősségre vonni minden problémáért, amelyet a zsidók állítólagos új királya okoz nekik, és nem fogják tűrni, hogy olyan uralkodó üljön a trónra, akit nem ők választottak. Ha pedig ennek az új „királynak” a követői fellázadnak, Róma véresen elfojt minden, a fennálló rendszer ellen felszólaló hangot. Jobb lesz tehát, ha ezt az ügyet Heródes személyesen intézi el.

A palotájából közvetlenül nem látja ugyan Betlehemet, a kisváros azonban néhány alacsonyabb, zöldellő dombon túl, mindössze 10 km-re helyezkedik el. Nem látja az utcákon hömpölygő vérfolyamot, nem hallja a gyermekek és a szüleik rettegéssel teli sikoltását sem. Ahogyan kipillant az ablakból, úgy érzi, a lelkiismerete tiszta. Kit érdekel, ha egyesek elítélik, mert tucatnyi kisgyermeket gyilkoltat le? Ma éjjel nyugodtan fog álomba merülni azzal a biztos tudattal, hogy minden, amit tesz, hasznos az uralma szempontjából, hasznos Júdeának, és hasznos Rómának is. Ha Augustus császár

híret veszi a mézszárlásnak, biztosan megértő lesz vele szemben, hiszen Heródes csak azt teszi, amit tennie kell.

Jézusnak és szüleinek éppen csak sikerül elmenekülniük Betlehemből. József rettenetes rémálomból ébred, amelyben előre látja, mi vár rájuk. Az éjszaka közepén ébreszti fel Máriát és Jézust, majd azonnal elmenekülnek. Heródes katonái túl későn érkeznek. Hiába mézszárolják le a gyermekeket, betöltve a jóslatot, amelyet vagy 500 évvel korábban az ellentmondásos próféta, Jeremiás tett.¹¹

Jézus életének eseményeivel kapcsolatban még sokkal több próféciát találhatunk a Szentírásban, és ezek, miközben Jézus férfivá érik, sorra beteljesülnek. Viselkedése miatt forradalmárnak tekintik majd, és egész Júdeaóban ismertté válik magával ragadó beszédei, valamint a megszokottól eltérő tanításai miatt. Az egyszerű zsidó emberek nagy tiszteletben tartják, viszont fenyegetést látnak benne mindazok, akik hasznát húznak a nép kiszákmányolásából: a főpapok, az írástudók, a vének, Júdea báburalkodói, és ami mindennél fontosabb, a Római Birodalom.

Márpedig Róma nem tűrheti, hogy fenyegetse. Köszönhetően az olyan birodalmaknak, mint a makedón, a görög, valamint a perzsa, amelyek Róma előtt jelentős szerepet tölthettek be a történelemben, a rómaiak megtanulták és mesteri szintre fejlesztették a kínzás és az üldözés művészetét. A lázadókkal és a bajkeverőkkel pedig

¹¹ Széles körű vita folyik azzal kapcsolatban, hogy egészen pontosan hány évet élt Jézus, abban azonban a legtöbben egyetértenek, hogy Kr. e. 5 vagy 6 tavaszán született. Erre ugyanis, lévén, hogy Nagy Heródes Kr. e. 4-ben halt meg, történelmi bizonyítékaink is vannak. Jézus halála niszán havának 14. napjára esett. Mivel a zsidó húsvét kezdetének meghatározására a holdnaptárt veszik figyelembe, kijelenthetjük, hogy Jézus Kr. u. 27–30. környékén, egy pénteki napon halt meg. A történelmi tények szerint Jézus halálakor Pilátus és Kajafás egyaránt hatalmon volt Júdeaóban, amire a Kr. u. 26–37-ig tartó időszakban került sor, ennek megfelelően logikus, hogy Kr. u. 30-at tekintjük a halála évének, miközben az, hogy ekkor Jézus hány éves volt, még mindig vitatott.

gyorsan és kegyetlenül leszámolnak, hogy másoknak eszükbe se jusson követni a példájukat.

Ez lesz Jézus sorsa is, és ezzel szintén megvalósít egy próféciát.

Egyelőre azonban mindez a távoli jövőbe vész. Történetünk e pontján Jézus még karon ülő gyermek, akit végtelen szeretettel nevel Mária és József. Istállóban született, meglátogatták a napkeleti bölcsek, átadták neki gazdag ajándékaikat, most pedig szüleivel együtt menekül Heródes és a Római Birodalom elől.¹²

¹² A Jézussal kapcsolatos, leginkább első kézből való tények, idézetek és történetek Máté, Márk, Lukács és János evangéliumában maradtak fenn számunkra. Manapság nagyon sokan vonják kétségbe ezek igazságtartalmát, azonban a témával foglalkozó tudósoknak és régészeknek hála, egyre szélesebb körben tartják őket történelmileg hivatalos dokumentumoknak. A tudósok azon az állásponton vannak, hogy Máté evangéliumát a tanítvány és egykori adószedő valamikor Kr. u. 50 és 70 között jegyezte le, görög nyelven. Márk evangéliumát Péter egyik közeli barátja, János Márk jegyezte le, aki nagy valószínűséggel éppen Péter prédikációiból ismerkedett meg Jézussal. Máté és Márk evangéliuma annyira hasonlít egymásra, hogy sokan azt gyanítják, Máté Márkot használta fel forrásként – vagy éppen fordítva. Lukács Pál barátja volt, a korábbi farizeusé, aki csak viszonylag későn tért meg a keresztény hitre, ezt követően azonban a tanítványoknál is buzgóbban prédikált. Lukács evangéliuma nem zsidó hallgatóságnak íródott, és középpontjában az üdvözülés áll. János evangéliumát maga a tanítvány jegyezte le, és elsősorban az evangelizációra koncentrált. János evangéliuma görögül íródott, és többen úgy tartják, ez volt a legutolsóként lejegyzett az evangéliumok között. Máté, Márk és Lukács evangéliumait szinoptikus evangéliumok néven ismerjük, ugyanis ez a három számottevően megfelel egymásnak. A négy evangéliumot kánoni evangéliumoknak nevezzük, ugyanis részét képezik a keresztény hit alapvető törvényeinek. János a másik három evangélistától függetlenül írt, ő ugyanis Mátéhoz hasonlóan, mintegy szemtanúként, egészen egyedi megközelítésben beszél Jézusról. Ha valóban ő írta meg utolsóként az evangéliumát, akkor tényleg csakis övé lehet a végső szó Jézus életének történetével kapcsolatban – nemcsak abból a szempontból, hogy általa megerősítést nyernek a korábbi evangéliumokban leírtak, hanem azért is, mert pontosan megadja az események megtörténtének időpontját és sorrendjét. Tény, hogy János személyesen jelen volt Jézus tanításainak minden fontosabb állomásánál, és ennek megfelelően mindezekről élénk részletességgel, személyes emlékek alapján beszél. Sőt a tanítványok között is a legközelebbi bizalmas barátja volt Jézusnak („a tanítvány, akit Jézus szeretett” – büszkélkedik a Jn 20,2-ben, ami ugyancsak példája annak, hogy a tanítványok egymással versengtek vezetőjük szeretetért és figyelméért), ami csak még figyelemre méltóbbá teszi az írást.

MÁSODIK FEJEZET

KR. E. 44. MÁRCIUS 15., DÉLELŐTT 11 ÓRA
RÓMA

A DICTATOR, AKINEK CSAK EGY ÓRA VAN HÁTRA AZ ÉLETÉBŐL, rabszolgák által hordozott gyaloghintóban utazik. Julius Caesar kényelmesen elhelyezkedett odabent. A tőle megszokott elegáns öltözkédést viseli: lazán megkötött övet, fehér selyemtunikája fölött bíbor gyapjútógát, a fején pedig tölgyfa leveleiből font koszorút, amely egyrészt bizonyítja hősiességét, másrészt eltakarja gyűlölt kopasz foltját. Caesar az utóbbi időben rászokott arra, hogy vörös csizmát viseljen, ezen a napon azonban saru van a lábán.

Futólag eszébe jut ugyan, hogy máris késésben van a szenátussal való találkozójáról, de ebben a pillanatban sokkal jobban foglalkoztatja a szóbeszéd egy ismert ember hamarosan bekövetkező halálával kapcsolatban – hiszen ő az az ember. Caesarnak természetesen fogalma sem lehet arról, hogy ezúttal igaznak bizonyulnak majd a suttogva terjedő mendemondák.

Julius Caesar az egész világ leghatalmasabb embere. Olyan nagy a befolyása, hogy nemcsak az év napjainak számát változtatta meg, de hamarosan elnevezik róla születése hónapját és az egész naptárat is. A hétnapos zsidó naptár szerint szerda van. A rómaiak azonban nyolcnapos időszakokkal számolnak, és a napokat betűkkel

Kr. e. 44 körül

jelölik, így ez a nap egyszerűen „C”. Ugyancsak hisznek abban, hogy minden egyes napkeltét számmal kell ellátni, így Caesar vadonatúj, Julianus-naptára szerint a pontos dátum Kr. e. 44. martius havának 15. napja.

Másképpen, március idusa. És ahogyan a nagy római szónok és jogtudós Cicero hamarosan megírja, március idusa mindent megváltoztat.

Az ötvenöt éves Divus Julius – vagyis az „Isteni Julius”, amint később a szenátus utalni fog rá – gyaloghintón utazik keresztül Rómán. A nap melegen süt, de nem perzsel, és ahogyan elhalad mellettük, az emberek mind csodálattal eltelve húzódnak hátra. Habár csak átlagos testmagasságú, becsvágya annál hatalmasabb – megtámadta, elfoglalta vagy Róma szövetségesevé tette a napjainkban Spanyolországgként, Nagy-Britanniaként, Franciaországgként,

Julius Caesar

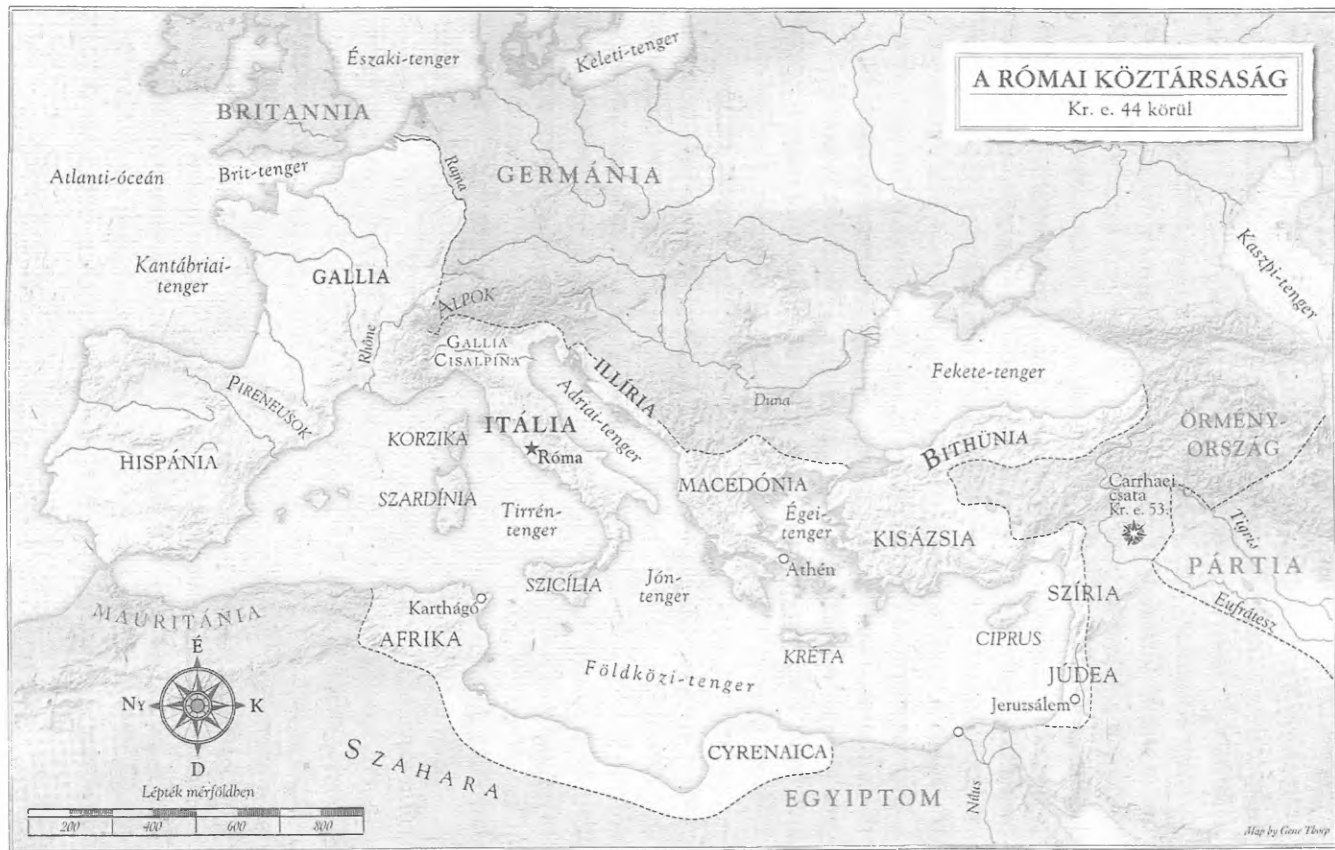
Egyiptomként és Olaszországgként ismert területeket. Magánélete ellentmondásokkal teli. Keveset eszik, még kevesebbet iszik, ám számolatlanul szórja a pénzt – egy alkalommal megbízást adott egy vadonatúj villa felépítésére, és miután elkészült, egyszerűen leromboltatta az egészet, mert úgy érezte, nem teljesen tökéletes. Miközben a római férfiak legtöbbje igyekszik gátat szabni szexuális étvágyának abban a hitben, hogy a túlságosan gyakori szexuális aktus kiszívja a testből az életerőt, Caesar mit sem törődik ilyesmivel. Calpurnia a harmadik felesége, és Caesar már negyvenéves volt, amikor először vitte ágyba az akkor még szűz, tizenhat éves leányt – mellette számos szeretőt is tart, köztük Kleopátrát, Egyiptom becsúszó királynőjét is.

Caesar katona és államférfi is egyben. Ahogyan a párnákon hátra-dőlve utazik, a gyilkosságon töpreng – a saját meggyilkolásán. Barátok, jövődörmöndök, de még szeretett Calpurniája is arra figyelmeztette, hogy valami rettenetes fog történni ezen a napon. Épp a felesége volt az oka annak is, hogy késésben van, hiszen az előző éjjelen rettenetes rémálma volt, amelyben férjét merénylők ölték meg. Annyira nagy hatással volt rá az élmény, hogy könnyörgött neki, ne jelenjen meg a szenátus előtt. Szokványos esetben Caesar mit sem törődött volna felesége rémlátomásaival, de az elmúlt néhány napban több informátora is jelezte neki, hogy összeesküvést szőttek a megölésére. Végül úgy határozott, hogy nem fogja komolyan venni a figyelmeztetéseket, sőt megpróbálja a lehető legkönnyedebben kezelni a dolgot.

– Mi a legédesebb halál? – kérdezte Lepidus, Caesar helyettese két nappal korábban, a vacsora mellett.

– Az, amelyik váratlanul éri az embert – vágta rá azonnal a dictator.

Egész délelőtt úgy tűnt, hogy Caesar beadja a derekát Calpurniának, és megteszi, amit kér. Még üzent is, hogy a szenátus aznapi ülését elhalasztja. Ám azután megérkezett otthonába Decimus Brutus, a nagy tábornok, aki a gall háborúk idején szétzúzta a venét flottát, és könnyörögve kérte, ne törődjön Calpurnia félelmeivel. Emlékeztette Caesart, hogy a terveknek megfelelően hamarosan útnak indul a Júdeától keletre fekvő pártus sivatagba, ahol mintegy tíz évvel korábban, a carrhaei csatában Róma légioi történetük egyik leg-

véresebb vereségét szenvedték el. Ez a mostani hadjárat is azért indul, hogy leigázza a mai Közel-Kelet hegyvidékes területeiről származó pártusokat, illetve tovább terjessze Rómának az ismert világra kiterjedő hatalmát.

A légiónak március 18-án, vagyis mindössze három nap múlva kelnek útra. Caesar hónapokig, de talán évekig távol lesz Rómától. Nagyon fontos tehát, hogy megjelenjen a szenátus előtt, és lezárjanak néhány halasztást nem tűrő ügyet. Brutus utal arra is, hogy Caesarra hatalmas meglepetés vár. Egy hónappal korábban a 900 tagú szenátus élete végéig tartó dictatori címet adott neki, most pedig Brutus bizalmasan arra utal, még a dél beállta előtt talán királlyá is kinevezik. Ez azt jelentené, hogy 500 év óta ő lenne az első személy, aki ezt a rangot megkapja.

Azóta, hogy Kr. e. 509-ben megdöntötték Lucius Tarquinius Superbus uralkodását, a rómaiak teljes megelégedettséggel élnek a köztársaság keretei között, és olyannyira ellene vannak egy uralkodó gondolatának is, hogy a *rex* – ami latinul királyt jelent – valódi szitokszónak számít. Ahogyan azonban Caesar találkozása a szenátussal mindinkább közeledik, egyre inkább meggyőzi magát arról, hogy vele szemben másképpen éreznek az emberek. Hosszú évek óta annak szenteli az életét, hogy az egyszerű rómaiak elégedetten éljenek a birodalomban. Ennek egyik módja, hogy mindenki számára elérhetővé tette a legnépszerűbb szórakozási módokat – és így elterelhetette a figyelmüket minden olyan problémáról, amely a kormányzásával kapcsolatban esetleg felmerülhetett bennük. Ahogyan a Via Sacrán álló otthonából a szenátus felé vezető útja során áthalad a pomeriumon, Róma megszentelt határán, tisztán hallja a vérzivataros gladiátorküzdelmek otthonaként szolgáló Pompeius színházából a tömeg fülsiketítő üvöltését.

Caesar legnagyobb riválisa, Pompeius a róla elnevezett színházat tizenegy évvel korábban építtette fel. Az oszlopokkal díszített épület kőből és betonból készült, szemben a Rómában akkoriban elterjedt faszervezetű színházakkal, és építése során egyedülálló megoldásokat alkalmaztak. Méreteit tükrözi, hogy Róma 700 éves történelme során nem volt egyetlen más, szórakoztatás céljából készült épület sem, amely ennél nagyobb vagy díszesebb lett volna.

Az egyik fele a félkör alakú amfiteátrum, ahol olyan szórakoztató műsorokat nézhetnek a tömegek, mint a színházi előadások vagy a gladiátorküzdelmek. Elefántokkal vívott, megrendezett csaták is több alkalommal kerültek itt színre, de sokkal gyakoribbak voltak az emberek egymással vagy oroszlánokkal vívott küzdelmei.

A kertben színpompás virágágyások és szökőkutakkal, valamint szobrokkal díszített árkádok szolgálják a látogatók kényelmét, a nap fényétől és az esőtől félig eltakarva. Ennek a „színháznak” egy harmadik részében található a mindig hűvös és csendes, márvánnyal fedett padlójú tanácssterem, ahol a római szenátus találkozik. Caesar megtehetette volna, hogy Pompeius legyőzését követően megváltoztatja az épületegyüttes nevét, ellenfele emlékének teljes eltörlése azonban nem szolgált volna semmilyen fontosabb politikai célt. A lenyűgöző épületegyüttes tehát még mindig Pompeius nevét viseli, és a bukott tábornok óriási méretű márványszobra tekint le a tanácssterem oszlopcsarnokára, mintegy figyelmesen hallgatva minden szót, amely a szenátusban elhangzik.

Róma polgárai boldogan tolakodnak közelebb Caesar gyaloghintójához, amint a rabszolgák a Campus Martius felé viszik. Mielőtt hadjáratra indulnának, a római légiónok a hagyományok szerint ezen a Tiberius mellett elterülő síkságon szoktak gyülekezni. Nem is olyan régen Caesar, hogy biztosítsa a hadsereg hűségét, egy-egy rabszolgát adományozott minden legionáriusnak az éppen csak legyőzött gallok közül. A legionáriusok soha nem felejtik el ezt az ajándékot, és hálából feltétel nélkül támogatják Caesart, így a dictator, oly sok uralkodóval ellentétben, teljesen biztos lehet abban, hogy személyes biztonsága minden körülmények között garantált. Még a személyes testőrségeként szolgáló 2000 legionáriust is más beosztásba helyeztette, és szabadon, védelem nélkül járkal Róma utcáin, ezzel bizonyítva a népnek, hogy nem szabad zsarnokként gondolniuk rá. Inkább meghalna – jegyezte meg egyszer –, semmint hogy féljék a nevét.

Ahogy utazása Pompeius színházához közeledve lassan véget ér, Caesar ismerős arcot pillant meg a tömegben.

– Eljött a nap, amelytől annyira óvtál! – kiáltja oda a jövőmondó Spurinnának, aki vakmerőségében arra vetemedett, hogy

erre a napra sorsa rettenetes beteljesülését jósolta a birodalom első emberének. Spurinna egy áldozati bárány és csirkék májának tanulmányozása során látta előre a jövőt. Caesar hatalmas templomot emeltetett személyes istensége, Venus Genetrix tiszteletére, ezen a reggelen azonban sem az égiek, sem a babonák nem segíthetnek rajta. Arcán magabiztos mosollyal beszél – ez a mosoly azonban egy pillanat alatt semmivé lesz, amikor meghallja Spurinna válaszát.

– Igen! – kiabál vissza az etruszk származású jósnő a Caesar gyaloghintójához tolakodó hűséges rómaiak ricsaján keresztül. Nagyon biztos a dolgában, és egyáltalán nem fél a büntetéstől, amit esetleg a következő szavai miatt kaphat:

– Eljött, de még nem múlt el!

Caesar hallja a szavakat, de nem válaszol. Bal kezével a teste mellé szorítja tógáját, majd abban a reményben, hogy hamarosan Róma királyává választják, kilép a gyaloghintóból.

A koronázás azonban elmarad. Helyette gyilkosokból álló tömeg várja a szenátus épületében. A többtucatnyi merénylő között nincsenek katonák vagy dühös polgárok, csak Caesar legközelebbi barátai, megbízható szövetségesei, akik magukat „Felszabadítóknak” tekintik. Nemesei származású és jó nevelésben részesített államférfiak ők, akikben Caesar feltétlenül megbízik, akikkel nem egy alkalommal osztotta meg asztalát és csatákban szerzett dicsőségét. Ezek a lázadó szenátorok gyanakodva tekintenek Caesar egyre növekvő hatalmára, valamint arra a vágyára, hogy királlyá válasszák. Egy ilyen cím ugyanis nemcsak azt jelentené, hogy Caesar élete végéig hatalomban marad, hanem azt is, hogy ez a hatalom az általa választott örökösrre száll majd tovább. Az sem volt elég bizonyíték nekik mindezek ellenkezőjére, hogy amikor nem is olyan régen barátja, Marcus Antonius megpróbálta a fejére helyezni a koronát, Caesar visszautasította. A lázadó szenátorok, kétségeik és féltelmeik között őrlődve, egész délelőtt vártak a szenátusban Caesar eljövetelére. Maguk sem voltak biztosak abban, hogy lesz-e bátorságuk végre-

hajtani a tervüket, de frissen fent *pugió*jukat mind tógájuk redői közé rejtették.

A Felszabadítók kisebbségben vannak – mindössze 60-an a 900 szenátor közül –, és ha nem járnak sikerrel, nagy valószínűséggel mindegyiküknek börtön, kivégzés vagy száműzetés lesz a sorsa. Caesar köztudottan nagylelkű, ám ha bosszúra szomjazik, akkor kegyetlenül és villámgyorsan vág vissza. Mint ahogyan az az eset is mutatta, amikor kereszthalálra ítélte az őt elrabló kalózbanda minden tagját: „nagylelkűségében” megengedte a kivégzést végrehajtó katonáknak, hogy mielőtt a kereszthez szegelik, borotvaéles *pugió*-jukkal átmetsszék a kalózok légesővét, így biztosítva nekik a gyorsabb halált.

A szenátorok között vannak olyanok, mint Decimus Junius Brutus Albinus, aki vett már részt ütközetben, és maga is ölt. Amikor aznap délelőtt a szenátorok számára nyilvánvalóvá vált, hogy Caesar mégsem jön el, őt menesztették hozzá. Caesar személyesen nevezte ki praetorrá, vagyis városi előljáróvá, és családja történetét áthatja a zsarnoki uralkodókkal szembeni hagyományos ellenállás – olyannyira, hogy Kr. e. 509-ben éppen az ő egyik őse, Junius Brutus űzte el a trónról Tarquinius Superbust, ezzel vetve véget a királyok uralkodásának Rómában. Az a lázadás éppen olyan kiszámított és hidegvérű volt, akár a merénylet, amelyet most a Felszabadítók szándékoznak végrehajtani.

Más szenátorok – mint a közismerten részeges Lucius Tillius Cimber, valamint szövetségese, Publius Servilius Casca Longus – keze a választott képviselőkéhez méltóan lágy és puha. Számukra soha nem tapasztalt érzés lesz gyilkos pengét markolni.

Caesar megölése példátlanul vakmerő és kockázatos terv. Az ő személyében ugyanis egyedülálló módon egyesül a rómaiak hatalmának és agresszív terjeszkedésének minden jelképe, és olyannyira a kezében tartja a római politikai életet, hogy meggyilkolása elkerülhetetlenül anarchiába taszítja majd Rómát – talán a köztársaság végét is jelenti.

Pedig nem ez az első alkalom, hogy valaki Julius Caesar életére tör. Bár mindenki ismeri, és a legtöbben nagyra tartják, Róma városának egymillió lakosa kiszámíthatatlan, és lázadásra mindig hajlamos. Tizenöt éves kora óta, vagyis mióta apja a lábbelije felvétele közben váratlanul meghalt, Caesar mindig győztesen került ki az újabb és újabb támadásokkal szemben, és csak az a cél lebegett a szeme előtt, hogy minél sikeresebbé váljon. Minden egyes kihívás erősebbé tette, és minden egyes, nehezen kivívott győzelem hozzáadott valamit egyre növekvő legendájához – és persze hatalmához.

Pusztá dicsőség, legenda és az elkövetkező eseményekre tett hatása tekintetében azonban élete egyetlen pillanata sem fogható ahhoz a bizonyos reggelhez, Kr. e. 49. január 10-én. Az ötvenöt éves Caesar ekkor már elismert tábornok volt, aki az elmúlt évtized oroszlánrészét Galliában töltötte, sorra leigázva a helybeli törzseket, és eközben hatalmas vagyonra téve szert. Alkonyodott. Egy áradó, félig befagyott folyó, a Rubicon északi partján állt. Mögötte a Legio XIII Gemina állig felfegyverzett 4000 legionáriusa. Ez a harcedzett sereg az elmúlt kilenc évben az ő parancsnoksága alatt küzdött. Róma 420 km-re, délre fekszik. A Rubicon a tradicionális határ Gallia Alpoktól délre fekvő területei, valamint Itália – vagy ahogyan az jobban illene Caesar jelenlegi helyzetének leírására: a szabadság és az árulás – között.

Gallia népcit megtizedelték Caesar hadjáratai. A mintegy 4 millió emberből, akik nemrég az Alpoktól az Atlanti-óceánig nyúló területen éltek, 1 milliót csatában öltek meg, újabb 1 milliót pedig rabszolgaként hurcoltak el a római hódítók. Miután Caesar elfoglalta a Dordogne folyó mentén, a mai Vayrac közelében fekvő Uxellodunumot, levágatta minden egyes ellenséges harcos kezét. A mai Dijon közelében fekvő dombvidéken egykor álló Alesia megerősített városát pedig 60 ezer emberrel támadta meg, és közel 15 km-nyi fállal vette körül az ostrom részeként. A Caesar hadmérnökei által emelt hatalmas tornyokból az egész terület tökéletesen belátható volt, és a római íjászok könnyedén elérhették az ellenséges harcosokat. A csapdába esett gallok csak úgy tudtak volna kiszabadulni az ostrom alá vont városból, ha előbb keresztüljutnak ezen a biztos halált jelentő senki földjén.

Amikor az élelem kezdett vészesen fogyatkozni, a gallok legendás vezérük, Vercingetorix engedélyével a nőket és a gyermekeket elbocsátották a városból, abban bízva, hogy a rómaiak majd adnak nekik enni. Persze mindnyájan tudták, hogy az így elmenekülők rab-
szolgaságra jutnak, ám még ez a kétes értékű kegyelem is jobb volt, mint a városban rájuk váró éhhalál. Caesar azonban nem engedte, hogy a menekülők átkeljenek a római vonalakon. Mivel élelem híján az ostrom alatt levő városba sem mehettek vissza, a férfiak és apák kénytelenek voltak végignézni, ahogyan a két hadsereg közötti senki földjén rekedt nők és gyermekek kétségbeesésükben füvet esznek és harmatot isznak, majd lassan éhen és szomjjan halnak. Caesar pedig, hogy a megaláztatást tovább tetézzék, nem adott engedélyt arra sem, hogy a holttesteket a hozzátartozók összeszedjék és eltemessék.

Legnagyobb diadalát azonban – amely miatt most, a szenátusban helyet foglaló ellenségei háborús bűnösökként bíróság elé akarják állítani – Kr. e. 55-ben, a germán usipeter és tenkter törzsek ellen folytatott hadjáratában aratta. Ezek az ellenséges törzsek egyre nagyobb számban szivárogtak át a Rajnán Gallia területére, és Rómában többen azon a véleményen voltak, hogy hamarosan talán még délebbre, Itália felé fordítják majd a figyelmüket. Kr. e. 55 áprilisa és júniusa között Caesar hadserege elindult a Normandiában kialakított téli állomáshelyéről oda, ahol a germán törzsek portyázó részei Róma ellen szövetségre léptek a gallokkal. Ezek a „törzsek” nem amolyan kis létszámú, nomád közösségek voltak. Valódi inváziós erőt képeztek, amelynek létszáma Róma lakosságának közel felét tette ki, vagyis nagyjából 500 ezer harcost, nőt és gyermeket jelentett.

Amikor hírt vették, hogy Caesar közeledik, a germánok követet menesztettek hozzá, hogy a békéről tárgyaljanak. Caesar visszautasította az ajánlatot, és megparancsolta nekik, hogy térjenek vissza a Rajna túlsó partjára. Ők kezdetben úgy tettek, mintha teljesítenék Caesar követeléseit, néhány nappal később azonban ígéretüket megszegve, váratlanul támadást indítottak a légiók ellen. Miközben a római lovasok a mai Niers folyó partján itattak, 800 germán lovas rontott rájuk vad vágásban, láthatóan vérre szomjazva. A germánok által alkalmazott taktika nagyon különleges és félelmetes volt. Ahelyett, hogy lóháton folytatták volna a harcot, közelebb érve hirtelen

leugrottak, majd rövid lándzsájukkal és kardjukkal felvagták a római lovak hasát, a megölt állatokról a földre zuhanó katonákat pedig fejvesztett menekülésre készítették.

Caesar árulásként tekintett a támadásra, mert azt fegyverszünet alatt hajtották végre. „Mivel pedig hadicsel okán, csalárd módon ajánlottak békét – írta valamivel később –, provokáció nélkül indítottak háborút ellenünk.” Drámai bizonyítékát adva a légiók erejének, haladéktalanul ellentámadást indított. Miután megalázott lovasságát a hadoszlop hátuljába küldte, a légiókat erőltetett menetben indította el a nagyjából 12 km-re levő ellenséges tábor felé. A meglepetés ereje ezúttal a rómaiak oldalán állt. Azokat a germánokat, akik szembeszálltak velük, a legionáriusok azonnal lekaszábolták, a korábban megalázott és a bizonyítás vágyától égő római lovasság pedig egytől egyig le vadászta a menekülőket. Akadtak olyan germánok is, akiknek sikerült eljutniuk a Rajna partjáig, ám amikor megpróbáltak úszva átjutni a túlpartra, belefulladtak a közel 100 m szélességben hömpölygő vízbe.

Caesarnak még ez sem volt elég. Emberei összetörték a törzsek minden egyes megmaradt tagját, majd az utolsó szálig lemészárolták őket – öregeket és nőket, asszonyokat, fiatalokat, gyermekeket és csecsemőket – olyan vad vérontásban, hogy a csata végére minden egyes legionáriusra nyolc halott törzsbeli jutott. A római katonák a legtöbb esetben tanultak voltak, szerették a verseket, és értékelték az elmés tréfákat. Sokuknak volt felesége és gyermeke, és a legvadabb rémálmaikban sem jutott volna eszükbe ilyen barbár kegyetlenséggel fordulni az övéik felé. Jól képzett és fegyelmezett legionáriusokként azonban azt tették, amit mondtak nekik, így aztán kardjuk borotva-éles pengéjével és lándzsájuk tűhegyes fejével sorra hasították fel vagy dőfték keresztül egyik testet a másik után, nem törődve a gyermekek rettegéssel terhes sírásával vagy a kegyelemért könyörgő szavakkal.

Caesar bosszúja, amely háborús tettnek indult, hamarosan a becsülés szerint 430 ezer áldozatot követelő népirtássá fajult. Ezután pedig csak azért, hogy a Rajna túlpartján maradó germán törzseknek bebizonyítsa, az ő hadseregei akkor és oda mennek, amikor és ahova csak akarnak, parancsot adott hadmérnökeinek, hogy verjenek hidat az addig áthatolhatatlannak tekintett Rajna fölött. Mind-

A RAJNA VIDÉKE A RÓMAI KÖZTÁRSASÁG IDEJÉN

Caesar hadjáratai Kr. e. 58–50.

össze 10 rövid nap alatt teljesítették a parancsot. Caesar átkelt a folyón, több gyors támadást indított, majd visszavonult, és leromboltatta a hidat.

Róma vérszomjas ellenfél volt, amely nem tűrt semmilyen ellenállást. Ezeket a brutális rémtetteket azonban már a római szenátus szívtelen vezetői is túlzónak érezték, és elfogatóparancsot adtak ki Caesarral szemben. Cato, aki kiváló szónokként nemcsak közismert államférfi volt, de azt is tudták róla, hogy hosszú ideje Caesar ellenlábasa, egyenesen azt javasolta, azonnal végezzék ki, a fejét pedig adják át a legyőzött germán törzseknek. Az teljesen biztos, hogy a Caesar ellen felhozott vádak nem voltak alaptalanok, ahogy az is, hogy éppen annyira politikai rivalizálás, mint a Rajna partján végrehajtott mészárlás miatt szálltak szembe vele. Egyvalami ugyanakkor teljesen egyértelmű: ellenségei Caesar halálát akarták.

Kr. e. 49-re, vagyis majdnem hat évvel a mészárlást követően, Gallia teljes egészében behódolt Caesarnak. Eljött az idő, hogy hazatérjen, ahol a szenátus már megkezdte a bírósági tárgyalás előkészítését. Parancsot kapott, hogy mielőtt belépne Itália területére, oszlassa fel a légioit.

Ez volt ugyanis a római törvény. Minden tábornoknak kötelessége szélnek eresztetni a katonáit, mielőtt átlépné provinciája határát, ami ezúttal a Rubicon folyót jelentette. Ezzel azt jelzi, hogy békés szándékkal tér haza, nem pedig azért, hogy államcsínyt hajtson végre. Ha valaki nem oszlatta fel a seregeit, azt háborús cselekedetnek minősítették.

Caesar azonban ereje teljében levő, ötvenéves tábornok volt, aki nagyon is szerette a háborúskodást. Elhatározta, hogy a saját feltevélei mellett kel át a Rubiconon. Egész január 10-én azon tépelődött, mi lenne a helyes lépés. Ha ugyanis elbukik, akkor nagy valószínűséggel nem fogja megérni a fél évvel később elkövetkező 51. születésnapját. Miközben katonái kockáznak, fegyvereiket élesítik, vagy egyszerűen csak próbálnak átmelegedni a sápadt téli nap fényé-

ben, Caesar megfürdik, és elfogyaszt egy pohár bort. Olyan ember tesz ilyet, aki tisztában van vele, hogy hamarosan talán jó ideig nem élvezheti az ehhez hasonló apró örömeket, aki próbálja a lehető legtovább elodáztatni az elkerülhetetlent.

Caesarnak ugyanakkor jó oka van arra, hogy habozzon. A fővárosban korábbi szövetségese és sógora, Róma legnagyobb színházának építője, Pompeius Magnus vár rá. A szenátus Pompeius kezébe helyezte a köztársaság jövőjét, és parancsot adott neki, hogy mindenáron állítsa meg Caesart, aki gyakorlatilag polgárháború kirobbantására készül. Ez az egész éppen annyira szól róla és Pompeiusról, mint róla és Rómáról. A győztes kezébe kerül a Római Köztársaság irányítása, a vesztesnek pedig biztos halál lesz az osztályrésze.

Caesar végigtekint seregén. A Legio XIII katonái laza alakzatban állnak, és a jelre várnak. Mindegyikük közel 40 kg-os mállhát cipel a hátán, amelyben benne van minden szükséges holmija, az alváskor használt pokróctól kezdve a főzőedényen keresztül egészen a háromnapi gabonaellátmányig. Ezen a hideg, téli reggelen bőresizmát és testhez simuló nadrágot viselnek, a vállukra köpönyeget terítettek. Gyalog vonulnak, fejükön bronzsisak, testüket láncvért fedi. Személyes védelemként fából, vászonból és bőrből készült kerek pajzsot tartanak, illetve van két gerelyük is – az egyik könnyebb, a másik nehezebb és sokkal halálosabb –, és természetesen a fegyverzetük-höz tartozik a vastag bőrvükre akasztott bőrhüvelyben tartott két-élű, rövid pengéjű „hispan kard”, illetve a tör, a *pugio*. Vannak közöttük parittyások, és néhány íjász is akad. Arcuk ráncos, többévnapi napsütéstől és szélről cserzett. Sokuk viseli magán az ellenséges lándzsa nyomán maradó bemélyedő sebhelyeket, vagy éppen a felkar és a váll húsát szabdaló kardpenge hosszú, rózsaszínes hegeit. Fiatalok, a legtöbben tizenhét és huszonhárom év közöttiek, bár akadnak közöttük szakállas, tapasztalt, vén katonák is – Rómában ugyanis negyvenhat éves koráig bármelyik polgár jelentkezhet katonai szolgálatra. Legyenek bár fiatalok vagy idősek, mindnyájan át-estek azon a kegyetlen fizikai kiképzésen, amely legendássá teszi a római légiónak erejét és sebességét. Az újonnan sorozottak is képesek hátukon 40 kg-os mállájukkal órákon keresztül menetelni, közben folyamatosan tartva az olyan bonyolult formációkat, mint az ék, az

üres négyszög, a kör, valamint a *testudo*, azaz a teknős. Ezeken felül minden római legionárius köteles megtanulni úszni is, arra az esetre, ha a csata során vízbe kényszerülnének. Egyetlen hiba a szigorú kiképzés során, és máris lesújt a harcos hátára a feljebbvaló botja.

Habár az alapkiképzés négy hónap után véget ér, a fegyverhasználat, valamint a formációk gyakorlása folyamatosan a legionáriusok mindennapjainak része marad. Minden hónapban minden katonától megkövetelik, hogy három alkalommal, egyenként több mint 30 km-es menetgyakorlaton vegyen részt, teljes menetfelszereléssel. Az alakzatban való hosszú menetelés végén a legionáriusok egységeinek mindig fel kell építeniük megerősített táborukat, a hozzá tartozó földsáncsal és védelmi árokkal.

A Legio XIII-ban szolgálók tökéletes képzést kaptak stratégiából, szinte önkéntelenül képesek felismerni és kihasználni az ellenfél hibáit és gyengeségeit, ráadásul kiválóan kezelik az összes ismert fegyvert. Készek arra, hogy a hadjáratok közben azt egyék, amit találnak, megosztják a gabonakészleteiket és minden húst, amit a portyázó vadászok elejtenek. Galliában utakat építettek és hidat vertek, levelet vittek és hoztak, adót szedtek, rendfenntartói feladatokat láttak el, kibírták a kemény teleket, megismerték, milyen érzés, amikor az ellenséges parittyából kilőtt lövedék eltalálja a fejüket, lepattanva a sisakról, de még kivégzésben is részt vettek, amikor a kezüknél és a lábuknál fogva szegelték a keresztre az elítélt rabszolgákat, és – ha sikerült elfogniuk őket – a saját soraikból dezertáló társaikat is. A legidősebbek nagyon tisztán emlékeznek még a Kr. e. 71-ben, egy Spartacus nevű lázadó gladiátor vezetésével kirobbant háborúra, amely végeztével az élve maradt lázadó rabszolgák közül 7 ezret feszítettek meg. A keresztek több mint 190 km-en keresztül álltak az út mellett, Rómától majdnem Nápolyig.

Ezek a legionáriusok csakis Caesarnak tettek hűségesküt. Tisztelik, amiért a hadjáratok során példamutató vezető, és eltűri ugyanazokat a nehézségeket és lemondásokat, amelyeket embereinek el kell viselniük. Caesar szívesebben sétál, semmint lovagol a „bajtársai” között, ahogyan a legionáriusait nevezi. Híres arról, hogy a hűséget bőkezűen megjutalmazza, személyénk ereje pedig szinte legendássá teszi. Emberei büszkén emlegetik fel, hány nővel volt

Caesar átkel a Rubiconon

dolga tábornokuknak a Galliában, Hispániában és Britanniában vezetett hadjáratok során, és még a kopaszságából is tréfát űzve, énekeikben úgy emlegetik, mint „a mi kopasz kurvapecérünk”. Mindezek után persze nem meglepő, hogy Caesar engedélyezi nekik szolgálaton kívül a szerencsejátékot, és hogy kedvükre hajkurásszák a nőket. „Az embereim éppen olyan jól harcolnak, ha közben parfümtől büzlenek is” – jegyezte meg egyszer.

A legionárius elsősorban a bajtársáért küzd. Együtt vesznek részt a kiképzésen, együtt főznek, ugyanabban a zsúfolt børsátorban alszanak, és váll váll mellett menetelnek több száz kilométeren keresztül. Nincsen számukra annál elviselhetetlenebb gondolat, mint hogy a csata során magára hagyják *commilitójukat* (bajtársukat). Egymást úgy emlegetik, mint *frater* (fivér), és a legionárius számára az a legtiszteltetreméltóbb kitüntetés, ha a fejére helyezik a tölgyfalevélből font koszorút, a *corona civicát*, amelyet csak az kaphat meg, aki a saját élete kockáztatásával megmenti sebesült bajtár-

sát. A tény, hogy Julius Caesar maga is ilyen koszorút visel, emberei számára annak a bizonyítéka, hogy tábornokuk nemcsak nevében vezető, de valóban olyan férfi, akiben megbízhatnak, és aki bátran és kivételes képességei felhasználásával vezeti majd csatába őket.

Persze, annak ellenére, hogy Caesar vezeti csatába a légioit, a küzdelmet a katonáknak kell megvívniuk. Ilyenkor nincsen helye az érzelmenek, és ők cseppet sem érzelműek. Legionáriusok, akikre azt a kemény és soha véget nem érő munkát bízta, hogy eleget tegyenek Róma világhatalmi törekvéseinek.

Az egyre sűrűsödő sötétségben Caesar beszédet tart, emlékeztetve őket rá, milyen nagy a jelentősége annak, hogy áthaladnak a Rubicon egyik partjáról a másikra. „Még mindig visszafordulhatunk – jelenti ki, bár mindenki pontosan tudja, hogy ez a pillanat már régen a múlté. – Ha azonban átkelünk azon a kis hídon, már harcolva kell továbbvonulnunk.”

A Legio XIII nem Caesar kedvence. A Legio X az, amely azonban, ahogyan annyi más hadserege is, szét van szóródva Gallia hatalmas területein. Ha most bevárja őket, le kell mondania arról a tervéről is, hogy villámgyors hadmozdulattal támad, egyenesen Róma szívébe.

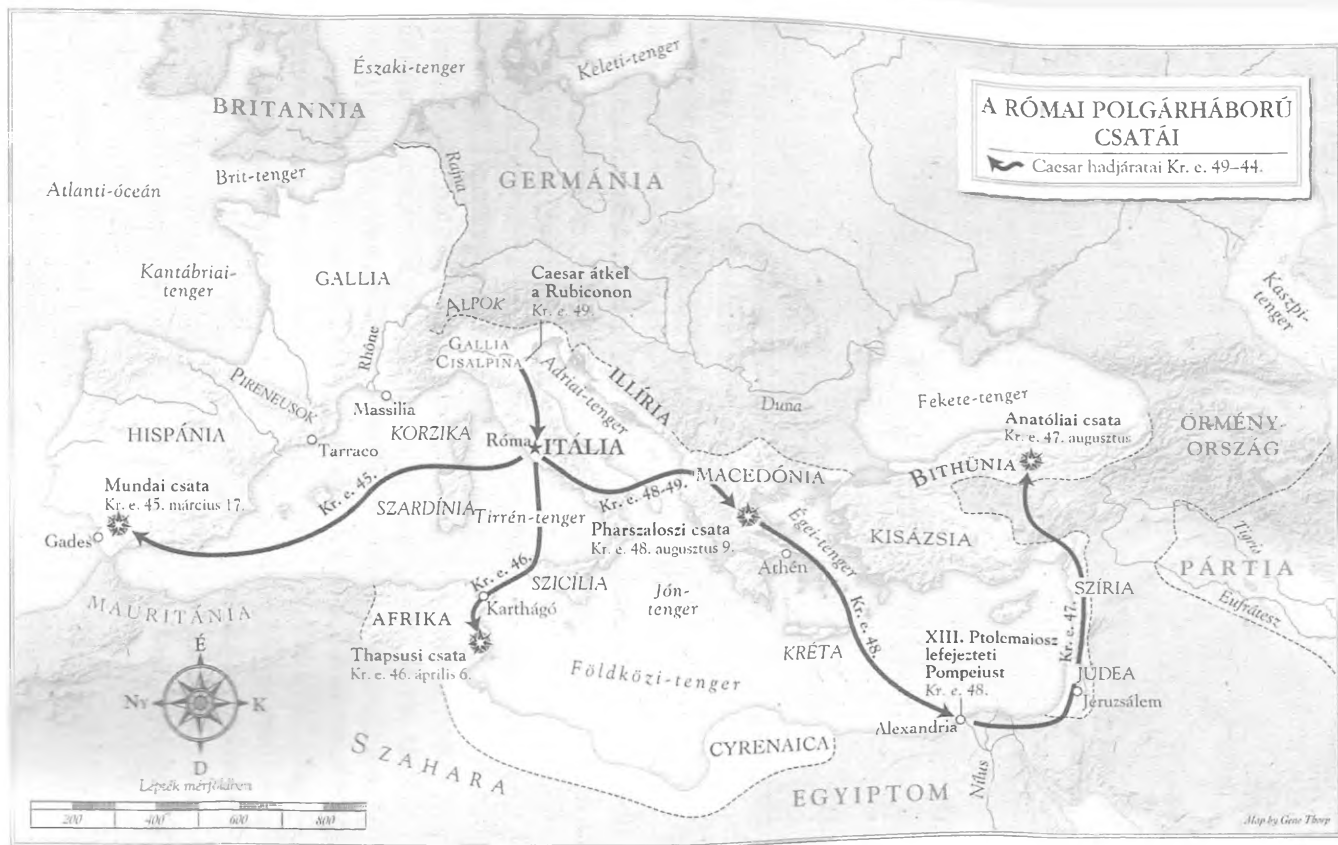
Kissé aggódik. A hőmérséklet folyamatosan zuhan, emberei pedig reszketnek a nedves hidegben. Minden félelme elszáll azonban, amikor eszébe jut, hogy a Legio XIII valamennyi katonája jól képzett gyilkológép.

A gondot csak az jelenti, hogy azok, akikkel hamarosan meg kell ütközniük, éppen ilyen jól képzettek. Caesar arra készül, hogy római vezessen római, legionáriust legionárius, *fratert frater* ellen.

Eljött hát az idő. Caesar egyedül áll, és a Rubicon másik partjára mered. Tisztjei, mindössze néhány méterre tőle, a hideg szélről védekezve összehúzzák a köpönyegüket. Fáklyák világítják meg a Legio XIII katonáinak arcát. „*Alea iacta est* – mondja Caesar csak úgy, önmagának, idézve a görög drámaíró, Menandrosz szavait. – A kocka el van vetve.”

Caesar és a légioja behatol Itáliába.

Ami ezután következik, sokkal több polgárháborúnál – inkább nevezhetnénk a történelem első világháborújának. Hamarosan csataterre változik a Földközi-tenger egész partvidéke, a síkságokat és a sivatagokat legionáriusok árasztják el, a tengereken pedig a katonákat az egyik ütközetből a másikba szállító hadihajók hemzsegnék. A harc brutális kezítusa. A fogságba esettekre kínzás és halál vár, így sokan inkább a saját kezükkel vetnek véget az életüknek, semmint egy-egy csata elvesztését követően a győztesek kezére adják magukat. Caesar mindössze két hónap alatt elfoglalja Rómát, de magát a várost üresen találja. És ezzel nem elégedhet meg. Pompeius elmenekül, ő pedig üldözőbe veszi, át a Földközi-tengeren, egészen Egyiptomig.

Ahogy kiugrik a partot érő csónakból, hogy találkozzon XIII. Ptolemaiosszal, Egyiptom tizenéves uralkodójával, Pompeiust – a nagy tábornokot, építész és építőt, a lenyűgöző szeretőt, aki ötször házasodott, és aki fiatalabb korában háromszor is megkapta azt a hatalmas megtiszteltetést, hogy katonai sikerei elismeréseként diadalmenetben vonulhatott végig Róma utcáin – orgyilkosok hátulról karddal ledöfik, majd a földre zuhanó testbe a biztonság kedvéért még többször beleszúrnak. Mivel nem akarja, hogy gyilkosai lássák a halála pillanatában arcára kiülő kifejezést, Pompeius a tógájával takarja el magát. A gyilkosok gyorsan lefejezik, testét pedig ott hagyják, hogy a parti madarak lakmározzanak belőle. Az egyiptomiak abban a reményben, hogy ezzel a kedvében járhatnak majd, átadják Caesarnak a levágott fejet. Caesar azonban egészen magába roskad. Zokogásban tör ki, és követeli, hogy a test többi részét is azonnal hozzák elé, mert ellenségét Rómában a rangját megillető módon kívánja eltemetni.

Pompeius meggyilkolása azonban nem jelenti a polgárháború végét, hiszen a gaztettől felháborodva szövetségesei és fiai veszik át Pompeius seregeinek irányítását. Caesar az őt hatalmas tisztelettel körülvevő rómaiak nagy örömeire végül győzelmet arat, és magához ragadja a Római Köztársaság feletti uralmat, addig azonban még négy, vérzivataros évnek kell eltelnie. Eközben a Julius Caesar irányításával harcoló légiók eljutnak a Görögország középső területén levő Pharszalosztól a tunéziai Thapsuson keresztül egészen a mai

Spanyolország területén fekvő Munda síkságáig¹³. Legendája pedig eközben egyre nő.

Caesar azonban nem csak a csatatereken hódít.

Kr. e. 48-at írunk. Miközben Rómában polgárháború dúl, Egyiptomban is belháború tör ki. Az egyik oldalon a huszonegy éves Kleopátra áll, a másikon tizenhárom éves öccse, XIII. Ptolemaiosz, akit a háttérből egy hatalomra éhes eunuch, Potheniosz irányít. Ptolemaiosznak sikerült elűznie Kleopátrát a tenger mellett fekvő Alexandriában álló palotájából. Az Itáliában dúló háborúba akkor keverednek bele, amikor Pompeiust üldözve Caesar is Alexandriába érkezik. Azt gondolva, hogy ezzel majd a maga oldalára állíthatja Caesart, Potheniosz küldte a bérgyilkosokat a XIII. Ptolemaiosszal kötendő stratégiai szövetség reményében ideérkező Pompeius megölésére és lefejezésére.

Caesar azonban inkább undort érez Potheniosz barbár cselekedete miatt. Ő ugyanis végig azt tervezte, hogy kegyes lesz Pompeiusszal szemben. „Semmi nem nyújtott számára nagyobb örömet – írja majd vele kapcsolatban egy napon Plutarkhosz, az elismert történetíró –, mint hogy olyan gyakran alkalma nyílt megkímélni az ellene fegyverrel fellépő polgártársai életét.”¹⁴

Caesar ennek ellenére egyelőre beköltözik Egyiptom királyi palotájába. Tart attól, hogy Potheniosz esetleg megpróbál az életére törni, a legtöbb napon késő éjszakáig ébren marad, mert fél elaludni. Az egyik ilyen napon, amikor Caesar végül megtér szobájába, az ajtónál valami zajra lesz figyelmes. Ám nem Potheniosz vagy vala-

¹³ Mundánál legyőzte Pontosz királyát, Pharnakészt, és ekkor hangzott el híres mondata: „Veni, vidi, vici” (Jöttem, láttam, győztem). (Más források szerint erre a győzelemre a mai Törökország területén található Zela mellett vívott csatában került sor.)

¹⁴ Plutarkhosz: *Caesar élete*. Officina Nyomda és Kiadóvállalat, 1943.

melyik bérgyilkosa lép be a terembe, hanem egy fiatal nő, Kleopátra – habár Caesar ezt ebben a pillanatban még nem tudja. Kleopátra a tenger felől nyíló egyik bejáraton surrant be a kastélyba, és anélkül haladt végig a kőfolyosókon, hogy bárki észrevette volna. Haját és arcát elfedi, testét pedig vastag, fekete anyagból készült ruha borítja. Caesar nem tudja mire vélni a látogatást, és arra vár, hogy az idegen felfedje magát.

Kleopátra lassan, csábítóan tárja fel arcát, telt ajkait, jellegzetes orrát. Azután hagyja, hogy a vastag fekete köpeny teljes egészében a padlóra hulljon. Csak egy áttetsző vászonruhát visel alatta. Caesar fekete szemeit le sem tudta venni Kleopátra testéről. A fiatal királynő már sokkal többet enged láttatni magából apró mellei körvonalánál vagy ringó csípőjénél. A kettejük között feltámadó vágy korántsem egyoldalú. Abban az egyetlen pillanatban, ahogyan egy történetíró Kleopátrával kapcsolatban megjegyezte, a „vágy korábban soha nem tapasztalt hulláma csapott fel benne”.

Kleopátra tisztában van vele, milyen hatalommal rendelkezik a férfiak fölött, és éppen arra készül, hogy legértékesebb ajándékát adja át Caesarnak – cserébe pedig természetesen politikai hatalmat vár. A vakmerő játék szinte azonnal meghozza gyümölcsét. Azon az éjjelen a világtörténelem egyik legszenvedélyesebb szerelmi viszonya veszi kezdetét, amelyben keveredik a politika és a romantika, és amelynek következményei hosszú időre meghatározzák a világ történelmének alakulását. Még fel sem kel a nap, amikor Caesar már elhatározza, hogy Kleopátrát fogja Egyiptom trónjára helyezni – éppen úgy, ahogyan Kleopátra remélte. Caesar számára ez azt jelenti, hogy attól a pillanattól kezdve szövetségesei között tudhat egy királynőt, aki az általa olyan nagy tiszteletben tartott és teljhatalommal uralkodó makedón hódító, Nagy Sándor örököséként uralkodik. A gondolat, hogy az ő egyre növekvő befolyása egyesül Kleopátra ősi dinasztiajával, felkorbácsolja Caesar szenvedélyét. Habár a történetírók szerint Kleopátra folyékonyan beszélt kilenc nyelvet, egymással görögül társalognak. Mindketten tanultak, okosak és karizmatikusak. Alattvalóik jóindulatúnak és igazságosnak tartják őket, és képesek arra, hogy szónoki tehetségük felhasználásával szinte hipnotizálják a tömegeket. Kleopátrának és Egyiptomnak szüksége van Caesar

Kleopátra. Előbb Julius Caesar, majd Marcus Antonius szeretője

katonai erejére, Caesarnak és Rómának pedig szüksége van Egyiptom természeti kincseire, különös tekintettel a szinte kiapasztathatlannak tetsző gabonatartalékára. Úgy tűnhet, Caesar és Kleopátra tökéletes párt alkot, de sajnos Caesar már nő.

Nem mintha a múltban ez bármilyen tekintetben akadályozta volna. Már három felesége volt. Az első szülés közben halt meg, a második hűtlen lett hozzá, és ezért elvált tőle, a harmadik pedig a jelenlegi felesége, Calpurnia. Caesar ennek ellenére ágyba viszi akár barátai feleségét is, és több alkalommal használta fel az intim együttélést arra, hogy politikustársaival kapcsolatos információkat csikarjon ki a feleségükből. Élete szerelme Servilia Caepionis, az áruló Marcus Junis Brutus anyja – éppen ezért sokan meg vannak győződve róla, hogy Brutus Caesar törvénytelen gyermeke.

Caesar leghírhedtebb szerelmi viszonyát azonban nem növel folytatta. Széles körben terjedt a pletyka, hogy még fiatalkorában egy teljes évig tartó viszonya volt IV. Nikomédésszel, Bithünia¹⁵ királyával. A „Bithünia királynője” gúnynevét azóta is megragadt rajta.

Ugyanakkor Caesar számos viszonya sem eredményezett törvényes fiúörököszt. Szinte legendaszámba ment, hány törvénytelen gyermeke van Gallia és Hispánia minden szegletében, de törvényes gyermeke csak egyetlen, Julia – aki ironikus módon éppen Caesar riválisához, Pompeiushoz ment feleségül, és sok évvel korábban a szülésbe belehalt. Calpurnia, Caesar jelenlegi felesége egyetlen gyermekkel sem tudta megajándékozni.

Kleopátrának viszont Kr. e. 47. június 23-án fiúgyermek születik. Anyja a Philopator Philometor Caesar – vagy röviden a Caesarion – nevet adja neki. Kleopátra egy évvel később Rómába utazik, ahol Caesar és Calpurnia vendégeként, trasteverei villájukban száll meg. Amikor Caesar kénytelen megint hadba vonulni, Kleopátrát a gyermekével együtt Rómában hagyja. Calpurnia, érthető módon, mélyen megveti az egyiptomi királynőt, akinek Caesar azt parancsolta, maradjon Rómában. Hamarosan szárnyra is kap a pletyka, hogy Caesar és Kleopátra előbb vagy utóbb össze fognak házasodni, Caesar pedig nem különösebben segíti a helyzetet azzal, hogy Venus templomában felállíttatja Kleopátra meztelen szobrát, a szerelem istennőjeként ábrázolva a királynőt.

Senki sem tudta, miért, de Caesar hagyta, hogy Caesarion a nevét viselje, örökösének azonban soha nem tekintette, és végrendeletében úgy rendelkezik, hogy halála után unokaöccse, Octavianus legyen fogadott fia és törvényes örököse.

Kleopátra ravasz, kegyetlen nő. Tisztában van vele, hogy ha a Caesarral való kapcsolatának vége, akkor Egyiptomot is elveszíti. Titokban szervezkedni kezd, és azt tervezi, hogy az egyiptomiak veszik majd át a hatalmat Rómában. Minden azon áll vagy bukik, sikerül-e elérnie, hogy Caesariont hivatalosan is Caesar törvényes örökösének és utódjának nyilvánítsák – márpedig ehhez az kell,

¹⁵ Napjainkban Törökország északnyugati része.

hogy valamilyen módon rávegye Caesart a végrendelete megváltoztatására.

Persze lehet, hogy akad más megoldás is. Ha Caesart Róma királyává koronázzák, mindenképpen szüksége lesz egy uralkodói vérből való királynőre, akivel szentesíthetik és valóban királyivá tehetik a házasságot. Kleopátra terve tehát nagyon egyszerű: folyamatosan nyomást kell gyakorolnia Caesarra, hogy fogadja el a koronát és a Róma királya címet. Azután Caesar elveszi őt feleségül, fia pedig törvényes örökösként uralkodik tovább a halála után.

Úgy tűnik, minden Kleopátra tervei szerint halad. Nyilvánvalóan látszik, hogy a szenátus királlyá fogja választani Caesart, ezt követően pedig nem tehet egyebet, mint elveszi Kleopátrát. Ezzel elhárul az Octavianus jelentette akadály, és Caesarion egy napon jogosan követelheti magának nemcsak Egyiptom, de Róma trónját is.

A zseniális államférfi, Caesar eszén – úgy tűnik – túljár egy hozzá képest feleolyan idős nő, akinek ráadásul hadserege sincs. Több ezer ember veszt el az életét Róma polgárháborújában, hogy végül egy ember gyakorolhassa a hatalmat az egész birodalom felett. Kleopátrának mindez pusztán a csábereje segítségével sikerülhet.

Ammyra briliáns módon kivitelezett terv! És ekkor, természetesen, elérkezik március idusa, és mire az ezt követően kirobbanó örökösödési háborúk véget érnek, nemcsak a Római Köztársaság nem lesz többé, de Caesarion sem.

Ahogy Kleopátra sem.

Egy „barát” lép oda a gyaloghintójából éppen kilépő Julius Caesar-hoz, és miközben a szenátus épülete felé haladnak, beszélgetésbe elegyedik vele. Popilius Laenas több évszázados hagyománnyal és hatalmas földbirtokokkal rendelkező, római nemesi család leszármazottja, amely ugyanakkor közismert a kegyetlenségekről és az árulásairól is. Nem csoda, hogy miközben az összecsküvők kettejüket figyelik, túlságosan távol állva ahhoz, hogy hallják a szavaikat, jogosan aggódnak. Popilius ugyanis mindössze néhány pillanattal koráb-

ban Marcus Brutushoz lépett oda, és sok szerencsét kívánt neki a merénylet végrehajtásához, és senki nem tudta, vajon nem rosszízű tréfáról van-e szó. A Felszabadítók látják, hogy Caesarrel komoly és barátságos szavakat váltanak. A gyomruk görcsbe rándul a gondolat-ra, hogy Popilius talán éppen a tervezett merénylettel kapcsolatban árulja be őket. „Nem hallották ugyan, mit mond, de sejthették az alapján, amit tudtak [...] és ahogyan egymásra néztek, némán meg-egyeztek, egyikük sem fogja hagyni, hogy fogságba essen, és mind-nyájan megölik magukat [Caesar helyett]” – írja Plutarkhosz erről a fontos pillanatról.

Popilius a beszélgetés végén kezdet csókol Divus Juliusnak, majd elsiet Pompeius színházából. Caesar nem tűnik izgatottnak. Az összeesküvők megkönnyebbülten ülnek vissza a helyükre, és várnak Caesar megérkezésére.

Pompeius hatalmas szobra dühös tekintettel néz le rá, miközben könnyed léptekkel belép a tanácsterembe. Cassius, aki Brutusszal együtt az összeesküvés egyik fő kitervelője volt, a szobor felé fordul, és imádkozni kezd, hogy Caesar egykori legnagyobb ellenfele adjon nekik elég erőt tervük végrehajtásához.

Minden szenátor feláll, amikor Caesar belép a tanácsterembe. Egész délelőtt a köztársaság ügyeivel kapcsolatban tanácskoztak, most viszont minden szem őrá szegeződik, miközben az aranyozott trónszékhez közeledik. Szinte abban a pillanatban egy több szenátorból álló, nagyobb csoport indul meg felé, élén Lucius Tillius Cimberrel. Nincs semmi fenyegető mindebben. A szenátorok gyakran mennek oda közvetlenül a consulhoz, hogy személyes ügyekkel kapcsolatban kérjenek tőle ezt vagy azt. Caesar figyelmét nem kerüli el a tekercs, amelyet Tillius az egyik kezében tart – csakhogy közben nem veszi észre a tört a másokban.

Caesar úgy érzi, pontosan tudja, mi Tillius szándéka. A szenátor egyik testvérét száműzték Rómából, a tekercs pedig minden biznnyal kérés arra vonatkozólag, hogy kegyelmezzen meg neki.

A szenátorok csoportja egészen körülveszi, és ahogy egyre többen csatlakoznak hozzájuk, kezdi kényelmetlenül érezni magát a tömeg közepén. Újabb és újabb szenátorok hajolnak oda hozzá, hogy a tiszteletük jeleként megcsókolják a homlokát és a mellkasát, ugyan-

Julius Caesar megölése

akkor mind erősebben nyomják vissza a trónszékbe, hogy már mozdulni sem tud.

Caesar dühre felfohban az erőszakos eljárás miatt, és hirtelen talpra ugrik. A merénylők csak erre a pillanatra vártak. Tillius megragadja Caesar tógáját, és a válláról lerántva, a mellkasáig letépi róla, ezzel mintegy a teste két oldalához szegezve a karját. Ugyanebben a pillanatban az első felszabadító, bizonyos Publius Servilius Casca Longus – röviden Casca – Caesar válla felé döf a törével. A szúrás nem elég erős, és a sebből csak kevés vér serken, a hirtelen rátörő fájdalom miatt azonban Caesar felháborodottan kiált fel. „Casca, te nyomorult! – kiabálja latinul, és erősen megragadja Casca törének markolatát. – Mit csinálsz?”

Ahogy megfordul, hogy a támadójával szembe kerüljön, Caesar nemcsak egy tört pillant meg, hanem hatvanat. Nem egy döfés járja át a testét, hanem töblbtucatnyi. Minden egyes szenátor előrántja a tógája alatt rejtgetett *pugióját*. Caesar látja ellenségei arcát, de még annál is több baráti arc lebeg előtte, köztük Decimus Brutusé, valamint egy másik Brutusé, Marcusé, az arrogáns, negyvenegy éves sztoikusé, aki a pletykák szerint Caesar törvénytelen gyermeke. Az

összeesküvők újra és újra a védtelen Caesar testébe döfik borotva-élesre fent pengéjüket, újra és újra lecsapnak rá. Olyan vad dühvel támadnak, hogy többen közülük szenátortársukat szúrják meg, és a végén már mindenkit vér borít.

Caesar pedig nem adja fel a küzdelmet.

A kegyelemdöfést Marcus Brutus adja meg neki. Ahelyett, hogy a szívét vagy a nyaki ütőeret célozná, mélyen Caesar lágyékába döfi fegyverét. Gyilkos szándékkal teszi ezt, de az is a célja, hogy meggyalázza vele a férfit, aki soha nem volt hajlandó fiának fogadni őt. Vér áztatja Caesar tunikáját, és folyik végig fehér lábszárain, ő pedig visszarogyik a trónszékébe. „Te is, fiam?” – kérdezi Caesar kétségbeesetten, Marcus Brutus szemébe meredve.

Nem akarja, hogy bárki lássa arckifejezését, amikor meghal, ezért tőgája szélét megfogva eltakarja a fejét. Egyre növekvő vértócsa terjed a márványpadlón, Caesar teste pedig emyedten csúszik le a trónszékből, majd legurul a lépcsőn, egyenesen Pompeius szobrának talapzata elé.

Senki nem látja az arcát, amikor elszáll belőle az élet. Julius Caesarnak csak halála után sikerül elérnie végső célját, és megszereznie a legnagyobb hatalmat, amire valaha vágyott, amikor a római szenátus posztumusz Divus Juliusszá, vagyis istenné nyilvánítja.

Az Isteni Julius azonban, mint az ellene elkövetett merénylet mutatja, halandó volt.

HARMADIK FEJEZET

KR. E. 42. OKTÓBER 23., DÉLELŐTT
ÉSZAK-GÖRÖGORSZÁG, PHILIPPI

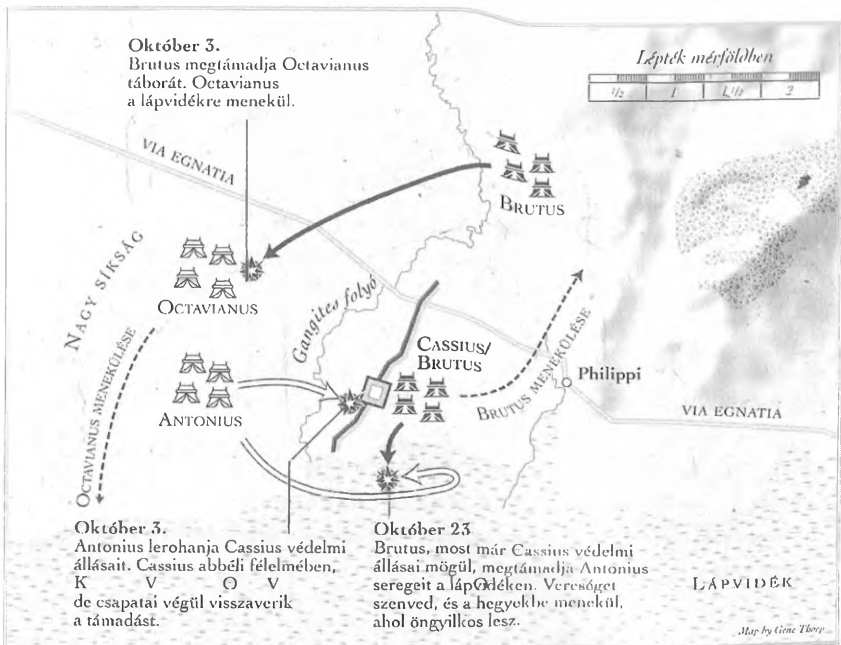
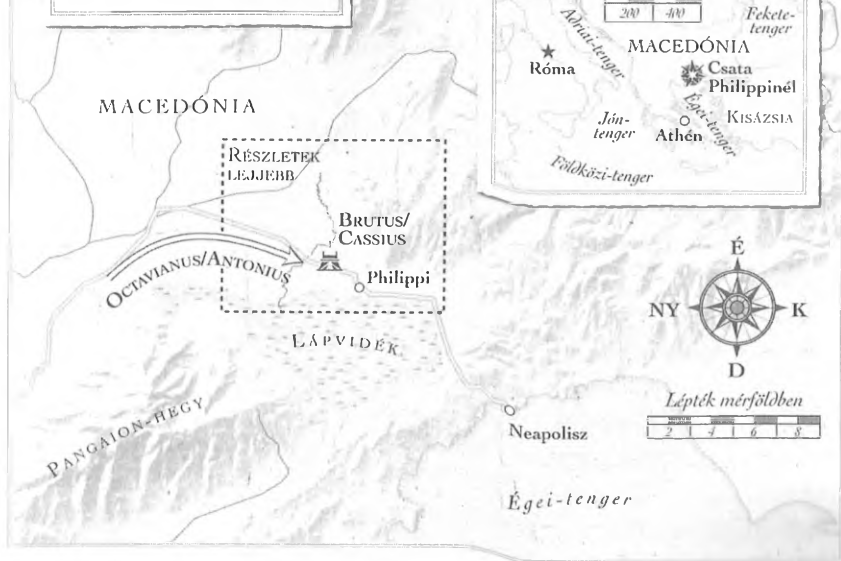
AZ ISTEN FIA HALHATATLANNAK TEKINTI MAGÁT.¹⁶ Közben pedig súlyos megfázástól szenved.

Gaius Julius Caesar Octavianus – vagy Octavianus, ahogyan sokan ismerik – mintha egy örökkévalóság óta betegeskedne, de persze a gyógyulását biztosan nem segíti elő a tény, hogy hadserege egy hatalmas, mocsaras terület mellett vert tábort. Ez a fiatalember, aki magára vette a *Divi Filius* („Isteni Fiú”) nevet, most szorosabban összehúzza vállán a köpönyegét, és figyelmesen nézi a felhőtlen, kék égboltot. Abban reménykedik, hogy valami jó hír majd elfeledteti vele a betegsége miatt érzett rosszkedvét. A feje felett két aranybar-na sas küzd egymással az égen, gyorsan körözve, támadóan kiterjesztett karmokkal, vad harcban. A sas a római légiók jelképe, az pedig,

¹⁶ Octavianus, aki később Augustus néven lesz Róma császára, élete legnagyobb részében propagandacélból használja a *Divi Filius* elnevezést. Többmilliónyi pénzérmét vertek, amelyen az ő arcképe, valamint ez a felirat szerepel. Egy Kr. e. 38-ban vert ezüstdenariusra pedig Caesar profilja került, az övével szemben. Caesar feje mellett az ISTENI JULIUS, Octavianus feje mellett pedig az ISTENI FIÚ felirattal.

CSATA PHILIPPINÉL

Kr. e. 42. október 3. és 23.

hogy a saját nagy csatája előtti napon éppen két ilyen madarat lát egymás ellen küzdeni, csakis baljós ómen lehet.

De vajon kinek a számára? Octavianusnak vagy a felszabadítók-nak, akik megölték a nagybátyját?

A hatalmas hadseregek, amelyek összesen 13 légiót és 200 ezer embert számlálnak, a Balkán-félsziget egyik síkságán álltak fel, szemben egymással. Hatalmas kiterjedésű, sík terület ez, amelyet egyik oldalról alacsony hegyek, a másik oldalról pedig, éppen Octavianus hátában, lápvídek határol – vagyis amely egyaránt alkalmas gabonatermesztésre és háborúskodásra. Füst száll fel a több ezer tábornúzból, és a katonák az utolsó előkészületeiket teszik a csata előtt, amelyet azért vívnak, hogy elégtételt vegyenek Julius Caesar megöléséért, vagy két év messzeségéből, 1200 km-re Rómától.

A fenőköveken végigesúszó pengék súrlódó hangját hallani mindenfelé. A legionáriusok a földre helyezik a gerelyeket, valamint a nyílvevőket, és megpróbálják kitalálni, vajon melyik fegyverrel szálljanak harcba ezen a napon. Mindenki sejti, hogy a csata elsősorban ember ember elleni kézítása lesz, éppen ezért a közvetlen közelharcban nehézkesen használható lándzsa helyett a legionáriusok inkább tört dugnak az övükbe, és kardot akasztanak az oldalukra. A szemben álló hadseregekben több százezer, csatában edződött katona túri be derékszíja alá köpönyege szegélyét, hogy rohamra indulva ne zavarja futás közben. A csatalovak nyugodtan állnak egy helyben, miközben lovasaik nyerget vetnek a hátukra. Az állatok is pontosan tudják, mi következik hamarosan: mészárlás.

Octavianus szövetségese, az iszákos, pedofil tábornok és államférfi, Marcus Antonius felügyeli az előkészületeket, és már messziről sugárzik róla harcosi mivolta. Duzzadó mellkasa, elegáns megjelenése, valamint a tény, hogy az istenek vastag, izmos combbal áldották meg, egytől egyik hiúságát táplálják. Octavianusszal ellentétben, aki a csata alatt a vonalak mögött, a táborban marad majd, Marcus Antonius már alig várja, hogy a csatatéren lehessen, és ugyanolyan vad vérszomjjal vesse rá magát ellenségeire, mint a legionáriusai.

Octavianus állandóan betegeskedő, öntelt, húszéves fiatalember, nagy orral, beesett állal, valamint magas, széles pofacsonttal. Arcát

Augustus, a Római Császárság első uralkodója

rövid haj keretezi, és a homlokán hosszabbra hagyott tincseit újra és újra oldalra söpri. Caesar fogadott fia még csak nem is parancsolhat saját embereinek. Ezt a felelősséget már régen átadta egy másik, saját korabeli, nyers, de okos fiatalembernek, Marcus Vispasianus Agrippának, aki különös módon vonzódik a földrajzhoz.

Lehet, hogy Octavianus nem a legerősebb, de ezt a hiányosságát bőven pótolja ravaszságával és pimaszságával. Miután megtudta, hogy Julius Caesar őt fogja kinevezni törvényes örökösévé, Octavianus hatalmas összegeket utaltatott ki saját felhasználásra a közpénzből, megemelte az adókat, és kinevezte magát Isteni Fiúnak. Gondoskodott róla, hogy Cassiust és Marcus Brutust, a két felszabadítót, akiknek a seregei most a csatatér másik oldalán várnak az ő embereire, a szenátus nyilvánítsa az állam ellenségévé. Minden vagyonukat haladéktalanul elkobozták, ők pedig, hogy életüket megmenték, azonnal elmenekültek Rómából, és abban a reményben, hogy hamarosan diadalmasan térhetnek majd vissza, sereget kezd-

tek gyűjteni. Octavianus és Marcus Antonius saját légióikkal üldözőbe vették, és végül öt hónappal ezelőtt, ezen a síkságon érték utol őket. Mindkét hadsereg tábort vert, és egész nyáron építették a sáncokat, illetve egyéb védműveket. Közben folyamatosan figyelték egymást, és arra vártak, hogy a mai nap elérkezzen végre. Octavianus számára ez az időszak elviselhetetlennek tűnt, hiszen a hosszú, hideg hónapok során egyik betegségből a másikba esett.

Cassius lett a csata első fontosabb áldozata, amikor három héttel korábban, az egyik előzetesen vívott összecsapás során abbéli félelmében, hogy a hadjáratot elveszítették, inkább öngyilkos lett, semmint el kelljen viselnie a hadifogsággal járó megaláztatást. Marcus Licinius Crassus tábornoknak a története, aki valamikor régen Julius Caesar mellett a triumvirátus egyik tagja volt, mindenkit arra készítetett, hogy kétszer is meggondolja, megadja-e majd magát. Crassust ugyanis, miután a pártusok Kr. e. 53-ban legyőzték a Carrhae mellett vívott csatában, úgy ölték meg, hogy olvasztott aranyat öntöttek le a torkán.¹⁷

Cassius tehát abban a hitben, hogy minden odaveszett, inkább a kardjába dőlt. A felszabadító azonban tévedett. Nem sokkal az öngyilkossága után a légióinak sikerült megfordítaniuk a csata menetét, és végül ők diadalmaskodtak.

Azon a bizonyos délutánon Octavianust is megérintette a halál szele. Vonalait szétszabdalta az ellenség, a fiatal vezérnek pedig

¹⁷ Egy másik közismert példa arra, miért nem volt szabad hagynia egyik rómainak sem, hogy a győzelmeskedő ellenség kezére jusson, évekkel később következett be, amikor a római légiók döntő csatában alulmaradtak a germán törzsekkel szemben, a Teutoburg erdőségben. Néhány római katonát vesszőkosarakba kényszerítettek, és élve elégették, míg másokat oltárra fektettek, és feláldoztak a germán isteneknek. A halálsikolyok olyan rettenetesek voltak, hogy a római tábornok, Publius Quinctilius Varus félelmében öngyilkosságot követett el. A germánok később lefejezték, és a levágott fejet visszaküldték Rómába, ahol hősi temetést kapott. A sors fintora, hogy Varus apja a Julius Caesar megölésére összecsúvók egyike volt, és Philippinél, a csatatéren inkább az öngyilkosságot választotta, semmint hogy élve elfogják. Varus maga egyébként arról is híres volt, hogy a Nagy Heródes halálát követő lázadás megtorlásaképpen 2 ezer zsidót feszített meg Jeruzsálem mellett.

csak úgy sikerült megmenekülnie, hogy elrejtőzött a mocsaras területen, és tehetetlenül figyelte, ahogyan Cassius legionáriusai kifosztják a táborát, majd visszatérnek saját bajtársaikhoz. Mivel szégyellte magát a gyávasága miatt, és azért, mert hagyta, hogy 15 ezer emberét lemészárolja az ellenség, három napig rejtőzött, és csak ezt követően talált magában annyi bátorságot, hogy visszaosson a sátrába.

Most, három héttel később, egyszer csak a sárgaréz *tubae* (trombita) semmivel össze nem téveszthető hangja hasít a levegőbe a csatatér egyik oldaláról, a római legionáriusok szíve pedig hevesebben kezd verni. A csatára hívó jel!

A gyáva ma délelőtt elégtételt fog venni. Octavianus pontosan tudja, hogy ez történik majd, a két sas párbaja ugyanis ebben a pillanatban eldőlni látszik. A két fenséges ragadozó madár nem valami előre megrendezett rituálé részeként jelent meg a csatatér fölött, hanem egészen véletlenül. Az a sas azonban, amelyik a Marcus Brutus oldalán felsorakozó seregek irányából szállt a csatatér fölé, ebben a pillanatban zuhanni kezd, miután halálos sebet ejtett rajta az, amelyik Octavianus oldaláról indult a harcba.

Valóban ómen ez, de nagyon is jó ómen. Márpedig a *Divi Filius*, akárcsak halott nagybátyja, Julius Caesar, teljes szívéből hisz az ómenekben.

Julius Caesar halála még most, közel két évvel később is szinte a világ minden pontján hatással van a politikára. Érezhető Rómában, ahol továbbra is káosz uralkodik, és Egyiptomban, ahol Kleopátra, kegyetlenül ragaszkodva a trónhoz, két fivérét is megölette. Júdea olyan távol fekszik Rómától, hogy mindez nagyon lassan jut el odáig, de hamarosan nagyon is kézzelfoghatóan jelentkezik majd Galileában, egy Názáret nevű faluban, ahol egy Jákob nevű építőmester neveli a fiát, Józsefet.

Jákob egyenes ági leszármazottja Ábrahámnak, a zsidó hit pátriárkájának, és Dávidnak, a legnagyobb királynak, akit Júdea ismert.

Jákobot 26 generáció választja el Ábrahámától, és legalább 14 Dávidtól. Míg azonban Ábrahám különösen vagyonos volt, Dávid, valamint fia, Salamon pedig még nála is gazdagabb, leszármazottai ekkorra már nagyon nehéz időket éltek. A szerény és elmaradott Názáret szinte fényévekre van a hatalmas királyságoktól, amelyekben ezek a korábbi generációk uralkodtak. A 400-nál is kevesebb lelket számláló és vagy három tucat házból álló kis falu a Galilea déli részének lágyan emelkedő dombjai között fekvő völgyben helyezkedik el. A kis házakat a környéken könnyen fellelhető lágy mész- és egyéb kövekből építették.¹⁸ Építőmesterként Jákob egyaránt rak kőalapot, készít tetőszerkezetet és bútorokat a közeli erdőkből kivágott fákból. Amikor Názáretben éppen nem akad tennivalója, könnyedén találhat munkát a gyalog mindössze egyórányira fekvő nyüzsgő nagyvárosban, Szefforiszban.

Akárcsak előtte apja őt, Jákob arra neveli Józsefet, hogy egyszer majd a nyomdokaiba lépjen, de közben az építőmesterségen kívül megmutatja neki, hogyan kell bort készíteni és olajat préselni, hogyan kell kialakítani a család fenntartásához szükséges gabona számára a teraszokat, illetve hogyan kell elvezetni a közeli patak vizét a földek öntözéséhez. Ami azonban mindennél fontosabb, Jákob arra neveli fiát, hogy mindennapjaiban a zsidó hit tanításait kövesse. Annak ellenére ugyanis, hogy az elmúlt évszázadok folyamán a görög, az arab és a római kultúra is nyomot hagyott Názáretben, Jákob vallása, amely szerint az egy igaz Istent tisztelik, nem változott azóta, hogy mintegy kétezer évvel korábban Ábrahám járta ezt a földet.

¹⁸ Názáretben a legtöbb házban csak egy család lakott, és az egy- vagy kétszintes épületeket a mészkődombok oldalára építették. A döngölt földpadlót hamuval és agyaggal tették ellenállóbbá, a falak pedig egymásra halmozott kövekből álltak. A természeti elemeket a kövek réseibe tapasztott sárral próbálták kívül tartani. A lapos tetőt fából, szalmából, sárból és mészkőből készítették el. Az alsó szint általában a háziállatok alvóhelyéül szolgált, és itt főztek, a felső szinten pedig a házban lakók gyapjúval tömött, vékony matracokon fekvé aludtak. Az egyik szintről a másikra létrán juthattak el. A házakban nem volt se tisztálkodási lehetőség, se toalett.

Még a nagy Julius Caesar sem vállalkozott arra, hogy beleszóljon a zsidók hitébe. A számító dictator, aki Venus közvetlen leszármazottjának tekintette magát, és imádkozás helyett inkább leölt állatok szerveit tanulmányozva próbálta megtudni, milyen sors várhat rá, meglepő módon elkötelezett támogatója lett Júdeának, valamint a zsidók életformájának – ha másért nem, már csak azért is, mert ez a terület természetes ütközőzónát jelentett Szíria és Egyiptom között. Caesar – akárcsak kétezer évvel később a náci Németország vezetői is – megértette, milyen fontos egy birodalom fennmaradása szempontjából, hogy az alávetett népek számára legalább látszólag meghagyja az önrendelkezés jogát. Az igazat megvallva, a nácik sok tekintetben a Római Birodalmat tekintették példának: helyi vezetőket neveztek ki a bábkormányok élére, besúgók kiterjedt hálózatával vetették elejét a lázongásoknak, és annak ellenére, hogy mélységes alávetettségben tartották a leigázott népeket, fenntartották a hétköznapi élet látszatát.

Caesar halála közvetlen hatással volt a távoli és elmaradott Júdeára, még akkor is, ha polgárai egyelőre nem vették észre a változást. A Philippi mellett vívott csata, a történelem egyik legjelentősebb pillanataként, hamarosan sokkal súlyosabb hatással lesz rájuk. A csatát követően ugyanis a zsidók soha nem élhetnek már úgy, mint régen.

A csata véget ért. A harc éppen olyan véres és kegyetlen volt, mint amilyenre a legtöbbben számítottak, és a katonák szó szerint foggal és körömmel próbálták megölni ellenfeleiket a brutális, kézitusába torkolló küzdelem során. Patakszik a vér a nyílt sebekből, a levágott karok és kezek csonkjaiból, a kinyomott szemek üregeiből. Sok katona akad, aki nem tud lábra állni, miután az ellenfél pengéje hátulról átvágta a combizmait – rájuk lassú, fájdalmas halál vár a csatatéren.

A hegyek és a mocsár között ezer- és ezerszám hevernek a halottak, akiket előbb hamarosan teljesen kifosztanak a környékbeli hulla-

rablók, megszabadítva őket mindentől, aminek bármilyen értéke lehet, majd csontjaikat letisztítják a keselyűk és a farkasok, amelyek számára minden csata ritka lakomát jelent.

Azok, akik a vesztes hadseregből életben maradtak, most láncra verve, de büszkén várják sorsukat. Amikor meglátják Octavianust, gúnyosan kiáltanak felé, a tisztelet legkisebb jele nélkül.

A vesztes fél tábornoka, Marcus Brutus nincs a túlélők között: ő ugyanis korábban azt parancsolta rabszolgájának, hogy kardja 60 cm-es pengéjének egyetlen erőteljes döfésével ölje meg. A győztesek levágják és Rómába küldik a fejét, testét pedig elhamvasztják ott, ahol találták.

Ahogy azzal mindenki tisztában volt abban a pillanatban, amikor először felhangzott a *tubae* hangja, ez a nap, és ennek a csatának a kimenetele határozza meg a Római Köztársaság sorsát.

Valóban így is történt. A széles körű egyenlőségen alapuló rendszer hamarosan megszűnik, hogy helyét teljhatalommal irányított császárság vegye át. És bár még 11 hosszú évnek kell eltelnie ahhoz, hogy kihívó nélküli császárként ülhessen a birodalom trónjára, Octavianus éppen olyan bizonyossággal tudja, hogy eljön még az a dicsőséges nap, mint ahogyan azt is tudta, hogy ma győzelmet aratnak. Élete végéig uralkodni fog, évről évre kegyetlenebb és szívteletlenebb császárként. És amint a názáreti Jákob tanítja fiát, Józsefet arra, hogyan tud majd egy napon a nyomdokaiba lépni, ő is megtanítja fogadott fiát, Tiberiust, miképpen uralkodhat vasmarokkal, és őrizheti meg hatalmát kegyetlen elszántsággal, nem tűrve semmilyen ellenállást, írmagjában fojtva el minden lázadást, megkorbácsolva és nyilvánosan, meztelenre vetkőztetve szögezve keresztre mindenkit, aki Róma hatalmára veszélyt jelenthet.

És ezek között lesz majd egy szerény ácsmester is.

E napon azonban nem ő az egyetlen tábornok, aki a legyőzött hadsereg katonái között jár, és akinek – vele ellentétben – minden tiszteletet megadnak a legyőzöttek. A negyvenegy éves Marcus Antonius büszkén, határozott léptekkel járja a csatamezőt, és mindkét oldal katonái nagyra becsülik az ereje miatt.

Octavianus és Marcus Antonius is a győztesek oldalán harcolt. Az új birodalomnak azonban természetesen csak egy uralkodója lehet,

így az elkövetkező évtized során ez a két férfi hosszú és keserves háborút vív egymással a Róma feletti teljes uralom megszerzéséért. Kettőjük küzdelmének kimenetele pedig az egész világ sorsát meghatározza majd.

A végső csatára Kr. e. 31-ben kerül sor Actiumban, Görögország partjaitól nem messze. Marcus Antonius egyik első tábornoka, Quintus Dellius közvetlenül a csata kezdete előtt átáll Octavianus oldalára, és menekülése közben magával viszi Antonius haditerveit is. Amikor ennek eredményeképpen elpusztul a teljes flottájuk, Antonius 19 légiója és 12 ezer főt számláló lovassága haladéktalanul átáll Octavianushoz.¹⁹ Az üldözött emberként menekülő, és hadsereg nélkül maradt Antonius Egyiptomba rohan, hogy újra együtt lehessen Kleopátrával, aki régóta a szeretője, és aki úgy döntött, inkább a harcossal, semmint Octavianusszal lép szövetségre. A dühös Octavianus üldözőbe veszi, Marcus Antonius pedig, hogy elkerülje a fogságot, kardjába dől, és szeretője karjaiban hal meg.

¹⁹ Actium Görögország nyugati részén, a mai Preveza városa mellett, a Jón-tenger partján feküdt. Többen meg vannak győződve róla, hogy Antonius külső nyomásra, tízévnyi véres háborúskodás után önként mondott le a Római Birodalom trónjáról, azzal a céllal, hogy Egyiptomban telepedjen le, és Kleopátrával éljen. Hadseregeit malária tizedelte, és a harci kedvük mélyponton volt. E szerint az elmélet szerint az actiumi csatát is amolyan rejtett visszavonulásnak tervezte. Ha ez igaz, akkor Antonius minden idők legnagyobb hadicselét hajtotta végre, amely során kész volt feláldozni 230 harci gályát, több ezer íjászt és vagy 20 ezer katonát. A teljes csata a tengeren zajlott le, és mire Antonius gyalogsága megütközhetett volna Octavianus parton álló seregeivel, véget is ért. Kleopátra is jelen volt, mert még ekkor sem adta fel a reményt, hogy egy napon Róma királynője lehet, de Marcus Antonius hajójától távolabb, egy másik gályáról figyelte az eseményeket. Mielőtt a szeretők elmenekülhettek volna, Marcus Antonius több mint 5000 katonája meghalt, és közel 200 hajó süllyedt el vagy jutott az ellenség kezére.

ACTIUMI CSATA

Kr. e. 31. szeptember 2.

MACEDÓNIA

OCTAVIANUS
HORGONYZÓHELYE

OCTAVIANUS
TÁBORA
Nikopolisz

ANTONIUS
TÁBORA

Ambrakiai-öböl

ANTONIUS
HORGONYZÓHELYE

Actium

ANTONIUS
TÁBORA

ANTONIUS
FLOTTÁJA

Jón-tenger

OCTAVIANUS

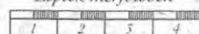
FLOTTÁJA

ANTONIUS ÉS KLEOPÁTRA MENEKÜL

LEUCAS-SZIGET

Lépték mérföldben

Hamarosan Kleopátra is követi a példáját, ópium és bürök keverékéből készített erős mérget iszik.²⁰ Ekkor harminckilenc éves.

Mivel biztosítani kívánja, hogy senki nem fog vele szemben trónkövetelőként fellépni, Octavianus parancsot ad Caesar Kleopátrától született fiúgyermekére, Caesarion megölésére. A 16 éves Caesarion Indiába menekül, ám azzal az ígérettel, hogy fáraóvá fogják koronázni, sikerül visszacsalni Egyiptomba. Az ígéret hazugnak bizonyul. Octavianus bérgyilkosai megfojtják a tizenéves trónkövetelőt, és ezzel véget vetnek annak a nagyszerű tervnek, amely miatt Kleopátra a Caesar meggyilkolását megelőző csodálatos években először ágyába vitte a római dictatort. A fondorlatos cselek köre így bezárul.

A Római Birodalom élén ezt követően egyetlen, teljhatalmú ember áll, aki önmagát isten fiának tekinti: ő Octavianus, aki hamarosan új néven fog trónra lépni.

Dicsőség Augustus császárnak!

²⁰ A legenda szerint Kleopátra úgy követett el öngyilkosságot, hogy egy mérges kígyót, áspist (vagy ahogyan mások mondják, egyiptomi kobrát) szorított a mellkasához, és ennek harapása végzett vele. De ez valóban csak legenda. Szókratész ugyancsak ópium és bürök keverékének főzetét használta, hogy véget vessen az életének.

NEGYEDIK FEJEZET

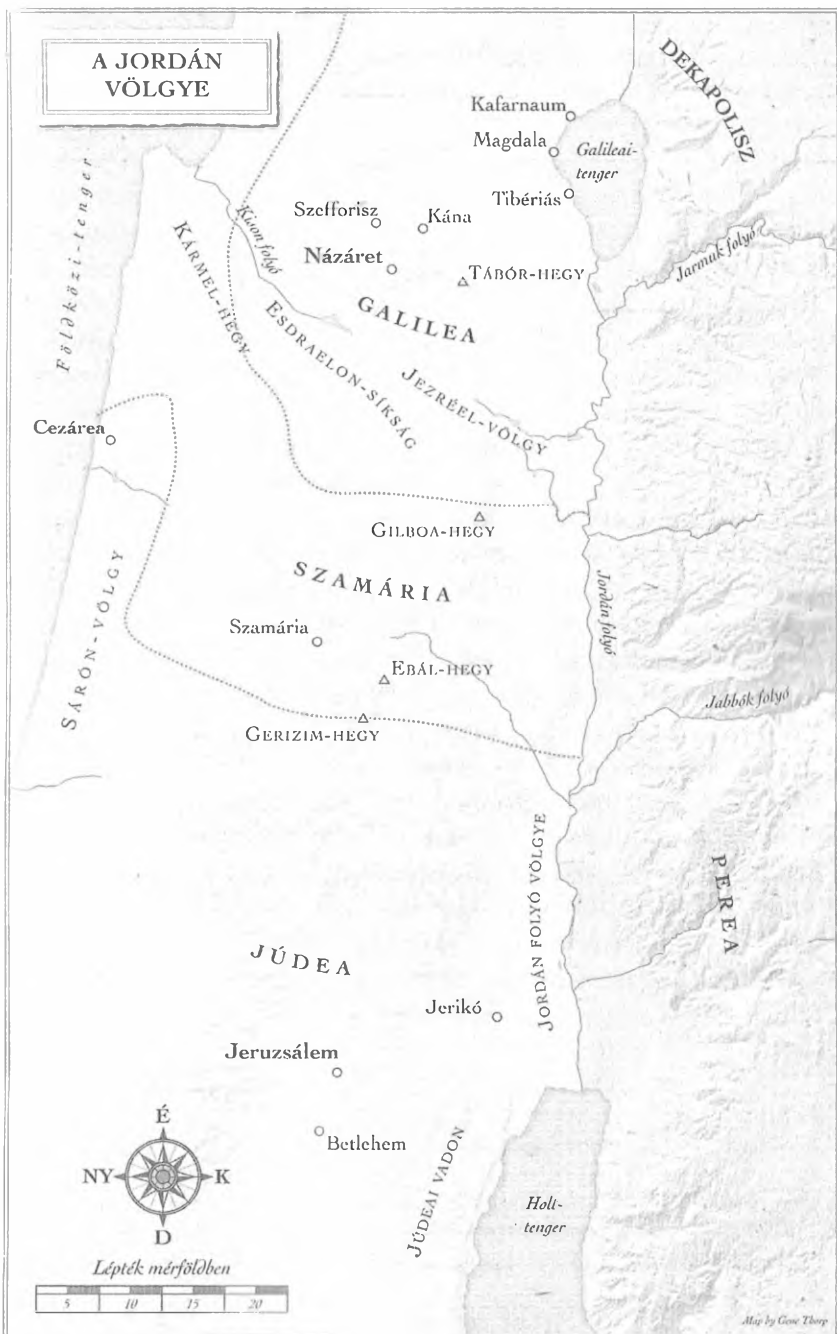
KR. U. 7., MÁRCIUS 22., DÉL
JÚDEA, A JORDÁN FOLYÓ VÖLGYE

A GYERMEKET, AKINEK AZ ÉLETÉBŐL MÉG HUSZONHÁROM ÉV van hátra, sehol nem találják.

A Jeruzsálemből északkeleti irányban kivezető út poros és lepusztult, alig több, mint ösvény, amely a városon keresztül, meredek lejtőkön vezet el egészen a Jordán folyó partjáig, valamint tovább, Perea kihalt, sziklás sivatagáig. Nagyon kevés árnyékot adó helyet találni a közelben, és szinte semmi nem nyújt védelmet a nap melegétől. Mária és József a zarándokok kígyózó oszlopával együtt gyalogol haza, Názáretbe. A zsidó húsvét, a pészah miatt zarándokoltak el Jeruzsálembé, ahogy minden évben, most is, a törvénynek megfelelően. A pár olyan várost hagy maga után, amely gyökeresen megváltozott Jézus születése óta. Heródes király régen halott, de ahelyett, hogy fellélegezhettek volna emiatt – hiszen az öreg király teljesen leépült, és élete utolsó óráiban is késsel hadonászott, parancsot adva még egy fia meggyilkolására –, a zsidók, az igazat megvallva, sokkal nehezebbnek érezték a körülményeiket, mint az ő zsarnoki uralma alatt.

Vad lázongások robbantak ki Heródes Kr. e. 4 márciusában bekövetkezett halála után, és amikor Jeruzsálem népe rádöbbsent,

A JORDÁN VÖLGYE

hogy utódja nem több apja gyenge akaratú és kezű árnyékánál, anarchia lett úrrá az egész városon. Arkhelaosz, az új király azonban keményen visszavágott a lázadóknak, és hebizonyította, hogy ő is tud éppen olyan kegyetlen lenni, mint az apja volt. A mészárlásra a pészah idején került sor, amikor a zsidók arra emlékeznek, hogyan haladt el a házaik fölött a halál angyala azon a bizonyos éjszakán az egyiptomi rabság idején, még a fáraók uralkodása alatt, hogy azután csak az egyiptomiak elsőszülött gyermekeit ragadja magával. Pészah idején a rabszolgaság alól való felszabadulást is ünneplik, amely akkor jött el népük számára, amikor Mózes kivette őket Egyiptomból, és elvitte az Isten által nekik ígért hazába.

Pészah idején Jeruzsálem tömve van a világ minden részéből érkező több százezer hívővel, így példátlan vérfürdőt eredményezett, amikor Arkhelaosz azzal próbálta megerősíteni az ország feletti hatalmát, hogy lovasrohamot parancsolt a Templom udvarán felgyűlt tömegbe. Gerelyeikkel, valamint hosszú, egyenes, acélpengéjű és bronzból készült kardjaikkal Arkhelaosz babiloni, trák és szír zsoldosai 3000 ártatlan zarándokot mészároltak le azon a napon. Mária, József és Jézus szemtanúja volt a rettenetes eseménynek, és csak a csodával határos módon sikerült élve elmenekülniük a Templomból. Amikor pedig a római legionáriusok is bevonultak, hogy az ezt követően fellobbanó lázongást vérbe fojtsák, ők hárman azt a több mint 2000 zsidót is látták, akiket megtorlásképpen Jeruzsálem városfalán túl keresztre feszítettek. A zsidó törvényekkel mit sem törődve, a testeket ezt követően sem vették le a keresztről és temették el, hanem példát statuáltak velük arra, milyen sorsra jut, aki a Római Birodalommal szembeszáll: hagyták a kereszten meghaladni őket, hogy végül vad kutyák és keselyűk lakmározzanak a húsból.²¹

²¹ Vö. 5Móz 21,22–23: „Ha valaki főbenjáró vétket követ el, és kivégzik, ha fára akasztod, ne maradjon a holttest éjjelre a fán. Okvetlenül temesd el még azon a napon, mert átkozott Isten előtt az akasztott ember.”

Róma hamarosan teljes egészében átvette az irányítást a júdeai politikai élet fölött.²² Kr. u. 6-ra Augustus császár uralkodásra alkalmatlannak ítélte Arkhelaoszt, és Galliába száműzte. Júdea ezt követően teljes egészében római provincia lett, amelyet a Róma által ki-nevezett praefectus irányít. Heródes hajdani királyságának egyéb területein még mindig zsidó uralkodók gyakorolják a hatalmat, ezek azonban már nem többek amolyan báboknál, és a megnevezésük sem király, hanem tetrarcha, vagyis a Római Birodalom alávetett uralkodója. Maga a kifejezés azt jelenti, hogy „a négyek”, és arra utal, hogy halála után Nagy Heródes egykori birodalmát, Júdeát négy, nem egyenlő részre osztották fel. Ezek közül három a fiaira szállt, Heródes és Fülöp egyet-egyet kapott, míg Arkhelaosz kettőt. Miután Kr. u. 6-ban Arkhelaoszt száműzik, Róma praefectusokat küld a zsidók földjére, hogy kormányzóként irányítsák.

Jeruzsálemet ebben az időszakban a helyi arisztokrácia és a Templom főpapsága irányítja, akik a Nagy Szanhedrinen keresztül ítélkeznek. A Nagy Szanhedrin 71 bíróból álló szervezet, amely teljes hatalommal rendelkezik a zsidó törvények betartatásával kapcsolatban – igaz ugyan, hogy ha például halálra ítélnék valakit, akkor meg kell szerezniük a római kormányzó hozzájárulását is.

Augustus császár ezen a módon a birodalom igényeinek is megfelel, miközben nem sérti meg a zsidó hit követőit sem. Azt persze megköveteli, hogy a zsidók teljes egészében behódoljanak neki, ők pedig kénytelenek elviselni a megaláztatást. De ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy ne lázadoznának tovább. Pontosabban fogalmazva, e régióban sokkal több lázadás és felkelés robban ki, mint a hatalmas Római Birodalom bármely más területén, márpedig a birodalom ebben az időben egész Európát magába fog-

²² A héberben a „zsidó” vagy *jehudim* (יהודי) szó eredetileg Júdea tartományból való embert jelent, amely tartományba beletartozott Jeruzsálem és a Templom is. Később a jelentés olyan módon változott, hogy már használták a jehuda vallás minden követőjére, ahogyan azt néhány későbbi próféta és az Eszter-tekeresek említik. A zsidókat később hébereknak (עבריים) említik, görög és latin nyelven *ioudaioi* és *israel*, héberül Izrael Fiai, vagy *jehudim* néven is.

lalja, Pártia sivatagos országáig és körben a Földközi-tenger partvidékén fekvő országokig. A legnagyobb felkelés Kr. e. 4-ben robbant ki, amikor Jézus még csak egyéves volt. Egy lázadó csoportnak sikerült betörnie Szefforisz erődszerű palotájába, és kifosztania a királyi fegyverraktárakat. A zsákmányolt fegyvereket azután szétosztották a város lakosai között, és megpróbálták megdönteni a helyi kormányzat hatalmát. Augustus utasítására Szíria római kormányzója, Publius Quinctilius Varus parancsot adott lovasságának, hogy mészárolja le a felkelőket, égesse porig a várost, valamint vesse rabszolgasorba minden egyes lakosát, vagyis több mint 8000 embert.

A zsidók emellett bojkottálták a római cserépedények kereskedelmét is. Passzív és kisztílű ellenállásnak tűnhet, így azonban nap mint nap tanújelét adták annak, hogy folyamatos elnyomásuk ellenére sem hagyják magukat. Miközben ugyanis a Római Köztársaság Julius Caesar irányítása idején leginkább távol tartotta magát Júdea politikai életétől, a Római Császárság egyre erősebb elnyomással próbálja kordában tartani a zsidókat.

Ezen a napon azonban a több ezer engedelmes és hithű zsidó, a Jordán folyó felé tartó keskeny kis úton kanyargó oszlopban gyalogolva, megfedkezhet minden keserűségéről és dühéről, amelyet a közvetlenül a Templom közelében felépített római helyőrségi laktanya barakkjainak látványa okoz számukra. Véget ért a pészah. A városkapun áthaladva megállították őket, és arra kényszerültek, hogy – ezúttal azon áruk után, amelyeket Jeruzsálemben vásároltak – újabb jelentős adót fizessenek a *publicanus*oknak (római adóbérlő), akik kapzsiságukkal már így is megnyomorítják az életüket. Most pedig úton vannak haza, Galilea felé. A zarándokok hatalmas karavánban utaznak, amely védelmet jelent számukra az útonállóktól, akik elrabolhatják értékeiket, és őket magukat is, vagy azért, hogy váltságdíjat követeljenek értük, vagy hogy rabszolgának adhassák el őket. Akad néhány szerencsés, akinek számarra is van, és így szállítja a holmiját, de a legtöbben a vállukon cipelik nehéz málhájukat, benne étellel és vízzel. Mária és József tegnap óta nem látta a már tizenkét éves Jézust, de biztosak benne, hogy itt van valahol a kara-

vánban, a barátaival vagy a kiterjedt család valamelyik tagjával gyalogolva.

Nem ez a legkönnyebb, sem pedig a legrövidebb út hazáig, de ez a legbiztonságosabb. Ha egyenesen hazafelé indulnak, két nappal hamarabb megérkeznek, ám akkor északi irányban kellett volna indulniuk, átkelve Szamárián, ahol a hírhedten zsidógyűlölő szamaritánusok élnek, azután pedig a hegyeken keresztülvezető hágókon, melynek banditái válogatás nélkül fosztogatják minden nép fiait és lányait.

A karaván tehát Szamária megkerülésével megy tovább olyan úton, amely leginkább a veszélyes szóval jellemezhető. Csak nagyon kevés fogadó vagy vízlelőhely található erre felé, egymást váltják a sivatagos és lakatlan, vad területek. A tömeg ugyanakkor biztonságot jelent minden utazó számára, azok pedig, akikkel Mária és József útra kelt, nagy tapasztalattal rendelkeznek e téren, mivel minden évben végigjárják ugyanezt az útvonalat. A karavánban utazók vigyáznak egymásra és egymás családtagjaira is. Ha valaki az este leszálltával a szüleit kereső gyereket talál, vacsorát ad neki, lefekteti aludni, és csak reggel bocsátja útjára, hogy megkeresse a családját.

Mária és József bizonyos abban, hogy Jézussal is csak ez történhetett. Okos, szeretetre méltó fiú, aki mindig könnyen kijött másokkal. Nem is csodálkoztak tehát különösebben az előző éjjel, amikor nem ült mellettük a tábortűznél, hiszen teljesen biztosak voltak benne, hogy reggelre elő fog kerülni.

Ám a reggel is elmúlt már, és miközben a déli nap perzselően ontja rájuk a sugarait, Mária és József rádöbben, hogy már nagyon régóta nem látták Jézust.

Fiukat keresve végigjárják az egész karavánt, és mindinkább eltelve aggodalommal kérdezzgetik a többi zarándokot, tudnának-e nekik valamit mondani a kisfiú hollétével kapcsolatban. Nincsen azonban egyetlen ember sem, aki látta volna azóta, hogy az utazók végtelennek tűnő oszlopa elhagyta Jeruzsálemet.

Mária és József kezd rádöbbenni, hogy Jézust minden bizonnyal ott hagyták Jeruzsálemben.

Nem lévén más választásuk, megfordulnak, és elindulnak vissza, amerről jöttek. Visszamennek egészen Jeruzsálemig, és ha kell, akkor megint megfizetik az adót a rómaiaknak. Most semmi nem fontosabb annál, hogy megtalálják Jézust.

Sorsának be kell teljesülnie akkor is, ha aggódó szüleinek fogalmuk sincsen róla, milyen szörnyű lesz ez.

ÖTÖDIK FEJEZET

KR. U. 7. MÁRCIUS 23., DÉLUTÁN
JERUZSÁLEM

MÁRIA ÉS JÓZSEF HOSSZÚ GYALOGÚT UTÁN ért vissza Jeruzsálembe. Most már nincs más dolguk, mint rátalálni Jézusra a kereskedők, katonák, egzotikus kinézetű utazók tömegében, ebben a méhkashoz hasonló városban.

Eközben az Isten Fia, ahogyan Jézus a mai napon először fog utalni önmagára, leplezetlen figyelemmel hallgatja zsidó hittudósok egy csoportját, akik közös vallásuk értelmezésével kapcsolatos beszédet tartanak. A tizenkét éves názáreti Jézus a Templom árnyékában ül, a Faragott kő kamrája melletti teraszon, ahol a mindenható Szanhedrin tanácskozik. A pászah ünnep alkalmával nem is olyan régen még megszámlálhatatlanul sok hívő gyűlt össze épp ezen a helyen, elfoglalva nemcsak a teraszt, de az ide vezető lépcsőket is, csak hogy hallhassák a Templom papjainak és a bölcseknek a tanítását. A kimondottan vallásos környezet ellenére a zsidók egyetlen pillanatra sem feledkezhettek meg róla, hogy Augustus császár római katonái folyamatosan szemmel tartják őket, készen arra, hogy az elégedetlenkedés legkisebb jelére cselekedjenek.

A zarándokok mostanra mind elindultak a hazafelé vezető hosszú útjukra, a katonák pedig visszatértek a közeli Antonia-erődbe, és így

Jézus a Templomban tanít

a vallásos szerepet is betöltő erődítésben maradó hívők folytathatták a megszokott imádkozásból, böjtölésből, áldozatok bemutatásából és tanításból álló napi rutinjukat. Olyan ritmus ez, amelyet a gyermek még soha nem tapasztalt, és amelynek minden pillanatát élvezi. Ha akad is bárki, aki furesának találja, hogy ez a sima arcú, egyszerű ruhákat viselő, Galilea falusi vidékéről származó fiú itt ül az ősz szakállú, bő ruhás rabbik között, akik szinte enciklopédikus tudással rendelkeznek a zsidó történelemmel kapcsolatban, az mindenesetre nem teszi szóvá. Az igazat megvallva, éppen az ellenkezője történik: a papokat és a tanítókat egyaránt lenyűgözi, hogy Jézus milyen könnyedén és teljes mélységében képes megérteni a legösszetettebb spirituális fogalmakat is. Isszák minden szavát, és tudósoknak kijáró tisztelettel bánnak vele, dicsérve csodálatos adottságait.

Jézus pontosan tudja, hogy a szülei már elindultak vissza, Názáretbe. A legkevésbé sem érzéketlen a körülötte zajló dolgokkal kap-

csolatban, de tudásszomja és a tudás megosztásának vágya miatt fel sem merül benne, hogy Mária és József esetleg aggódni kezd, ha nem találja. Jézus továbbá abban is biztos, hogy amit tesz, azt a szülei nem fogják szándékos engedetlenségnek tekinteni. Minden másnál nagyobb jelentőségű számára, hogy a lehető legteljesebben megértse Isten jelentését. Az összes többi zsidó fiúhoz hasonlóan, a pubertás elmúltával megszűnik majd gyermeknek lenni, és a vallásos közösség egyenjogú tagjának tekintett férfivá nyilvánítják. Márpedig, mint ilyen, felelős lesz minden cselekedetéért. Jézus azonban más, mint a többi, korabeli fiú. Nem elégszik meg azzal, hogy csak hitük írott történelmét tanulmányozza – neki arra is szüksége van, hogy megvitassa a jelentéktelennek tetsző részleteket és a legendákat is. Olyan, mindent átható ez a tudásszomj, hogy még most, napokkal szülei távozása után is újabb és újabb kérdések fogalmazódnak meg benne.

Mária és József eközben kétségbeesetten kutatja végig az Alsóváros sikátorait és bazárjait, és a legrosszabbtól tartanak. Lehet, hogy Jézus leszakadt a karavánról, és emberrablók fogságába esett. Gyakran történik ilyesmi. Mégis, meg vannak győződve arról, hogy itt van Jeruzsálemben, valószínűleg halálra rémülten, egyedül, éhesen. Talán a főpapok megkönyörültek rajta, és megengedték neki, hogy a megannyi teremmel büszkélkedő Templomban töltsen az éjszakát. De az is lehet, hogy kénytelen volt egy sikátorban, a földön összegömbölyödve aludni, reszketve az éjszakai hideg miatt. Ami a legzavaróbb az esettel kapcsolatban, hogy Jézusra egyáltalán nem jellemző az ilyen viselkedés. Általában különösen jól nevelt, és egyáltalán nem az a fajta gyermek, aki miatt Máriának és Józsefnek aggódnia kellene.

A déli kapun keresztül lépnek be a Templomba, majd mennek fel a Templom-hegyre vezető széles lépcsőn. Váratlanul tágas, zsúfolt térre érkeznek, ahol a rengeteg hívő között próbálják megtalálni fiukat.

De még azt sem tudják, merre kezdjék a keresést. A Templom-hegy, amely kétszer akkora, mint a római Fórum, egy több mint 1,2 hektár területű, magasan fekvő tér. Összesen 400 m fal veszi körül, és közel 140 m-re magasodik az alatt elterülő Kedrón-völgy fölé. Nagy Heródes mindössze 18 hónap leforgása alatt építette fel a komplexumot, épp azon a helyen, ahol Salamon és Zerubbabel templomai álltak valamikor régen. A hegy legnagyobb részét a hatalmas kiterjedésű, nyitott udvar foglalja el, amelyet a Pogányok udvarának neveznek, s ide zsidók és nem zsidók éppen úgy beléphetnek. Itt áll most Mária és József.

Mivel Jézust még mindig nem találják, elindulnak a hegy belső részei felé. Itt emelkedik szigetként a 15 emelet magas, mészkőből és aranyból készült Templom. Ez nemcsak az imádság helye, de a római megszállás elől menekülőket is befogadja. Itt minden zsidó szabadon beszélhet, és félelem nélkül imádkozhat Istenhez. Külön udvara van a nőknek és a férfiaknak, szobák a papok számára, ahol alhatnak, amikor épp szolgálatban vannak, lépcsők és teraszok, ahonnan a zsidó hitet taníthatják, valamint oltárok, ahol juhokat, galambokat vagy éppen ökröket áldozhatnak fel. Ez az első építmény, amelyet a Jeruzsálemet övező dombok tetején álló utazó meglát, ha letekint a városra.

A Templomot mind a négy oldaláról alacsony fal választja el a Pogányok udvarától. A falon csak zsidók léphetnek be. Arra az esetre, ha valamelyik római katona vagy más nem zsidó hitű ember ellenállhatatlan késztetést érezne ezt a szabályt megszegni, a kapu fölött felirat figyelmezteti, hogy halál vár rá. Ahogy a feliraton olvasható: IDEGENEK! SENKI IDEGEN NEM LÉPHET A SZENTÉLY KÖRÜLI UDVARON ÉS FALON BELÜLRÉ. AKIT TETTEN ÉRNEK, CSAK MAGÁNAK KÖSZÖNHETI AZ ÉRTE JÁRÓ HALÁLT.

A figyelmeztetés persze súlytalan, hiszen ha egyetlen zsidónak is eszébe jutna megölnie az áthaladó római legionáriust, azonnal kivégeznék. A rómaiak időről időre valóban katonákat küldenek a Templom-hegy belső részeibe, ezzel is bizonyítékát adva hatalmuknak. A fenyegető felirat azonban egy célt mindenképpen elér. Mindenkit emlékeztet arra, hogy ez a hely szent, itt nincs helye erőszaknak, a hagyományoknak megfelelően épült, pontosan ott

a Moriah-hegyen, ahol annak idején Ábrahám kis híján feláldozta Izsákot, azon a helyen, amelyet Dávid király az Első Templom építésére választott, és ahol Isten a porba belemarkolva megteremtette az első embert, Ádámot. A zsidó hitben nincsen ennél mélyebb vagy fontosabb szimbólum.

Mária és József keresztülhalad a Templom kapuján, maga mögött hagyva a Pogányok udvarát. Most még nehezebbnek érzik a keresést, ugyanis Jézus a Templom számtalan helyiségének bármelyikében lehet – ha itt van egyáltalán. Áthaladnak a Keleti kapu oszlopsorán, és belépnek a Nők udvarára. A minden oldalán 70 m-es, négyszögletű terület, amelyen körben négy, 26 m magas lámpaoszlop emelkedik, egyszerre 6000 hívő befogadására alkalmas, és pészah idején, mindössze néhány nappal korábban, valóban hatalmas tömeg gyűlt itt össze. Most azonban már eléggé kihaltanak tűnik ahhoz, hogy Mária és József egyetlen pillantással felmérje a területet, és megbizonyosodjon róla, a fiuk nincs itt.

A keresés mostanra kizárásos alapon folyik tovább. Jézus nyilvánvalóan nincsen a Leprások kamrájában. A Tűzhely kamrája a papok otthonául szolgál, amíg szolgálatban vannak, és hálóhelyeken, valamint hivatalos helyiségeken kívül mást nem is lehet itt megtalálni, így valószínűtlen, hogy Jézus ott lenne. A Faragott kő kamrájában a kiválasztott főpapok tanácsa, a Szanhedrin szokott ülésezni, következésképp ezt is kizárják. Márián és Józsefen azonban mindjobban eluralkodik a kétségbeesés, így végül ezeket a helyeket is meglátogatják. A Templomot is ugyanazzal az aggodalommal terhes türelmetlenséggel kutatják át, amellyel aznap korábban Jeruzsálem megannyi bazárját és sikátorát is átkutatták.

Mária és József tehát keresztülhalad az udvarokon, ahol tehenek és juhok szaga és hangja tölti meg a levegőt, miközben a papok az oltáron való ünnepélyes áldozatra készítik fel őket, nyúzzák a már feláldozott állatok tetemét, vagy éppen az Istennek való felajánlás közben a földre ömlött többleltényi vért takarítják fel. A rituális

A Templom látképe déli irányból

állatáldozatok a Templom életének folyamatos részét képezik. Minden állat feláldozása egy ember feloldozását jelentheti bűnei alól. A vér súlyos szaga tölti meg a levegőt.

Végül kint a teraszon, ahol írástudók és bölcsek tanítják a Szentírást a hívőknek pészah és egyéb ünnepek idején, Mária meghallja Jézus hangját. A szavak azonban mintha valaki egészen másnak a szájából hangzanának el, nem pedig a fiából, akit oly jól ismer. Jézus soha, semmi jelét nem adta, hogy ilyen mélyreható tudással rendelkezne a zsidó törvények és hagyományok terén. Mária és József lélegzete is elakad a döbbenettől, amikor azt hallja, milyen könnyed magabiztossággal beszél hallgatóinak Istenről.

Ugyanakkor, érthető módon, nagyon mérgesek is rá.

– Gyermekem! – feddi meg anyja. – Miért tetted ezt velünk? Íme, apáddal nagy bánattal kerestünk téged!

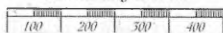
– Miért kerestetek engem? – kérdez vissza Jézus, és a szavaiból ártatlanság csendül. – Nem tudátok, hogy az én Atyám házában kellennem?²³

Ha a nagyra becsült rabbik hallják is Jézus feleletét, nem foglalkoznak vele. Ugyanis amennyiben a fiú arra utal, hogy Isten valóban az apja – a szó szoros értelmében, nem pedig csak jelképesen –, akkor az istenkáromlás lenne, hiszen azt állítaná magáról, hogy ő isteni eredetű. Márpedig ez éppen olyan elfogadhatatlan lenne, mint amikor Augustus teszi ugyanezt – bár a római császárt, lévén

²³ Az nyilvánvaló, hogy abban a pillanatban senkinek nem tűnt fel a kijelentés lényege, de ebben a pár sorban, amelyet a Lk 2,49-ben olvashatunk, egyértelműen jelen van, hogy Jézus kezdi felfedni az „Isten Fia” megszólítás valódi jelentését. Van itt azonban egy fontos mozzanat, amelyet meg kell említenünk. A részlet tartalmaz egy görög irodalmi eszközt, amelyet δεῖ formában írunk le, a jelentése pedig „kell”. Lukács nyolc alkalommal is használja ezt a nyelvi fordulatot, amikor Jézussal kapcsolatos kijelentéseket tesz. Így mintegy az Atyával való kapcsolat szükségességét is jelzi, bár erre semmilyen tekintetben nem reagál, és semmilyen magyarázattal sem szolgál a miéltre. Ahogyan az evangélium szövegét tovább olvassuk, a kifejezést mind nagyobb jelentőséggel ruházza fel, hiszen egyre hangsúlyosabbá válik, hogy Jézus személyesen is isteni eredetűnek tekinti magát, és saját elmondása szerint isteni tetteket hajt végre. Ennek ellenére, habár több jel is mutat minderre, sem a tanítványok, sem az emberek nem értik meg az elhangzott szavak súlyát.

A JERUZSÁLEMI TEMPLOM ÉPÜLETEGYÜTTESÉ

Méretarány lábban

A Gecsemáne kertje és
az Olajfák begye felé

Pogányok udvara

K
kamrája

kamrája

TEMPLOM

udvara

Pogányok udvara

P

PK J

nem zsidó, a zsidó törvények értelmében e kijelentésért nem is lehetne felelősségre vonni. Ha az lenne, akkor a büntetése a zsidó pátriárka, Mózes hagyománya alapján: halál.

Jézus viszont igenis zsidó. A zsidó törvények szerint, ha egy zsidó istenkáromlást követ el, akkor a gyülekezet minden tagjának körül kell állnia, és a kezével megérintenie a bűnöst, majd hátrébb lépni, és követ addig dobálni védtelenül hagyott fejét és testét, amíg össze nem rogyik, és meg nem hal.

Jézus az imént nem Józsefet, az ácsot, Jakob fiát, a Mária mellett álló férfit nevezte meg apjaként. Azt állította, az ő jog szerinti apja nem más, mint a zsidók népének egyetlen igaz Istene.

A törvény szerint Jézus nem ítélhető el istenkáromlás miatt. Még nem számít felnőttnek, így a kimondott szavaiért sem tartozik felelősséggel. Könnyen lehet, hogy a rabbik igenis hallották a büszkén kimondott szavakat, és önmagukban fellélegeztek annak tudatában, hogy ez a tudós ifjú megmenekül a kegyetlen halálbüntetés alól.

Mária és József kivezetik fiukat a Templomból, és elindulnak hazafelé. Az utak nem burkoltak, Názáretet pedig nem védi fal a portyázóktól. Abban az időben egy-egy házban több család is lakott, és néha csak kis udvarok választották el őket egymástól. Názáret a Galilea lankás dombjai között kialakult egyik kis völgyben található. A legközelebbi fontos útvonal, az egyik legősibb karavánút mintegy 10 km-re halad el mellette. Kis település ez, amely valószínűleg soha nem is fog nagyobbra nőni, köszönhetően egyrészt elhelyezkedésének, másrészt annak, hogy egyetlen vízforrása egy tiszta vizű kis patak.

Názáret ugyanakkor csodálatos hely egy növekedésben levő fiú számára.²⁴ Hegyekre mászhat, barlangokat fedezhet föl, mezőkön

²⁴ Az evangéliumok egyértelműen leírják, hogy Jézusnak volt négy fivére: Jakab, József, Júdás és Simon. Ugyancsak említést tesznek leánytestvérekről, de hogy ők pontosan mennyien voltak, azt sehol nem írják. A római katolikus egyház úgy tartja,

szaladgálhat. Nyáron, amikor hatalmas a forróság, Jézus a házuk lapos tetején tölti az éjszakákat, a fákon dúsan terem a füge és az olajbogyó. A tavasz a vetés ideje, amikor földbe kerül a család ellátását szolgáló búza. Názáret mindössze 30 km-re fekszik a Földközi-tengertől, de amilyen ritka vendég Jézus családjának asztalán a hal, akár százszor messzebb is lehetne. Habár nem dúskálnak a javakban, mindig van mit enniük, a fák és a szántók búzát, olajbogyót, hagymát, lencsét, sőt ritkán birkát is adnak, néha buggyantott tojást esznek, amihez ott a mindennél értékesebb olívaolaj. Ezt töltik a lámpásokba is, ezzel kenik be kicserepesedett bőrüket, és ezzel sütik ételeiket.

Mária és József elkötelezett hívő, és minden lehetségest megtesznek, hogy Jézust is Isten szeretetére neveljék. Az ajtó fölött kis faládkában pergamentekercset tartanak, amelyre a *Smá Jisraél*t, a zsidók legfőbb imáját írták fel: „Halljad, Izráel, apánk, az Örökkévaló a mi istenünk, az Örökkévaló egyetlenegy!” Ez az ima, amelyet a család elmond minden reggel, ébredés után, és minden este, amikor az állatokat bevezették a házba. Jézust körülmetélték, annak a szövetségnek a jeleként, amelyet Ábrahám kötött Istennel. A ruháját bojtokkal díszítik, ahogyan az Mózes negyedik könyvében²⁵ meg van írva, és Jézus minden héten megjelenik a zsinagógában. Itt imaszólamot visel, miközben háttal a falnak fordulva ül a kis négyszögletes helyiségben, a szent iratokat olvassa, és a zsoltárokat énekl. Gyermekeként itt, a zsinagógában tanul meg írni és olvasni, a zsidók számára ugyanis a római elnyomás alatt különösen nagy jelentősége volt, hogy megtartsák hagyományaikat. Hívő tanárok egy csoportja,

Mária egészen élete végéig szűz maradt. Ezt a doktrínát először Jézus halála után négy évszázaddal említik, mégpedig az egyház egyik idős vezetője, Simon. Az egyház úgy tekint Jézus evangéliumokban is szereplő testvéreire, mint unokatestvérekre. A keleti ortodox egyház tanításai szerint ezek a gyermekek fogadott testvérek voltak, akiket a megözvegyült József hozott magával előző házasságából. A többi keresztény szekta nagy részének követői ellenben azt vallják, Mária nem maradt élete végéig szűz, és nevezettek valóban Jézus fivérei és nővérei voltak.

²⁵ 4Móz 15,38: „Szólj Izráel fiaihoz, és mondd meg nekik, hogy csináljanak bojtokat a ruhájuk szegélyére nemzedékről nemzedékre.”

a farizeusok segítettek fenntartani a zsinagógákban az oktatási rendszert, miközben héber nyelvre és a zsidó törvényekre tanították a gyerekeket.

Jézus a názáreti zsinagógában József mellett ül sabbát idején, körülöttük pedig azok a férfiak, akiket József a barátainak tekint. Mind részt vettek a pészah idején Jeruzsálemben vezető hosszú gyalogúton, és sokan közülük emlékeznek még a karaván egyik tagjaként utazó terhes és hajadon Máriára, aki Jézus születése előtt hatalmas lelkierővel tette meg a fáradságos utat. Ezek az emberek emlékeztek még arra is, milyen hatalmas szegény szállt József és Mária fejére, amikor kiderült, hogy Mária házasságon kívül lett terhes. Nem felejtették el továbbá azt sem, milyen makacsul kitartott mellette József, és mindenkinek ellentmondva, nem volt hajlandó elúzni házából a fiatalasszonyt. Vonakodva bár, de Názáret többi lakosa végül követte a férfi példáját, és elfogadta, hogy ők ketten összeházasodtak. Így hát Jézus fölcseperedett, keményen dolgozó, zsidó hitű férfi lett belőle, aki nem vágyott egyébre, csak a vallásos életre, éppen úgy, ahogy minden férfi és nő Názáretben.

A zsidók története nem más, mint folyamatos harc, amit a ma Izrael néven ismert földjüket egymás után elfoglaló, újabb és újabb hódítók elnyomása ellen vívtak. Bizonyos szempontból a római megszállás egy több évszázados hagyományhoz köti Galilea népét, éppen ezért az, hogy Augustus uralkodása alatt folyamatosan romlik a helyzetük, növekvő keserűséggel, de fogcsikorgatva elfogadott tény.

Nincsen Jézus neveltetésében semmi különleges. Minden évben visszatér Jeruzsálemben pészah idejére, és a városiaknak azonnal feltűnik erős, galileai tájszólása. Minden héten hat napot keményen dolgozik ácsként az apja mellett, Názáret házainak tetejét vagy éppen ajtaját készítve el; ha pedig úgy adódik, Szefforiszba mennek, alapot építeni. Jézus, úgy tűnik, élete végéig itt akar maradni, Názáret dombjainak lankáin szeretne családot alapítani és felépíteni otthonát.

Ugyanakkor az ifjú Jézust láthatóan nem tudja lekötni ez a kisváros. Jeruzsálem vallásossága és lenyűgöző mérete ellenállhatatlanul vonzza. Évenkénti egyszeri látogatásai alkalmával hozzászokik a szagokhoz és a hangokhoz, és végül már magabiztosan eligazodik

az Olajfák hegyén, a Gecsemáné kertjében, a Kedrón-völgyben, de magában a Templomban is. Ahogyan Jézus évről évre növekedve kisfiúból végül széles vállú, kérges tenyerű áccsá válik, úgy lesz egyre bölcsőbb és egyre nyitottabb a hite iránt. Kifejlődik benne a békeség, megnő személyének ereje, és megtanulja, hogyan kell nyilvánosan, magával ragadó szónoklatokat tartani.

Ennek ellenére, mindig nagyon óvatos, amikor nagyszámú hallgatóság előtt beszél. Tisztában van vele, hogy mivel tizenhárom éves kora óta a zsidó vallásos közösség teljes jogú tagja, felelősségre vonhatják viselkedéséért, és ha szájára veszi az istenkáromló kifejezést, miszerint ő „Isten Fia”, akkor nagyon gyorsan nyilvános kivégzésre ítélik. A zsidók megköveznék, amiért ilyeneket mond, a rómaiak pedig talán azért ölnék meg, mert azt merte állítani, hogy egyenrangú isteni hatalommal felruházott császárukkal. Persze a megkövezés akár kegyes halálnak is tűnhet ahhoz képest, amire a rómaiak képesek – Jézus maga is szemtanúja volt efféle gonoszságoknak.

Mindössze egy évvel korábban történt, hogy – ha a történetíróknak hinni lehet – Gamalai Júdást²⁶ Szefforiszban megfeszítették. Jézus, és vele együtt minden galileai, látta, mi történt. Júdás tanult ember volt, ugyanakkor férj és apa is, aki nem vágyott egyébre, mint jobb világban nevelni fel a gyermekeit – egy olyan Galileában, ahol

²⁶ Gamalai Júdás, Galileából, nem keverendő össze Galileai Júdással, aki lázadást robbantott ki Kr. e. 4-ben, Nagy Heródes halálát megelőzően. Ezt a két külön személyt azonban több történelmi forrás összekeveri. Lázadásuk büntetésekként mind a ketten rettenetes halált haltak. Pontosán senki nem tudja ugyan, hogyan halt meg Gamalai Júdás, de nagyon valószínű, hogy keresztre feszítették. Annak ellenére ugyanis, hogy ebben az időben szinte kizárólag a rómaiak gyakorolták ezt a kivégzési módot, a keresztre feszítés mindenképpen megfelelt a zsidó hagyományoknak is. A leghíresebb forrás erre Josephus Flavius történetíró munkája, amelyből megtudhatjuk, hogy Kr. e. 88-ban Alexander Jannaeus makkabeus király körülbelül 800 farizeust feszítettetett meg.

a népet kegyetlen adókkal derékba törő római bábok helyett valóban izraeliták uralkodnak. Júdás elutazott Galilea földműveléssel foglalkozó falvaiba és halászatból élő kikötőibe, mindenhol lázadást szítva szónokolt, arra kérve az elszegényedett népet, hogy ne fizessen adót a rómaiaknak, és ne fizessen egyházi adót sem a jeruzsálemi Templomnak. Még új szektát is alapított, amely a zsidók egyetlen Istene iránti kérlelhetetlen engedelmesség újfajta hitét tette a magáévá. Júdás mindenkinek, aki meghallgatta, azt mondta, bűnös dolog meghajolni a római Augustus előtt.

A rómaiak túlbuzgó vallási fanatikusnak tekintették, és valószínűleg nem is törődtek volna vele, ő azonban a földjükről elűzött parasztokból sereget gyűjtött maga köré, és arra készült, hogy megdöntse Galilea rómaiak által hatalomra juttatott kormányzatát. Erre Róma kénytelen volt azonnal reagálni: Júdásnak meg kellett halnia.

Heródes Antipász parancsa volt ez, aki Nagy Heródes ötödikként született fia volt, és annak idején részt vett a csecsemő Jézus megölésére folytatott hajtóvadászatban. Ahogyan apja, ő is mindent megtett annak érdekében, hogy Galilea népet rettegésben tartsa és kiszipolyozza.

A beszédett adókból persze Augustus kapja meg az első részt. A császár ifjabb napjai óta lenyugodott valamelyest. Julius Caesar öntelt örököse, akit Philippinél gyávasága miatt a saját katonái is kigúnyoltak, mostanra hetvenéves, teljhatalmú császárrá lett, és híres arról, hogy fényűző épületeket és templomokat emeltet a birodalom minden részében. A zsidók iránt különös tisztelettel viselkedik, mert tetszik neki, hogy ennyire makacsul ragaszkodnak hitük tanításaihoz. Augustus fényűzően él, de azért sohasem túlságosan dekadens. A túlzások és a perverziók iránti vonzódás inkább fogadott fiára és örököseire, Tiberiusra jellemző.

Nagy Heródes egyedül Augustus engedélyével maradhatott Júdea trónján negyven éven keresztül, és a zsarnok halála után Augustus osztotta négy részre az országot, a Galilea feletti uralmat Heródes Antipász kezébe adva.

Antipász katonái gyorsan kézre kerítették Gamalai Júdást, és a keresztre feszítés első lépéseként anyaszült meztelenre vetköztették a palotaudvaron.

A tömeget beengedték, mert azt akarták, hogy mindenki szemtanúja legyen szenvedésének. A sokadalomban volt két fia, Jákob és Simon is, ám ekkor még fogalmuk sem volt róla, hogy egy napon ők is a kereszten végzik majd azért, mert megpróbálnak bosszút állni apjuk haláláért.

Antipász katonái térdre kényszerítették Júdást, egy faoszloppal szembefordítva. A kezét a feje fölé emelték, és a csuklójánál fogva hozzákötözték az oszlophoz. Két katona rövid nyelű, bőrszíjból készült korbácsot hozott, a végén ólomgolyókkal és éles birkacsonttal. A katonák egymással szemben álltak fel, készen arra, hogy egymást váltva korbácsolni kezdjék Júdás hátát, teljes erejüket beleadva. Minden egyes ütés felszaggatta a bőrt és az izmot, az ólom és a csont pedig mély zúzódásokat okozott, aminek eredményeképpen súlyos belső vérzés lépett fel. A római büntetések során minden okkal történt: a nyilvános lemeztelenítés megalázta az áldozatot, a korbácsolás pedig teljesen megtörte akarátát, így semmi ellenállást nem tanúsít, amikor a földre lökik, és a keresztre szegezik. A keresztre feszítés, ahogyan a rómaiak alkalmazták, nemcsak végtelenül barbár módja volt egy ember megölésének, de kínnóan hosszú folyamat is egyben, amely az áldozatot mentálisan és fizikailag egyaránt megviselte a halála előtt – legyen az férfi, nő vagy gyermek. Mire oda kerül, hogy a keresztről lóg alá, Júdás már nem lesz egyéb akarattalan testnél.

A zsidó törvények szerint egy embert legfeljebb 39 korbácsütésre lehet ítélni: „negyven és abból egy” – ahogyan az írva van. A rómaiakat – vagy ahogyan Heródes Antipász katonái esetében, a nem zsidó római zsoldosokat – azonban nem köti ilyesmi. Ezek a nem zsidók addig korbácsolhattak egy embert, ameddig akarták. Az egyetlen elvárás csak az volt, hogy maradjon elég élet az elítélthet ahhoz, hogy saját maga vihesse a keresztfáját megfeszítése helyszínére. Éppen ezért – habár egy katona hangosan számolt minden egyes csapást, amelyet a *flagrum*mal mértek Júdás hátára, hátsó combjára, valamint fejére – mindenki pontosan tudta, hogy 39 csapásnál sokkal többet fog kapni. Ő ugyanis nem volt közönséges bűnöző. Áruló volt, akinek a bűne, hogy – amint a nagy Josephus Flavius később írta – arra ösztökelte a népe tagjait, hogy küzdjenek szabadságukért,

és hogy Róma uralma alól „hősies harccal ki kell vívniuk szabadságukat”.²⁷ Ami azonban ennél is fontosabb, Júdás azt akarta elérni, hogy Júdea népét megszabadítsa az igazságtalan és túlzott mértékű adók alól, amelyek megfizetésére Róma és Heródes kényszerítette. Az adóztatást Júdás a rabszolgaság egy formájának tekintette, és arra sarkallta a zsidókat, hogy keljenek fel elnyomóikkal szemben.

Júdás üvöltött halálos fájdalomában, amikor az egyik katona korbáccsa újra lecsapott, a húsát szaggatva. Annyira azonban a tudatánál volt, hogy nem kezdte el átkozni kínzóit, ugyanis pontosan tudta, hogy ezért csak még több csapás lenne a jutalma. Fogát összeszorítva viselte a kínszt, és néhány pillanat múlva egész testét vér borította.

A Római Birodalomban az elítéltek kivégzésének elterjedt módja az akasztás, az élve elégetés, a lefejezés, a skorpiókkal együtt zsákba varrás és folyóba vetés, illetve a keresztre feszítés volt. Habár az összes többi is félelmetes halálnem, ezt a legutolsót mindegyiknél rosszabbnak tartották. Éppen ezért, annak ellenére, hogy a birodalom minden tartományában gyakorolták, és még a tetrarcha, Heródes Antipász is többször végeztetett ki így embereket, szigorúan tilos volt római polgárokat megfeszíteni.

Gamalai Júdás, miután megkapta a megfelelő számú csapást, ernyedten hevert, és ömlött a vére. A katonák czután egy vastag, gyalulatlan gerendát hoztak, és a földre lökték. Annak ellenére, hogy a hátából patakzott a vér, Júdást lábra kényszerítették. A kivégzők a hátára emelték a csupa szálla *patibulumot*, vagyis a keresztfát. Ezt, az összes többi kereszthalálra ítélthez hasonlóan, Júdásnak is személyesen kell elcipelnie Szefforisz városfalán kívülre, arra a helyre, ahol egy másik, hosszabb gerendával összeszegelve alkotja majd a kivégzéséhez használt keresztet. Ez lesz a kereszt, amelyhez oda fogják szegelni, és amelyen hagyják meghalni. Hogy a kínokat még elviselhetetlenebbé tegyék, mindkét térdét el fogják törni. Ott fog majd lógni, Szefforisz minden lakója szeme láttára, és mivel képtelen megakadályozni, hogy vizelete és ürüléke összemocskolja

²⁷ Josephus Flavius: *A zsidó háború (Peri tou Ioudaikou polemou)* Ford.: Révay József. Budapest, Európa, 1980, 205.

a keresztyét, megaláztatása csak még teljesebbé válik majd. Júdás napszálltára meghal – ha szerencsés.

Júdás keresztre feszítésének híre egész Galileában elterjedt. Azonban nem ő volt az egyetlen, aki ilyen kegyetlen halált halt. Megszámálhatatlanul sok leendő próféta akadt akkoriban, aki úgy gondolta, a római megszállásnak csakis egy erőszakos felkelés vethet véget. Ezért a meggyőződésükért mindnyájan az életükkel fizettek, utána pedig szép lassan elfelejtkeztek róluk, éppen úgy, ahogyan Gamalai Júdás történetére is alig emlékszik már valaki.

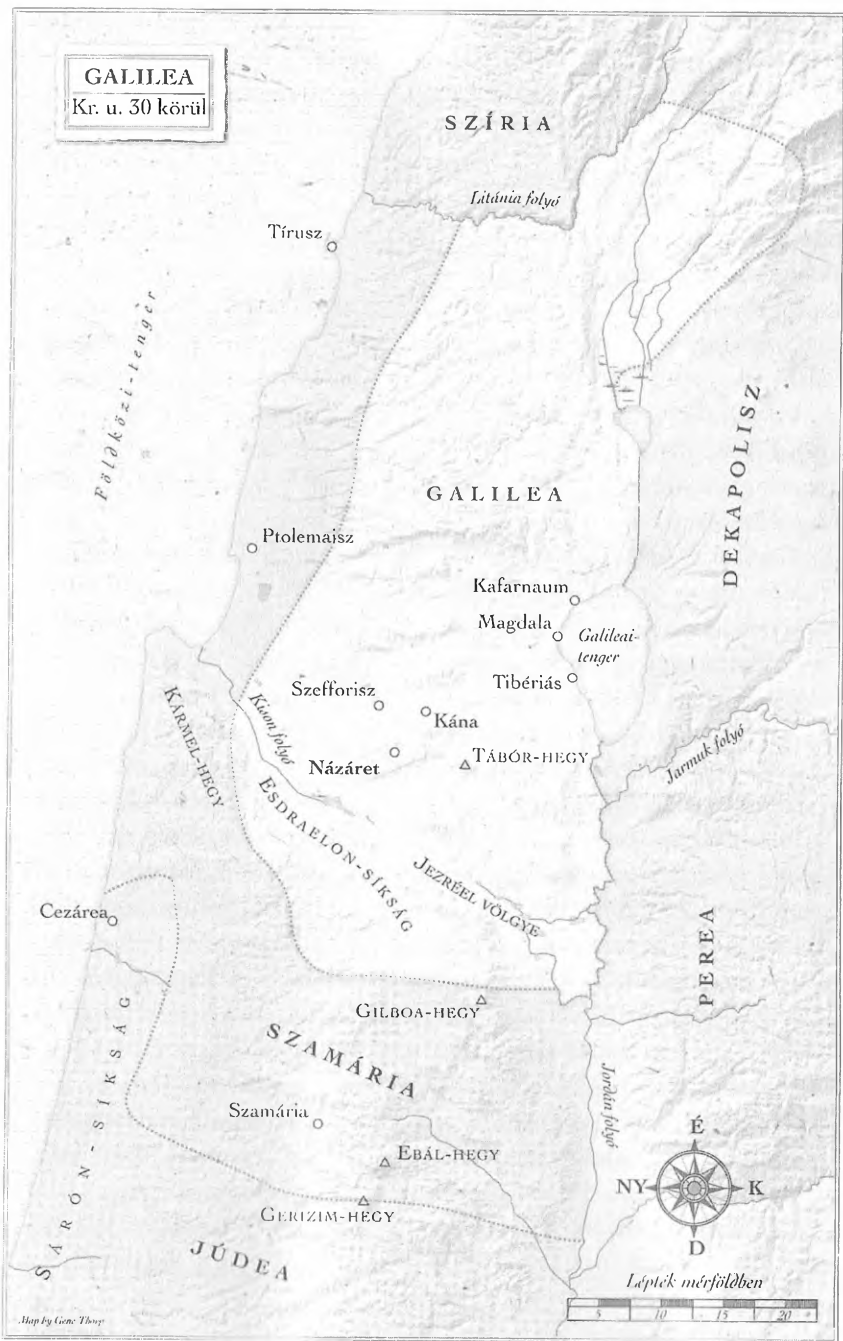
Galilea annak a provinciának a legészakibb területe, amelyet a pátriárka, Ábrahám Kánaánnak nevezett. Ábrahám unokái közül az egyiknek, egy bizonyos Izráel néven is emlegetett Jákobnak a magjából született a nép, amelyet később izraeliták néven fognak emlegetni. Sokkal később pedig Júdea, a rómaiak által irányított egyik tartomány viseli majd a nevét.

Galileát két „tenger” határolja: a Földközi-, valamint a nagy kiterjedésű, édesvízű tó, amelyet gyakran neveznek Galileai-tengernek is. Mindkettő partjait számtalan halászfalu szegélyezi, mint amilyen Kafarnaum is. Északra és nyugatra Szíria, délre Szamária fekszik. Csak kevés település van erre felé, és a tájat leginkább lankás dombok, szélesen elterülő mezők, kis falvak tagolják. Apáik által örökölt földjeiket művelő, egyszerű emberek élnek itt.

Azóta, hogy vagy egy évtizeddel korábban visszatért Galileába, Heródes Antipász ideje jelentős részét Szefforisz újjáépítésének szentelte. Ezt az egyre pezsgőbb életű várost tette meg székhelyévé, és eltökéltte magában, hogy Jeruzsálemnél is uralkodóibb főváros lesz belőle. Az, hogy apja birodalmát felszabdalták és szétszegták ő és testvérei között, nemcsak azt jelentette, hogy Júdea most három külön uralkodó irányítása alatt álló, széjjelszakadt ország – Galileában Antipász, a jelenlegi Jordánia területén fivére, Fülöp, a másik fivére, Arkhelaosz pedig délen, Jeruzsálemben uralkodik –, hanem azt is, hogy történelme során először Galilea királya valóban

GALILEA

Kr. u. 30 körül

Galileában lakik. Ez a magyarázata tehát annak, hogy Szefforisz a régió városias központjává változik, szöges ellentétben állva a tartomány egyébként elsősorban földműveléssel foglalkozó, falusias területeivel. Ez az a város, ahol a Názáretbe való József, Antipász megszámlálhatatlan építkezéseinek hála, állandó munkalehetőséget talál. Egy építőmester számára rengeteg tennivaló akadhat ebben a dombtetőn lévő, vakítóan világító fehér mészkő épületekből álló városban, valamely új, fényűző villa falainak felhúzásától és vakolásától kezdve egy bazilika mozaikpadlójának elkészítéséig.

Szefforisz olyan hatalmas, hogy két piaca is van, egy felső és egy alsó. Meg lehet itt kapni mindent, amire az ember csak vágyhat: üvegholmikát, cserépedényeket, szárított halat, hagymát, gyógynövényeket, marhát és még szexuális szolgáltatásokat is, ha valaki esetleg a nyüzsgő és zsúfolt utcáktól távolabb eső, csendes síkatorokba téved.

Szefforisz, akárcsak Jeruzsálem, fallal övezett város, és minden héten újabb és újabb számarokaraván jelenik meg a kapuk előtt, belépésért könyörögve, hogy eladhassák a magukkal hozott portékákat. Nincsen párja egész Galileában. Mióta a fejlesztése megkezdődött, költöztek ide orvosok, ügyvédek, kézművesek, adószedők, és mindenféle szórakoztatással foglalkozó személy, akik a helyi színházban mutatják be komédiáikat és pantomim-előadásait. Ennek a csodákkal teli fővárosnak a felépítése természetesen hatalmas költségeket emésztett fel. Antipásznak köszönhetően Szefforiszban sok olyan ember is él, aki az egyre növekvő adóterhek miatt veszítette el földjét. Ők, akiknek nincsen földjük, amit megművelhetnének, és nincsen házuk, amit otthonuknak nevezhetnének, a város legszegényebb negyedeiben gyűlnek össze, lopással, saját testük áruba bocsátásával vagy kéregetéssel próbálva fenntartani magukat. A fejlődés és a kifinomultság felszínes csillogása alatt tehát dekadencia és rothadás rejtőzik „Galilea díszének” mélyén.

Noha Szefforisz a fellendülés és a jó mód jelképe, Galileában nagyon sokan vannak, akik éheznek.

Heródes Antipász

József és Mária, ahogyan a zsidók legtöbbje, retteg Heródes Antipásztól. A király, állát fedő sötét szakállával és vékony bajszával, ráadásra is leginkább gonosztevőre emlékeztet. Apjának, Nagy Heródesnek ugyan számos hibája volt, ennek ellenére több tekintetben fejlődést hozott országára. Ezzel szemben Antipász éretlen uralkodónak bizonyult, aki soha nem ismerte a nélkülözést, és aki egész életében arra számított, hogy egyszer majd uralkodni fog.

Antipász Júdeában született, de az általa rajongásig szeretett Rómában nevelkedett. Nemcsak úgy fejezi ki tiszteletét Augustus és Róma iránt, hogy kegyetlenül nagy adót szed be a zsidóktól, hanem azzal is, hogy római stílusban végezteti ki az ellene fellépőket.

A Rómával szembeni galileai ellenállás évtizedek óta erősödött. A népre egyik adó után a másikat vetették ki. Antipász szó szerint

kedveli a fényűzést, és a beszédett adókat egyrészt Szefforisz újjáépítésére, másrészt saját, pazar életmódja fenntartására használja fel. És minél nagyobb fényűzésre vágyik, az adók annál jobban emelkednek.

A készpénz abban az időben igen kis mennyiségben állt rendelkezésre. Minden felnőtt zsidó férfi köteles évente fél sékel adót pénzben befizetni a Templom számára. A parasztok azután az adók fennmaradó részét megfizethetik fügével, olívaolajjal vagy gabonával is. Nem kerülhetik el az adózást, ugyanis mindenképpen el kell menniük Szefforiszba eladni a portékájukat. Amint megérkeznek a városba, a mindenki által gyűlölt adószedők máris megjelennek. A halászok sincsenek könnyebb helyzetben. A naponta kifogott halak egy bizonyos hányadán felül mindennap fizetniük kell azért a jogért, hogy kivethetik a hálójukat, és azért is, hogy kiköthetik a csónakjukat.

Nincsen senki, akit a nép jobban gyűlölné az adószedőknél, akik nem elég, hogy olyanoktól csikarnak ki adókat, akiknek az életben maradásra is alig van pénzük, ezenfelül nyilvánosan meg is szégyenítik vagy akár meg is kínozzák azokat, akik elmaradnak a fizetéssel. Nincs menekvés. Azoknak, akik nem tudnak fizetni, egyetlen választásuk marad, gabonát vagy olajat kérni kölcsön az Antipász emberei által vezetett silókból. A kölcsön kamata pedig hihetetlenül nagy – az olajra 100%, a gabonára pedig 25%. Ha azután valaki ezt a tartozást nem fizeti vissza időben, annak nincs többé kiút. A parasztok gyakran rákényszerülnek, hogy adósrabszolgaként átadják gyermekeiket a kölcsönadóknak, vagy eladják földjeiket, hogy azután részes bérlőként tengessék tovább az életüket. Akadnak, akik elvesztve házukat és földjüket koldusbotra jutnak, és a zsidó földművelők tiszteletre méltó élete helyett ezután a társadalomból kivetettek életét élik.

Van azonban egy gyorsan fejlődő, máris 40 ezer lelket számláló város, ahova ezeknek az embereknek a nagy része eljut, és ahol lenézett helyzetük ellenére is befogadják őket. E várost Magdalának hívják – bár a rómaiak Magdalena, az eredetileg görög nyelven írt evangéliumok pedig Magdelene néven emlegetik. Miközben a názáreti Jézus Szefforisz utcáit járja, egy Mária nevű fiatal leány Mag-

dala utcáit rója. A leány szüleinek nincsen semmijük. Mária ártatlansága abban a törvényen kívüli faluban kérlelhetetlenül áldozatul fog esni. Mire felnő, prostituált lesz belőle, aki megteszi, amit az életben maradáshoz tennie kell, annak ellenére, hogy valami sokkal jobbat vár még az élettől.

Mivel József gyakorlott és ügyes ács, mindig meg tudja fizetni az adókat. Ahogy Galilea lakosainak a nagy része is – de éppen csak. Galilea lakosai közül sokan alultápláltak, mert miután megadták az uralkodójuknak, ami jár, ételre nem marad semmijük. És az éhhalál küszöbén, amikor a haj kihullik, az izmok és a remény pedig egyre sorvad, csendesen forr bennük a gyűlölet. Ahelyett, hogy Rómát vagy Augustust tennék felelőssé a helyzetükért, Galilea lakosai egymást hibáztatják. Attól tartva, hogy saját készleteik is kifogynak, többé már nem adnak kölcsön gabonát vagy olajat a barátaiknak és a rokonaiknak. Lemondanak a zsidó hagyományról, amely szerint valamikor régen elengedték egymás adósságait. Augustus és Antipász alatt annak a szorosan összetartó paraszti közösségnek a szövete, amely kitartott a görögök, perzsák és asszírok egymást követő uralkodása idején, lassan kezd véglegesen felbomlani.

A zsidók nagy legendáiban többször olvashatunk hősiek hittársaikról, akik felkelnek, és levetik az idegen hódítók igáját. A népvágyakozva gondol Dávid király uralkodásának dicsőséges napjaira több évszázaddal korábban, amikor még a zsidók a saját maguk urai voltak, az egyetlen Isten uralmát senki nem vonta kétségbe, és az egész univerzum leghatalmasabb ereje volt. Galilea népében erős a szabadságvágy. Kitartó hitük, hogy egy napon újra saját sorsuk uraivá lesznek, az egyik legfőbb oka annak, hogy Gamalai Júdás ilyen könnyedén lázította fel őket Róma uralma ellen.

Ebben a hitben remény is lakozik. A föld megművelésének és gondozásának nehézségei, valamint Róma kegyetlensége újra és újra fellángoló hitet tart életben a zsidók Istenének hatalmával kapcsolatban, akihez megmenekülésükért, erőért és szabadulásért imádl-

koznak. Ez az ifjú názáreti Jézus világa. Ezek azok az imák, amelyeket nap mint nap hall. Galilea elnyomott népe számára csak egyetlen reménysugár marad, mégpedig az, hogy az Isten megszabadítja őket. Egy napon, valamilyen módon, ha kitartanak, Isten küld majd hozzájuk valakit, aki mindent helyrehoz, éppen úgy, mint Ábrahám, Mózes, Dániel, Sámson és Dávid tette.

Tíz évvel Nagy Heródes halála után Jézus faluja és környezete izgatottan várja a zsidók új királyának eljövetelét.

Azzal kapcsolatban, hogy Jézusra mennyire hatott a városában tapasztalt forrongó hangulat, nem rendelkezünk semmilyen írásos emlékekkel. Életteli felnőtté érik, aki tiszteli szüleit. József, valamikor Jézus tizenharmadik és harmincadik születésnapja között, meghal, és a fiára hagyja a családi ipart. Jézus élete végéig elkötelezett marad édesanyja iránt, ő pedig viszonzza a szeretetét. Ahogyan azonban harmincadik évébe lép, Jézus már biztosan tudja, hogy a hallgatás nem lehet tovább a megoldás.

Eljött az idő, hogy beteljesítse sorsát.

Olyan döntés ez, amely az egész világot megváltoztatja.

És ez lesz kínhalálának előidézője is.

II.

Íme, az ember!

HATODIK FEJEZET

KR. U. 26., EGYIK NAP DÉLTÁJT
PEREA, JORDÁN FOLYÓ

KERESZTELŐ JÁNOS DERÉKIG A FOLYÓ HIDEG, barna vizében áll, és türelmesen vár arra, hogy a következő zarándok is a folyóba gázoljon, majd mellé álljon. A part felé tekint, ahol a hívők tucat-szám sorakoznak fel a Jordán iszapos medre mellett, és a perzselő hőséggel mit sem törődve várják, hogy átélhessék a teljes megmerítkezés rituáléját, ezáltal megszabadulva bűneiktől.

A hívők legnagyobbbrészt szegény, de dolgoz emberek. Teljesen felkavarja őket János, valamint radikális tanításai. A hosszú hajú, napbarnított, ápolatlan szakállú fiatalember úgy nevelte önfegyelemre magát, hogy teljesen egyedül élt a sivatagban, fehérjesszükségletét sáskákkal, energiaszükségletét pedig mézzel pótolva. Ruházata nem is emlékeztet a minden mozdulatát élénk érdeklődéssel figyelő farizeusok díszes öltözkéhez, hiszen mindössze egy tevébőrből hevenyészetten összevarrt tunikát visel, a derekán egyszerű bőrszíjjal megkötve. Cölibátust fogadott, egész életét csak és kizárólag az Isten iránti szenvedélyének szentelte. Némelyek kívülállónak tartják, mások lázadót látnak benne, és nagyon sokan vannak, akik közvetlen beszédmódjában csípős gúnyt vélnek felfedezni. Abban azonban mindnyájan egyetértenek, hogy merészen megfogalmazott

szavaival olyasmit ígér nekik, amit sem Róma, sem a főpapok nem ígérhetnek meg számukra: reményt. Azért van most annyi hívő a parton, mert szeretnék, ha ezt az ígéretét beváltaná.

János az ismert világ hamarosan eljövő pusztulását prédikálja. Elérkezik az új király, és igazságot fog ülni. Hágj a vízbe, és tisztulj meg a bűneidtől, máskülönben ez az újonnan kijelölt uralkodó – más néven Krisztus – az elképzelhető legszörnyűbb büntetést fogja kiróni reád! Egyszerre vallásos és politikai üzenete közvetlen kihívást jelent nemcsak a Római Birodalommal, de a zsidó Temp-lom hierarchiájával szemben is.

János kinyújtja kezét, és újabb zarándok lábal a folyóba. Mielőtt azonban megkeresztelhetné, a part felől adószedő kiáltása hallatszik:

– Mester, mit cselekedjünk?

A foglalkozását űzők nevében beszél, hiszen tisztában van vele, mennyire megveti őket mindenki, amiért a zsidóktól beszédett pénzt Róma pogány királyának adják.

– Semmivel se hajtsatok be többet, mint amennyi meg van szab-va! – feleli János.

Csak nagyon kevés árnyékot adó hely van a Jordán mellett, a hívők pedig eddig is türelmesen vártak, hogy megmerítkezhessenek a hűs vízben. Nem törődve azonban a kényelmetlenséggel, mindnyájan figyelemmel hallgatják, mit mond nekik János.

– Mi pedig mit tegyünk? – kiáltja neki egy katona.

Híre ment, hogy nagyon sok katona vetemedett erkölcstelen-ségekre a természetellenes életet élő és megvetett római császár, Tiberius nevében. János válasza nem elítélő velük szemben:

– Senkit ne bántalmazzatok, meg ne zsaroljatok, és elégedjetek meg a zsoldotokkal!

A Keresztelő visszafordul a férfi felé, aki ott áll mellette a folyó-ban. Figyelemesen meghallgatja, amint bevallja neki bűneit, azután imádkozik érte.

– De eljön az, aki erősebb nálam, és én még arra sem vagyok méltó, hogy saruja szíját megoldjam: Ő majd Szentlélekkel és tüzzel keresztel titeket.¹

¹ Lk 3,13–16

Csakis egy rabszolga kaphat olyan alantas feladatot, mint megoldani valaki sarujának a kötőjét, így János szavai különös erővel hatnak, és végtelen tiszteletet sugároznak. Ahogy a zarándok bólint, hogy megértette a hallottakat, János az egyik tenyerét a férfi háta közepére helyezi, majd óvatosan beleengedi a vízbe, néhány másodpercig alámerülve tartja, azután megint talpra segíti. A megkönnyebbült zarándok, akinek ezennel minden bűnei megbocsáttattak, a lassú árral küzdve megindul a part irányába. Még ki sem kászálódik a vízből, amikor már a következő hívó lép a folyóba, hogy átélje ugyanezt az érzést.

– Ki vagy te?

A leereszkedően csendülő kérdés a part irányából hangzik fel, és János már számított rá. Egy pap tette fel, akit azért küldtek ide Jeruzsálemből, hogy megvizsgálja, nem követ-e el János eretnokséget. A szent ember azonban nincsen egyedül, vannak mellette más farizeusok, szadduceusok és léviták² is.

– Én nem a Krisztus vagyok! – kiáltja vissza János.

A főpapok tisztában vannak vele, hogy a zsidók új királyára gondol, a férfira, aki olyan, mint Saul és Dávid, az elmúlt korok nagy uralkodói, akiket Isten személyesen választott ki az izraeliták vezetésére.

– Hát akkor? – kérdezi követelőzően a farizeus. – Illés vagy te?

János korábban is hallotta már, hogy Illéshez hasonlítják. Ahogyan ő, valamikor régen Illés is a világvége eljövételét prédikáló próféta volt.

– Nem – feleli János határozottan.

– Ki vagy – kérdezik megint a papok –, hogy választ adhassunk megbízóinknak: mit mondasz magadról?³

János szívesebben idézi Ézsaiás prófétát, akinek a neve azt jelenti: „az Úr megment”. Nyolcszáz évvel korábban élt, és története szerint

² Ezek voltak a kor legbefolyásosabb vallási irányzatai. A farizeusok, akik végletes pontossággal követik a zsidó vallási törvényeket; a szadduceusok éppen ennyire hithű zsidók, ám nagyobb vagyonnal rendelkeznek, és általában megengedőbben gondolkoznak; a léviták pedig a Templom papjainak és őreinek egy olyan törzse, amelynek a tagjai Jákob pátriárka fiának, Lévinek az egyenes ági leszármazottjai.

³ Jn 1,20–22

az egyik merész próféciajának kinyilatkoztatását követően bűntetésül derékban kettéfűrészelték. Jövendőmondása során Ézsaiás megjegyezte, hogy egy napon eljön majd egy ember, aki a népnek arról a napról fog beszélni, amikor a világ véget ér, és Isten megjelenik a földön. „Egy hang kiált: Építsetek utat a pusztában az Úrnak! Készítsetek egyenes utat a kietlenben Istenünknek!”⁴

János akkor már hosszú napok óta imádkozott és böjtölt. Meggyőződéssel hiszi, hogy valóban ő az, akiről Ézsaiás írt. Még ha a legszörnyűbb halállal fizet is ezért, kötelességének érzi, hogy városról városra gyalogolva mindenkit figyelmeztessen a közelgő világvégre, és arra, hogy felkészülésképpen meg kell keresztelkedniük.

– Ki vagy te? – kérdezik a papok még egyszer, és hangjuk most már haragosabb, türelmetlenebb.

– Én kiáltó hang vagyok a pusztában – válaszolja János –, készítsetek egyenes utat az Úrnak!⁵

Nem csupán a Templom papjai tartják szemmel Keresztelő János tevékenységét. Csodálatosan szép új fővárosából, Tibériásból, amelyt még Szefforisznál is grandiózusabbra építtetett, Heródes Antipász kémeket küld a Jordán folyó partjára, és velük követteti János minden mozdulatát. Egész Galilea a férfiről beszél, Antipász pedig attól tart, hogy ez a karizmatikus prédikátor fellázítja ellene a népet.

Antipász készen áll arra, hogy Jánossal is ugyanúgy számoljon le, ahogyan húsz évvel korábban Gamalai Júdással tette. Van azonban János erőszakmentes üzenetében valami, ami még sokkal veszélyesebbé teszi a gamalainál. Júdás kivégzése óta Galileában észrevehetően nehezebb lett az emberek élete. A nép terheit jelentősen

⁴ Ézs 40,3. Ez arra a megszokott gyakorlatra utal, hogy mielőtt a király útra kelt egyik országból a másikba, előtte általában helyreállították az utakat. A völgyeket feltöltötték, a kanyargós ösvényeket pedig kiegyenesítették, hogy a király útja a lehető legsimább lehessen.

⁵ Jn 1,23

növelte Antipász döntése, amellyel elhagyta a mindössze egy évtizeddel korábban újjáépített Szefforiszt, és a Galilcai-tenger nap-sütötte partjain felépítette új fővárosát, Tiberiást. Akárcsak korábbi építkezései esetében, most sem fogta vissza a költségeket, Galilea lakosai pedig emiatt újra erejükön felül voltak kénytelenek adózni.

Antipász a várost a tizenkét évvel korábban Augustus nyomába lépő római császár tiszteletére nevezte el. Tiberius egykor elismert tábornok volt. A barbár germán törzsek ellen védte Rómát, egy életen keresztül tartó személyes szomorúság azonban valóságos szörnyeteggé tette. Semmiben nem ismert határt. Az egyik kedvenc időtöltése volt, hogy személyesen kiválogatott „pikókkal” úszott – vagyis fiatal fiúkkal, akiknek az volt a dolguk, hogy teljesen meztelenül úszva üldözzék őt a császári medencében, és ajkukkal a lába közét csipkedjék.

A császár felháborító perverzióinak ez csak az egyike, és korántsem a legvadabbja volt, Antipász azonban régóta tudja már, hogy erkölcsi alapon nem szabad ítélkeznie. S noha húsz éve ül a trónon, még mindig Róma öröme uralkodik. Valójában Antipásznak is sikerült szert tennie némi romlott hírnévre: elvált feleségétől, majd elvette bátyja asszonyát, ami a zsidó törvények szerint mélyen elítélendő cselekedet.

Ezért van hát, hogy miközben Antipász Keresztelő János megölését tervezi – akinck egyetlen bűne, hogy szenvedélyes nyíltsággal beszél Isten közelgő eljövételéről –, a különösen vallásos zsidó provincia fővárosát éppen egy olyan hatvannyolc éves pogányról nevezte el, aki rendszeresen tart orgiákat a villájában, és az ellenségeit saját kezével veti le egy 300 m magas szikláról.

Antipász ugyan nem hoz erkölcsi ítéletet a sorsát kezében tartó Tiberiusszal kapcsolatban, Keresztelő Jánosnak azonban nincsenek kétségei a morális megítélést illetően.

Jeruzsálemben mostanra a hit és az állam között mindkét fél számára kényelmetlen frigy kötöttet. Ez a szentségtelen szövetség is követi a Keresztelőt.

Mióta Augustus közel húsz évvel ezelőtt uralkodásra alkalmatlannak minősítette Nagy Heródes fiát, Arkhelaoszt, már négy kormányzó is váltotta egymást Júdea élén.

Nemrégén érkezett meg az ötödik. A neve Poncius Pilátus.

Miközben Keresztelő János a Jordán folyó partján prédikál, a názareti Jézus pedig arra készül, hogy végre megtörje az önmagára kirótt titoktartási fogadalmat valódi személyével kapcsolatban, Poncius Pilátus partra száll Cezárea erődvárosában, készen arra, hogy átvegye a Valerius Gratus által nemrég üresen hagyott pozíciót.

Pilátus, ez az erőteljes, arroganciára hajlamos férfi a római lovagrend tagja, és fiatalkorában Itália középső részén szolgált katonaként. Felesége, Claudia Procula is eljött vele Júdeába. A kinevezést egyikük sem érzi jutalomnak, a provinciát ugyanis hírhedten nehéz kézben tartani. Ha azonban Pilátus ebben a távoli tartományban megfelelően végzi feladatát, akkor a Rómában uralkodó hatalom legközelebb talán egy sokkal tekintélyesebb megbízatással ajándékozza meg.

Pilátus nem szereti a zsidókat. Az egyik első hivatalos parancsa az, hogy a Jeruzsálemben állomásozó római katonák Tiberius császár mellszobrával díszítsék jelvényeiket.⁶ Amikor a nép fellázad a zsidó törvények által tiltott faragott képmás miatt, Pilátus válaszként megparancsolja a legionáriusoknak, hogy kivont karddal, támadásra felkészülten vegyék körbe a forrongókat. A zsidók azon-

⁶ A római jelvény egy sást ábrázoló szobor, az *aquila*, amely fémrúd tetején állt. Pilátus e parancsának megfelelően egy Tiberiust ábrázoló jelvényt kellett a katonáknak elhelyezniük, közvetlenül a sas alatt. A jelvény a légiók szimbóluma volt, és amerre a légió ment, a jelvényhordozó odavitte ezt is. Hatalmas szégyennek számított csatában elveszíteni a jelvényt. Amikor Kr. u. 9-ben, a Teutoburg-erdei csata végén, a haldokló legionáriusok három jelvényt is hagytak az ellenség kezére jutni (a Legio XVII-ét, XVIII-ét és XIX-ét), a Római Birodalom csapatai egész Germániát felkutatták, hogy visszaszerezzék őket. Végül sikerrel jártak. Érdekesség, hogy a Kr. u. IV. század elejétől Jézus arcképe díszíti majd a római jelvényeket.

ban nem hajlandók meghátrálni. Ehelyett előrehajolnak, és feltárják nyakukat a rómaiaknak, azt jelezve, hogy készek meghalni is a hitükért.

Pilátus ekkor találja szembe magát először a zsidó hit erejével. Parancsot ad embereinek a visszavonulásra, és a jelvényekről leveszik Tiberius szobrát.

Pilátus ezt követően új stratégiát talál arra, hogyan irányíthatja a zsidókat. Kelletlen szövetséget köt Kajafással, a jeruzsálemi Templom legnagyobb hatalmú főpapjával. Kajafás családjában régi hagyománya van a papi hivatásnak, ő maga pedig a Felsővárosban él, fényűző otthonában. Teljes befolyása van a jeruzsálemi hitéletre, közte a zsidó törvények betartatására – még akkor is, ha ezáltal férfiakat és nőket ítéltet halálra.

Természetesen az ítéleteket Kajafás hozza, annak eldöntése, hogy azt végrehajtsák-e az elítélten, már a római kormányzó joga.

Pilátus pogány római. Kajafás zsidó. Mások az isteneik, más ételeket esznek, más reményeket táplálnak a jövőjükkel kapcsolatban, és más az anyanyelvük. Ugyanakkor mind a ketten jól beszélnek görögül, és mind a ketten hisznek benne, hogy jogukban áll megtenni bármit a hatalom megtartása érdekében.

E módon tartja fenn befolyását Júdeában az állam és a hit. Most pedig Kajafás lesz az, aki kulcsszerepet játszik majd ebben a kapcsolatban, amikor befolyásos vallási személyek egy csoportját küldi el a vadonba azzal a feladattal, hogy alaposan vizsgálják ki Keresztelő János tevékenységét.

– Viperák fajzata! – kiáltja János a Templomból érkező papokra, akik azért vannak itt a folyónál, hogy kikérdezzék. – A fejsze pedig ott van már a fák gyökerén: ezért minden fa, amely nem terem jó gyümölcsöt, kivágatik, és tűzre vettetik.⁷

⁷ Mt 3,7–10

Előbb minden szem a döbbenten álló vallási vezetőkre szegeződik, majd a tekintetek visszavándorolnak Jánosra, feszülten várva, mit fog még mondani. Noha mindenki tudja, milyen képmutató ezeknek a tanult embereknek a nagy része, eddig soha, senki nem mert nyilvánosan szót emelni ellenük. János azonban makacsul parancsolja a farizeusoknak és szadduceusoknak, hogy keresztkedjenek meg, máskülönben az örök tűzben égnék majd el.

A papokra sokkolóan hatnak János szavai. Nem válaszolnak semmit.

János figyelme visszatér a tömegre, amelynek tagjai azért jöttek, hogy megkereszteljék őket. Parasztok, kézművesek, adószedők és katonák – egytől egyig tisztelik Jánost egyszerű életmódja, nyílt szavai, valamint életereje miatt. A viselkedésében van valami vakmerően vad függetlenség, és ebben sokan szeretnék követni őt. Úgy tűnik, Róma minden fenyegetése leperreg róla. Néhányan az összegyűlték közül felvetik, hogy János vajon fizet-e adót – ha pedig nem, akkor vajon mi fog történni vele.

Ami pedig a legfontosabb, a szíve mélyén a zarándokok mind-egyike azon tépelődik, vajon lehetséges-e, hogy éppen János az a Megváltó, akinek az eljövételét prédikálja nekik.

A válasz már a következő napon megérkezik.

János ismét a Jordán folyóban áll. Mögötte, a távolabbi parton a kis falu, Betánia. Ahogy mindig, a nap most is forrón süt, a hívők pedig kígyózó sorban állnak, várva a megtisztulásra.

János a távolban egy férfit vesz észre, aki a folyó mentén gyalogol. Jézusnak a Keresztelőhöz hasonlóan hosszú haja és szakállja van. Csak sarut és egyszerű öltözetet visel. Tekintete tiszta, vállalai pedig, ahogy egy dolgozós ácséhoz illik, szélesek. Fiatalabbnak tűnik Jánosnál, de azért nem sokkal.

Hirtelen egy galamb száll Jézus vállára. Jézus nem zavarja el, a madár pedig elégedetten üldögél tovább.

A galamb mindent megváltoztat.⁸ Ebben a pillanatban a semmibe oszlik a vad düh, amely Keresztelő János szavait oly sokszor kísérte. Helyébe a döbbsent csodálat kerül, amely abból a felismerésből fakad, hogy e pillanatban valóra vált minden, amit prédikált. A zarándokok figyelő tekintetének kereszttüzeiben János döbbsenten mutat Jézus felé.

– Íme, az Isten Báránya! Láttam, hogy a Lélek leszállt az égből, mint egy galamb, és megnyugodott rajta. Én nem ismertem őt, de aki elküldött engem, hogy vízzel kereszteljek, ő mondta nekem: akire látod a Lelket leszállni és megnyugodni rajta, ő az, aki Szentlélekkel keresztel. Én láttam, és bizonyosságot tettem róla, hogy ez az Isten Fia.⁹

A hívők pedig mind térdre borulnak, és a földig meghajolnak Jézus előtt, aki semmilyen módon nem reagál a tisztelet e jelére. Ugyanakkor nem tesz semmit azért sem, hogy megakadályozza. Egyszerűen belegázol a vízbe, majd megáll a helyén, János mellett, arra várva, hogy megkeresztelje.

János a döbbsent meglepetéstől mozdulni sem tud.

⁸ A galamb megjelenése az Újtestamentum mind a négy evangéliumában olvasható, és úgy tűnik, mintha azt a célt szolgálná, hogy kiemelten nagy szellemi szimbolizmust biztosítson az evangéliumi történeteknek. Valójában minden alkalommal, amikor a *galamb* szó megjelenik a kánoni evangéliumokban és az Ótestamentumban, az valódi galambokra történő utalás – és nem az isteni természet bizonyítéka. Máté, Márk és Lukács evangéliumai (az ún. szinoptikus evangéliumok) úgy beszélnek a galambról, hogy az Jézus megkeresztelkedését követően jelent meg először. János szerint azonban a galamb jelent meg előbb. Az evangéliumok szájhagyomány útján terjedő történetek, Jézus életének írásos emlékei, valamint a szemtanúk elbeszélései alapján lejegyzett események keverékei. Ez megmagyarázná a különbséget. A galamb valószínűleg éppen akkor jelent meg, amikor Jézus megkeresztelése sor került. Az evangéliumok lejegyzése ugyanakkor némely esetben akár 70 évvel Jézus halála után történt: Márk evangéliuma a Kr. u. 50-es évek elején, Lukácsé 59 és 63 között, Máté evangéliuma pedig a 70-es években, míg Jánosé valamikor 50 és 85 között. Az, hogy a galamb megjelenése ilyen hosszú időn keresztül a Jézussal kapcsolatos szájhagyomány része maradt, arra utal, hogy az eseményre minden jelenlévő élénken emlékezett.

⁹ Mt 3,11

– Inkább nekem lenne szükségem arra, hogy megkeresztelj, mégis te jössz hozzám?¹⁰

Jézus nem erősíti meg, hogy ő valóban az, akinek János gondolja. Ő csak egyszerű ács, építőmester, aki egész életében keményen dolgozott. Megtanulta a zsoltárokat, és behatóan tanulmányozta a szent szövegeket. Befizeti az adót, és gondját viseli édesanyjának. A felületes szemlélő számára ő is csak egy a megannyi dolgos zsidó közül. Isteni mivoltának nincsen semmi kézzelfogható jele.

A zsidó kultúrában főbenjáró bűnnek számít, ha valaki azt állítja magáról, hogy ő Isten fia. Így tehát most, halk szavakkal beszélve, Jézus feltárja Jánosnak, ki is ő. Lehajtja fejét, felkészülve rá, hogy befogadja a vizet, és azt mondja:

– Engedd meg, hogy ez most így történjen! Engedj most, mert az illik hozzánk, hogy így töltsünk be minden igazságot.¹¹

János Jézus háta közepére helyezi a kezét, majd lassan leengedi a vízbe.

– Én vízzel keresztelek titeket, hogy megtérjete! – jelenti ki János, amikor Jézust a vízbe meríti.

Azután talpra állítja.

– Én láttam, és bizonyosságot tettem róla, hogy ez az Isten Fia – kiált fel János.¹²

„Isten Fia.” Olyan uralkodói cím ez, amely azt jelzi, hogy a személy, akivel kapcsolatban mondják, maga a Megváltó, hiszen ugyanez volt a címe Dávid királynak is. A hagyomány szerint, ha a Megváltó visszatér, ő lesz a zsidók királya, éppen úgy, ahogyan a tökéletes király, Dávid is az volt. A jelenetet figyelők megértik, hogy az „Isten Fia” dávidi címként a felkentre vonatkozik, aki egy személyben lesz király és uralkodó.¹³

¹⁰ Mt 3,14

¹¹ Mt 3,15

¹² Jn 1,34

¹³ Ez a pillanat két szempontból is kiemelt jelentőségű Jézus életében. Először is visszatérnek azok a hivatkozások, amelyekről olvashatunk a Zsolt 2,7 és az Ézs 42,1-ben, valamint az Ézs 41,8-ban is. A Zsolt 2 királyi zsoltár, és a 2,7 lényegében

A tömeg úgy marad, térdre borulva, Jézus pedig kilép a vízből, és clindul. A sivatagba vonul, ahol negyven napon és negyven éjjelen keresztül böjtöl. Olyan utazás ez, amelyre önszántából vállalkozik, ugyanis tisztában van vele, hogy szembe kell néznie és le kell győznie minden csábítást, ha azt akarja, hogy a teste és a lelke is megtisztuljon, mert csak utána kezdheti hirdetni hitre és reményre alapuló tanításait.

Keresztelő János ezzel elvégezte feladatát, és a sorsa is bevégeztetett.

János egyedülálló a próféták között: olyan ember, aki megéli az általa megjövendöltek valóra válását. Az emberek azonban még mindig vágnak rá, hogy bűneik alól megszabadulhassanak, éppen ezért továbbra is rengetegen követik, bármerre megy. Követőinek hada folyamatosan nő, hiszen annak ellenére, hogy már szükségtelen a Megváltó eljövetelét jósólnia, János – kiváló szónoki képességeinek hála – hatással van másokra. Nem afféle ember ő, aki erkölestelenséget és igazságtalanságot látva nem emeli fel a szavát. Így, amikor híret veszi, hogy Heródes Antipász elvált feleségétől, majd a zsidó törvényeket megszegve testvére korábbi feleségét vette maga mellé menyasszonyaként, úgy érzi, nem tűrhet némán. A vidéket járva fennhangon ítéli el Antipászt, és lassan az egész népet ellene fordítja.

Antipász parancsot ad a Jánost szemmel tartó kémeknek, hogy tartóztassák le. A férfit láncra verik, majd több mint 20 km-en ke-

a Megváltóra utal, akit János kijelentései is megerősítenek a Lk 3,16-ban. Az Ézsaiástól származó megjegyzések, különösen a 42,1 olyan szolgára utalnak, aki egyszerre profetikus és szabadító. Ennek megfelelően a keresztelés összemosza a Megváltó/szolgáló két személyét. Másodszor is a kereszteléssel, és az ezzel járó isteni támogatással veszi kezdetét Jézus tanítása. A támogatásra egyaránt utal a mennyekből megszólaló hang és a Szentlélek megjelenése.

resztül vezetik gyalog, a perzselő sivatagban. Végül látomásként emelkedik a szeme előtt Mahérusz, Antipász hegytetőre épített erődítménye, amelyet minden oldalon sziklás szakadékok határolnak. Antipász bevehetetlenné akarta tenni az erődöt. Retteg attól, hogy a keletre fekvő Arábiából támadás éri, ezért a természetes védművet fejlesztve 20 m vastag falakat és 30 m magas őrtornyokat emeltet. „Mi több – írja Josephus Flavius később, amikor Antipász Mahéruszban végzett munkálatait említi –, elhelyeztetett benne rengeteg dárdavetőt és más hadi eszközt, és arra törekedett, hogy felhalmozzon benne mindent, ami a védőknek a hosszúra nyúló ostrom alatt védelmükre lehet.”¹⁴

A kilátás, amely az erődítés közepén álló palotából nyílik, egyszerűen lenyűgöző. Ha Jánosnak alkalma lett volna, biztosan rácsodálkozik szeretett Jordán folyója barnásan kanyargó vonalára, amely oly messze alatta szeli át a völgyet. Talán valóban meg is torpan, hogy egy utolsó pillantást vessen rá, miközben keresztülvezetik az erődítménybe vivő hatalmas fakapun, azután a kapuszárnyak becsukódnak a háta mögött.

Egyenesen Antipász tróntermébe vezetik, ahol makacs elszánt-sággal, félelem nélkül áll a magát a zsidók királyának tartó férfi előtt. És még akkor sem hajlandó megtagadni a vádjait, amikor kap egy utolsó esélyt.

– Nem szabad együtt élned testvéred feleségével – mondja az uralkodónak.¹⁵

Ez a bizonyos feleség, Heródiás, Antipász mellett ül. Vádjával János nemcsak Antipászt, hanem őt is elítéli. Heródiás ennek ellenére érzi, hogy Antipász a lelke mélyén fél Jánostól, és nincs merse kimondani a halálos ítéletet. Türelmes asszony lévén tisztában van vele, hogy előbb-utóbb sikerül majd bosszút állnia Jánoson. De hogyan merészeli ez a mocskos vadember megsérteni őt?

¹⁴ Flavius: i. m., 240.

¹⁵ Mk 6,18

Így történt hát, hogy Jánost Mahérusz tömlöcébe vetették, hogy ott raboskodjon, amíg Antipász szabadon nem ereszti – vagy Heródiás meg nem öleti.¹⁶

Eközben egy sokkal nagyobb veszedelem van kialakulóban, amely megingatja Antipász trónját. Názáreti Jézus mostanra elindult szellemi utazására, és olyan küldetés hajtja, amellyel a világ leghatalmasabbjainak dühét fogja kihívni maga ellen.

¹⁶ Antipász számára ez a kérdés éppúgy erkölcsi, mint politikai. Josephus Flavius megírja, hogy a nő, akitől el kellett válnia azért, hogy feleségül vehesse Heródiást, Nabatea királya, IV. Aretász lánya volt. Ez természetesen súlyos feszültségeket szült a két királyság között. Antipász számos, Pereában élő alattvalója nabateai származású volt, vagyis sokkal inkább tartoztak hűséggel Aretász, mint Antipász felé. János letartóztatása természetesen tovább szította a feszültséget – amikor később Aretász csatában legyőzte Antipászt, az emberek azt mondták, ez volt Isten büntetése azért, amit Antipász Keresztelő Jánossal tett.

HETEDIK FEJEZET

KR. U. 26., EGYIK ÉJJEL

CAPRI, VILLA JOVIS

MESZSE CALLIÁTÓL A RÓMAI, aki egy isten fogadott fiának tekinteti magát, éppen költözik. A Rómában töltött minden napok kiszívják az erőt Tiberius Julius Augustusból – ő legalábbis ezt gondolja. Emiatt döntött úgy, hogy önkéntes száműzetésbe vonul a Capri egyik hegytetőjén álló erődítményébe, hogy itt töltse el élete utolsó napjait, gyönyörök közepette, a világtól távol. Éppen hanyatt dől ágyában, miközben előtte meztelen szolgálólányok és fiatal fiúk közöszlök. Mindannyian gyönyörűek, és egyenként választották ki őket a császár hivatalnokai a birodalom legtávolabbi sarkaiból, majd idehurcolták, és arra kényszerítették őket, hogy erotikus szolgáltatásokat nyújtsanak a „vén kecskének”, ahogyan a háta mögött Tiberiust nevezik. Vannak olyan napok, amikor a gyerekeket Pánnak és nimfának öltöztetik be, majd megparancsolják nekik, hogy kergegőzzenek a császári kertben, felajánlva magukat az uralkodó meghívott vendégeinek.

A mai napon az orgia résztvevői inkább a márványpadlóval díszített, erotikus szobrokkal és festményekkel teli, nyüzsgő palota belsejében maradnak, ahonnan lenyűgözően szép kilátás nyílik a messze alattuk hullámozó Földközi-tengerre. Amennyiben az eltompult és

himnlőhelyes arcú uralkodó úgy találja, hogy a fiatal lányok és fiúk előadása nem elég változatos, mindig meríthet ötleteket az Egyiptomból származó szexuális kézikönyvekből.

A fiatal előadók önkéntelenül is Tiberiusra pillantanak. Ha minden jól megy, akkor ő is csatlakozik majd hozzájuk, és talán még az egyik tizenéves fiút vagy lányt is kiválasztja magának. Ha azonban nem úgy teljesítenek, ahogyan kellene, vagy a császár nem találja elég izgatónak az előadásukat, akkor nem csak egyszerűen feláll, és kimegy a szobából. Ennél sokkal rosszabb sors vár rájuk. Jó esély van rá, hogy leveti őket „Tiberius fokáról”, vagyis arról a 300 m magas sziklafalról, amely közvetlenül a palota mellett ágaskodik ki a tengerből. Ilyen magasságból teljesen mindegy, hogy az ember a sziklákra esik-e, vagy éppen a Nápolyi-öböl vizére. A zuhanást nem lehet túlélni.

És Tiberius pontosan ebből a megfontolásból szereti ezt a palotát. Perverz módon éppen annyira, amennyire élvezettel figyeli mások közöszlését, az is hasonló örömet okoz neki, ahogyan sikoltozva könyörögnek az életükért.

Az igazat megvallva, a ma este előadói közül majdnem mindegyik erre a rettenetes sorsra fog jutni, és levetik őket a sziklafalról. Tiberius nem engedheti meg magának, hogy hűtlenségével kapcsolatos pletykák jussanak vissza Rómába. Márpedig a legbiztosabb módja, hogy a gyermekek hallgatását biztosítsa, ha közvetlenül azután, hogy használta őket, mindegyikükkel végez.

A fiatalok ezt még nem tudják. Valóban azt hiszik, hogy egy napon elhagyhatják majd a Villa Jovist, és visszatérhetnek a falujukba. Éppen ezért úgy viselkednek, mintha az életük múlna rajta, és megtesznek mindent, amit a romlott Tiberius császár követel.

Eközben az idősödő uralkodó – aki egyszer régen az igaz szerelmet és a boldogságot is ismerte – hanyatt fekszik a párnáin, kezében állandóan egy pohár bort tartva, s ekcémától és szemölcsöktől foltos bőrével, vizenyős tekintettel figyeli őket. Tiberius olyan ember, akinek szemernyi lelkiismerete sincs.

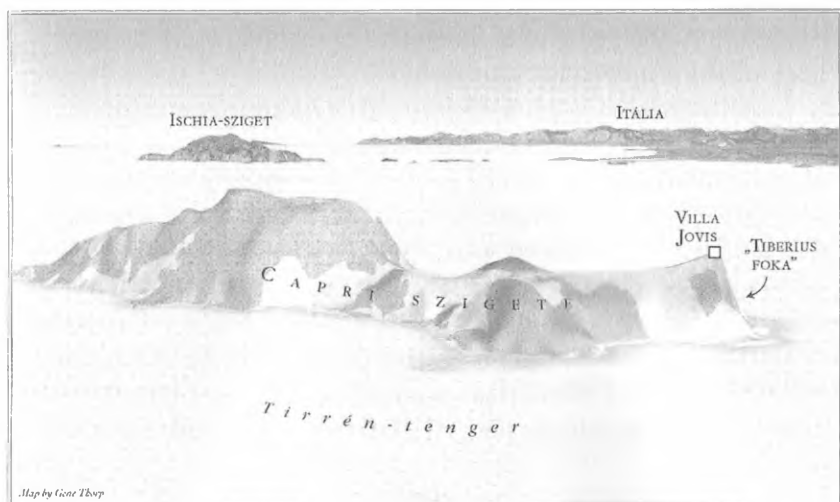
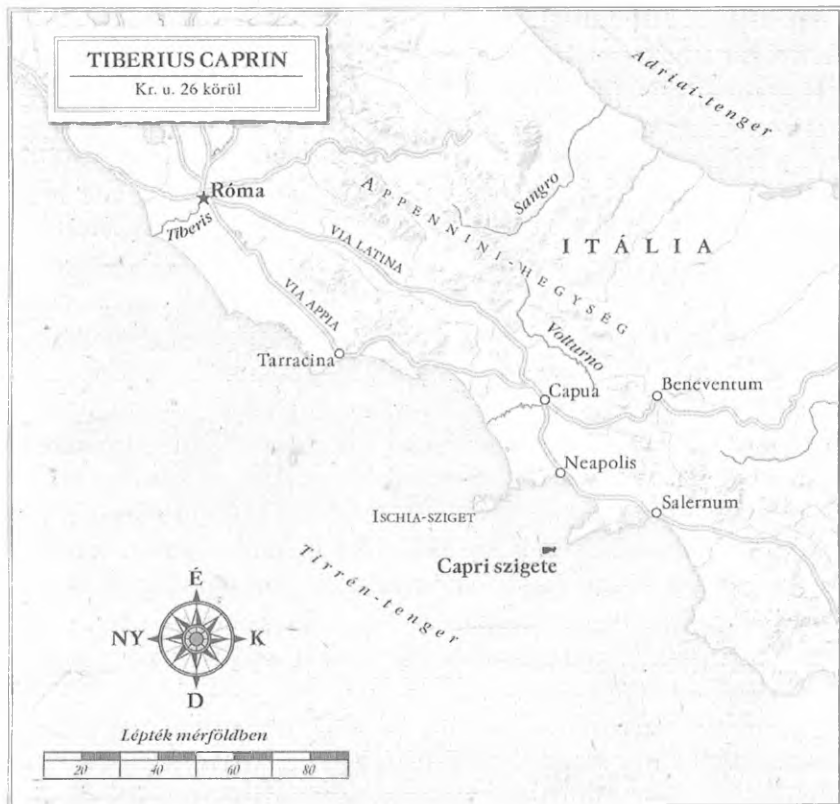
Lehet, hogy két fiának halála hozta Tiberiust Caprira. Vagy talán állandóan intrikáló anyja, Augustus özvegye, Livia kibírhatatlan jelenléte űzte ide. Esetleg azoknak a végtelennek tűnő tömege, akik kétségbeesésük szörnyű hangulatát árasztva jöttek el hozzá nap mint nap, kegyeket és szívésségeket kérve. Az is lehet, hogy merénylettől való félelem készítette rá, hiszen mintha egyre nőtt volna a dühös utódjelöltek, megcsalt házastársak és a trónjára törő távoli unokaöcsök száma.

Vagy az is lehet, hogy Tiberius egyszerűen megunta az embereket, akik folyamatosan azt suttogták a háta mögött, hogy túl sokat iszik. Nagyon régóta viseli már teherként a tudatot, hogy miután élete első napjától kezdve óriási hatalom összpontosult a kezében, mindenkinek elvárásai voltak vele szemben, és mindenki ítéletet mondott felette. Bármilyen legyen is az oka, végül ide, Capri csodálatos hegyi erődítményébe menekült, amely a Földközi-tenger túlvilágian azúr vize fölött magasodik, és ahol azt eszik, amit akar, azzal hál, akit megkíván, annyit iszik, amennyi jólesik, és ahonnan – habár távol esik a fővárostól – Rómát is irányíthatja.

Mivel azonban mindig tudni akarja, milyen sorsot szánnak neki az istenek, magával hozta azt is, akiben mindenkinél jobban megbízik: Thrasyllust, a császári asztrológust. A fürdőkön, víztározókon, nagytermen, személyes lakosztályokon és világítótornyon kívül, amelyeket Tiberius azért építtetett, hogy a Caprin való életét a lehető legkényelmesebbé tegye, felépíttetett egy különleges csillagvizsgálót is, ahonnan Thrasyllus minden éjjel tanulmányozza az eget, próbálván megfejtetni, milyen jövő vár uralkodójára.

Természetesen, ha Thrasyllus téved Tiberius sorsával kapcsolatban, ha rosszul értelmezi a jeleket, vagy szándékosan elferdíti az igazságot, akkor ő is ugyanarra a hosszú útra indul lefelé, amelyre az ifjú szexrabszolgák.

Tiberius már nagyon rég megtanulta, hogy senkiben nem szabad megbíznia. Két évvel Julius Caesar, vagyis annak az embernek a halála után született, akinek a neve egy részét köszönheti. Amikor anyja elvált természetes apjától, hogy hozzámenjen a férfihoz, aki később Augustus néven került hatalomra, az akkor hároméves Tiberius ezzel az árulással elképcsztően sokat nyert. A római császár

hamarosan saját fiaként fogadta örökbe, és amikor végső vereséget mért Marcus Antonius és Kleopátra összevont seregeire, Tiberius a császár mellett állt annak harci szekerén, a Róma utcáin rendezett nyilvános ünnepen.

A fiú kivételezettként nőtt fel, klasszikus nevelést kapott, kiváló szónok és költő. Húszéves korára hadseregek parancsnoka lett, briliáns hadvezérként és rettenthetetlen harcosként közismert volt a csatatereken aratott győzelmeiről – ugyanakkor búskomor és gondterhelt viselkedése, illetve az arcát borító számos akné az, amire mindenki emlékezett, ha először találkozott vele. Amikor visszatért Rómába, szerelmes lett, és feleségül vette a nemesi családból származó Vipsaniát. Gyermeük is született, Drusus Julius Caesar. Ezután Vipsania nagyon gyorsan újra teherbe esett, Augustus azonban kegyetlenül lépett közbe. Parancsba adta, hogy Tiberius nyolc év házasság után azonnal váljon el, és vegye feleségül az önmagát isten fiának nevező uralkodó nem sokkal korábban özvegységre jutott leányát, Juliát. Amikor Tiberius ellenállni próbált, Augustus megfenyegette, hogy vagy beleegyezik a válásba, vagy kegyetlenül megbűnhődik. A kétségbeesett Vipsania elvetélt. Tiberius pedig soha nem volt már a régi.

Majdnem beleőrült a dologba, de megtette, amit a császár követelt tőle. Nem sokkal később Róma egyik utcáján véletlenül össetalálkozott szeretett Vipsaniájával, és teljesen összeroppant. Mindenki szeme láttára zokogásban tört ki, majd a nő bocsánatáért csedezett. Amikor Augustus hírért vette az esetnek, megtiltotta neki, hogy valaha is újra találkozzanak.

Tiberius lényének emberi része ekkor mindörökre meghalt, és ebben a pillanatban kezdődött életének az a része, amely kegyetlenséggel, züllöttséggel és italozással volt teli. A férfi, aki valamikor retorikát tanult, és őszintén szerette gyermeke anyját, érzelmileg megsemmisült. Ezek után soha, egyetlen alkalommal sem viselkedett emberségesen, bár ez mit sem érdekelt új feleségét, Juliát, aki maga is sokszor volt hűtlen a férjéhez. Julia vonzódott a törpékhez, és amikor egy alkalommal Tiberius hadjáratba indult – ez alkalommal Gallia ellen –, minden pillanatban maga mellett tartott egyet, hogy ha szüksége van rá, megadja számára a gyönyört. Julia, szív-

Tiberius császár

szakasztóan szép nő lévén, könnyedén találhatott kielégülést vágyaira. Orgiákon vett részt, nyilvánosan prostituáltként állt az utcára, és nyíltan megvetette Tiberiust. Férjének ennek ellenére az okozta a legnagyobb megdöbbenést, amikor Galliából hazatérve azt találta, hogy felesége bordélyvá változtatta az otthonukat.

Ez már Augustusnak is sok volt. Megengedte Tiberiusnak, hogy elváljon Juliától, ám a férfi, aki egy napon majd Róma császára lesz, soha nem nősült újra.

A mélységesen megalázott Tiberius, aki ekkor már majdnem negyvenéves volt, Rodosz szigetére száműzte magát. Itt szabadult el csak igazán az alkoholfogyasztása, és ekkor jelentkeztek először kegyetlensége jelei is, amelyek aztán kiteljesedve, egész hátralévő életében jellemezték. Rendszeresen gyilkoltatott meg embereket, egy alkalommal lefejeztetett valakit csak azért, mert hibásan végzett el valamilyen matematikai számítást.

Uralkodása utolsó éveiben Augustus visszahívta Rodoszról, és megkezdte felkészítését a trónra lépésre. Nem volt más, megfelelő trónörökös, Tiberius pedig boldogan és kegyelmet nem ismerő módon fogadta a kihívást. Augustus Kr. u. 14-ben bekövetkezett halála után válogatás nélkül gyilkoltatott meg mindenkit, aki csak trónkövetelőként léphetett föl vele szemben. Tiberius tizenkét éven keresztül szó szerint folyamatosan vitázott a szenátussal, és megbízhatóan, igazi uralkodóhoz méltóan irányította a birodalmat. Miután azonban fogadott fia, Germanicus¹⁷ harminchárom, vér szerinti fia, Drusus¹⁸ pedig harmincnégy évesen váratlan és megmagyarázhatatlan módon meghalt, nem bírt több csapást elviselni.

¹⁷ Germanicus halálát valamilyen titokzatos betegség okozta. Hadvezérként népszerű volt, különösen a legionáriusok kedvelték. Az ő dicsősége, hogy sikerült bosszút állniuk a germánokon a Teutoburg-erdőben elszenvedett megsemmisítő vereség miatt, és az is, hogy visszaszerezte a XVII., a XVIII. és a XIX. légio jelvényeit. Sokan hitték benne, hogy Augustus halála után magáénak követeli majd a trónt, ennek ellenére behódolt Tiberiusnak. A rossz nyelvek szerint Tiberius ölette meg, mert hatalmas veszélyt jelentett vér szerinti fia, Drusus trónra jutására. Ez a pletyka még inkább igazolást nyert, amikor Szíria kormányzója, Gnaeus Calpurnius Piso, akit Germanicus halála miatt bíróság elé akartak állítani, inkább öngyilkos lett, mint hogy tanúskodnia kelljen. És habár Germanicus végül soha nem ülhetett a trónon, fia, Caligula követi majd Tiberiust, és olyan szabados életet élve fog uralkodni, hogy azzal még Tiberius hírét is elhalványítja.

¹⁸ Drusust a felesége, Livilla, valamint annak szeretője, Lucius Aelius Seianus mérgezte meg. Olyan ügyesen elfedték a nyomaikat, hogy nyolc évnek kellett eltelnie, míg az összeesküvésre fény derült. Amikor viszont kiderült az igazság, Livillát arra kényszerítették, hogy a lassú öngyilkosság módját, a halálig tartó éhezést válassza. Seianus halála ennél sokkal kegyetlenebb volt. Miután Tiberius önkéntes száműzetésbe vonult Capri szigetére, nagyon nagy hatalom jutott a kezébe. Amikor Kr. u. 31. október 18-án Tiberius megtudta, hogy a felszolgált bor megmérgezésével Seianus volt a felelős vér szerinti fia, Drusus haláláért, parancsot adott a letartóztatására. Seianust még aznap éjjel megfojtották, testét pedig a dühös tömegbe vetették, akik darabokra szaggatták. Ezt követően embervadászatot indítottak minden barátja és rokona ellen is, és őket ugyancsak meggyilkolták. Seianus fiát és lányát ugyanez év decemberében tartóztatták le és fojtották meg. Amikor Tiberius meghallotta, hogy a leány még szűz, és éppen ezért a törvényeknek megfelelően a bűneiért nem végezhető ki, parancsot adott a hóhérnak, hogy vessen egy kötelet a leány nyakába, erőszakolja meg az ifjú Junillát, és miután a szüzesség már nem jelentett akadályt, a kötéllel fojtsa is meg.

Elege lett Róma intrikáiból, így parancsot adott, hogy újítsák fel Augustus villáját Capri szigetén. Ennek során alakíttatta ki az ún. bujálkodózugokat és a különleges medencéket, amelyekben most meztelen fiúkkal szokott együtt úszni. Szolgáinak felhatalmazásuk van arra, hogy gyerekeket raboljanak el, és alkalmazásában áll egy „császári élvezetek mestere” is, akinek egyetlen feladata, hogy mindig újabb és újabb fiatal fiúkat és lányokat hozzon neki.

Mindeközben szigorúan a kezében tartja Róma hatalmas birodalmát. Onnan fentről, a hegyesúcs magasából, távol minden mérenyletkísérlettől, és csak olyanokkal körülvéve, akiket, ha úgy tartja kedve, bármikor meggyilkolhat, Tiberius Julius Augustus olyan erkölcsi és jogi rendeleteket hoz, amelyek milliók életére vannak hatással. Ezek a rendeletek elsősorban a római köztisztviselőket érintik.

Poncius Pilátus, Júdea újonnan kinevezett római kormányzója tisztában van vele, hogy személyes és politikai jövője csakis attól függ, mennyire sikerül a kedvében járnia a züllött Tiberiusnak.

Annak ellenére, hogy maga pogány isteneknek hódol, Tiberius tiszteli a zsidók hitét és szokásait. A sabbátot olyan makacsul ünnepelték, hogy őket tartotta egész birodalma legájtatosabb alattvalóinak. Tiberius parancsba adja Poncius Pilátusnak, hogyan bánjon a zsidókkal: „Ne változtass meg semmit a hagyományaik közül, de tekints szent bizalommal a zsidókra magukra és törvényeikre, amelyekkel a közrendet fenntartják!”

Ezért történt hát, hogy Poncius Pilátus ezt a „szent bizalmat” a főpappal, Kajafással, a zsidók vallási vezetőjével, Jeruzsálem legnagyobb hatalmú emberével való kötelékek megerősítésével teszi kézzelfoghatóvá. Tiberius parancsainak megfelelően Pilátusnak nem szabad beleavatkoznia a zsidók törvénykezésébe.

Olyan parancs ez, amelyet Pilátus mélységesen megszívlel.

Heródes Antipász – aki ekkorra közel ötvenéves – tisztában van vele, hogy a Tiberius iránti hűség létfontosságú a számára. Hosszú

éveket töltött Rómában, tanulmányozta a rómaiak gondolkodását és szokásait, illetve magáévá tette a rómaiak irodalom, költészet és zene iránti szeretetét. A zsidó Antipász még öltözködésében is a római arisztokrácia szokásait követi, hiszen inkább a tógának nevezett, félkör alakú ruhát viseli, semmint a zsidók megszokott, egyszerű öltözkését.

A Rómában töltött évek alatt megszokta, hogy az ételét mindig bőségesen leöntse azzal az erjesztett, savanyú halszósszal, amely annyira alapvető részét képezte a római konyhának, és amely erőteljes ízével könnyedén elnyomta a hűtés híján gyorsan megromló ételek kellemetlen aromáját. Többször is ellátogatott a Circus Maximusban rendezett kocsiversenyekre. Még talán rabszolgát is tartott szeretőként. Rómában a prostitúció nemcsak törvényesnek számított, de adóztatott foglalkozás volt. A rómaiak számára csak az volt megalázó, ha egy férfi alávetett szerepet töltött be egy homoszexuális kapcsolatban: ez a magyarázata, miért nem hagyták soha Julius Caesar ellenségei feledésbe merülni a Bithünia királyával állítólag folytatott szerelmi kapcsolatot.

Antipász nagy hatalommal rendelkezik az egyszerű zsidók felett, de minden körülmények között azt kell tennie, amire Róma utasítja. Soha nem bírálhatja Tiberius tetteit: még akkor sem, ha ezek miatt a zsidók napról napra jobban kiábrándulnak a római hatalomból. Tiberiustól való félelme abban is megakadályozza, hogy bármilyen, a zsidók életét megkönnyítő reform bevezetését fontolóra vegye. Mivel ezáltal az üllő és a kalapács közé kerül, jobbnak látja befogni a száját, és tovább halmozni vagyonát.

Noha a Római Birodalom hatalmas, a hírek soha nem látott sebességgel terjednek, köszönhetően azoknak az utaknak, amelyeket a római légiók számára építettek, illetve a hajózási útvonalaknak, amelyeken Róma és megannyi távoli kereskedelmi állomása között állandó a hajóforgalom. A háziszolgák szája bizony eljár, és hamarosan mindenhol tudnak Tiberius aberrált és erőszakos viselkedéséről.

Akkor öl, amikor kedve tartja, és kész állítólagos bűnök miatt akár egész családokat is kivégeztetni. A legfiatalabb gyermekeket is képes megrontani. Bosszút áll minden nőn, aki visszautasítja – még ha nemesi családból való, férjezett asszonyról van is szó –, mégpedig úgy, hogy a szolgálival erőszakoltatja meg őket.

Antipász ugyanakkor más, mint Tiberius. Galilea uralkodójának számos hibája van, többek közt hiú és akaratgyenge személyiség, de a viselkedése ennek ellenére sem fogható Róma császáráéhoz. Tiberius erkölcsi züllése persze még a legeldugottabb provincia életének szövetét is átítatja, a fegyelem és az igazságosság zülléséhez vezetve. Annak ellenére, hogy a császár személyesen soha nem látogat el Júdeába, soha nem találkozik a názáreti Jézussal, és soha nem látja a pészah idején Jeruzsálembé özönlő zarándokok tömegét, az új római kormányzó, Poncius Pilátus minden egyes döntéséhez Tiberius jóváhagyása szükséges. Antipász döntéseivel kapcsolatban is ugyanez a helyzet, amit az is bizonyít, hogy a Galileai-tenger partján felépített csodálatos új fővárosát is a teljhatalmú római uralkodóról nevezi el.

Ilyen hát az élet a Római Birodalomban, amely megkezdte lassú süllyedését az enyészetbe. Az uralkodó osztály tagjaiban nagyon kevés igazságosság és szinte semmi nemesség nem maradt. Az egyszerű zsidó emberek pedig annak a megmentőnek az eljöveteleért fohászkodnak, akit a próféták ígérték meg nekik. Egy ideig nagyon sokan úgy hitték, Keresztelő János lesz az. Ő azonban börtönben sínylődik.

És éppen ekkoriban halk suttogással kezdenek beszélni egy másik emberről, valakiről, aki sokkal nagyobb hatalommal rendelkezik Jánosnál is: ő a Názáreti Jézus.

NYOLCADIK FEJEZET

KR. U. 27., EGY ÁPRILISI NAP
JERUZSÁLEM

JÉZUS KÖTELEKBŐL FONT KORBÁCSOT SZORÍT A MARKÁBAN, miközben felhág a lépcsőkön, és belép a Templom udvarára. Körülötte a pészahra összegyűlt zarándokok tömege. A több százezer zsidó hívő ez évben is megtette a nagy utazást – Galileából, Szíriából, Egyiptomból és még Rómából is –, hogy megünnepelje a zsidó év legfontosabb napját. Nem mintha lenne más választásuk. Ha pészah idején nem látogatnak el a Templomba, azzal elkövetik a harminchat bűn egyikét, ennek büntetése pedig a *karet*, vagyis a szellemi „elszakítás” Istentől. A bűnösök idő előtt meghalnak, vagy más rettenetes büntetés lesz a jutalmuk, amelynek természetét csak az Úr ismerheti.¹⁹ Így tehát, ahogyan kora gyermekora óta minden évben, a názáreti Jézus most is elgyalogolt Jeruzsálembe.

¹⁹ A tudósok manapság is vitáznak a *karet* természetével kapcsolatban. Josephus szerint fizikai büntetés volt, amelyet egy másik ember rótt ki a bűnösre. Akadtak, akik úgy gondolták, a büntetés az volt, hogy az ember idő előtt meghalt, valószínűleg ötven- és hatvanéves kora között, „a mennyei kéz által”. Szerencsére van lehetőség bűnbánatra, amely révén megbocsátást nyer a bűn.

Egyszerűen csodálatos a városban tapasztalható túláradó vallásos érzelem. Ez a rengeteg zsidó csak azért jött Jeruzsálembe, hogy nyíltan ünnepelje hitét, és Istent dicsőítő dalokat énekeljen. A Templom alkalmazottai kijavították az esős téli időszakban tönkrement földutakat, hogy a hívők könnyebben eljuthassanak ide. A sírhelyeket megjelölik, nehogy valamelyik zarándok megérintse őket, és ez által tisztátalanná váljanak. Külön erre az alkalomra több kutat is fúrnak, amelyekben a nők és a férfiak is megmártózhatnak a rituális fürdés során, ami azt hivatott jelképezni, hogy a Szent Városba belépve lemosás magukról a bűneiket. Mikvéket, vagyis gipsszel tapasztott falú tisztulómedencéket vájnak a sziklába, amelyekben a zarándokok a lábukat moshatják le.

Jézus a Jeruzsálembe való belépés előtt az utolsó pihenőhelyen mártózik bele a mikvébe. A városfalon belül azonnal szemébe ötlenek az ideiglenesen rakott agyagkemencék, amelyek azért készültek, hogy minden zarándok megsüthesse rajtuk a megölt állat húsát, mielőtt a széder esti lakomájába belekezdene. Hangos bégetés üti meg a fülét, hiszen az ellési időszak elmúltával a környékről idehajtott nyájak szó szerint eltorlaszolják a keskeny utcákat. Gondolataiban szintisztán csendül fel a léviták kórusa és az éneküket kísérő ezüstitrombiták dallama is, amely minden alkalommal megszólal a Templom udvarán, amikor a pészah alkalmából egy-egy áldozatra hozott bárányt levágnak. Egy pap aranyserlegbe fogja fel a kiömlő vért, azután az oltárra hinti, miközben a tetemet kampóra akasztják és megnyúzzák. Hamarosan következik a hálaadó *hálél*²⁰ elmondása, a Templom udvara pedig csak úgy zengi majd a hálaimákat.

²⁰ A Zsoltárok 113–18. szakaszának elmondása. Túlságosan hosszúak, ezért nem alkalmasak rá, hogy ide beillesszük őket, de témájuk sorrendben a következő: Isten nagyságának és könyörületességének dicsérete; emlékeztető arra, hogy Júdea Isten menedéke; dicséret az Urnak, az egyetlen igaz Istennek; hála az Istennek, mert megszabadít a haláltól; emlékeztető Isten örökkévaló hűségére; hála, mert megszabadít az ellenségektől. A *zsoltár* szó görög eredetű. A hagyományos héber szavak a *tehilim* (dicséret) vagy *tephillot* (imádások). Mindösszesen 150 zsoltár van, amelyek közül a legrövidebb, a 117. mindössze három mondatból áll.

Ilyen hát a pészah Jeruzsálemben. Minden pontosan így zajlik, amióta a Templomot újra felépítették. Ami a személyes élményeket illeti, természetesen minden pészah más, a rituálék azonban mindig ugyanúgy ismétlődnek.

Most, ahogyan belép a Hitetlenek udvarába, Jézus arra készül, hogy lázadással felérő vakmerő, felháborító tettet hajtson végre.

Ez a pészah ugyanis végül egyáltalán nem olyan lesz, mint az összes többi annak előtte. A történelemben az elhangzott, haraggal teljes szavakról emlékeznek majd rá. Jézus kibontja korbácsát, és felkészül arra, hogy megkezdje a tanítást.

A Templom részben zárt udvarai az állatok és a vér szagától bűzlenek. Az egyik fal mellett asztalok sorakoznak felállítva, rajtuk óriási halomban állnak a pénzérmék, és mindegyik asztal mögött egy-egy *shulhanim*, vagyis pénzváltó ül kapzsi tekintettel, a kifeszített ernyők árnyékában. A városon kívülről érkezők hosszú sorokban állnak előttük, arra várva, hogy a rómaiak által veretett pénzérmékben lévő szerény vagyonukat átválthassák. A római érméken ugyanis istenek, a császár arcképe vagy egyéb, élő dolgok képe látható, éppen ezért át kell váltani őket a Jeruzsálemben általánosan használt fizetőeszköze, sékelre.²¹ A zsidó törvények tiltják a faragott arcképeket – így a pénzérméken is –, ezért a sékelt növények és egyéb, élettelen dolgok képe díszíti. A „templomi adópénz” néven is ismert sékelt nagyon sok zarándok megveti, ugyanis ez az egyetlen pénz, amellyel leróhatják éves adójukat, vagy fizethetnek, ha a rituális áldozathoz állatot akarnak vásárolni.

²¹ Az izraeli fizetőeszközt a mai napig sékelnek nevezik. Jézus korában úgy tartották, hogy a Római Birodalom által veretett pénznél, a denariusnál sokkal magasabb a nemesfémtartalma. Egy denarius értéke nagyjából 10 vagy 6 *assariom*-nak felelt meg, ami akkoriban a legkisebb névértékű fizetőeszközként volt használathban. A denarius általában ezüstből készült, és az éppen hatalmon levő uralkodó arcképével díszítették. A denarius-sékel árfolyam nagyjából 4:1 volt.

A pénzváltók pimasz módon magas árat számolnak fel azért, mert a zarándokok pénzét sékelre váltják, a Templom főpapjai pedig ugyancsak busás részesedést kapnak az így kicsalt összegből. A Templom belső udvarain hatalmas kincseskamrák vannak tele sékellel, illetve a zarándokok átváltott pénzével. Amikor a Templom ebből kölcsönt ad valakinek – mint ahogyan az nagyon gyakran megtörténik az adójukat fizetni képtelen földművelők esetében –, a kamatok elképesztően magasak. A Templom óriási kincseskamráiban a pénzen kívül azokat az adóslistákat is őrzik, amelyeken mindenki tartozása pontosan le van jegyezve, és mélységes megaláztatás vár arra, aki a kölcsönt nem tudja visszafizetni: elvesztheti a földjét és az otthonát, végső esetben még az életét is, hiszen adósrabszolgaként a „tisztátalanok” közé kerül. Jeruzsálem nyomornegyedei tömve vannak azokkal, akiket – nem lévén képesek megadni a Templomtól kölcsönzött összeget – a családjukkal együtt elűztek lakhelyükről.

Így tehát bár a pészah a hit és a vallásosság ünnepe, ezzel együtt nagyon jövedelmező időszak is. Évente közel 4 millióra tehető azoknak a száma, akik Jeruzsálembé látogatnak. Ez természetesen hatalmas bevételt jelent a helyi fogadósoknak és árusoknak, mégis a Templom papjai, valamint az őket a kezükben tartó római uraik gazdagodnak meg igazán az adóztatás és a pénzváltás jelentette nyereségből. Amikor az áldozati állat megvásárlására kerül sor, újabb pénzösszegek vándorolnak ki a zarándokok erszényéből. Ha a pap, aki megvizsgálja az állatot vagy madarat, akár a legapróbb tökéletlenséget is találja rajta, megteheti, hogy áldozatra alkalmatlannak nyilvánítja, így a zarándok kénytelen lesz másikat vásárolni. Nem csoda, ha az emberek legbelül lázonganak minden alkalommal, amikor a Templom papjaival kell üzletelniük. Nagyon sokan szeretnék elégetni az adóslistákat és kifosztani a kincseskamrákat. Mindössze négy évtizeddel később Izrael fiai és lányai pontosan ezt fogják tenni.

Ezen a bizonyos héten, pészah idején azonban ez még a távoli jövő. A mai napon Jézus fellépdel a Hitetlenek udvarába vezető lépcsőkön, és elmegy egészen a fedetlen térig. Azóta, hogy megkeresz-

telkedett, majd a sivatagba elvonulva böjtölt, a tanításait szinte senki nem ismerte.

Názáreti Jézusnak nincsen hadserege. Nincsen vagyona. Nincsen kardja. Nincsen főhadiszállása, és nem állnak rendelkezésére azok a források sem, amelyek egy hozzá kapcsolódó mozgalom támogatásához kellenének. A viselkedésében eddig nem lehetett felfedezni semmit, ami arra utalna, hogy lázadó vagy bajkeverő lenne. A megkeresztelkedése óta csak egyetlen fontosabb esemény alkalmából ment emberek közé, amikor a galileai faluban, Kánában tartott esküvőn jelent meg az anyjával együtt. Ha Jézus valóban forradalmat készül kirobbantani azáltal, hogy nyíltan beszél saját isteni mivoltáról, akkor ennek lépései egyelőre csak a fejében léteznek. Még egyetlen alkalommal sem prédikált. Nem hívta ki maga ellen sem Róma, sem a főpapok haragját – és úgy tűnt, nem is érdekli mindez.

Most azonban, amikor elsétál az asztalok mellett, amelyeken halomban állnak a pénzérmék, és végigtekintve az udvaron, látja, hogy a galileaiak kanyargó sorban, tehetetlenül állnak a kapzsi pénzváltók előtt, a dölyfös főpapok pedig mintegy felügyelik mindezt, elpattan benne valami. A pészah alkalmával végrehajtott, szinte rituálisnak tekintett pénzváltás gyakorlata ugyanígy folyt Jézus kisgyermekkora óta, ezen a napon azonban úgy érzi, megvan az ereje hozzá, hogy megtegyen valamit, amivel nyilvánvalóan sokak haragját kivívja majd.

Általában nem hirtelen haragú, így a vak düh is távol áll tőle. Mindig a megingathatatlan nyugalom légköre veszi körül. Éppen ezért, amikor olyan elszántan indul meg a pénzváltók asztala felé, mindenki, aki ismeri, nagyon megrémül. Jézus lépteiből erő szikrázik, tekintete makacs elhatározást sugároz.

Az asztalok fából vannak. Lapjuk karcos és egyenetlen a rengeteg pénzérme miatt, amelyet rajtuk tologatnak. Maguk a pénzek alakra és méretre sem egyformák, úgyhogy nagyon nehéz egymásra tornyozni őket. A pénzváltók tehát egyszerűen halomba rakott pénzdombok mögött foglalnak helyet. Az érmék vakítóan csillognak a forró jeruzsálemi napfényben.

Lehet, hogy az asztalok nagyon nehezek, de ezt szinte meg sem érzi Jézus azután, hogy hús éven keresztül apjának segítve, majd később egyedül gerendákat és hatalmas építőköveket hordott. Két kezével megfogja a legközelebbi asztal szélét, és egyszerűen felborítja. Kisebb vagyona való pénzérme röptül minden irányba. Miközben pedig a megdőbbszent pénzváltók dühösen üvöltöttek fel, az érmék pedig szertegurulnak a kövezett udvaron, Jézus máris a következő asztalhoz lép, majd az azután következőhöz.

Még soha, senki nem látott ehhez hasonlót. Úgy viselkedik, mint akinak elment az esze, és olyasmit tesz, amiért halál jár. A tömeg szóltanul figyel a jelenetnek, Jézus pedig előveszi a kezében tartott kötélkorbácsot. A pénzváltók asztalaitól most arrafelé indul, ahol a kecskéket és a juhokat árulják. Pattint egyet a korbácsával, és az állatok azonnal szerteszaladnak. Ezután a galambketrechez lép, amelyben az ugyancsak feláldozásra szánt madarakat tartják, kinyitja az ajtaját, és szabadon engedi mindet.

Közben nincs senki, aki meg merné állítani.

Jézus olyan elemmentáris erővel lép fel, hogy a legerősebb ember sem merészelne az útjába állni. Férfiak, nők, gyerekek menekülnek, nyakukat behúzza, Jézus korbácsának csapásai előtt. „Vigyétek ezeket innen! – kiáltja a pénzváltóknak és az állatokat árusítóknak. – Ne tegyétek az én Atyám házáat a kalmárkodás házává!”²²

Ezek az emberek, akik mindössze néhány pillanattal korábban még teljes hatalommal rendelkeztek a zarándokok felett, most rettegve húzzák össze magukat, attól tartva, hogy Jézus ellenük fordítja korbácsát. A pénzváltók látják, hogy hatalmas vagyonuk mind szét-szóródott az udvaron, de meg sem mozdulnak, hogy összeszedjék a pénzt. Mindenhol állatok rohannak a Hitetlenek udvarán: marhák, kecskék, juhok vágtatnak céltalanul a tömegben keresztül. A gyilkos pengével való találkozásuk egyelőre elmarad.

Az udvar olyan hatalmas, hogy Jézus kiáltását meg sem hallják a Templom épületében levő papok és hívők, és sokan, akik nem látták, amint szabadon engedi az állatokat, most nagyon csodálkoznak.

²² Jn 2,16

nak, hogy kerülnek azok oda. Azok a szegények és elnyomottak azonban, akik szemtanúi voltak Jézus dacos tettének, tisztában vannak vele, hogy valami nagyon különlegeset láttak. Csak állnak, földbe gyökerezett lábbal, és bámulják ezt a váratlan és nagy hatású eseményt.

A zarándokok és a Templom papjai hamarosan körbeállják Jézust, aki az egyik kezében még mindig a korbácsát tartja, mintha csak szándékosan szeretné provokálni őket.

– Milyen jelt mutatsz nekünk, amelyek alapján ezt teszed? – kérdezi az egyik pénzváltó. A felfordulás ellenére egyetlen katona sem rohan oda, hogy rendet teremtsen. Jobbnak látják, ha hagyják, hogy ez az örült elmagyarázza tette okait.

– Romboljátok le ezt a templomot – szól Jézus –, és három nap alatt felépítem!

Most már mindnyájan biztosak benne, hogy elment az esze.

– Negyvenhat esztendeig épült ez a templom, és te három nap alatt felépíted?²³ – kérdezi megvetően a pénzváltó. A bámészkodók között van Nikodémus is, egy elkötelezett farizeus, a zsidó uralkodó osztály egyik tagja, aki érdeklődéssel figyeli Jézust, és várja válaszát.

Jézus azonban nem szól egy szót sem. Tisztában van vele, hogy szavakkal nem tudna hatni a Templomban levők érzelmekre és gondolataira.

Senki nem állja útját, amikor elindul a Hitetlenek udvarából egyenesen a Templom felé. A háta mögött ezüst- és bronzpénzek csilingelése hallatszik, ahogyan a pénzváltók elszántan próbálják összegyűjteni szétszóródott vagyonukat. Azok, akik az áldozati állatokat árulják, kötőfékkal a kezükben futnak, hogy mihamarabb összefogdossák a portékájukat. Csak a zarándokok maradnak ott, mozdulatlanul, és még mindig nem tudják felfogni az imént meg tapasztalt csodát. Nagyon sokan vannak közöttük, akik régóta álmodoznak már arról, hogy ők maguk is végrehajtsanak valami ehhez hasonló vakmerő és felforgató tettet. Egyszerű, galileai tájszólása, és kétkezi munkásokhoz illő testfelépítése miatt azonnal érzik, hogy

²³ Jn 2,18–20

Jézus közülük való. Vannak olyanok, akik hősként tekintenek rá. És az iménti tetteit hamarosan az ország minden részében emlegetni fogják.²⁴

Ez az éjszaka a csendes ünneplése Jeruzsálemben. A zarándokok házak udvarain és fogadóiban hajtják nyugalomra a fejüket. Az a szokás, hogy a jeruzsálemiek ilyenkor megnyitják kapuikat az idegenek előtt, és örömmel teszik ezt. De a több száz ezer zarándok számára még így sincsen elég hely a városfalakon belül, így a környező meredek domboldalakon és völgyekben hamarosan megannyi tábortűz fénye lobban. Az Olajfák hegyének sűrű ligeteiben, a Kedrón-völgy átellenben levő oldalán, valamint le egészen Dávid király óvárosáig, amely közvetlenül a Templom szomszédságában fekszik, családok és barátok terítik ki pokrócaikat és matracukat, hogy az éjszakát a csillagok fénye alatt töltsék.

Köztük van Jézus is. Azóta többször is visszatért a Templomba, és a pészah ideje alatt Salamon csarnokában beszélt azoknak, akik meghallgatták. Ez a kedvenc helye a Templomban, és amikor nem hallgatja a hittudósokat, vagy csatlakozik maga is az Isten királysága titkainak megértéséért folytatott beszélgetésekhez, szívesen tartózkodik itt, próbálva magába szívni a hely légkörét. Most, akármerre megy is, tömegek követik, és kérdezzetik Isten királyságáról, válaszait pedig szinte isszák.

²⁴ Mielőtt írásos formában rögzítették volna őket, az evangéliumok szájhagyomány útján terjedtek. Ez megmagyarázhatja a közöttük tapasztalható bizonyos eltéréseket. Jézus és a pénzváltók története Jézus tanításainak kezdetén jelenik meg Jánosnál (Jn 2, 14–22), míg Máté (Mt 21, 12–17), Márk (Mk 11, 15) és Lukács (Lk 19, 45) az evangéliumok végén tesz róla említést. Mivel azonban akadnak bizonyos részletek, amelyeket az egyes evangéliumok másképpen mondanak el, sokan manapság úgy gondolják, hogy Jézus kétszer is végrehajthatta a Templom megtisztítását.

Jézus nagyon rövid idő alatt igen mély benyomást tett a zsidó népre. Úgy tűnik, a pénzváltókkal szembeni drámai fellépése meghozta gyümölcsét.

A názáreti jól érzi magát a nép fiai és leányai között. Nagyon kedveli az embereket, kiválóan beszél, és a tanításait gyakran különböző történetekkel teszi közérthetőbbé. Miután oly hosszú éveken keresztül hallgatásra kényszerítette magát, valóságos felüdülés számára a tanítás, személyének ereje és jámborsága miatt pedig a tömegek egyre többet szeretnének hallani példázatai közül. A Templom hivatalos személyei ugyanakkor – köszönhetően a pénzzel és vagyonnal szembeni véleményének, amit a pénzváltókkal való összeütközése olyan ékesen bizonyított – jobbnak látják állandóan szemmel tartani. A farizeusok, vagyis azok, akik szinte betegesen ragaszkodnak a zsidó törvények legapróbb részleteinek betartatásához is, különösen élénk figyelemmel követik minden lépését. Nem biztosak benne, hogyan is vélekedhetnének Jézusról, és szeretnék, ha több bizonyíték állna rendelkezésükre, még mielőtt vallási alapon ítéletet hoznak róla.

Most, az éj leple alatt, a Szanhedrin egyik legnagyobb befolyással rendelkező farizeus tagja, Nikodémus közelít óvatosan a názáreti felé. Azért jön éppen éjnek idején, mert kínosan érezte volna magát, ha azt, amit akar, a Templomban, fényes nappal mondja el, amikor a legalantasabb földműves is hallhatja szavait. Nikodémus tudja, hogy csak ezen a késői órán folytathat személyes beszélgetést Jézussal.

– Mester! – kezdi zavartan, miközben belép a tábortűz lángjai vetette fénykörbe. Ha Jézus meglepődik is, amiért ilyen nagy tiszteletű farizeus lép elő a sötétségből, mindenesetre nem mutatja. – Mester, tudjuk, hogy Istentől jöttél tanítóul – folytatja Nikodémus, a többi farizeus nevében is beszélve.

– Bizony, bizony, mondom néked: ha valaki nem születik újonnan, nem láthatja meg az Isten országát – feleli Jézus, kifejtve a tanítása alaptételének számító gondolatot. Mindenkinek, aki kész volt meghallgatni, elmondta, az embernek szellemileg újjá kell születnie, ha azt akarja, hogy Isten jó szándékkal mondjon ítéletet róla.

A farizeus még nem hallott ehhez hasonlót, és döbbenten kérdez vissza:

– Hogyan születhetik az ember, amikor vén? Bemehet anyja méhébe, és megszülethetik ismét?

– Ami testtől született, test az – feleli Jézus –, és ami Lélektől született, lélek az. Ne csodálkozz, hogy ezt mondtam neked: újonnan kell születnetek.²⁵

Nikodémus most már teljesen össze van zavarodva.

– Hogyan történhet meg mindez? – kérdezi újra.

– Te Izráel tanítója vagy, és ezt nem tudod?²⁶ – kérdezi Jézus, és közben ugyanazt a kifejezést használja Nikodémusra, amelyet a farizeus is nagyon gyakran alkalmaz önmagával kapcsolatban, a Templomban folytatott hitviták során. Ha kényelmetlenül érzi is magát Jézus, amiért egész Izrael egyik legnagyobb hatalmú vallási vezetőjét feddi meg, semmiképpen nem mutatja.

– Mert úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen. Mert az Isten nem azért küldte el a Fiút a világba, hogy elítélje a világot, hanem, hogy üdvözüljön a világ általa²⁷ – mondja.

Nikodémus érdeklődését felkeltik a hallottak, de egyre nagyobb kétségbeesés vesz erőt rajta. Egész életét a leírt vallási törvényekhez való ragaszkodásnak szentelte. Jézus most azt állítja, hogy az Isten lényege nem is a törvények betartása, hanem a szeretet. És hogy az Isten Fia azért jött el a földre, hogy megmentse, ráadásul arra is utal, hogy ez a Fiú ő maga. Azután a názáreti úgy beszél az újjászületésről, mintha az lehetséges lenne. Ahelyett, hogy megválaszolná Nikodémus kérdéseit, Jézus csak számos újat vet fel.

– Aki pedig az igazságot cselekszi, a világosságra megy, hogy kitűnjék cselekedeteiről, hogy Isten szerint cselekedte őket.²⁸

Nikodémus hallotta már a názáretit beszélni a Templom udvarán, és ezért tisztában van vele, hogy Jézus szereti példázatokkal

²⁵ Jn 3,2–4; Jn 3,6–7

²⁶ Jn 3,9–10

²⁷ Jn 3,16–17

²⁸ Jn 3,21

magyarázni a tanításait. De mikor az előbb azt mondta, hogy világosságra megy, ezzel vajon arra utalt-e, amikor nemrégén ő maga is kilépett a sötétségből a tűz fényébe, vagy valami egészen másra? Nikodémus úgy érzi, nincsen könnyű helyzetben.

Egyedül indul vissza, a hegyen fel, Jeruzsálem irányába, és azon kapja magát, hogy egyre lenyűgözőbbnek tartja Jézust és a tanításait – olyannyira, hogy elhatározza, ameddig él, mindig emlékezni fog rájuk.²⁹

A názáretiek a *Smá Jisraél* imádságát mondják, hangjuk egyként cseng: „Halljad, Izráel, az Örökkévaló a mi Istenünk, az Örökkévaló egyetlenegy! ... Szeresd az Örökkévalót, Istenedet egész szíveddel, egész lelkeddel és minden erőfeszítésseddel!”

Sabbát napja van, és a könnyörgés kezdetét a *Smá Jisraél* elének-lése jelzi. Jézus már hazatért Názáretbe, és most fedetlen fővel ül ugyanabban a názáreti zsinagógában, ahová egész életében járt. A helyiség kicsi, szögletes, fából ácsolt padokkal körben, a fal mellett. A jeruzsálemi Templom, a papjaival, hatalmas kincseskamráival és áldozati állataival, a zsidó élet központját jelenti. A helyi zsinagóga ugyanakkor a hit éltető eleme, olyan bensőséges helyszín, ahol a hívők az Urat imádják, és tanítanak. Felváltva olvasnak fel azokból a tekercsekből, amelyekre a Szentírás szövege van lejegyezve. A zsi-

²⁹ Azonkívül, hogy nagyon vagyonos farizeus és a Szanhedrin tagja volt, nem sokat tudhatunk Nikodémusról. Josephus Flavius említést tesz egy bizonyos Nikodémus ben Curionról, aki a Kr. e. 1. században felszólalt a zsidók Róma elleni felkelésével szemben. Nagyon valószínű, hogy ugyanarról a személyről van szó, mert a Nikodémus nem számított különösebben elterjedt névnek akkoriban. A Talmudban is szerepel egy Nakdimon ben Gurion nevű személy, aki minden bizonnyal ugyanaz (vagyis az eredeti névnek a görög alakja a Nikodémus). Nakdimon eredetileg Galileából származott, ami magyarázatul szolgálhatna a Jézus iránti érdeklődésére is. A történetek szerint élete alkonyán elvesztette minden vagyonát, és végül mártírhálált halt.

nagóga olyannyira fontos szerepet tölt be a zsidó hit szempontjából, hogy egyedül Jeruzsálemben több mint 400 van, ami lehetőséget ad az embereknek, hogy a Templomnál sokkal bensőségesebben éljék meg hitüket. A zsinagógában nincsenek főpapok vagy papság általában, nincs rögzített liturgia, és bárki magára öltheti a rabbi vagy a tanító szerepét. Ami pedig még fontosabb, itt nincsen pénz az asztalokon.

Jézus is csatlakozik a názáreti férfiak egyre hangosabb kórusához, amely a zsoltárokat énekli. Gyermekkora óta ismeri ezeket az embereket, éppen úgy, ahogyan ők is régóta ismerik őt és családját.

Jézus azonban megváltozott. Már nem clégszik meg azzal, hogy egyszerű építómester legyen. A Jeruzsálemből való hazatérése óta eltelt hónapokban Galileát járta, és számos zsinagógában tanított. Nagyon népszerű volt, és mindenhol dicsérték, amiért olyan mélyrehatóan és érthetően magyaráz. A pletykák szerint „bünt” követett el, amikor szóba állt a szamaritánusokkal, ennél azonban sokkal zavarba ejtőbb, hogy senki nem tudta megmagyarázni, hogy ez az ember, aki semmit nem tud az orvoslásról, miképpen lehetett képes megmenteni egy kisgyerek életét az egyik halászfaluban, Kafarnaumban. Ezért van az, hogy kisebb eseményszámba ment, amikor Jézus leült a názáreti zsinagógában a hívők közé. Most feláll, és olvasni kezd a hallgatóságnak egy tekercsből.

A segéd Ézsaiás próféta szavait tartalmazó tekercset ad át Jézusnak.

– Az Úr Lelke van énrajtam – kezd belc a názáreti –, mivel felkent engem, hogy evangéliumot hirdessek a szegényeknek; azért küldött el, hogy a szabadulást hirdessem a foglyoknak, és a vakoknak szemük megnyílását; hogy szabadon bocsássam a megkínzottakat.³⁰

Jézus még mindig nem ül le, hanem az előbb olvasottakat lefordítja arámi nyelvre is azok kedvéért, akik nem beszélnek folyékonyan héberül. Az a szokás, hogy amíg olvas, az ember állva marad, amikor pedig tanít, leül. Most tehát leül, majd a hátát a falnak veti. Érzi magán a rengeteg szempár tekintetét.

³⁰ Lk 4,18

– Ma teljesedett be ez az írás fületek hallatára³¹ – mondja nekik higgadtan.

A jelenlevők megdöbbennek. Ez a felolvasás nagyon fontos pillanat Jézus tanításaiban. Az előbb olvasott vers egy Úr által felkent hírvivőről szól, aki egyaránt próféta és megváltó. Ő lesz az, aki megszabadítja őket. Jézus pedig éppen az imént jelentette ki, hogy ez a próféta ő maga.

– Nemde József fia ez?³² – teszik fel a hívők a költői kérdést. Mert annak ellenére, hogy pontosan tudják a választ, ezek a szavak emlékeztetőül is szolgálnak Jézusnak, hogy nem szabad elfelejtenie, hol van a helye: a családja nem a város legvagyonosabbjai közé tartozik, és még csak nem is a legokosabb a városiak közül. Ő az ácsmester József fia – nem több, nem kevesebb. Az ő szemükben sértő, amikor Jézus azt mondja magáról, az Úr azért küldte, mert neki kell terjesztenie az örömhírt. Még Jézus családtagjai sem hisznek ebben.³³

Jézus azonban nem vonja vissza a szavait. Már várta, hogy ez lesz a reakció.

– Bizony, mondom néktek – jósolja a saját sorsát –, hogy egyetlen próféta sem kedves a maga hazájában.³⁴

Azután hosszan beszél arról, hogy a hite szerint a szavak, amelyek az imént felolvasott, pontosan őrá vonatkoznak. Példaként hozza fel Ézsaiás és Elizeus történetét, a két prófétaét, akiket ugyancsak megtagadott Izrael nemzete.³⁵ A hallgatóság ismeri a történeteket, és azonnal megérti, mit akar mondani Jézus – hogy egyrészt már nagyon régóta tudja, hogy ő az Isten Fia, másodsorban pedig azt, hogy tisztában van vele, az elutasításuk miatt hátat fordít majd nekik az Úr. Jézus olyan szavakat használ, mint éhínség, özvegyek és lepra, mégpedig olyan szövegösszefüggésben, ami felháborítja a hallgatóságot.

³¹ Lk 4,21

³² Lk 4,22

³³ Jn 7,5: „Mert a testvérei sem hittek benne.”

³⁴ Lk 4,24

³⁵ Ézsaiással kapcsolatban lásd 1Kir 17–18, Elizeussal kapcsolatban pedig 2Kir 5.

Megfeledkezve róla, hogy megszentelt helyen vannak, többen is felpattannak arra készülve, hogy Jézusra rontsanak. Ő azonban gyorsan kimenekül az ajtón. Követik. A férfiak, akik mindössze néhány pillanattal korábban még együtt imádkoztak vele, most, közös céltól hajtva, elvágják előle a menekülés minden útját. Jézus arra kényszerül, hogy a város határáig rohanjon, egészen el a nagy szikláig, amelynek tetejéről szinte egész Galilea belátható.

A férfiak a mélybe akarják vetni, és úgy tűnik, nincsen ereje ebben megakadályozni őket. A legutolsó pillanatban szembefordul üldözőivel, kihúzza magát, megveti a lábát, és felkészül az összecsapásra. Ránézésre cseppet sem fenyegető, de a testfelépítése miatt mégis tiszteletet parancsoló, és a jelek szerint híján van minden félelemnek. A szavakat, amelyek a száját elhagyják, soha senki nem jegyezte le, és azok a sértések sem kerültek írásba, amelyeket az üldözők váganak a fejéhez újra és újra. A feldühödött tömeg végül szétszéled, Jézus pedig sértetlenül megússza.

Aztán hátat fordít, elindul, és csak megy, egyre messzebb.³⁶

Jézus háromszor tett kinyilatkoztatást azzal kapcsolatban, ki is ő valójában: először nyilvánosan, Jeruzsálemben, másodszor a farizeus Nikodémusnak, harmadik alkalommal pedig saját városa zsinagógájában, szinte családi hangulatban. Háromszor vallotta magát az Isten Fiának, annak ellenére, hogy az istenkáromlás büntetése csakis a halál lehet. Olyan kijelentést tett, amelyet soha többé nem vonhat vissza, és ami után soha többé nem lesz képes visszatérni ahhoz a korábbi szerény és csendes élethez, amely egész gyermekkorát áthatotta. Most már nincs visszaút. Názáret nem az otthona többé, ő pedig már nem egy egyszerű ács.

Jézus soha nem fog könyvet írni, dalt szerezeni vagy festeni. Az elkövetkező 2000 évben azonban, miközben az üzenete több mil-

³⁶ A názáreti összecsapás történetét a Lk 4,30-ban találhatjuk.

liárd emberhez eljut, több könyvet írnak róla, több dalt és zenét szereznek az ő dicsőítésére, és több műalkotás készül az ő nevében, mint azt a világtörténelem során bármely más ember elmondhatja majd magáról.

A názáreti azonban egyelőre teljesen egyedül van, elszakítva az élettől, amit valamikor ismert, arra ítéltetve, hogy Galileában vándoroljon, s a remény és a szeretet üzenetét prédikálja.

Szavai végül több milliárd embert állítanak majd ügyének lobogója alá, ugyanakkor nem lesznek képesek meglágyítani azoknak a szívét, akik e pillanatban kezükben tartják az életét.

Számukra a názáreti veszély hordozója lett.

KILENCEDIK FEJEZET

KR. U. 27., EGY NYÁRI DÉLUTÁN
GALILEA, KAFARNAUM

A HALÁSZHAJÓKBÓL ÁLLÓ HELYI FLOTTA éppen csak visszatért a nehéz munkával teli hosszú éjszaka és délelőtt után, így nagy tömeg gyűlik össze a Kafarnaum kikötőjének sétányán működő számos piacon. A 2,5 m magas tengerparti védőgát fekete, vulkanikus bazaltból készült, és a település életében központi szerepet betöltő sétány is ugyanczzal van kikövezve. Hatalmas, édesvízi medencékbe engedik a kifogott halakat, és a halászok itt választják el az értékes zsákmányt az értéktelentől, mielőtt az aznapra kirendelt adószedő, Máté hivatalosan is megszámolná a fogást.³⁷ A piacon nagy a tömeg, amely csak arra vár, hogy a lehető legfrissebb halat vásárolhassa meg a vacsorához. Amit most nem adnak el, azt Magdalába szállítják, ott megszárlítják és besózzák, azután kosarakba rakják, és elküldik a Római Birodalom legtávolabbi sarkaiba is.

Az elmúlt több mint két évszázadban a halászat határozta meg a Galileai-tenger partján fekvő kisváros, Kafarnaum mindennapi

³⁷ A zsidó törvények szerint, amelyeket Mózes harmadik könyvében olvashatunk (3Móz 11,9–12), az a hal, amelynek csak pikkelyei és uszonyai vannak, tisztának tekinthető és fogyasztható. Az angolna és a harsa ezzel szemben tisztátlannak minősül.

életét. A hullámtörő és a mólók közötti kb. 30 m-es szakaszon végig hajók és csónakok horgonyoznak, és hálók vannak kifeszítve. Akadnak ugyan révhajók, amelyek elsősorban utasokat és árukat juttatnak el könnyen és gyorsan Magdalába, vagy akár tovább, a 12 km-re fekvő Gergesába, a legtöbb hajó és csónak mégis halászatra szolgál. A mintegy tucatnyi, halászattal foglalkozó település közül, amelyek a Genezáret-tó néven is emlegetett belső tenger partján fekszenek – ideértve Antipász újonnan felépített városát, Tibériást is –, Kafarnaum a legforgalmasabb. Fontosságát jelzi a 100 legionárius is, akik folyamatosan itt állomásoznak, és biztosítják, hogy minden adót annak rendje és módja szerint befizessenek.

Ha tehát Jézus azt akarja, hogy minél többen legyenek tanúi annak, amit tenni készül, nem is jöhetett volna ennél jobb helyre. Csak az a baj, hogy Kafarnaum már túlságosan is nyüzsgő. A következő útra ledobott ólomsúlyok csilingelésén túl, valamint a kiabálva alkudozó árusok és vásárlók jelentette hangzavarban senki nem fogja hallani egy szavát sem. A halászok túlságosan fáradtak, hiszen órákon keresztül vetették ki, majd húzták vissza a fedélzetre zsákmánnyal teli hálójukat, így valószínűleg egy vallásos szónoklat az egyik utolsó, amit hallani szeretnének.

Jézus azonban eltökélt. Megáll, és végignézi az ujjakként tengerbe nyúló, hosszú mólókon, a megannyi halászhajót tanulmányozva. Egy bizonyos hajót és egy bizonyos embert keres.

Mindegyik hajónak van rövid árboca, amelyre a vitorlát feszítik ki, illetve evezője, hogy szélesendben is tudjon haladni. Fából vannak ácsolva, a hajótest szegek helyett csapolt illesztésekkel van kialakítva³⁸, a test belsejében pedig kézzel készített, kiugró gerinc fut végig. A hajók átlagosan 9 m hosszúak, 2,5 m szélesek, és nagyjából 1 m magasak. A hajóorr hegyes, a tat lekerekített. A helyi hajóácsok a testhez cédrust, a kerethez tölgyet, mindenhol máshol pedig Aleppóból származó fenyőt, galagonyát és fűzfát használtak. Szívós kis

³⁸ Ennek a módszernek az alkalmazásakor a két, összeillesztendő darab egyikén csapot, a másikon pedig hornyot alakítanak ki, amelyek biztonságosan rögzítik a részeket. A megfeszítésekhez alkalmazott kereszteteket ugyanilyen módon alakítják.

hajók ezek, kibírják a hirtelen támadó, erős szélviharokat is, amelyek a Galileai-tenger vizét képesek néhány pillanat leforgása alatt vad hullámokkal szabdalni.

A halászok maguk is szívósak, alkarjuk vastag, ujjaik inasak, tenyerük kérges az éveken keresztül végzett nehéz munkától. A nap-sütéstől az arcuk barna és cserzett. Ám nem csak az arcbőrük ilyen barna, hiszen azok, akik vetőhálóval dolgoznak (szemben a sokkal nagyobb vonóhálóval vagy a többszintű húzóhálóval), sokszor kénytelenek maguk is beugrani a vízbe, hogy a zsákmányt a fedélzetre hozhassák, márpedig ezt szívesebben teszik anyaszült meztelenre vetkőzve.

Jézus leszűkíti a keresését két hajóra. Korábban találkozott már mindkettő tulajdonosával, és most azt figyeli, ahogyan 6 m széles vetőhálójukat szárítják és terítik ki, felkészülve a következő halászatra. A két halász gondosan kijavít minden szakadást, kibogoz minden csomót, az esetleg elvesztett súlyokat pedig az utolsó darabig pótolja. Annak ellenére, hogy Jézusnak fogalma sincsen a halászsatról, magabiztosan megy végig a mólón, majd lép be az egyik hajóba. Nincsen senki, aki megállítaná.

Amikor visszanéz a part felé, látja a városi zsinagóga magas tetejét, mindössze egyutcányira a víztől. Magasabb, mint a lakóházak és a parton álló hivatalos épületek, ezzel is bizonyítva, hogy Kafarnaum lakosai hisznek Istenben és a hozzá hasonló tanítókat igen megbecsülik.

Húszas évei elején járó halász lép oda a hajóhoz. A neve Simon. Egyszerű, tanulatlan, hirtelen haragú férfi. Ismeri Jézust, ugyanis tavaly nyáron találkoztak már, amikor ő és néhány társa trópusi halat, tilápiát fogott, a parton valamivel lejjebb fekvő Tabgha közelében felszínre törő forrásokban. Akkoriban Jézus arra kérte Simont és testvérét, Andrást, hogy tartsanak vele, együtt járják be Galileát, és mindenhol terjesszék az üzenetet, mintegy „emberhalásszá” válva. Simon először ugyan elfogadta az ajánlatot, de ott volt felesége és anyósa is, akiknek gondját kellett viselnie. Nagyon nehezen tudta volna összeegyeztetni, hogy Jézus tanítványaként terjeszti az üzenetet, és közben önmagát is fenn kell tartania valahogyan. Jézusnak tett ígéretét ezért visszavonta.

Most azonban Jézus visszatért, és itt áll előtte, a hajóban.

Simon nem küldi el. Egyszerűen megkérdezi tőle, hogy mit akar. Jézus csak annyit mond Simonnak, lökje el a hajót a mólótól, majd a parttól valamivel távolabb vessen horgonyt. A kimondott szó könnyen terjed a vízfelszínen, és Jézus pontosan tudja, hogy ha a víz közepén állva prédikál, minden szava eljut hallgatóságához.

Simon kimerült és lehangolt. Egy teljes napja talpon van, kivitte hajóját a nyílt vízre, majd a hálót újra és újra kivetve, egész nap halászott. A háta fáj amiatt, hogy folyamatosan át kell hajolnia a hajótest peremén, miközben behúzza a hálót. Újra és újra kifutott az édesvízű tengerre, de kénytelen volt minden alkalommal zsák-mány nélkül visszatérni. Most semmi másra nem vágyik, csak hogy egyen és igyon. Aludnia kell. Ami pedig mindennél fontosabb, be kell fizetnie az adóját, és a tény, hogy nem fogott egyetlen halat sem, nem segít benne.

Lehet, hogy Simonnak abban a pillanatban nincsen semmi más tennivalója, vagy egyszerűen nem tudja rávenni magát, hogy üres kézzel menjen haza a feleségéhez és az anyósához. Talán azt reméli, a tanító mond majd neki néhány szót, amivel felderítheti egy kicsit. Vagy büntudata van, amiért korábban megszegte az ígéretét. Bármilyen is az oka, Simon eloldozza a hajót a mólóhoz rögzítő csomót, majd maga elé húzza a két evezőt, és ellöki magukat a parttól.

Jézus egészen mostanáig állt. Most azonban, hogy Simon csónakja a parttól már elég messze jutott, és így a szavai mindenki számára tisztán kivehetők lesznek, leül, felöltve a tanítás során hagyományosan alkalmazott testhelyzetet.

Simonnak és hajójának köszönhetően hamarosan Kafarnaum egész kikötőjével osztja meg tanítását. Ahogy mindig, az embereket most is egészen magával ragadja személyiségének ereje. Egyik a másik után hagyja abba, amit csinál, és fordul felé.

– Evezz a mélyre – mondja a kimerült halásznak, amikor abbahagyja a beszédet –, és vessétek ki a hálóitokat fogásra!

– Mester – válaszolja Simon –, egész éjszaka fáradtunk ugyan, és semmit sem fogtunk.³⁹

³⁹ Lk 5,4–5

Simon ebben a pillanatban semmire nem vágyik kevésbé, mint visszatérni a nyílt vízre, de úgy érzi, nincsen ereje ellentmondani Jézusnak.

Ő pedig csak ül csendesen, nyugodtan a hajóban, míg Simon felhúzza a kis vitorlát, a hajót pedig a Galileai-tenger legmélyebb része felé fordítja.

Nem sokkal később Jézus és Simon olyan gazdag zsákmánnyal tér haza, hogy kis hóján a háló is elszakad. A hatalmas mennyiségű ponty, szardínia és tilápia súlya alatt Simon kis hajója szinte elsüllyed, ő pedig kénytelen segítségül hívni Jakabot és Jánost, a halászok szövetségének két másik tagját.

Simont azonban nemhogy boldogság öntené el, inkább hatalmas félelem lesz úrrá rajta. Attól a pillanattól kezdve, hogy Jézus fellépett a hajóra, valami mélységesen spirituális kisugárzást érzett áradni belőle, és emiatt kényelmetlen érzés töltötte el. Valahogy tisztátalannak érzi magát mellette, különösen az után, hogy végighallgatta tanításait a bűnbánat és a minden bűntől való megtisztulás fontosságáról. Simon azt akarja, hogy ez az ember most azonnal tűnjön el az életéből. Egy nagy halom csapkodó halra hajolva leterdel, és arra kéri Jézust, hagyja őt békén.

– Menj el tőlem, mert bűnös ember vagyok, Uram!

– Ne félj – feleli Jézus Simonnak –, ezentúl emberhalász leszel!⁴⁰

Így lett hát Simon – akinek Jézus hamarosan a Péter, vagyis a kőszikla nevet adja – a názáreti első tanítványa. Péter soha nem tudja megmagyarázni, miért esett éppen őrá Jézus választása – miért nem a helyi rabbi, vagy Kafarnaum legájtatosabb tanítója, de még csak nem is a legmélyebben vallásos halászok egyike lett a tanítvány. Miért pont őt érte ilyen hatalmas megtiszteltetés? Hamarosan újabb tanítványok is csatlakoznak kettőjükhöz, köztük Máté, Kafarnaum mindenki által megvetett adószedője, aki addig

⁴⁰ Lk 5, 8–10

a Heródes Antipász számára beszédendő javak begyűjtését ellenőrizte.

Kr. u. 28 elejére Jézusnak sikerült maga köré gyűjtenie 12 embert, akik követték, meghallgatták a tanításait csak azért, hogy egy napon majd maguk is elinduljanak a világban, és tovább terjesszék üzenetét.

Az apostolok közül négy – Péter, András, Jakab és János – halász volt. Jézus szándékosan választott maga mellé halászokat, ugyanis fontos volt, hogy a tanítványok kiválóan beszéljenek arámiul, héberül, görögül és egy kicsit latinul is, mert akkor a lehetséges követők sokkal szélesebb rétegéhez juttathatják el mondanivalójukat.

Egy kivétellel mindegyik Galileából érkezett, az az egy pedig Káriótól – vagy Iskáriótól, ahogyan valamikor később az evangéliumok görög nyelvű fordításaiban használják a település nevét. Ő Júdás. A Júdea déli területein elterjedt tiszta nyelvjárásban beszél, és olyan ügyesen bánnak a pénzzel, hogy Jézus végül nem is Mátét, hanem őt választja a csoport pénztárosává. Ezt követően ugyancsak a 12 tanítvány⁴¹ egyikévé teszi, és nyíltan a barátjának nevezi. Egy napon azonban minden megváltozik.

Galilea viszonylag kis területű, nagyjából 2700 km²-en fekszik. A településeket ősrégi szekérutak és kövezett római utak⁴² rendszere köti össze, és ezek folyamatosan tömve vannak kereskedőkkel, zarándokokkal, utazókkal. Kafarnaum kiváló központot jelent ahhoz,

⁴¹ Az *apostol* és a *tanítvány* szavakat egyaránt használjuk arra a 12 emberre, akik Jézus belső köréhez tartoztak. A tanítvány követő, míg az apostol (ahogyan a görög *apostello*, vagyis „előre küld” jelentéséből fakad) olyasvalaki, aki mélyszégyen hittel indul el a világban, hogy terjessze a tanításokat. Mint azt már sok helyen megjegyezték, minden apostol tanítvány is egyben, de nem minden tanítvány apostol. Ők tizenketten Jézus követői közül csak Kr. u. 28 telén, majdnem egy teljes évvel azt követően indulnak útra az országban, hogy Jézus a tanítványaivá fogadta őket. Ez a változás, amikor is tanítványokból apostolokká lettek, a Jézus halálát követő időszakban válik nyilvánvalóvá, amikor is Júdea határaitól hatalmas messzeségeken terjesztik majd az igét.

⁴² Jelentős különbség van a római utak és a burkolatlan szekérutak között. A rómaiak lapos kövekkel fedték le az általuk épített utakat, a vízelvezetést pedig

hogy Jézus megkezdhesse a tanítást, hiszen az itteni halászok nap mint nap küldik termékeiket akár igen messze fekvő piacokra is. Akik pedig hallják a szónoklatokat, amelyeket Jézus tart a városban és a környező területeken, mind továbbadják az üzenetet, amikor szózott hallal tömött kosaraikkal olyan helyekre is elmennek, mint Tyre vagy akár Jeruzsálem. Egyre többen jönnek és hallgatják meg tanításait, amikor Kafarnaumtól távolabb is prédikál. Nincsen állandóan úton, hiszen tanítványai nem adták fel munkájukat, azonban az elkövetkező hónapok alatt, ahogyan népszerűsége nő, úgy emelkedik hallgatóságának száma is. A názáreti tanít zsinagógákban és mezőkön, magánházaknál és az édesvízű tenger partja mentén, mindenhol. Férfiak és nők szakítják meg a munkájukat, hogy meghallgathassák, és óriási tömegek gyűlnek össze, mert hallani szeretnék az isteni szeretet és remény egyszerű üzenetét.

Persze nem mindenki néz fel rá. Pedig azt lehetnének, hogy egyetlen ember, aki az erőszakkal ennyire szemben álló üzenetet hirdet, semmilyen fenyegetést nem jelenthet Rómára vagy bérencére, Antipászra. A római kormányzó, Poncius Pilátus palotája Kafarnaumtól mindössze egy napi lovaglásra, Cézáriában áll. A római kémeknek köszönhetően a kormányzó nagyon gyorsan értesül ennek a lehetséges zsidó lázadónak a létezéséről. Heródes Antipász kémei ugyancsak rajta tartják a szemüket Jézuson, akit Keresztelő János követőjének és utódjának tekintenek. A jeruzsálemi és galileai vallási vezetők, különösen a törvények legszigorúbb betartását követelő farizeusok, szintén élénk figyelemmel követik, mert azonnal tudni akarnak róla, ha bármilyen vallási törvényt megszegne, illetve próbálnak találni a tanításaiban bármit, amivel

úgy biztosították, hogy középen gerincet alakítottak ki. Először kiástak egy 90 cm mély és akár 6 m széles árkot. Alulra nagyobb kődarabokat helyeztek, amelyeket gondosan egymáshoz illesztettek, erre egy réteg kavics, végül pedig egy réteg beton került. Újabb réteg kavics következett, amelyet alaposan ledöngöltek, mielőtt a valódi útfelületet képező lapos burkolóköveket is elhelyezték volna. A római utakon csatornák és víznyelők is ki voltak alakítva, és a Rómától, mérföldben (1 római mérföld = kb. 1482 m) mért távolságot is egyértelműen jelezték rajtuk.

hiteltelenné tehetik. Gúnyolják, hogy bort iszik a bűnösökkel, és azért is, hogy a mindenki által gyűlölt adószedők egyikét, Mátét vette maga mellé tanítványaként. Amikor pedig Galileában terjedni kezdenek a Jézus természetfölötti erejű gyógyításairól szóló történetek, a vallási vezetők még nyugtalanabbá válnak.

Jézus ennek ellenére sem hátrál.

Mi több, csak még jobban megerősíti pozícióját. Galilea szegény és elnyomott népe hamarosan Kafarnaum városhatárán kívül az egyik domboldalról hallgathatja meg azt a prédikációt, amely korábban nem is sejtett módon változtatja meg a küzdelmét.

– Boldogok a lelki szegények, mert övék a mennyek országa – kezdi Jézus. – Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak.

– Boldogok a szelídek, mert ők öröklik a földet.

– Boldogok, akik éheznek és szomjaznak az igazságra, mert ők megelégtetnek.

– Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek.

– Boldogok a tiszta szívűek, mert ők meglátják az Istent.

– Boldogok, akik békét teremtenek, mert ők Isten fiainak neveztetnek.

– Boldogok, akiket az igazságért üldöznek, mert övék a mennyek országa.⁴³

Jézus csak ül, és hagyja, hogy kiváló szónoki hangja a legtávolabb levőkhöz is eljuttassa üzenetét. A tömegben farizeusok is vannak, és kétségtelenül döbbenet hallgatják, milyen módon értelmezi Jézus a vallási törvényeket. Az üzenet, amely eredetileg azt a célt szolgálta, hogy Galilea népe számára megnyugvást adjon, miszerint a jelenlegi körülményeik nem fognak örökké tartani, hamarosan hosszadalmasan taglalt, szinte versszerű prédikáció lesz a házasságtöréssel, a gyilkossággal, a hamis esküvel, a szegényeknek szánt alamizsnával,

⁴³ Mt 5,3–10

az ellenség megbecsülésével, és ami mindennél döbbenetesebb, a fennálló hatalom uralmának megtagadásával kapcsolatban.

Jézus azt mondja a tömegnek, hogy minden tekintetben alá kell vetniük magukat Isten akaratának, és a szavai érzelmi felüdülést jelentenek Galilea elnyomott, reménytelenségben élő népe számára.

– Ti tehát így imádkozzatok – folytatja Jézus. Senki nem szól, de minden egyes ember közelebb hajol, hogy jobban hallja a szavait.

– Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, szenteltessék meg a te neved, jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is; mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma, és bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek; és ne vígy minket kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól.⁴⁴

Ebben benne van minden, ami egy római uralom alatt, Galileában élő egyszerű földműves mindennapjaihoz tartozik – hogy csak Istenre támaszkodva élhet, hogy szüksége van a napi táplálkozásra, hogy próbál nem vétkezni, és végül annak megerősítése, hogy ha ebben a kegyetlen életben valaki nem tud ellenállni a hazugság, csalás, lopás vagy házasságtörés jelentette kísértéseknek, akkor egyre távolabb kerül az Isten által kijelölt ösvénytől.

A tömeg még mindig döbbenten hallgat, amikor Jézus már befejezte a tanítást. A beszéd nem túl hosszú, mégis hatalmas jelentősége van. A hegyi beszéd – ahogyan később ismerik és emlegetik majd – minden idők egyik legjelentősebb szónoklatává válik.

Azon a napon a tömeg követi Jézust lefelé a hegyről, keresztül a magas tavaszi fűvel borított mezőkön, kikerülve a nagyobb mészkoloncokat, el a gabonával frissen bevetett kaszálók mellett, a nyomában maradva végig, amíg meg nem érkeznek Kafarnaumba.

Itt, az egész történet egyik leglenyűgözőbb eseményeként, a városért felelős római katonatiszt nyilvánosan kijelenti, hogy ettől a naptól fogva ő is Jézust követi.

⁴⁴ Mt 6,9–13

Jézus szóhoz sem jut. Ez a beismerés a katonatiszt karrierjének végét és talán a halálát is jelentheti. Jézus azonban a centurióhoz fordul:

– Bizony, mondom néktek, senkiben sem találtam ilyen nagy hitet Izráelben.⁴⁵

Három hónappal a hegyi beszédet követően Jézus az egyik helyi farizeus házában van. A ház ura azért hívta meg vacsorára, hogy a tanításaival kapcsolatban beszélgesse vele. Simon nem kedveli Jézust, és annak ellenére, hogy ő hívta meg, azzal is kifejezi az iránta érzett megvetését, hogy nem hajlandó jó házigazdaként viselkedni vele. Jézus gyalog, saruban tette meg a közel 6 km-es távolságot a Kafarnaumból Magdalába vezető poros úton, Simon azonban a szokásokkal ellentétben nem adott neki vizet, hogy a lábait megmoshassa, érkezéskor nem csókolta meg Jézust az orcáján a tisztelet jeleként, és olajjal sem kente fel.

A farizeusok mindössze 6 ezren vannak egész Júdeában, és a nevük azt jelenti, „elválasztottak” – utalva arra, hogy szeretnek magukra a zsidóság többi részétől elválasztottan gondolni. Nincsen olyan középosztály, amely a zsidó uralkodó osztály és a vallási tanítók közé ékelődne. A földművelők, a kézművesek és a kereskedők mind az alsóbb osztályba tartoznak. A farizeusok pártja, amely önmagát a zsidó vallási törvények legfőbb őrévé nevezte ki, hisz benne, hogy az ő Szentírás-értelmezésük az egyetlen helyes. Bárhová menjenek, és bármelyik zsinagógában tanítsanak is, ezt mindenki elfogadja. Most azonban Jézus úgy döntött, saját maga értelmezi az Úr szavait. Márpedig, mivel mind nagyobb számban hallgatják szónoklatait, ezzel igen komoly fenyegetést jelent a fennálló rendszerre. Így tehát Simon, a farizeus meghívta egy baráti beszélgetésre, hátha sikerül csapdába csalnia, és rávennie, mondjon valami istenkáromlót.

⁴⁵ Mt 8,10

Egy fiatal nő lép be némán a szobába. Prostituált, aki hallotta Jézust beszélni. Simon hívta meg ide, részeként annak a ravasz tervnek, amelyet a názáreti ellen eszelt ki. A pillanat mindenképpen nagyon kellemetlen, hiszen igen ritkán lép be egy ilyen feslett hírű nő egy szent farizeus házába. Ennek ellenére Magdalai Mária⁴⁶ – vagy ahogyan a történelembe bevonul, Mária Magdolna – itt áll, Jézus mögött. A kezében egy alabástromtégelyben igen drága parfümöt tart. Hogy honnan kapta a pénzt, amiből ilyesmit vásárolhatott magának, soha nem merül fel kérdésként.

Mivel Galilea kisvárosaiban szinte semmi nem maradhat titokban, mindenki pontosan tudja, milyen foglalkozást űz Mária. Ő azonban azért jött ide, mert hisz a Jézus által prédikált szeretetben és toleranciában. Most az érzelmeitől áthatva lehajol előtte, hogy a lábára öntse az illatos parfümöt. Mielőtt azonban kinyithatná az üvegcsét, zokogni kezd. Könnyei szabadon potyognak, székén nélkül, arcát pedig egészen odanyomja a názáreti lábához, amelyet még mindig az út pora fed.

Mária könnyei egyre csak hullnak, és elkeverednek az illatos olajjal, amelyet Jézus lábára ken. Végül pedig, amikor a saját hajával törli tisztára a vendég lábát, a szeretet és tisztelet jeleként meg is csókolja.

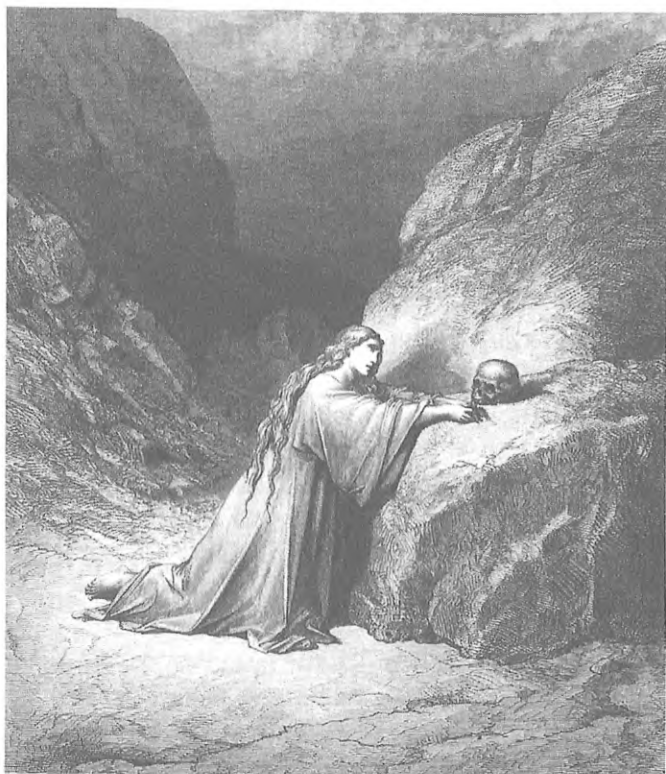
Jézus nem tesz semmit, hogy megakadályozza. „Ha ő volna ama próféta – gondolja Simon, a farizeus –, tudná, ki ez, és tudná, hogy ez az asszony, aki hozzáér, bűnös.”

– Simon, van valami mondanivalóm neked⁴⁷ – mondja Jézus, miközben Mária újra felnyitja az alabástromüvegcsét, és még több illatos olajat önt a lábára. A parfüm virágok édes aromájával tölti meg a szobát.

– Mester, mondd! – feleli a farizeus könnyedén.

⁴⁶ Annak ellenére, hogy Mária Magdolnát név szerint nem említik ebben a történetben (Lk 7,36–50), a keresztény tanításban régóta a hagyomány része, hogy valóban ő volt az. Lukács minden bizonnyal azért nem fedte fel a valódi kilétét, mert az asszony még élt, amikor ő az evangéliumot megírta. Ugyanígy tett az adószedő és evangélista Mátéval is, akit Lévi néven emleget (Lk 5,27).

⁴⁷ Lk 7,38–40

Mária Magdolna

– Látod ezt az asszonyt? Bejöttem a házádba: vizet lábamra nem adtál, ő pedig könnyeivel öntözte a lábamat, és hajával törölte meg. Te nem csókoltál meg, ő pedig, mióta bejöttem, nem szűnt meg csókolni a lábamat – mondja a farizeusnak. – Te nem kentéd meg olajjal a fejemet, ő pedig kenettel kente meg a lábamat. Ezért mondom neked: neki sok bűne bocsáttatott meg, hiszen nagyon szeretett. Akinek pedig kevés bocsáttatik meg, kevésbé szeret.

Ezután Jézus Máriához fordul. A nő felemeli a tekintetét.

– Megbocsáttattak a te bűneid⁴⁸ – mondja Jézus.

⁴⁸ Lk 7,44–48

Ha Simon valóban arra várt, hogy valamilyen vallási csapdába csalhassa Jézust, ennél jobb alkalomra nem is lehet szüksége. A bűnök csak úgy nyerhetnek megbocsátást, ha áldozatot mutatnak be az Úrnak. A farizeusok szemében még az sem számít valódi megtisztulásnak, ha valakit a Jordán folyóban keresztelnek meg. Most pedig Jézus azt mondja, hogy ő személyesen fel van hatalmazva arra, hogy bűnöket tegyen meg nem történtté?

Simon barátai, akik ugyancsak meghívást kaptak vacsorára ezen az estén, értetlenül állnak Jézus szavait hallva, amelyek éppen egy ilyen nagy hatalmú farizeus jelenlétében hangzottak el.

– Kicsoda ez, aki a bűnöket is megbocsátja? – kérdezik egymástól.

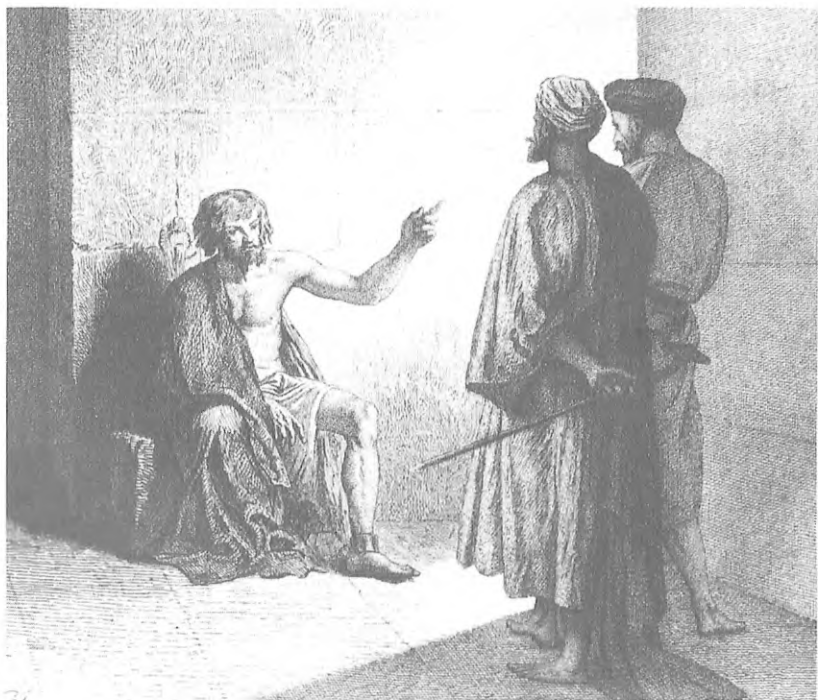
– A te hited megtartott téged – mondja Jézus Mária Magdolnának. – Menj el békességgel!⁴⁹

Elmegy, de nem messzire. Jézus soha nem választja ki a tanítványai közé, Mária azonban folyamatosan kíséri őket vándorlásuk alatt, és nem tér vissza többé korábbi életéhez. Végül ő lesz majd a názáreti Jézus utolsó napjainak legnagyobb hatású szemtanúja.⁵⁰

⁴⁹ Lk 7,49–50

⁵⁰ A nők gyakran töltöttek be fontos szerepet a zsidó társadalomban, éppen ezért egyáltalán nem lett volna olyan furcsa, ha valóban Jézussal és tanítványaival tart. A zsidók történelmének lapjai tele vannak olyan hősies mátriárkákkal, mint Ráhel, Sára, Leah és Rebeka. Mirjam a fivéreivel, Mózással és Áronnal együtt vezette ki a zsidókat Egyiptomból. Ott volt Ráháb, a prostituált, akinek az izraeliták a Jerikónál aratott győzelmet köszönhették. Jézus korában Júdeában a nőket egyenrangúnak tekintették a férfiakkal, bár más szerepeket tölthettek be. Megválaszthatták, kihez mennék feleségül, aláírhattak szerződéseket, vásárolhattak és eladhattak, és az esküvők alkalmával is mondhattak beszédet. A férfiak számára tilos volt megverni a nőket, vagy rosszul bánni velük, nemi erőszak esetén pedig tisztában voltak vele, hogy ilyesmi csak a nő akarata ellenére történhet, így az elkövető férfit automatikusan bűnössé nyilvánították. Az igazat megvallva, a Jézus korabeli Júdeában a nők sokkal jobb bánásmódban részesültek, mint manapság, a modern világ számos részében.

Keresztelő János a börtönben, tanítványait küldi Jézushoz

Eljöttek Keresztelő János életének utolsó napjai. Két hosszú éven keresztül sínylődött már Mahérusz tömlöcének mélyén. A dohos cellákat közvetlenül a sziklás hegyoldalba vájták, némelyikük nem volt egyéb barlangnál. A padló, a mennyezet és a fal is áthatolhatatlan szikla. A cellák teljesen sötétek, csak a vastag faajtóba vágott nyílásokon keresztül szűrődik be némi halvány fény. A négyszögletű ajtófélfá durván faragott kövekkel van kirakva, közöttük habarcs. Magányos és csendes hely ez, nedves és hideg, ahol miközben a rab a nyirkos földön alszik, bőre pedig halottfehérré lesz, mert soha nem éri napfény, könnyű reménytelenségbe sülyyedni. A tömlöcöt nagy ritkán betölti azoknak az illatos bokroknak az aromája, amelyeket Antipász ültetett az erődítmény és az Alsóváros közé, de a sivata-gi szél túlságosan gyorsan továbbfújja, így csak néhány pillanatra

nyújthat örömet a raboknak. János elméje lassan feladja a küzdelmet az örülettel szemben. Most már kezd kételkedni a saját hitében is, hogy Jézus valóban a Megváltó. Kétségbeesetten próbál üzenetet küldeni neki, és arra vár, hogy megerősítse a meggyőződésében.

Keresztelő János maga is rengeteg tanítványt fogadott maga mellé, bár az igazat megvallva, ő határozottan azt parancsolta a legtöbbjüknek, hogy ne kövessék a vadonba, inkább térjenek vissza a szántókra és a tanyákra. Ketten azonban még így is megmaradtak közülük, ők pedig most is itt állnak előtte, és figyelmesen hallgatják, ahogyan küldetést ad nekik. „Kérdezzétek meg – mondja nekik –, Te vagy-e az Eljövendő, vagy mást várjunk?”⁵¹

Az egyedülletben töltött hosszú hónapok alatt Jánosnak volt ideje eltöprengeni a saját tanításain. Még mindig fiatal, nem egészen negyvenéves. De minél tovább marad börtönben, annál nagyobb az esélye annak, hogy kivégzik. Egész élete munkája az volt, hogy hirdette, hamarosan eljön a Megváltó, és most azon tűnődik, nem élt-e hiába. Lehetséges, hogy Jézus nem egyéb egy nagy tanítónál, és éppen olyan egyszerű ember, mint ő, aki lelkesen prédikál az Úr eljöveteléről? János tanítványai újra és újra hírt hoznak neki Jézus nagy hatású beszédeiről, és arról, hogy bármerre prédikáljon, mindenhol hatalmas tömeg hallgatja minden szavát. Elmondták, hogy Jézus nem fél együtt enni és inni az adószedőkkel, a prostituáltakkal, és hogy e bűnösök némelyike felhagy az életmódjával, miután meghallgatta Jézus megváltással kapcsolatos beszédét. A tanítványok ugyancsak elmondják Jánosnak, hogy Jézus meggyógyítja a betegeket, és olyanoknak, akik egész életükben süketek voltak, a hallását adja vissza.

János ennek ellenére még mindig nem egészen bizonyos a dolgában. Első kézből származó tapasztalatai vannak arról, milyen az, ha mindennapi emberek karizmatikus vezetőket kezdenek vakon követni. Túlságosan zaklatottak lesznek, és ésszerűtlenül viselkednek. A vezető jelenlétét mindenféle csodával hozzák összefüggésbe, és sokkal inkább a személyre, semmint az Istenre koncentrálnak.

⁵¹ Mt 11,3

Jánost nem érdekli, valóban megtörténtek-e az említett esetek. Ami számára a legfontosabb, az a mennyei királyság, valamint az, hogy mikor fog a Megváltó eljönni a földre.

János tehát elküldi a hírvivőit. Nehéz volna távolabbi vagy magányosabb helyet elképzelni a sivatag közepén, egy magas hegy tetején álló Mahérusznál. Fájdalmas ez az elszakíttóság.

Hetek telnek el. Mahéruszból Galileába mindössze négy napig tart az utazás. János imádkozik, és figyelmesen várja, mikor érkezik üzenet Jézustól.

Végül sarus léptek zaját hallja a tömlőcajtó túloldaláról. Tanítványai visszatértek, és magukkal hozták Jézus üzenetét. „Menjetek, és mondjátok el Jánosnak, amiket hallotok és láttok. Vakok látnak, és bénák járnak, leprások tisztulnak meg, és süketek hallanak, halottak támadnak fel, és szegényeknek hirdettetik az evangélium, boldog, aki nem botránkozik meg énbennem.”⁵²

János megkönnyebbül. Ez éppen az a megerősítés, amelyben annyira reménykedett. Most már nyugodtabban fogja majd elviselni a börtön megpróbáltatásait. Jézus szavaival ugyanis azt igazolta, hogy valóban ő az a Megváltó, akinek az eljövetelét János nyilvánosan prédikálta.

Ám ez még nem minden. Az izgatott tanítványok azt is elmondják, hogy Jézus nemcsak a szűz anyától való születést vallotta be, ahogyan az a Szentírásban is áll, de baráti üdvözlétét is küldi Jánosnak, figyelmeztetve, hogy ne adja fel. A pillanat akkor jött el, amikor Jézus prédikációját János tanítványai is nagyon jól hallhatták. Valójában már éppen készültek volna továbbállni, amikor Jézus olyan hangosan, hogy ők is biztosan hallják, a következő kérdést tette fel. „Miért mentetek ki a pusztába? – utalt Jánosra. – Szélingatta nád-szálat látni?”⁵³ Ugyan miért mentetek ki? Puha ruhákba öltözött embert látni? Hiszen akik puha ruhákat viselnek, a királyok palotáiban vannak. De hát miért mentetek ki? Prófétát látni? Azt láttatok, sőt – mondom néktek – prófétánál is nagyobbat. Ő az, akiről meg

⁵² Mt 11,6

⁵³ A nád volt Heródes Antipász személyes jelképe.

van írva: *Íme, én elküldöm előtted követemet, aki elkészíti előtted az utat.* Mondom néktek: nem támadt asszonytól születettek között nagyobb Keresztelő Jánosnál.”⁵⁴

Újabb év telik el. János egyik éjjel, a cella vastag sziklafalán keresztül zene és mulatozás hangjait hallja. Antipász meghívta magához Galilea leghatalmasabb embereit – magas rangú hivatalnokokat, katonai parancsnokokat és minden gazdag barátját – Mahéruszba, hogy vad mulatozással ünnepeljék meg a születésnapját. A palotában a férfiak és a nők, a szokásoknak megfelelően, külön nagytermekben vacsoráznak. Antipász egyszer csak kijelenti, hogy szórakoztatásra vágyik, majd elragadtatva figyeli, amint mostohalánya, Szalóme belép a nagyterembe, és egzotikus szólótáncot ad elő. A csodálatosan szép, ébenfekete hajú, tizenéves leány könnyed mozdulatokkal táncol, csábítóan tekerve csípőjét a csörgődobok és a cintányérok ritmusára. A férfiak kábulatba esnek, és képtelenek levenni róla a szemüket. Amikor a zenének vége, hatalmas üdvívalgás hallatszik. Antipászt különösen elbűvölte a tánc.

– Kérj tőlem bármit, és megkapod – mondja Szalóménak.

A kérdés azonban itt még nem ér véget. Mivel pontosan tudja, mennyire nagy hatással volt vendégeire a gyönyörű Szalóme, és Antipász mindenképpen szeretné lenyűgözni őket, a következő nagyvonalú ajánlatot teszi.

– Fogadom neked, hogy bármit kérsz, megadom, akár a fél királyságot is.

Szalóme fiatal ugyan, de okos. Kirohan a teremből, és egyenesen az anyjához megy, tanácsért.

– Mit kérjek? – kérdezi tőle.

Eljött a pillanat, amelyre a bosszúra éhes Heródiás évek óta várt.

– Keresztelő János fejét – feleli leányának.

⁵⁴ Lk 7,24–28

Szalóme egy pillanatig sem habozik, azonnal visszafut a terembe, majd egyenesen belenéz mostohaapja szemébe, és jól hallhatóan felel neki:

– Add nekem egy tálon Keresztelő János fejét!⁵⁵

Antipász döbbenten nézi. Olyan ember, aki ösztönösen érzi a politikai intrikák finom játékát, hiszen ő maga is egész életében ezt játszotta. Olyan családban nőtt fel, amelyben az apa a hűtlenség legkisebb jelére is kész volt megölni fiait. Egyedül azáltal sikerült neki is megmenekülnie a haláltól, hogy elég jó taktikus. Most azonban nem más, mint a saját felesége járt túl az eszén, és szorította sarokba.

Ha megölet egy ilyen embert, akit a nép ennyire nagyra tart, az súlyos következményekkel járhat. Annak ellenére, hogy kedveli a fajtalanságot, bűnös és önpusztításra hajlamos, a hite pedig inkább csak névleges, annyira azért erős a vallása, hogy megforduljon a fejében, milyen isteni bosszút hoz a fejére, ha ezt a végzetes döntést meghozza. És valóban, mintegy tíz évvel Keresztelő János halála után Josephus Flavius, a zsidó történetíró, Keresztelő János kivégzését hozza fel annak okaként, hogy Antipász elveszítette királyságát.⁵⁶

Ennek ellenére Antipászt köti iménti esküje. Ha most, éppen ezek előtt az emberek előtt visszakozik, egy életre eljátssza a becsületét. Ha esetleg úgy alakulna, hogy a jelenlevők bármelyikének kell valamilyen más alkalommal ígéretet tennie, nem hisz majd neki senki.

A következő pillanatban Keresztelő János azt hallja, amint tömlöce ajtaja nyikorogva feltárul. Egyedül a hóhér lép be, kezében széles pengéjű, borotvaéles kardjával. A holdfényben térdre kényszeríti Jánost. A Keresztelő behódol sorsának. Azután a hóhér magasan a feje fölé emeli a kardot, és vad erővel sújt le János nyakára.

János nem érzi a nyakát keresztülmetsző nehéz acélpenge súlyát.

⁵⁵ Bizonyos változatokban „ezüstitálca” szerepel, ami azóta a modern világban igazi közhellyé lett.

⁵⁶ Flavius: i. m., 207.

A pusztában kiáltó hang mindörökre elhallgat.

A hóhér a hajánál fogva felemeli János fejét, majd egy ezüstitál-cára helyezi, és odaviszi Heródiásnak és Szalóménec.

Heródiásnak tehát végül sikerült bosszút állnia a Keresztelőn. Ha azonban ő vagy a férje azt hiszi, hogy ezzel gátat vethet a vallásosság mind magasabbra csapó hullámainak Galileában, nagyon téved. Igaz ugyan, hogy János erős érzelmeket kavart fel, amikor megtisztította a hívőket a bűneiktől, ekkorra azonban már egy másik személy korábban soha nem látott vagy hallott módon kezdte támadni az uralkodó rendszert.

Názáreti Jézusnak még egy éve maradt hátra az életéből.

TIZEDIK FEJEZET

KR. U. 29., EGY ÁPRILISI NAP
GALILEA

JÉZUS SAJÁT ISMERTSÉGÉNEK VÁLT ÁLDOZATÁVÁ, és élete napról napra egyre nagyobb veszélyben van. Nagyon sok galileai tartja őt a Krisztusnak, vagyis annak a felkent földi királynak, aki az egy évezreddel korábban uralkodó Dávidhoz hasonlóan a zsidók élére áll, és ezúttal megdönti a rómaiak hatalmát. Emiatt viszont a római hatóságok mindennél élénkebb figyelmet tanúsítanak iránta. A római törvényeknek megfelelően ugyanis bárki, aki önmagát királlyá nyilvánítja, a császár elleni lázadást követ el, ami keresztre feszítéssel büntetendő. Jézus ennek tudatában nagyon óvatos, és soha nem jelenti ki magáról nyilvánosan, hogy ő lenne a Krisztus.

A zsidók galileai uralkodója, Heródes Antipász ugyan nem hiszi, hogy a názáreti lenne a Krisztus, ám Keresztelő János reinkarnációjának tekinti. Mintha a halott próféta szelleme kísértené büntetésül, amiért elrendelte a kivégzését. A tetrarcha egyre sűrűbben beszél Jézusról, és mivel szinte előre látja, milyen hatalmas bajt hozhat még a fejükre, képes lenne akár szélsőséges megoldást is alkalmazni vele szemben.

Poncius Pilátus és Antipász azonban egyelőre nem áll készen a cselekvésre. Jézus egészen mostanáig békésnek mutatta magát.

Eltekintve a Templom pénzváltóival történt esettől, nem tett semmit, ami veszélyt jelenthetne az ő életmódjukra. Soha nem utalt rá, hogy Galilea népének fel kellene lázadnia Róma ellen, és nyilvánosan ugyancsak nem mondta egyetlen alkalommal sem, hogy ő lenne a zsidók királya. Júdea római kormányzója és Galilea zsidó királya tehát egyelőre tökéletesen elégedettek azzal, hogy szemmel tartják Jézus minden lépését.

Nem osztják azonban ezt a nézetet a vallási vezetők. A zsidó törvények tanítói, akik a Templom főpapja, Kajafás befolyása alatt állnak, nagyon is nyilvánvaló fenyegetésnek látják Jézust. Kajafás a templomi adókból, a pénzváltók munkájából és a Templomban feláldozott állatok kereskedelméből termelődő haszonból gyűjtötte össze hatalmas vagyonát, és teremtetten meg befolyását. Családja kezében több, bér munkában műveltetett birtok is van Jeruzsálem városfalán túl. Számára a vallási kérdéseknél sokkal több forog kockán.

Éppen úgy, ahogyan egy felfegyverzett lázadó veszélyt jelenthet Rómára, Jézus prédikációi is veszélyesek a szaduceusok, a farizeusok, valamint a templomi papok és írástudók által birtokolt vallási hatalomra. Ezek, a magukat Isten szolgáinak nevezők, hamarosan kitervelik a názáreti jelentette probléma legalkalmasabb megoldását: csendes letartóztatás, amelyet a leggyorsabban követ a halálos ítélet végrehajtása.

Ha hidegvérrel egyszerűen meggyilkolják, a vallási vezetők mind tisztátalanná válnak, és azért sem fizethetnek le valakit, hogy döfje keresztül karddal, vagy fojtsa meg álmában. Nem, a farizeusoknak mindenképpen a szabályoknak megfelelően kell eljárniuk, vagyis Jézust a vallási törvények nyilvános megsértéséért kell kivégeztetniük.

Egy ilyen törvénszegés után kutatva, farizeusokból és írástudókból álló csoport utazik Jeruzsálemből Galileába, azzal a céllal, hogy személyesen hallgassák ki Jézust. Olyan emberek ők, akik betűről betűre ismerik a Szentírást. Ha akad olyan, aki képes lehet megtalálni a megfelelő indokot, hát ők lesznek azok.

A vallási vezetők legalábbis ezt hiszik.

A dolgok azonban már a kezdet kezdetétől rosszul alakulnak. A farizeusoknak és a szadduceusoknak minden alkalommal csalódnuk kell, Jézusban ugyanis olyan vallási és intellektuális ellenfélre találtak, amilyen még nem akadt az útjukba. Nyilvánosság előtt feltett kérdéseikkel megpróbálják minél jobban lepassztani követőinek táborát, ő azonban minden alkalommal túljár az eszükön, és emiatt népszerűsége csak tovább növekszik. A galileaiak követni kezdik Jézus utazásait, és sokszor őt megelőzve érkeznek meg egy adott helyre. Azok a történetek, amelyekben Jézus a vizet borrá változtatta, és a sánták járnai kezdtek, a vakok pedig újra láttak, olyannyira felforgatták a régiót, hogy ekkorra szinte mindenki, akinek valamilyen baja volt, elment és megkereste – még akkor is, ha emiatt valaki másnak több kilométerre kellett elvinnie az illetőt. A farizeusok maguk is tanúi lesznek egy ilyen zavarba ejtő eseménynek, amikor Jézus meggyógyítja egy ember súlyosan elsorvadt kezét az egyik sabbáton⁵⁷. Ők ezt természetesen azonnal a vallási törvények megszegésének bélyegzik.

Jézusról bebizonyosodik, hogy különösen ügyesen érvel, hiszen sokszor épp a Szentírás idézeteivel és utalásaival hárítja el minden vádjukat. „Nincsen semmi törvénytelen abban – emlékezteti a Templomból érkezett küldöttséget –, ha valaki jót cselekszik sabbáton.”⁵⁸

A szent emberek munkáját még nehezebbé teszi Jézus különleges képessége, amelynek köszönhetően természetfölöttinek tűnő tettek végrehajtásával, könnyedén le tudja nyűgözni az egyszerű tömegeket. A farizeusok azt hallják, hogy kora tavasszal, a Betsaida környéki hegyekben két halból és öt kenyérből hatalmas lakomát készítve ötezer embert lakatott jól, Kafarnaum közelében életre keltett egy halott lányt, végül pedig – ami mindennél hihetlenebbnek tűnik –

⁵⁷ Sabbát idején, péntek napnyugtától egészen addig, amíg szombaton, az éjjeli égbolton meg nem jelenik három csillag, mindenki köteles pihenni, mindenkinek tilos dolgoznia, vagy bármilyen efféle tevékenységet végeznie. Ezzel próbálták megismételni a pihenés időszakát, amelyet Isten az univerzum megteremtése után tett.

⁵⁸ Vö. Mt 12,12

Jézus tanítványai azt állítják, a saját szemükkel látták Mesterüket a Galileai-tenger vizén járni, egy különösen erős vihar közepette.

Annak ellenére, hogy a farizeusok maguk is szemtanúi voltak egy csodálatosnak tetsző gyógyulásnak, nem hajlandók elhinni egy szót sem belőlük. Ugyanakkor letaglózóan nagy azoknak a száma, akik esküvel vallják, hogy tanúi voltak ezeknek a *pela'othok*nak, *othothok*nak és *mophetek*nek. Az evangéliumok görög nyelve ezeket a héber szavakat *dunameis*, *semeia* és *terata* változatban fogja lefordítani – vagyis hatalom (vagy erő), jelek és csodák. Galilea egyszerű, arámi nyelven beszélő népe azonban jobban szeretett egyetlen szóval utalni Jézus tetteire: *nes*.⁵⁹

A farizeusok hisznek ugyan a csodákban, de nem hisznek Jézusban. A zsidók szájhagyomány útján terjedő történelmében – Mózes-től kezdve Jób-keresztül Eszterig – újra és újra felbukkan a motívum, ahogyan Isten valamilyen csodán keresztül tárja fel létezését a hívők számára. Amikor mintegy két évszázad múlva a farizeusok végül elhatározzák, hogy írásos formában is lejegyzik a zsidó nép hagyományait, a Talmud hirtelen tele lesz Isten csodáival.

Jézus azonban nem Isten. A farizeusok ebben egészen bizonyosak. Lázító, hamis tanító és veszélyes sarlatán. Ahelyett, hogy valami csodálatos, mennybéli palotában lakna, az egyik tanítványa, Péter egyszerű házában húzza meg magát. Nyilvánvaló, hogy nem lehet az a felsőbbrendű istenség, akinek a természetével kapcsolatban ők egy életen keresztül filozofáltak.

A farizeusokat ez nagyon nyugtalanítja. Jézus ugyanis az ő hatalmukat ássa alá. Ha hagyják, hogy ez a mozgalom még jobban kibontakozzon, az a saját életmódjuk pusztulását jelenti, hiszen megfosztja őket vagyonuktól és előjogaiktól. Márpedig ez semmiképpen nem történhet meg. Bármennyire állítják ugyanis, hogy ők nagyon szeretik az Urat, a legtöbbjük arrogáns és önfejű, aki sokkal jobban ragaszkodik saját kiemelt társadalmi rangjához, mint bármilyen hitrendszerhez.

⁵⁹ Valamikor a XII. században történt, hogy ezeket a természetfölötti eseményeket elkezdték csodákként jellemezni.

A Templom papjai közel hat évszázada élvezik ezt a szerepet. Azóta, hogy a babilóniaiak legutóbb elfoglalták az országukat, és elűzték a királyukat, a zsidók társadalmában óriási hatalmi vákuum keletkezett.⁶⁰ A farizeusokhoz hasonló szent emberek azzal töltötték be ezt az űrt, hogy Mózes törvényeit a legszigorúbban a szöveghez ragaszkodva használták. Ugyancsak kivívták a zsidók elismerését, amikor több száz új parancsolattal és tiltással egészítették ki Mózes eredeti, tíz parancsolatot tartalmazó listáját. Ezek lettek aztán a Vének hagyományai, amelyek szájhagyomány alapján maradtak fenn.

Nagyon kevesen vannak, akiknek egyáltalán eszükbe jut megkérdőjelezni e törvényeket, különösen nem a tanulatlan galileaiak között. Most azonban Jézus a tetteivel és a tanításaival mindenki számára nyilvánvalóvá teszi, mennyire abszurd a rendelkezések jelentős része, és mennyire nevetséges a farizeusok és a szadduceusok viselkedése is.

Eljött hát az idő a fellépésre a názáretivel szemben.

⁶⁰ Sedékiás volt Izrael utolsó királya. A dátumok ugyan nem egészen bizonyosak, de a hatalma nagy valószínűséggel Kr. e. 597–586 között tartott. Sedékiást huszonegy éves korában juttatta a trónra II. Nabukodonozor, Babilónia királya. Amikor néhány évvel később megtagadta az adófizetést, Nabukodonozor egész seregével Jeruzsálem alá vonult, és ostrom alá vonta a várost. Jeruzsálem végül elesett, lakosait pedig rabszolgaként mind Babilóniába hurcolták. A Templomot ekkor rombolták le. Nem is épült fel egészen addig, amíg Kürosz engedélyt nem adott a zsidóknak, hogy hazatérhetnek és újjáépíthetik. A munkálatok Kr. e. 536 körül kezdődtek, és egészen Kr. e. 516-ig tartottak. Ez volt az a Második Templom, amelyet Nagy Heródes teljes egészében felújíttatott. Sedékiást, aki nem hallgatott Jeremiás próféta tanácsára, és nem tisztelte sokkal elkötelezettebben Istent, akkor fogták el, amikor elesett fővárosából próbált menekülni. Nabukodonozor parancsára a király kisgyermekait apjuk szeme láttára hányták kardélre. Minden bizonnyal ez volt az utolsó, amit Sedékiás életében láthatott, közvetlenül utána ugyanis megvakították (a leginkább elterjedt módszer szerint hüvelykujjal kinyomták a szemét), majd láncra verték, és rabszolgaként Babilóniába hurcolták.

Egy tavaszi napon az egyik farizeus odalép Jézushoz, és gúnyolni kezdi:

– Miért szegik meg tanítványaid az ősök hagyományát? Amikor ugyanis étkeznek, nem mossák meg a kezüket.

Jézus higgadt marad. Ahogyan gyakran szokta, válaszát egy kérdéssel kezdi:

– 'Ti pedig miért szegitek meg a ti hagyományotokért az Isten parancsolatát?'⁶¹

A Római Birodalomban használt Julianus-naptár szerint április van, vagyis az az időszak, amikor a domboldalakon mindenhol nyájakat tercelik a pásztorok, a parasztnok pedig éppen végeztek az árpa learatásával, és figyelmüket már a végtelen búzamezők felé fordítják. Jézus és tanítványai nemrégén vásárolták meg ennivalójukat a helyi piacon, most pedig kissé félrehúzódva esznek. Hamarosan farizeusok vesznek körül őket, és megfeddik mindegyiküket azért, mert étkezés előtt nem végezték el a hagyományos mosakodási szertartást. Ennek a szertartásnak a részét képezi evés előtt a pohár, a tányér és az evőeszköz elmosogatása, márpedig az ilyesmi sokkal inkább illik a Templom előkelő környezetébe, mint egy egyszerű halászfaluba. A farkaséhes tanítványoknak kisebb gondjuk is nagyobb annál, mint hogy ilyesmivel foglalkozzanak.

Jézus kezdetben csak foghegyről válaszol. A farizeusok ezt jelnek tekintik, és közelebb lépnek. Mögöttük máris gyűlik a kíváncsi bámészkodók tömege. A két csoport szoros gyűrűbe fogja Jézust és tanítványait, csapdaként tartja fogva őket. Jézus nem menekülhet sehova – egyelőre úgy tűnik, a farizeusok terve működik.

A csalit is elhelyezték. A farizeusok reménykednek abban, hogy Jézus valamilyen istenkáromló és cretnek választ ad nekik, hiszen akkor azonnal el is ítélnék. Amit a farizeusok mindennél jobban szeretnének hallani, hogy Jézus nagy nyilvánosság előtt is megerősíti saját isteni eredetét, hogy mindenki előtt azt állítja, ő az Isten Fia: nemcsak egyszerű földi király, de olyan személy, aki az angyaloknak is fölötte áll, és akinek a helye Isten mellett van, annak trónusán.

⁶¹ Mt 15,2–3

Ez ugyanis éppen elég lenne ahhoz, hogy halálra kövezzék.

A vallási vezetők elegáns és drága ruhában vannak, amelyről különösen hosszú bojtok lógnak. A homlokukhoz kis fadobozt szíjaztak, benne apró tekerccsel, mely a Szentírásnak az Egyiptomból történt menekülésről szóló néhány sorát tartalmazza. Mind a ruha, mind a *tfilim*nek nevezett fadobozka azt a cél szolgálja, hogy az egyszerű emberek figyelmét felhívja a farizeusok mélységes vallássosságára és spirituális hatalmára.

Jézusnak azonban eszében sincs elismerni ezt a felsőbbrendűséget.

Feláll, és úgy válaszol a farizeusoknak. A galileaiak közelebb nyomakodnak, hogy minden szavát pontosan hallják. Ezek az egyszerű kézművesek és halászok koldusnak tűnnek a díszesen öltözködő farizeusok mellett. Jézus, aki ugyancsak galileai, éppen olyan öltözközt visel, mint ők – tunikája fölött egyszerű köpönyeget, rajta apró bojtokkal, és nincsen a homlokán *tfilin*.

Az emberek tisztában vannak azzal, hogy a farizeusok nem most először próbálják csapdába csalni Jézust, és közismert az is, hogy minden alkalommal drámai hatású, elmés válaszokat ad a vádjaikra.

– Képmutatók, találóan prófétált rólatok Ézsaiás – mondja Jézus, miközben tekintetét végigjáratja a farizeusokon és a szadduceusokon, majd a Szentírásból vett idézettel folytatja. – Ez a nép csak ajkával tisztel engem, a szíve azonban távol van tőlem. De hiába tisztelnek engem, ha olyan tanításokat tanítanak, amelyek emberek parancsolatai.⁶²

Jézus nem fél tőlük. Szavainak creje magával ragadja az egész hallgatóságot. Mélységes ironia csendül ki ebből a példából, mert annak ellenére, hogy a farizeusok és a szadduceusok azért jöttek ma ide, mert ítéletet akarnak mondani Jézus felett, egyszerre úgy tűnik, ők lesznek megítélve.

– Szépen félreteszitek az Isten parancsolatát azért, hogy a helyébe állíthassátok a magatok hagyományait⁶³ – feddi meg a vádlókat.

⁶² Mt 15,7–9

⁶³ Mk 7,9

Mielőtt azonban bármit válaszolhatnának, Jézus a tömeghez fordul, és így folytatja:

– Halljátok, és értsétek meg! Nem az teszi tisztátalanná az embert, ami bemegy a száján, hanem ami kijön a szájából, az teszi tisztátalanná az embert.⁶⁴

A farizeusok gyorsan továbbállnak, még mielőtt Jézus ennél is jobban aláásná vallási tekintélyüket. A tömegből azonban elég sokan maradnak ott ahhoz, hogy a tanítványok ne tudjanak nyugodtan tovább enni. Jézus éppen ezért levezeti őket egy közeli házhoz, és ott fejezik be az étkezést.

A tanítványok nyugtalanzkodnak. Az egy év alatt, amit Jézus mellett töltöttek, sok mindent hallottak és láttak, sokat tanultak, és olyan csodálatos események szemtanúi voltak, amelyek ésszel fel sem foghatók. Ugyanakkor egyszerű emberek is, akik nem értik, miért kell Jézusnak minden megnyilvánulásával megaláznia a farizeusokat. Ez az egyre vadabb vallási háború csakis Jézus bukásával végződhet.

– Tudod-e, hogy a farizeusok megbotránkoztak, amikor meghallották ezt a beszédet?⁶⁵ – kérdezi az egyik Jézustól.

Azután Péter szólal fel.

– Magyarázd meg nekünk az előbbi példázatot – kéri Jézustól, ugyanis pontosan tudja, hogy mindannak, amit a názáreti nyilvánosan mond, jelentősége van. Néha vallási tanításokat, néha alig megfogható politikai üzenetet rejt, de van, amikor csak lelkesítőleg hat. Az elmúlt hónapokban Jézus gyakorlatilag mindennel kapcsolatban vitába keveredett a farizeusokkal, kezdve azzal, hogy szabad-e sabbátkor zabot fogyasztani, egészen a mai napig, amikor a kézmosással kapcsolatban vont a kérdőre őket. És ez a legutóbbi már teljesen értelmetlennek tűnt Péter számára. Lehetséges volna, hogy

⁶⁴ Mt 15,10–11

⁶⁵ Mt 15,12

a tanítványok nem vesznek észre valamilyen mélyen megbúvó üzenetet Jézus tanításaiban?

– Még ti is értetlenek vagytok? – kérdez vissza a megdöbben Jézus. Majd így folytatja: – Nem gondoltok arra, hogy minden, ami bemegy a szájon, a gyomorba jut, és az árnyékszekébe kerül? Ami azonban kijön a szájból, az a szívből származik, és az teszi tisztátalanná az embert. Mert a szívből származnak a gonosz gondolatok, gyilkosságok, házasságtörések, paráznaságok, lopások, hamis tanúskodások és az istenkáromlások.⁶⁶

Iskáriótes Júdás is azok között van, akik Jézus szavait hallgatják. Ő az egyetlen a tanítványok közül, aki nem Galileában nőtt fel, és mint ilyet, a többiek gyanús kívülállónak tartják. Ezt nem is lenne értelmé tagadni. Pedig ugyanolyan ruhát és lábbelit hord, mint ők, a fejét ugyanúgy elfedi a nap kegyetlen sugarai elől, és a Galileában elterjedt vad kutyák miatt botot hord magával, éppen úgy, mint a többiek. Tájszólása ugyanakkor sokkal inkább északi, mint déli. Minden alkalommal, amikor szóra nyitja a száját, Júdás arra emlékezteti a többieket, hogy más gyökerekkel rendelkezik.

Most pedig Jézus szavai csak még messzebb taszítják a csoporttól. Júdás ugyanis tolvaj. Kihaszználva, hogy ő a csoport kincstárnoka, folyamatosan dézsmálja a tanítványok szerény vagyonát.⁶⁷ Nem tettett neki, hogy a hódolóktól kapott drága, illatos olajokkal Jézus testét kenték be, inkább azt javasolta, adják el őket a piacon, majd a kapott pénzt adják hozzá a csoport közös vagyonához – természetesen azért, hogy aztán a maga számára ellophassa. Júdás tettei titokban maradnak, és ahogyan bármelyik tolvajnak, neki is személyes teherként kell hordoznia bűnét.⁶⁸

Jézus tehát csak fokozza Júdás szegényét, hiszen arra emlékezteti, hogy nem pusztán bűnös, de tisztátalan is egyben. Erkölcsileg tisztátalannak lenni Galileában sokkal több volt afféle elvont fogalom-

⁶⁶ Mt 15,15–20

⁶⁷ Jézus vagyonának forrásával kapcsolatban a Lk 8,2–3-ban találhatunk némi utalást. Itt azt olvashatjuk, hogy sokan a saját vagyonukból támogatták a názáretit és a tanítványokat.

⁶⁸ Jn 12,6

nál. Ha valakit ezzel bélyegeztek meg, az a társadalom legaljára került, kítaszítottá vált, aki csak olyan, különösen nehéz fizikai munkát végezhetett, mint a bőrcserzés vagy a bányászat. Az ilyen ember arra volt ítélve, hogy élete végéig vagyon nélküli földönfutó legyen.

Júdás többükkel találkozott már. Nagyon sokan vannak közöttük, akik mindenhová követik Jézust, jobb dolguk nem lévén, és mivel szavai egy jobb jövő reményét adják meg nekik, de közben nincsen családjuk, nincsen földjük, nincs tető a fejük felett. Mások a bűn útjára lépnek, rablók és útonállók lesznek, bandába tömörülve fosztogatnak, és barlangokban laknak. Ezeknek az élete nehéz, és sokszor tragikusan rövid.

Márpedig Iskáriótes Júdás egyáltalán nem ilyen életet képzel magának. Ha Jézus valóban a Krisztus, ahogyan Júdás hiszi, akkor az a sorsa, hogy egy napon véget vessen a római megszállásnak, és Júdea trónjára lépjen. Júdásnak a szerepe, amit a tizenkét próféta egyikeként tölt be, biztosítani fogja, hogy az akkor hatalomra kerülő új uralkodó osztályban megkapja azt a pozíciót, amelyre a legjobban vágyik.

Úgy tűnik, teljes szívéből hisz Jézus tanításaiban, és előszeretettel fürdik hírnevében. Az anyagi előnyök utáni vágya azonban sokkal erősebb, mint a szellemi fejlődés iránti. A saját érdekeit minden esetben Jézus és a tanítványok érdekei elé helyezi.

Iskáriótes Júdás világában mindennek megvan az ára.

A farizeusok és a szadduceusok csalódottak, amiért nem tudták Jézust csapdába csalni, ugyanakkor azzal a meggyőződéssel, hogy sikerült elég bizonyítékra szert tenniük ellene, visszatérnek Jeruzsálembe, hogy jelentést tegyenek. Habár Jézusról látszólag lepereg az áskálódásuk, az igazat megvallva, a folyamatos nyomás nagyon is kikezdte. Még mielőtt meglátogatták volna, már azt tervezte, hogy elvonul egy magányos helyre, ahol nyugodtan gondolkozhat és imádkozhat. Elhagyja hát Galileát, és magával viszi a tanítványokat

is. Először északra gyalognak, abba a királyságba, amelynek trónján Antipász fivére, Fülöp ül, és egyenesen Cezárea Filippi városa felé tartanak. Az itt élők pogányok, akik Pán kultuszának hódolnak. Pán olyan istenség, akinek az alteste és a lába kecskéé, kecskeszarva van, de emberfeje. Itt senkit nem érdekel, hogy Jézus valóban a Krisztus-e, vagy sem, és a vallási vezetők sem fogják a Szentírással kapcsolatban faggatni. Annak ellenére, hogy Cezárea Filippi mindössze 50 km-re fekszik Kafarnaumtól északra, Jézus mintha Rómában lenne.

Már közeledik a nyár. A kétnapos utat a Hulah-völgy keleti oldalán húzódó forgalmas római úton teszik meg. Jézus és a tanítványok mindig nyitva tartják a szemüket, nehogy veszélyes medve támadja meg őket, vagy rablók rontsanak rájuk, ettől eltekintve azonban nyugodt az utazás. Mindnyájan úgy érzik, megszabadultak a nyomás alól, és mindössze néhány kilométer gyaloglás után a názáreti felfrissülten áll meg, és pihen egy kicsit a napfényben.

– Kinek mondják az emberek az Emberfiát?⁶⁹ – kérdezi Jézus a tanítványokat, talán azért, mert meglátta az omriti templomot, amelyet Augustus császárnak, vagyis annak az embernek a tiszteletére emeltek, aki istennek vallotta magát, de végül ugyanolyan halandónak bizonyult, mint akárki.

– Némelyek Keresztelő Jánosnak, mások Illésnek, megint mások pedig Jeremiásnak vagy valamelyik prófétának – érkezik a válasz.

Gyakran zajlik így az utazásuk – intellektuális vitára ösztönzi őket első hallásra légből kapott kérdésekkel, és így folyamatosan tanítja is mindegyiküket.

– Hát ti – kérdezi Jézus – kinek mondotok engem?

Péter szólal meg először:

– Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia.

Jézus bólint.

– Boldog vagy, Simon, Jóna fia, mert nem test és vér fedte fel ezt előtted, hanem az én mennyei Atyám⁷⁰ – feleli, mintegy dicsérve

⁶⁹ Mt 16,13

⁷⁰ Mt 16,14–17

a hirtelen haragú halászt azáltal, hogy korábbi nevén említi. – Ne mondjátok el senkinek⁷¹ – mondja még, mintegy figyelmeztetésképpen, hogy az efféle nyilvános kinyilatkoztatások miatt végül a rómaiak fogságába kerül. Lehet, hogy egy rövid időre sikerült maguk mögött hagyniuk a vezető zsidó hatóságokat, Cezárca Filippi azonban éppen annyira római, mint maga Róma.

A tanítványok azonban tévednek, amikor azt gondolják, hogy Jézus a legnagyobb titkát osztotta meg velük.

– Az Emberfiának sokat kell szenvednie, el kell vettetnie a vénektől, főpapoktól és írástudóktól⁷² – folytatja Jézus a magyarázatot.

A tanítványok egy szót sem értenek mindebből. Ha Jézus valóban a Krisztus, akkor egy napon neki kell uralkodnia az ország fölött. De hogyan tehetné ezt meg, ha épp a vallási vezetők támogatását nem élvezzi?

Ha pedig ez még nem volna elég zavaró, Jézus egy újabb kijelentést tesz, mégpedig olyat, amelyről hosszú évszázadok óta vitatkozunk.

– Meg kell öletnie – folytatja, és nyilvánvalóan úgy beszél magáról, mint az Isten Fiáról –, de harmadnapon fel kell támadnia.⁷³

A tanítványok elképzelni sem tudják, mit akar ezzel mondani.

Ahogy azt sem tudják, hogy a názáretinek nem egészen egy éve maradt.

⁷¹ Mk 8,30

⁷² Mk 8,31

⁷³ Mt 17,22–23

TIZENEGYEDIK FEJEZET

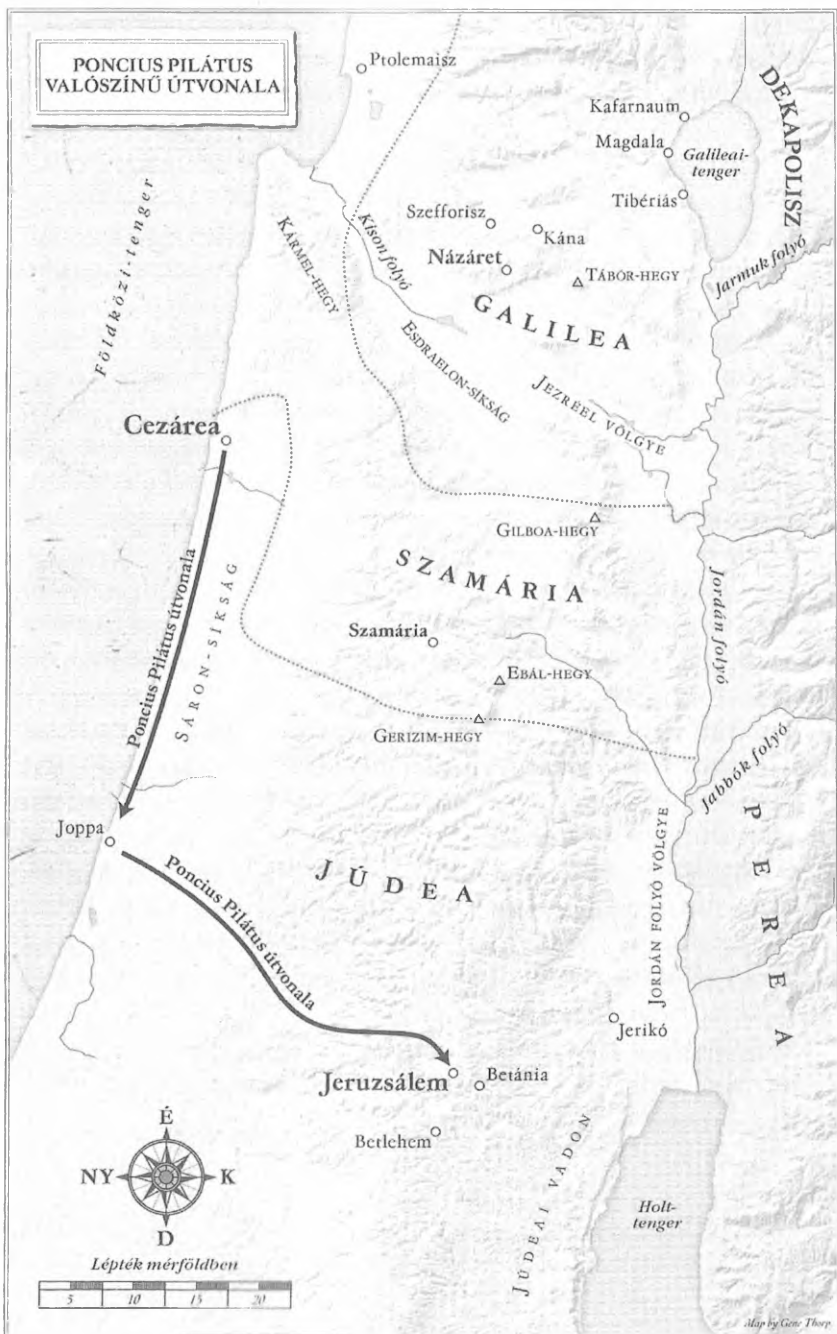
KR. U. 29., EGY OKTÓBERI NAP
JERUZSÁLEM

PONCIUS PILÁTUS KIHÚZZA MAGÁT A NYEREGBEN, miközben Jeruzsálem felé lovagol. Felesége, Claudia a közeli kocsiban utazik, Pilátus és kísérete pedig arról gondoskodik, hogy biztonságban átjussanak a nehéz, barátságtalan terepen. Pilátusnak 3000 ember áll a rendelkezésére. Egyikük sem született római, éppen olyan, arabokból, szamaritánusokból és szírekből álló erő ez, mint amelyet Nagy Heródes is magáénak tudhatott.

Pilátus katonai karavánja Cezárea tengerparti erődjéből indult. A római kormányzó minden évben három alkalommal, a nagy zsidó ünnepek idején ellátogat Jeruzsálembe.⁷⁴ A közel 100 km-es út először déli irányba tart, végig a Földközi-tenger partvonala mentén,

⁷⁴ A három nagy ünnep, amikor a zsidók Jeruzsálembe zarándokolnak: a pészah, a szukkót és a sávuót. A zsidóknak kötelező volt mind a három alkalommal ellátogatniuk a Szent Városba, a többségük azonban csak a pészah alkalmával tette ezt meg, amelyet néha együtt tartottak a kovásztalan kenyerek ünnepével. Mióta a Templomot Kr. u. 70-ben lerombolták, a zsidóknak már nem kötelességük Jeruzsálembe zarándokolni, és az ünnepeket inkább a helyi zsinagógákban ünneplik. A zsidó naptár legfontosabb ünnepe egyébként a jóm kippúr, az engesztelés napja.

**PONCIUS PILÁTUS
VALÓSZÍNŰ ÚTVONALA**

a rómaiak által épített, kövezett úton. Az éjjeli pihenőt követően aztán elkanyarodik a szárazföld belseje felé, és burkolatlan úton haladnak a Sáron-síkságon keresztül, majd fel a hegyekbe, Jeruzsálemig.

Pilátus a tervei szerint a római hatalom jelenlétét szeretné tudatosítani a szukkót⁷⁵ idején. Ahogyan a pészah, ez az ünnep is több százezer zarándokot vonz Jeruzsálembe. A zsidók ekkor a 40 éven keresztül tartó vándorlásra emlékeznek, és a végén hatalmas lakomával ünneplik a bőséges aratást. Pilátus nemigen kedveli a zsidó szokásokat, és abban is biztos, hogy a zsidók semmilyen tekintetben nem lojálisak Rómához. A kormányzónak nagyon óvatosan kell eljárnia az ünnep alatt. Ha a zsidók fellázadnak – márpedig erre mindig jó esély van, ha ilyen nagy számban gyűlnek össze –, azért ő lesz a felelős, ugyanakkor, ha a lázadást túlzott kegyetlenséggel fojtja el, akár vissza is hívathatják Rómába, amiért megszegte Tiberius császár parancsát, mely szerint ezekkel az emberekkel a „szent bizonyság” alapján kell eljárnia.

Pilátusnak tehát nincsen más választása, mint fogát összeszorítva kibírni az ünnepi heteket. Feleségével, Claudiával Nagy Heródes fényűző palotájában száll meg, és csak akkor mennek ki az utcára, ha feltétlenül szükséges.

Poncius Pilátus már három éve Júdea prefektusa. Kormányzóként mindössze annyi lenne a feladata, hogy vitás kérdésekben döntést hozzon, segítsen fenntartani a békét, de a megszálló hatalom képviselőjeként persze folyamatos veszélynek van kitéve. A zsidó filozófus, Philo egy napon úgy jellemzi majd Pilátust, hogy „hajthatatlan, makacs, és kegyetlen természetű” férfi. A zsidóknak pedig korábban már sikerült vele szemben keresztülvinniük az akarukat, és ez kis híján a karrierjébe került. Amikor Pilátus parancsot adott rá, hogy a Templomot római lobogókkal díszítsék fel, a jeruzsálemiek nemcsak elérték, hogy hamarosan az összeset eltávolíttassa, de levelet is írtak Rómába, Tiberius császárnak, amelyben részletesen elpanaszolták Pilátus hitszegését.

⁷⁵ A szukkót, vagyis a sátrak ünnepe arra az időszakra emlékeztet, amikor a zsidók nomádokként éltek, miközben Mózes az Ígéret földjét kereste.

Tiberius őrjöngött dühében. Ahogyan Philo, a filozófus írta: „Azonnal és anélkül, hogy a másnapot megvárta volna, levelet írt Pilátusnak, ezerszer is rendre utasítva és megszégyenítve őt ezért az arcátlanságért.”

Idén azonban a feszültség hullámai még magasabbra csapnak, amiért egyedül Pilátus tehető felelőssé. Az ötlete, hogy vízvezetékét építtet Jeruzsálem ivóvízproblémáinak megoldására, nagyszerű volt ugyan, de amikor parancsba adta, hogy az építkezés költségeit a Templom a saját kincstárából fizesse, a zsidók mélységesen felháborodtak a „szent vagyon” ilyen módon történő felhasználásán. Az egyik, nem sokkal korábban tartott ünnep alkalmával egy kisebb hadsereg lázadt fel emiatt, azt követelve Pilátustól, hogy azonnal hagyja abba a vízvezeték építésének munkálatait. Bízva a tömeg jelentette erőben és abban, hogy ennyi ember között láthatatlanok fognak maradni, többen átkokat szórtak rá, amikor megjelent Jeruzsálem utcáin.

Pilátus azonban számított minderre, több katonájának parancsot adott, hogy öltsek fel a zsidó zarándokok egyszerű ruháját, és a köpönyegük alá rejtessenek tört vagy bunkósbotot. Amikor a tömeg a palota elé vonult, ahol még erőszakosabban és sértőbben kiabáltak Pilátusnak, a katonák körülvették őket, majd rájuk támadtak, és a fegyvertelen zarándokok közül többet megöltek vagy kegyetlenül megverték. „Sokan elpusztultak közülük – írta később Josephus Flavius –, sokat pedig sebesülten kellett elvinni. Így ért véget a lázadás.”⁷⁶

A zsidók számára Pilátus egyszerű gonosztevő. Mint Philo írja, mindnyájan „gyűlölködőnek és dühösnek” tartják, és sorra felemlgetik, hogy „lopott, erőszakoskodott, többeket megsértett, és sok foglyot ítélet nélkül küldött a halálba, nem lévén határa vad vérszomjának”.

Ugyanakkor közöttük is van valaki, aki éppen ennyire bűnös.

⁷⁶ Flavius: i. m., 207.

Poncius Pilátus ugyanis nem lett volna képes kormányozni a zsidó népet Jozséphosz Kajafás főpap, a zsidó nagytanács, a Szanhedrin vezetője nélkül.

Kajafás kiváló politikus, aki nemcsak azzal van tisztában, hogy Tiberius császár milyen fontosnak tartja a zsidó hagyományok megőrzését, hanem azzal is, hogy a hirtelen haragú Pilátust rövid pórázon kell tartania. Lehet, hogy Pilátus Júdea első embere, Jeruzsálem mindennapjait azonban Kajafás irányítja, és kegyetlen terveit a valóság és ájtatosság leple mögé rejti. Jeruzsálemben csak alig néhányan sejtik, hogy az ember, aki az engesztelés napján vezeti az ünnepet, és „kápráztató”⁷⁷ ünnepi öltözkéiben jelenik meg a Templomban jóm kippúr és pészah idején, szívbéli jó barátja Pilátusnak, sőt a velejéig romlott Tiberius császárnak is.

A csillogás, amely a pozíciójával jár együtt, a leginkább nyilvánvaló a jóm kippúr idején tartandó engesztelési ünnepek során. Ekkor Kajafás teljesen egyedül lép be a Templom szentélyébe, amelyet Szentek szentjének neveznek, és ahol a hívők szerint Isten lakik. A zsidó hitűek szerint ezen a helyen közelebb lehet Istenhez, mint bármely más halandó. Ezután kilép a szentélyből, és megáll a Templom udvarán összegyűlt hatalmas tömeg előtt. Kajafás mindkét oldalára egy-egy bárányt helyeznek. Az engesztelési rituálé részeként a főpap feladata eldönteni, melyik bárány élhet tovább, és melyiket fogják feláldozni a zsidók bűneiért.

Az az ember, aki személyesen találkozik Istennel, és aki gondoskodik róla, hogy a bűnök megbocsátást nyerjenek, ugyanaz, aki az ujját sem mozdítja, amikor Pilátus kifosztja a Templom kincstárát. Kajafás nem emeli fel a szavát a zsidók lemeszárlása ellen sem Jeruzsálem utcáin. Nem panaszkodik, amikor Pilátus azt követeli tőle,

⁷⁷ A „kápráztató” szó még csak meg sem közelíti azt, ahogyan a Templomban használt öltözékek valójában kinéztek. Kajafás hosszú tunikát viselt, rajta csengőkkel és hosszú bojtokkal. Derékban egy széles vászonövvel fogta szorosan össze, majd élénk színekkel díszített és aranyfonállal kivarrt köpönyeget húzott, amelynek vállain és mellrészén a nap fényét visszaverő megannyi drágakőből volt kirakva a 12 izraeli törzs neve. Fején turbán, rajta pedig háromemeletes aranykorona az Isten nevével.

hogy minden ünnepség után adja vissza neki a drágakövekkel kirakott ünnepi öltözékét; a rómaiak ugyanis szerették saját maguknál tartani a drága ruházatot, ezzel is jelezve hatalmukat. Minden alkalommal csak az ünnepségek előtt pontosan hét nappal adták vissza a zsidóknak, hogy megfelelően meg tudják tisztítani.

Kajafás előtt a főpapok mind Róma bábjai voltak, akiket, ha bármilyen tekintetben ellenkeztek velük, a kormányzók könnyedén leválthattak. Ő azonban, aki a szadduccusok szektájának tagja volt, egyszerű, de nagyon hatékony módszert talált ki arra, hogy hatalmon maradhasson: távol tartotta magát Róma ügyeitől.

Róma cserébe általában távol tartotta magát a Templom ügyeitől.

Az első segít Pilátusnak megtartania a beosztását, a második pedig óriásira fokozza Kajafás befolyását.

Ezt mind a ketten pontosan tudják, és tökéletesen elégedettek a fennálló helyzettel. Így azután – habár négy elődje mindössze egy éven keresztül tudta betölteni hivatalát a leváltása előtt – Kajafás már 12 éve irányítja Jeruzsálem vallási életét, és semmi jel nem utal rá, hogy ez megváltozna. Minden évben, amíg ő hatalmon van, a Templom és Róma kapcsolata csak még szorosabbá válik, ennek megfelelően pedig a főpap és az egyszerű zsidók közötti szakadék egyre mélyül.

Persze az is segít, hogy Pilátus és Kajafás között sokkal több a hasonlóság, mint az ellentét. Pilátus a rómaiak vagyonos lovagi rendjének⁷⁸ szülötte, Kajafás családjában pedig több évszázadra vissza-

⁷⁸ A római társadalom hierarchiájában a lovagi rend tagjai a nemesek alkotta szenátori osztály után következtek. Ha Rómában valaki feljebb akart kerülni a társadalmi ranglétrán, briliáns politikusnak kellett lennie, bátorságát a harctéren is bizonyítania kellett, és hatalmas mennyiségű vagyont volt kénytelen felhalmozni. A prefektusi megbízatás kiváló módja volt annak, hogy valaki vagyont szerezzen, elsősorban abból, hogy levette a saját részét minden bányászati engedély kiadása, monopóliumok engedélyezése és adóbevétel után. Nincs semmi nyoma, hogy Pilátus, júdeai megbízatását megelőzően, bárhol szerzett volna diplomáciai gyakorlatot, így nagy valószínűséggel csak valamilyen magas rangú barátja közbenjárásával kaphatta meg a pozíciót. Néhányan úgy tartják, hogy ez a bizonyos barát Lucius Aelius Seianus volt, a balsorsú helyettes, aki gyakorlatilag az egész Római Birodalmat igazgatta, amíg Tiberius Caprin tartózkodott.

menőleg találhatunk gazdag templomi papokat. Mindketten középkorúak és házasok. Nagy valószínűséggel egyikük sem vet meg egy pohár, messzi földről ideszállított bort a nap végén. Amikor Pilátus Jeruzsálemben tartózkodik, mindössze néhány száz méter távolságra laknak egymástól, a gazdag környéknek számító felső városrészben, és palotájukban rengeteg nő és férfi rabszolga veszi körül őket. Végül pedig mind a ketten hívő embernek tartják magukat, annak ellenére, hogy egészen más istenségekben hisznek.

Pilátusnak és Kajafásnak ebben a pillanatban semmire sincs kevésbé szüksége, mint egy megváltóra, aki felborítja a kényes hatalmi egyensúlyt: éppen ez az ok, amiért Kajafás és a vallási hatóságok le akarják tartóztatni Jézust, amikor beteszi a lábát Jeruzsálembe.

A farizeusok teljesítették feladatukat, és hosszú listát írtak azokról az esetekről, mikor a názáreti vétett a zsidó vallási törvények ellen. Az összeesküvés, amelynek célja Jézus megölése, kezd formát ölteni.

Jézusnak azonban egész más tervei vannak.

Nemrégén tért vissza a Cezárea Filippiben tett rövid látogatásáról, és azt tervezi, huzamosabb időn keresztül Galileában marad, annak ellenére, hogy tanítványai az ünnepre mind elutaznak Jeruzsálembe. A tanítványok nagyon szeretnék meggyőzni Jézust, hogy tartson velük, ezért nyilvánosan is bejelentik, hogy ő a Krisztus, és a szokásostól eltérő módon most ők próbálnak tanácsot adni neki.

– Menj el innen, és credj Júdcába – könyörögnek neki indulás előtt. – Mert senki sem cselekszik semmit titokban, aki azt akarja, hogy nyilvánosan elismerjék őt. Ha ilyeneket cselekszel, tedd ismertté magadat a világ előtt.⁷⁹

⁷⁹ Jn 7,4

– Az én időm még nincs itt – feleli Jézus –, nektek azonban minden idő alkalmas. Titeket nem gyűlölhét a világ, de engem gyűlöl, mert én arról tanúskodom, hogy a cselekedetei gonoszak. 'Ti menjetek fel az ünnepre, én erre az ünnepre még nem megyek fel, mert az én időm még nem jött el.'⁸⁰

A jeruzsálemi vallási vezetők emlékeznek még a tanítványok arcára, hiszen tavasszal Galileában figyelték őket. Éppen ezért, amikor azt látják, hogy Jézus nélkül lépnek be a városkapun, elcsüggednek. Úgy tűnik, Jézusnak megint sikerült túljárnia az eszükön.

– Hol van ő? – kérdezzetiek egymástól a farizeusok, miközben a Templom udvarán kavargó tömeget vizslatják. – Hol van ő?⁸¹

A Jézussal kapcsolatos szóbeszéd hamarosan szárnyra kap. A Jeruzsálem körüli falvak és városok lakói ugyanis nem sokat tudnak róla, csak pletykákat hallottak vele kapcsolatban. Sokan hisznek abban, hogy épp a vallási hatóságok próbálnak rémhíreket terjeszteni, démonként és csalóként állítva be Jézust, a Galileából érkező zarándokok ugyanakkor mélységes meggyőződéssel beszélnek mindenkinek a jóságáról, megint csak mások azt mondják, megindult a hajtóvadászat ellene.

A találgatások napokon keresztül terjednek a városban. Senki, még saját tanítványai sem tudják, hol lehet.

A sátrak ünnepe nyolc napon keresztül tart, és éppen az ünnepi időszak közepén történik, hogy Jézus csendesen beoson a városba, és elmegy a Templom udvarára. Titokban utazott Jeruzsálembe. Félelem nélkül tanítani kezd. Az elmúlt hónapokban a szomorúság légköre vette körül, és a korábbinál sokkal jobban vágyott az egyedüllétre. Amikor tanít, egyre gyakrabban alkalmaz példázatokat, mert tisztában van vele, hogy ezekre sokkal jobban emlékeznek majd, és idézni is sokkal egyszerűbb egy ilyen történetet, mint a Szentírás sorait. Ettől eltekintve, úgy tűnik, lassan kezd napirendre térni saját, közelgő halála felett, amelyről korábban beszélt már a tanítványainak.

⁸⁰ Jn 7,6–8

⁸¹ Jn 7,11

Halálának órája persze még nem jött el, ezért a szentélytől halótávolságra – úgy, hogy bármely arra járó farizeus vagy szadduceus könnyedén észrevehette – Jézus bátran kezd prédikálni az igazságról és az igazságosságról. Mindössze pillanatok kérdése, hogy zarándokok gyűrűje vegye körül, és lenyűgözve hallgassák, amint megosztja Istennel kapcsolatos tudását.

– Vajon nem ő az, akit meg akarnak ölni? – kérdezi valaki a tömegből.

– Talán bizony felismerték a vezetők, hogy ő a Krisztus?⁸² – kérdezik mások.

Sokan azonban szkeptikusan fogadják ezt az elképzelést, mert nehezen tudják elhinni, hogy Krisztus épp egy olyan elmaradott provinciából jöjjön el hozzájuk, mint Galilea. Nem, neki mindenképpen Betlehemből, Dávid király városából kell származnia, ahogyan a próféták megjósolták.

– Csakhogy róla tudjuk, honnan való – suttogják.

– Ti ismertek engem – feleli Jézus, amikor meghallja, miről beszélnek. – Tudjátok is, honnan való vagyok; de én mégsem önmagamtól jöttem, hanem más az, aki engem elküldött, igaz, ti őt nem ismeritek. Én ismerem őt, hiszen tőle származom, és ő küldött el engem.⁸³

Jézust csak egyetlen hajszál választja el attól, hogy kimondja, ő a Krisztus. A farizeusok és a főpapok a templomi őrségért küldetnek, hogy istenkáromlás miatt letartóztattassák. Az őrök azonban üres kézzel térnek vissza, és nem tudják megmagyarázni Kajafásnak és a farizeusoknak, hogy mi történhetett. A nagy hatalmú emberek között van Nikodémus is, a Galileából származó farizeus, aki korábban már kikérdezte Jézust az újjászületéssel kapcsolatban.

– Miért nem hoztátok ide? – kérdezik a főpapok felháborodottan.

– Ember még így soha nem beszélt, ahogyan ő – felelik az őrök.

⁸² Jn 7,25–26

⁸³ Jn 7,27–29

– Titeket is megtévesztett?⁸⁴ – követelőznek tovább a farizeusok. Haragjuk olyan mértéktelen, hogy elfelejtkeznek magukról. A Templomban ugyanis csak a főpap tehet fel kérdéseket.

Nikodémus előrelép.

– Elítéli-e az embert a mi törvényünk, míg ki nem hallgatták, és meg nem tudták tőle, hogy mit tett?

A többi vallási vezető mind Nikodémus felé fordul, és annak ellenére, hogy ő is közéjük tartozik, válogatott sértéseket vágnak a fejéhez.

– Talán te is galileai vagy? – kérdezik gyűlölködve. – Nézz utána, és lásd be, hogy Galileából nem támad próféta.⁸⁵

Az ünnep hátralévő részében Jézus folytatja a tanítást a Templom udvarán.

– Én vagyok a világ világossága – mondja a tömegnek. – Aki engem követ, nem jár sötétségben, hanem övé lesz az élet világossága.⁸⁶

Majd kijelenti:

– Én elmegyek. – És hozzáteszi: – Ahova én megyek, oda ti nem jöhettek.⁸⁷

És nem sokkal később eltűnik. Miközben a zarándokok hazaindulnak – bárhol legyen is ez, Egyiptomban, Szíriában, Galileában, Görögországban, Galliában vagy Rómában –, mind róla beszélnek. Most már nagyon sokan vannak, akik úgy tartják, valóban ő a Krisztus. Mások azonban, bár még mindig nem biztosak benne, hallották a pletykákat, amelyek szerint Jézust az Isten küldte, és kétségbeesetten próbálnak hinni a názáretiben.

⁸⁴ Jn 7,45–47

⁸⁵ Jn 7,51–52

⁸⁶ Jn 8,12

⁸⁷ Jn 8,21

Habár a zsidók között nem mindenki hiszi, hogy valóban Jézus a Krisztus, mindnyájan vágnak már egy messiás eljövetelére. Amikor ugyanis ez a pillanat eljön, akkor felszabadulnak Róma elnyomása, a súlyos adók és a nélkülözés alól. A Rómához hű katonák többé nem fogják tudni úgy összetereelni a zsidókat, mint a marhákat, azután bunkósbottal és törrel nekik csni, míg nem a Szent Város csatornáit elönti a zsidók vére, ahogyan azt Pilátus nem olyan rég megtette. Ezeknek az embereknek az élete múlhat azon, hogy a vágyuk beteljesüljön. Csak ez adhat nekik bátorságot Róma kegyelmet nem ismerő elnyomása alatt.

Egyedül Krisztus lehet képes arra, hogy a népüket vezesse. A próféták is megjósolták, hogy el fog jönni egyszer. És maga Jézus több alkalommal utalt rá, hogy valóban ő a zsidó megváltó. Az apjáról beszél, és arról, hogy odafentről jön, bár nyilvánosan még soha nem jelentette ki egyértelműen, hogy „én vagyok a Krisztus”.

Számos alkalommal jelent meg a Templom udvarán, és minden adandó alkalommal szembeszállt a Templom papjaival és a farizeusokkal. Erős és magabiztos, amilyennek egy vezetőnek lennie kell. Ha valóban ő a Messiás, aki eljön és megmenti a zsidókat, akkor mihamarabb tárja fel az igazi valóját! Néhányan kezdenek egyre türelmetlenebbé válni.

A zarándokok közül azok, akik nem tudnak írni és olvasni, arra várnak, hogy hangosan kimondja. A felvilágosultabbaknak nincs szükségük a szóban való megerősítésre, ők csak a pillanatra várnak, amikor számáresikó hátán ülve belép Jeruzsálembe. Csak és egyedül ekkor lesznek teljesen biztosak benne, hogy Jézus tényleg az egyetlen igaz Krisztus. „Királyod érkezik hozzád, aki igaz és diadalmas – jósolta Zakariás próféta 500 évvel korábban –, alázatos, és számáron ül, számáresikó hátán.”⁸⁸

⁸⁸ Zak 9,9

A Szanhedrin minden tagja jól ismeri Zakariás szavait. Hónapok teltek már el szukkót óta, és a 71 vallási vezető most különleges gyűlést tart a Faragott kő kamrájában. Ez a fényűző és fejedelmi pompával berendezett terem, a törvénykezés helye, a Templom-hegy északi falának közelében található. Félig a szentélyben van, félig pedig kívül, viszont mind a két irányba nyílnak belőle ajtók. Ahogyan a neve is sugallja, az építéskor fémeszközöket is használtak, éppen ezért nem alkalmas vallási ceremóniákra.⁸⁹

A Szanhedrin a zsidó törvénykezés legfelső foka, olyan testület, amely még a tetrarchánál, Antipásznál is nagyobb hatalommal rendelkezik. És e termen belül Kajafás az, aki a legnagyobb hatalmat tartja a kezében.

Poncius Pilátus mostanra biztonságosan hazatért Cezáreába⁹⁰, tengerparti villájába, és a tervek szerint legközelebb csak áprilisban, pászah idején fog visszatérni Jeruzsálembe. A jelentéseknek megfelelően Jézus ugyancsak visszatért Galileába, és senki nem tudja, pontosan hol tartózkodik. A szemtanúk elbeszélései szerint újra csodákat hajt végre. Az egyik legmegdöbbentőbb történet szerint Betánia városa mellett egy Lázár nevű halottat támasztott fel. Pedig a férfi egyáltalán nem friss halott volt, már négy napja elhunyt, és a sírban feküdt, amikor Jézus hatalmas tömeg szeme láttára feltámasztotta.

Lázár teste bomlástól bűzlött, ám Jézus parancsot adott, hogy görgessék el a követ, amely a sírját elzárja. Nemcsak a gyógyításról szólt ez a tett, de egyben olyan hatalom bizonyítéka is volt, amely sokkal nagyobb bármilyen emberi hatalomnál.

– Mit tegyünk? Ez az ember ugyanis sok jelt tesz – mondják a fari-zeusok. – Ha egyszerűen csak hagyjuk őt, mindenki hisz majd benne, aztán jönnek a rómaiak, és elveszik tőlünk a helyet is, a népet is.

⁸⁹ Isten arra utasította Mózeszt, hogy faragatlan kőből készítsen neki oltárt, amely ezáltal szentnek számít. „Ha pedig kőoltárt csinálsz nekem, ne faragott kőből építsd, mert ha vésővel nyúlsz hozzá, megszentelteleníted.” (2Móz 20,25) Egy teljes terem, amely így készül, a lehető legszentebb helynek számítana.

⁹⁰ Nem keverendő össze a sokkal messzebb, a szárazföld belsejében fekvő Cezárea Filippivel.

Kajafás így szólt:

– Ti nem értetek semmit. Azt sem veszitek fontolóra: jobb nektek, hogy egyetlen ember haljon meg a népért, semhogy az egész nép elveszen.”⁹¹

Nem volt szükség további tanácskozásra.

Hogy tudatában volt-e, vagy sem, soha nem tudhatjuk, de Jézus egész élete a zsidó prófécia beteljesítése körül forgott. Zsidó családba született. Dávid vér szerinti leszármazottja. Amikor Betlehemben világra jött, egy fényes csillag jelent meg az égbolton. Persze az is lehetséges, hogy amint egyre idősebb lett, és megismerte a Szentírást, kezdte szándékosan úgy alakítani a cselekedeteit, hogy azok megfeleljenek a zsidó próféták jóvendöléseinek. És most következik minden szimbólum közül a legfontosabb. Ha Jézus valóban úgy határoz, hogy számárcsikó hátán fog beléptetni Jeruzsálembe pészah idején, ezzel igen fontos üzenetet közöl. Ahogyan Zakariás próféta írta: „Örvendj nagyon, Sion leánya, ujjongj, Jeruzsálem leánya! Királyod érkezik hozzád, aki igaz és diadalmas, alázatos, és számaron ül, számárcsikó hátán. Békét hirdet a népeknek. Uralma tengertől tengrig ér, és a folyamtól a föld végéig.”⁹²

Zakariás jóvendölését nagyon könnyű lenne beteljesíteni. Júdeában rengeteg szamarat találni. Jézusnak csak meg kell kérnie az egyik tanítványát, hogy hozzon neki egyet.

A harminchat éves Jézus elég okos ahhoz, hogy bármilyen próféciának megfeleljen. A vallással kapcsolatos ismerete párját ritkítja, és a Szentírással kapcsolatban enciklopédikus tudással rendelkezik.

Ugyanakkor hatalmas ostobaság lenne a részéről éppen számarháton léptetni be Jeruzsálembe. Ezzel a saját halálos ítéletét írta alá. Miközben ugyanis a próféták részletekbe menően megjövendöl-

⁹¹ Jn 11,47–50

⁹² Zak 9,9–10

ték a zsidók királyának eljövetelet, és leírták élete eseményeit, épp ennyire bizonyosan beszéltek halála körülményeiről is.

Hamisan vádolják majd olyan bűnök miatt, amelyeket nem követett el.

Megverik.

Leköpi.

Meztelenre vetköztetik, és a katonák kockát vetnek, hogy megtudják, melyiküké lesz a ruhája.

Keresztre feszítik, és szöveget vernek a kezébe és a lábába – ennek ellenére egyetlen csontja sem fog eltörni.

Akik pedig szeretik, majd gyászolva néznek rá, képtelenül arra, hogy megakadályozzák a szenvedését.⁹³

Vasárnap van, Kr. u. 30 áprilisa. Poncius Pilátus nemrégiben tért vissza Jeruzsálembe, és szokása szerint Nagy Heródes palotájában szállt meg. Heródes Antipász, a tetrarcha ugyancsak néhány nappal korábban érkezett meg, és a mindössze néhány utcányira levő Hasmóneus-palotában lakik. Ugyanekkor Kajafás is az év legnagyobb ünnepére készül a Felsővárosban található egyik palotájában.

A pászah hete hamarosan megkezdődik.

A tanítványok elindulnak, hogy találjanak egy szamarat.

Názáreti Jézusnak csak hat napja maradt hátra az életéből.

⁹³ A próféciákat sorrendben a következő helyeken találhatjuk meg: Zsolt 27,12 és 35,11; Mik 5,1; Ézs 50,6; Zsolt 22,18; Zsolt 22,16; Zak 12,10 és 5Móz 21,23; 4Móz 9,12; Zsolt 34,20 és 2Móz 12,46; illetve Zak 12,10.

III.

Ha Isten fia vagy,
mentsd meg
magad, és szállj le
a keresztről!

TIZENKETTEDIK FEJEZET

KR. U. 30. ÁPRILIS 2., VASÁRNAS DÉLUTÁN
JERUZSÁLEM KÜLVÁROSA

A GALILEÁBÓL IDÁIG VEZETŐ POROS FÖLDUTAT újra elárasztják a pészahra érkező zarándokok, akik már alig várják, hogy belépjenek Jeruzsálem kapuján, és ezzel véget érjen fáradságos utazásuk. A nap szikrázóan süt, ahogyan az évnek ebben a szakában megszokott. Az utazók datolyapálma-ültetvények mellett haladnak el, és elhagyják Nagy Heródes téli palotáit is Jerikó gazdagon termő oázisában. Hamarosan földművesek által lakott kis falvak következnek, ahol az öntözött zöldségföldek mellett gyümölcsösök, szőlőkertek és olajfaligetek állnak. A zarándokok között sokan vannak, akik megállnak ezeken a helyeken, és elvégzik a mikvét, vagyis a rituális megtisztulási szertartást, mielőtt továbbindulnának útjuk maradék 5 km-ére.

A pészah megünnepléséhez elengedhetetlenül fontos a tisztálkodás elvégzése. Olyan érzelmi és lelkiállapotot idéz elő, amely felkészíti a hívőket az isteni szentség befogadására – és ez az oka annak is, hogy aki teheti, az ünnepnap előtt egy teljes héttel megérkezik Jeruzsálembe. A férfiak megmerítkeznek a mikvében, és utána egészen a pészah elmúltáig nem is szeretkeznek a feleségükkel, abban a hitben, hogy az ejakuláció tisztátalanná teszi a testet. A menstruáló

nők azonban nem merítkezhetnek meg a mikvében, és a Templom megszentelt területére sem tehetik be a lábukat. A hüllő érintése ugyancsak tisztátalanságot okoz¹, és ha valaki halottat érint, vagy akár csak az árnyéka egy halottra vetül, az máris tisztátalannak számít, és mint ilyen, nem vehet részt a pészah idején rendezett ünnepeken. És természetesen mindez azokra is vonatkozik, akik megölnek valakit.

Vagyis a zarándokok még meg sem látják Jeruzsálemet, amikor lélekben már elkezdik a pészahra való felkészülést. Arra gondolnak, milyen fontos a mikvében való megmerítkezés, és hogy lehetőleg kerüljenek minden olyan intim helyzetet, amely fizikai kapcsolatot eredményezhet. Miközben felidézik a pészah alkalmából rendezett lakomára megsütött bárányok illatát, a pénzüket számolják, és azt latolgatják, vajon elég lesz-e rá, hogy ételt vásároljanak belőle, illetve a városba belépve az elkerülhetetlen adókat megfizessék. Annak ellenére, hogy a hosszú kilométereken keresztül tartó gyaloglástól minden tagjuk fáj, és a lábukba kínzó fájdalom költözik, mindnyájan úgy érzik, egészen mások lettek, Jeruzsálem vonzása mintha megváltoztatta volna őket. Most már nemcsak az otthon hagyott gazdagságukra gondolnak, vagy arra, hogy hazatértük után az árpát azonnal le kell aratniuk, hanem a szentségre és a tisztaságra is.

Hamarosan fel fognak kaptatni az Olajfák hegyének nevezett dombra, majd letekintenek Jeruzsálemre, és a lélegzetük is elakad végtelen szépsége láttán. A Templom arany és fehér színben tündöklő, a Templom-hegy hatalmas falai pedig, mint mindig, most is egészen ámulatba ejtik őket. A Templom fényűző pompája arra emlékezteti mindnyájukat, hogy megérkeztek a zsidó élet szívébe.

Majdnem ötven éve már annak, hogy a Templomot felújították és kibővítették, majd udvarain megrendezték az első modern pészahot, de a most következő ünnep még azok számára is mindennél fontosabbnak ígérkezik, akik elég öregek hozzá, hogy élő emlékekkel rendelkezzenek e nappal kapcsolatban. És a mai megérkezés Jeru-

¹ 3Móz. 22,4–7

zsálembe semmihez nem foghatóan csodálatos lesz – semmihez, ami valaha történt vagy történni fog.

– Íme, felmegyünk Jeruzsálembe – mondja Jézus a tanítványoknak, akik már a pészah ünnepére készülődnek. – És az Emberfia átadatik a főpapoknak és az írástudóknak. Halálra ítélik, és átadják a pogányoknak, hogy kigúnyolják, megkorbácsolják, és keresztre feszítsék. De harmadnapon feltámad.²

Ha ezek a szavak felkavaróak is a tanítványok számára, mindenesetre nem mutatják. Az ő utazásuk ugyanis hosszú hónapokon keresztül tartott, nem pedig csak néhány rövid napig, mint a zarándokoké. Hat hónappal ezelőtt, a sátrak ünnepe után Jézus és a tanítványok nem tértek vissza Galileába. Amolyan körutazásra indultak. Először egy Efrén nevű faluban álltak meg, Jeruzsálemtől mindössze 25 km-re, északra. Innen együtt mentek tovább, még mindig északi irányba Szamária és Galilea határa felé. Amikor pedig már közeledett a pészah ideje, megfordultak, és a Jeruzsálembe tartó zarándokok karavánjaihoz csatlakozva déli irányba folytatták útjukat, a Jordán folyó kanyarulatait követve.

A tanítványok most már egymással versengve próbálnak minél jobb pozíciót kiharcolni, miközben Jeruzsálem felé gyalognak. Jakab és János azt kérdezi a názáretitől, hogy lehetnek-e majd az új hatalomban az első helyettesei.

– Add meg nekünk, hogy egyikünk a jobb, másikunk a bal kezed felől üljön majd dicsőséges uralkodásod idején.³

Amikor ezt meghallják, a másik tíz tanítvány vad dühben tör ki. Hiszen ők csoportként követték Jézust majdnem két teljes éven keresztül, és ennek érdekében feláldozták nemcsak a munkájukat és a feleségüket, de a hétköznapi élet minden olyan kényelmét is,

² Mt 20,18–19

³ Mk 10,37

amiben egykor részük volt. Minden tanítvány reménykedik benne, hogy hasznot húzhatnak majd a dicsőségből, amelyben az után lesz részük, hogy a Messiás megdönti Róma hatalmát. Péter olyannyira biztos abban, hogy Jézus majd katonai erőt is kénytelen lesz évégett alkalmazni, hogy a pénzből kardot vásárol magának.

Ám Jézusnak eszében sincs háborút indítani, és nem is tervez új kormányzatot kialakítani. Ahelyett azonban, hogy ezt közölné Jakabbal és Jánossal, csendes szavakkal elhárítja kérésüket. Ezután maga köré hívja minden tanítványát, és megkéri őket, hogy a pozícióharc helyett inkább a mások szolgálatán fáradozzanak.

– Mert az Emberfia sem azért jött, hogy neki szolgáljanak, hanem hogy ő szolgáljon, és életét adja váltságul sokakért¹ – mondja nekik.

Jézus újra a saját halálát jósolja. A tanítványok előtt azonban olyannyira csak annak a pillanatnak a dicsősége lebeg, amikor a sokaság előtt bejelenti krisztusi mivoltát, hogy igazából fel sem fogják, az imént a saját haláláról beszélt nekik. Senki nem dönti meg Róma hatalmát. Nem lesz semmiféle új kormány.

A tanítványok szándékos figyelmetlensége ugyanakkor érthető is. Jézus nagyon gyakran alkalmaz példázatokat, és ekkorra elképzelhetetlenül magasra csaptak a názáretivel kapcsolatos lelkes imádat hullámai. Az a tisztelet, amely őrá záporozik, eleve felfoghatatlanná tesz mindent, amit elkövetkezendő halálával kapcsolatban mond nekik. A zarándokok tömegei úgy bánnak Jézussal, mintha uralkodói családból származó volna, szinte csüggnék minden egyes szaván, és lelkes örömmel üdvözlik. Jerikó falujában két vak „Dávid fia, Jézus” megszólítással köszöntötte, amely csak a Krisztusnak jár, a tanítványok pedig abban is várakozásaik igazolását látják, hogy Jézus semmit nem tesz e megszólítás visszautasítására.

Jeruzsálem mindössze 40 perc gyaloglásra van Betániától, ahol megállnak éjszakára. Lázár testvéreinek, Máriának és Mártának a házában szállnak meg, mert nem akarják megkockáztatni, hogy sabbát idején napnyugta után is az úton rekedjenek. Ez a ház szolgál

¹ Mt 20,28

majd kiindulóhelyként Jézus és a tanítványok számára a pészah idején, ők pedig elhatározzák, hogy a kényelmes fekhelyek és finom ételek reményében lehetőleg minden éjjel vissza fognak térni ide.

A sabbát az egész hét legszentebb napja. A zsidók sabbátnak hívják ezt a napot, a rómaiak azonban a Szaturnusz bolygóról nevezték el.⁵ A zsidó hagyomány szerint e nap a kötelező pihenés ideje, amellyel arra a pihenőnapra emlékeznek, amelyet Isten a világegyetem megteremtése után tartott. Jézus és az apostolok csendes pihenéssel és az elkövetkező hétre való felkészüléssel töltik.

Jézus másnap reggel kiválaszt kettőt a tanítványai közül, és különleges feladatot bíz rájuk. „Menjetek a szemben fekvő faluba – mondja nekik –, és amikor beértetek, találtok egy megkötött számárcsikót, amelyen még nem ült ember. Oldjátok el, és vezessétek ide. Ha pedig valaki megkérdezi tőletek: Miért oldjátok el? – mondjátok ezt: Az Urnak van szüksége rá.”⁶

Azután Jézus és a többi tíz tanítvány haladéktalanul útnak indul. Mivel tudják, hogy aznap éjjel vissza fognak térni Lázár házába, és így a zarándokoktól eltérően nincsen szükségük tarisznýára vagy vándorbotra, nem sok holmit visznek magukkal.

A zarándokok egész tömege nyomakodik közelebb Jézushoz Jeruzsálembe menet. Szavaikból kihallatszik a szülőhelyükre jellemző tájszólás. Mindnyájan nagyon izgatottak, amiért az utazásnak hamarosan vége lesz, és sokukat végtelen boldogság tölti el, amiért a názáreti Jézus is velük utazik.

Betfagc másik végében a két tanítvány már készen áll. Az egyik annak a számárcsikónak a kantárját tartja, melyen ember soha nem ült még. Az állat nincs felnyergelve. A tanítvány leveszi négyszögletű köpönyegét, és nyereg helyett az állat hátára teríti. A többi tanítvány is sorra leveszi köpönyegét, és a hódolat jeleként leteríti a földre, mintegy szőnyegként a számár számára. Példájukat követve a zarándokok közül is többen leveszik és a földre terítik köpönyegüket.

⁵ A hét napjai olyan sorrendben kapták nevüket, ahogyan a rómaiak az égbolt bolygóit megfigyelték. Sorrendben ez a következő volt: Nap, Hold, Mars, Merkúr, Jupiter, Vénusz és Szaturnusz.

⁶ Lk 19,30–31

Mások pálmaleveleket tépnek, vagy éppen az olaj- és ciprusfákról szakítanak le ágat, és boldogan integetnek vele.

Ez az a jel, amelyre mindenki annyira várt. Ezzel beteljesül Zakariás próféciája.

– Áldassék a király! – kiáltja az egyik tanítvány.

A tömeg esatlakozik hozzá, Jézust dicsérve és a nevét kiáltva.

– Hozsanna – kántálják. – Hozsanna mindörökre!

Jézus előreléptet a szamárról, az emberek pedig meghajolnak előtte.

– Ó, Uram, segíts meg! – kiáltják, és hálások, amiért eljött hozzájuk a Krisztus, hogy megmentse őket. – Ó, Uram, adj szerencsét! Áldott, aki az Úr nevében jön! Megáldunk titeket az Úr házából.

A köszönetnyilvánítás szavai a 118. zsoltárból származnak⁷, amelyet általában pészah idején énekelnek. Eljött hát a pillanat, amelyre ezek az egyszerű emberek olyan régóta várnak! A több ezer zarándok közül, akik Galileából jöttek ide, mindössze maroknyian mondhatják majd el gyermekeiknek, és gyermekeik gyermekeinek, hogy jelen voltak annál a nagyszerű pillanatnál, amikor Jézus diadalmasan megérkezett Jeruzsálembe.

Nem mindenki hajt azonban fejet előtte. Egy csoportnyi farizeus vár rá, arcukon undor tükröződik. Fennhéjázva kiáltanak oda a názáretinek, utolsó esélyt adva neki, hogy elhárítsa magáról az istenkáromlás halálos bűnét.

– Mester – utasítják fennhangon –, utasítsd rendre tanítványaidat!

Jézus azonban nem hajlandó ezt tenni.

– Mondom nektek – közli a farizeusokkal –, ha ezek elhallgatnak, a kövek fognak kiáltani.⁸

Mások, akik hallották, hogy Jézus a közelben van, kiszaladnak a városkapun túlra, és pálmaágakkal borítják az utat a názáreti előtt. Ez a diadal és a dicsőség hagyományos jele.

A szamár az Olajfák hegyének tetején áll meg. Jézus körbetekint. A domboldalt mindenfelé sátrak borítják, mert a szűkölködő gali-

⁷ Zsolt 118, 26

⁸ Lk 19,39–40

leaiak csak itt tudnak megszállni pészah idején. Jeruzsálem szinte hívja Jézust a kis Kedrón-völgy másik oldaláról, a Templom pedig csak úgy szikrázik a déli nap fényében. Zarándokok tömegei állnak végig a völgy aljába vezető, kanyargós út mentén. Az agyagos-mész-köves ösvény meglepően meredek, Jézusnak pedig különös óvatossággal kell irányítania a szamarat, nehogy leveesse a hátáról.

Ez most az ő napja. Életének minden eseménye e pillanat felé mutatott, amikor előlép, és magának követeli a neki járó címet: „a zsidók királya”.

Hirtelen zokogni kezd. Talán a tudat, hogy már csak egy utolsó hetet tölthet el barátai, Lázár, Mária és Márta társaságában. Talán előre látja e hatalmas város közelgő pusztulását. Vagy talán, amikor Jeruzsálemre tekint, megint beléhasít a felismerés, hogy saját útja itt hamarosan véget ér, mert nagy hatalmú ellenségei vannak a falak mögött.

Az elmúlt három évben számtalan ember imádta, de nagyon sokan tekintettek rá gyanakodva is. Még a tanítványai is, akik annak ellenére, hogy mélységesen hisznek őbenne és a tanításaiban, még ők is gyakran fontosabbnak tartják, hogy egymással versengjenek a jövődöbéli hatalomért, mint azt, hogy megértsék Jézus valódi lényegét és a világnak szóló üzenetét.

Nagyon pontosan elmagyarázta a tanítványoknak, hogy ő sokkal több, mint egy földi Krisztus.

De nem értik.

Újra és újra közölte velük, hogy ő isteni természetű lény, az Isten Fia.

De nem fogadják be a mondandóját.

Jézus elmagyarázta nekik, hogy habár valóban ő a Krisztus, az ő birodalma nem e világban lesz.

Nem értik, miről beszél.

Jézus három alkalommal is közölte velük, hogy ezen a héten meg fog halni.

De a követői nem hajlandók még csak elgondolkodni sem rajta.

Ami azonban a leginkább kétségbejítő, hogy nem képesek megérteni Jézus valódi tanításait. Jobban ismerik őt, mint bárki más. Megszámlálhatatlanul sok kilométert gyalogoltak le mellette, órá-

kon keresztül hallgatták a tanításait, és komoly némaságban imádkoztak vele együtt. Ennek ellenére még mindig nem értik, ki is ő valójában.

Ebben a dicsőséges pillanatban Jézus rettenetesen szenved. Már sokkal korábban kigondolta, miket fog mondani pészah alatt, és hogy ez milyen hatással lesz követőire – a régiekre és az újakra egyaránt. Tisztában van vele, hogy ha azt állítja magáról, ő a király, azaz a kereszthalált kockáztatja. Fel fogják áldozni éppen úgy, ahogyan azt a megszámíthatatlanul sok bányt. A kérdés már csak az, hogy mikor.

A názáreti végigtekint az olajfák között kanyargó ösvényen. A távolban látja Gecsemáné kertjét, azon túl pedig a keskeny Kedrón-völgyet. Ahogyan tekintete átvándorol a völgy másik oldalára, tovább követheti a forgalmas ösvény vonalát, amely egyre csak emelkedik, egészen Jeruzsálem faláig. A városkapu is tisztán látszik, ahogyan az sem kerülheti el a figyelmét, hogy a kapuban római katonák állnak őrt. Jézus látja az embereket, akik kiszaladnak a városból, hogy őt imádják, majd lelkesen pálmaleveleket szaggatnak le a közeli fákról, és azokkal integetve ünneplik. A hódolatnak ez a nyilvánvaló bizonyítéka nagyon nagy hatással van rá, hiszen eszébe juttatja, hogy sokan a felkentet tisztelik őbenne – Mózes és Dávid leszármazottját, aki azért jött el, hogy megmentse és kivesse az embereket az elnyomás alól.

Jézus ugyanakkor pontosan tudja, hogy habár Mózeset és Dávidot is tisztelik azért, amit elértek, a saját korukban mind a ketten a társadalom kivetettjeinek számítottak. Jézus nem herceg, mint Mózes volt, és nem is hatalmas harcos, mint egykoron Dávid. Az ő ereje az intellektusában lakozik. Mózes ötödik könyvében az áll: „Prófétát támaszt atyádfiai közül Istened, az Úr, olyant, mint én, őreá hallgassatok!”⁹

⁹ 5Móz 18,15

Ez a prófécia azonban halálosan veszedelmes. Jézus csak akkor állíthatja magát az Isten Fiának, ha vagy bolond, vagy hazug, vagy isteni lény, aki a Szentírásban foglaltakat teljesíti. A tömegben nagyon kevesen vannak, akik Jézust ebben a pillanatban bolondnak vagy csalónak tartják. De vajon képesek lesznek-e megtenni a hatalmas lépést, és elfogadni, hogy valóban ő az Isten hús-vér testben?

Ideje indulni. Miközben mindenfelől árad rá a hozsanna, a farizeusok pedig a tőlük megszokott fennhéjázó tekintettel figyelik a közelben állva, Jézus megindítja a szamarat. Óvatosan lépkedve ereszkednek le az Olajfák hegyéről, átvágnak a Kedrón-völgyön, majd a hódolók alkotta folyosóban haladnak tovább, míg Jézus, egyenes háttal ülve a szamár hátán, felléptet a hegyre, és belép Jeruzsálem hatalmas, csupa arany városába.

TIZENHARMADIK FEJEZET

KR. U. 30. ÁPRILIS 3., HÉTFŐ REGGEL
JERUZSÁLEM

HAJNALODIK, JÉZUS ÉS A TANÍTVÁNYAI pedig máris úton vannak, magabiztos léptekkel gyalogolva Betániából vissza, Jeruzsálem felé. A názáreti fülében még mindig ott cseng a tegnapi boldog megérkezés okozta felfordulás minden hangja és zaja. Az emberek imádták őt, és „Jézus, a galileai Názáretből való próféta” névvel illették, amikor a városkapunál leszállt a számárról. Afféle koronázásra vagy inkább ünnepségre is sor került. A hatóságok számára azonban mindez a felfordulás hatalmas fejtörést okozott. Jeruzsálem azóta nem élt át ehhez hasonló pillanatokat, hogy a zsidó lázadók Kr. e. 4-ben, majd Kr. u. 6-ban is elfoglalták a várost. Azok a lázadók természetesen mind az életükkel fizettek érte.

Jézus tudja ezt, ahogyan azt is, hogy nemcsak a római kormányzó, de a zsidó főpap is folyamatosan szemmel tart minden lehetséges lázadót és felforgatót. Pontosán tudja, hogy Pilátus és Kajafás legalább egy forrásból értesült már arról, hogy a názáreti számárháton léptetett be a városba, nagy felfordulást okozva a pészahra ideérkező tízezrek között. Jézus végig higgadt maradt, még akkor is, amikor leszállt a számár hátáról, és egyenesen felment a Templomba vezető lépcsőn. Nem azért jött most ide, hogy tanítson, hanem mert éppen

olyan akart lenni, mint bármelyik, Galileából érkező zarándok. Magába akarta szívni a pészahhal együtt járó templomi szagokat, hangokat és képeket.

A Hitetlenek udvarán mindenhol római katonák posztolnak, a Templom őrsege pedig minden bizonnyal régóta tud már Jézusról, valamint az őt követő tömegről is. Ugyanakkor egyikük sem tesz semmit, ami arra utalna, hogy le akarnák tartóztatni. Ha olyan embert fognak le, akit a tömeg ennyire szeret, az lázadást robbanthat ki, márpedig most, amikor a zsidók százezerszám áramlanak Jeruzsálembe, a legkisebb hiba is katasztrófával járhat. A katonák és az őrök fel vannak ugyan fegyverezve, de a zarándokokhoz képest elenyésző a számuk. Ha bárki megpróbálná börtönbe záratni Jézust, azt az egyszerű zarándokok tömege egyetlen pillanat alatt elsodorná. Márpedig a harag, amely egy Jézushoz hasonlóan békés személy kegyetlen letartóztatása miatt törne rá az emberekre, felfokozhatná a zsidók mélyen lakozó keserűségét a súlyos adóterhek miatt.

Késő délután volt már, amikor Jézus elhagyta a Templom udvarát, mert még napszállta előtt szeretett volna visszatérni Betániába. Tanítványaival ugyanazon az úton mentek vissza Jeruzsálemből, elhaladva az Olajfák hegyén álló sátortáborok mellett, ahol az utat még mindig alaposan összetaposott pálmalevelek és olajágak borították. Annak ellenére, hogy az emberek többször is azt kiáltották, őt akarják királyuknak, és egyértelműen kifejezték, hogy a mai megérkezést csak a koronázási ceremónia előzményének tartják, Jézus egész nap nem tett vagy mondott semmi olyasmit, amiből Pilátus vagy Kajafás azt hihetné, lázadást tervez.

A mai nap, a hétfő azonban homlokegyenest más lesz.

Jézus észrevesz egy fügefát. Tanítványaival éppen csak elhagyták Betániát, és Jézus alig reggelizett valamit. Egyedül megy oda a fához, abban a reményben, hogy leszakíthat magának egy gyümölcsöt – pedig tudja, hogy a fügeérés ideje még nem jött el. Jézus alaposan végignézi a csavarodott ágakat, de mindenhol csak leveleket

lát. Nagyon méregbe gurul. „Senki ne egyék rólad gyümölcsöt, soha többé!” – mondja hangosan.¹⁰

Nem jellemző rá ez a fajta haragos kitörés, és a tanítványok meg is jegyzik magukban az esetet.

Mindez azonban csak a kezdet. A csoport továbbindul, elmennek Jeruzsálembe, és egyenesen a Templomba tartanak. Három éve már annak, hogy Jézus felborogatta a pénzváltók asztalait, és most megint erre készül. Csakhogy ezúttal nincsen nála korbács, és most már nem is az az ismeretlen alak, aki akkoriban volt. Az első esetről még nem felejtkeztek el, de ahhoz azért nem volt elég nagy jelentősége, hogy Jézus ezt követően ne folytathassa tanításait a Templom udvarán.

Most már egészen más a helyzet. Minden sokkal kockázatosabb. A názáreti Jézus híres. Bármerre menjen is, sokan követik. A farizeusok minden lépését figyelik, és alig várják, hogy valami meggondolatlan dolgot tegyen vagy mondjon, aminck a felhasználásával azonnal ellene fordíthatják a közvéleményt. A legokosabb dolog Jézus részéről most az lenne, ha próbálná megőrizni a békét, és hagyná, hogy ez a pészah nagyobb felfordulás nélkül múltjon el. Hatalmas ostobaság lenne megtenni bármilyen dühös lépést, amely megszüszthetná az embereket.

Jézust azonban ez már nem érdekli. Minden figyelmeztetés nélkül odamegy a pénzváltókhoz, felborítja az egyikük asztalát. A pénzérmék megint szerteszét repülnek. Azután odalép a következőhöz. Majd az azt követőhöz. Mivel ezen a napon senki nem árul a Templomban bárányokat és marhákat, Jézus azzal nyilvánítja ki véleményét, hogy szabadon engedi az összes, áldozatra váró galambot, az árusok padjait pedig, akik idehozták a madarakat, sorra felborítja. Ezt követően szembefordul azokkal, akik sorban álltak az asztalok előtt, és mind a vásárlókat, mind az eladókat elzavarja. Nagyon dühös, de nem veszi el a fejét. Amit tesz, pontosan kiszámított, és minden mozdulata azt sugározza, hogy nem fél se katonától, se őről.

¹⁰ Mk 11,14

Amikor mindennek vége, Jézus csak áll a pusztítás közepén. Mindenfelé pénzérmék hevernek a földön, a levegőben galambok köröznék és szállnak le.

– Hozsanna! – kiáltja az egyik jelenlevő.

– Meg van írva! – szól Jézus hangosan a tömeg felé fordulva, amely egyre közelebb jön hozzá. A bábéskodók között vannak a dühös pénzváltók és galambárosok is, szülők, akik a gyermekeik kezét fogva jöttek el ide, éppen úgy, ahogyan Mária és József is tette a kis Jézussal, hosszú évekkel ezelőtt. A tömeg jelentős része azonban a názáreti követőiből áll.

– Az én házamat imádság házának nevezik – idézi Jézus Ézsaiást, azt a prófétát, aki az ő életének olyan sok eseményét megjövendölte.

– Ti pedig rablók barlangjává teszitek.¹¹

A „rablók” szó Jeremiástól származik, attól a prófétától, akit halálbüntetéssel fenyegettek meg azért, mert a Templom pusztulását merészelte jósolni.

A templomi őrség tagjai feszülten figyelik az eseményeket. Tisztában vannak vele, hogy a látottak és hallottak alapján most azonnal letartóztathatnák Jézust. Megzavarta a Templomban folyó kereskedelmet, azután pedig a Templomot a saját otthonának nevezte – mintha csak ő volna maga az Isten.

Ahogy azonban végigtekintenek a tömegben, azonnal megértik, hogy nem lenne valami bölcs dolog fellépni ellene. Az emberek nem félnek Jézustól, inkább bátorságot merítenek belőle. Ő egyszerűen megtette azt, amit mindnyájan szerettek volna tenni minden alkalommal, amikor ott álltak a hosszan kígyózó sorokban, arra várva, hogy a pénzüket átválthassák, és csak figyelték, ahogyan ezek a kapzsi emberek kicsalják tőlük a nehéz munkával megkeresett kis vagyonuk jelentős részét.

Még a kisgyermek is éljeneznek Jézusnak.

– Hozsanna Dávid fiának!¹² – kiáltja egyikük.

És ez után, mintha csak valami játék lenne, egy másik gyermek is megismétli ugyanezt. Néhányan hamarosan azt kezdik kiabálni,

¹¹ Mt 21,13

¹² Mt 21,15

hogy gyógyításra van szükségük ott helyben, a Templomban. A farizeusok, mint mindig, most is élénken figyelnek.

– Hallod, mit mondanak ezek? – kiáltják oda a főpapok és vallási vezetők Jézusnak, hangjukban haraggal. Ekkorra ugyanis a főpapok is csatlakoztak a tömeghez, és egyre növekvő aggodalommal figyelik a názáretit. Minden kis részletről jelentést fognak tenni Kajafásnak, és talán az elődjének, a régi főpapnak, Annásnak is, aki egyébként Kajafás apósa. A korosodó Annás éppen olyan gonosan ravasz, mint Kajafás, és még mindig nagy befolyással rendelkezik.

Még több hozsanna csendül fel a Templom udvarán a gyerekek szájából, újra és újra.

– Hallod, mit mondanak ezek? – ismétlik meg a kérdést a főpapok.

– Hallom. Sohasem olvastátok: Gyermekek és csecsemők szája által szerezteél dicséretet?¹³ – feleli nekik Jézus, Dávidot idézve.

A vallási vezetők is jól ismerik a zsoltár szövegét. Felhívást fogalmaz meg Istennek, hogy élvezze a gyermekek imádatát, utána pedig keljen fel, és keményen sújtson le az ellene fellépő sötétség erőire.

Ha a farizeusok nem tévednek, Jézus épp ebben a pillanatban azonosította őket a sötétség erőivel.

Még ennek ellenére sem tesznek semmit, hogy letartóztassák. És akkor sem állják útját, amikor tanítványaival együtt elvonul a Templomból, és elhagyja Jeruzsálemet.

A nap kezd lenyugodni, az Olajfák hegyén pedig fellángolnak az első tábortüzek. Jézus és a tanítványok megint megteszik a Betániáig tartó hosszú gyalogutat. Egyelőre szabad emberként.

Egyelőre.

Hatszáz évvel korábban, amikor Jeremiás próféta azt jóslta, hogy a Templomot lerombolják, büntetésképpen egy kiszáradt kútba engedték le, majd amikor az alján derékig süllyedt a még mindig nedves iszapba, sorsára hagyták.

¹³ Mt 21,16

Harminckét évvel történetünk után egy földműves, Anániás fia, Jézus ugyancsak megjósolja a Templom elpusztítását. Először örültnek nevezik, de később, a római helytartó parancsára életben hagyják – csak előbb addig korbácsolják, míg a hús leválik a csontjairól.¹⁴

Jézus idejében azonban más a helyzet. Ő nem egyedül jár, ő forradalmár, akinek van 12 tanítványa, és akinek a követői napról napra sokasodnak. Amikor ő felszólal a Templom ellen, azzal agresszívan lép fel a vallási vezetőkkel szemben, nem pusztán passzívan jósolja a Templom valamikor a jövőben bekövetkező pusztulását. Jézus most már nyíltan ellenfélle vált a Templom vezetői számára.

Kajafás tapasztalta már, milyen az, amikor politikai alapon induló felkelések színterévé válik a Templom udvara, és emlékezett még rá, hogyan borultak lángba a Templom fedett folyosói Heródes halálát követően. Jézust hamis prófétának tartja. A mai napon az is bebizonyosodott, hogy ez a hamis próféta hatalmas fenyegetést jelent számára.

Ezt a fenyegetést csírájában el kell fojtani. A Templom főpapjaként és a világ első számú zsidó vallási vezetőjeként Kajafásnak a vallási törvények adta kötelessége azonnali és határozott lépéseket tenni Jézussal szemben. „Ha próféta vagy álomlátó támad közötted, és jelet vagy csodát ad tudtodra – olvasható Mózes ötödik könyvében –, annak a prófétának és annak az álomlátónak pedig meg kell halnia, mert el akart téríteni Istenetektől, az Úrtól.”¹⁵

Kajafás felismeri, hogy Jézus nagyon ravasz játékot játszik, amikor a tömeget használja arra, hogy a saját letartóztatását megakadályozza. Ebben a játékban Kajafás mindenképpen nyerni szeretne, de ha nem akar tisztátalanná válni, még a pészah kezdete, vagyis a pénteki napszállta előtt kell lépnie.

¹⁴ Anániás fia, Jézus hét éven át folyamatosan bizonygatta, méghozzá hangosan és nyilvánosan, hogy a Templom el fog pusztulni. Végül egy római katona hallgattatta el mindörökre, amikor egy katapulttal kilőtt kővel fejbe találta. Négy hónappal később a rómaiak, a zsidók felkeléséért való büntetésként, elpusztították a Templomot.

¹⁵ 5Móz13,2

Számára ez az egész év legfontosabb hete. Rengeteg kötelezettségnek kell megfelelnie és hivatali ügyet elintéznie, ha azt akarja, hogy a pászah ünnepe nyugodtan folyjon. Poncius Pilátuson keresztül Róma is folyamatosan szemmel tartja, és ha ezen a legfontosabb ünnepen bármilyen hibát is vét, az azonnal a menesztéséhez vezethet.

Most azonban semmi más nem fontosabb annál, mint a leg hamarabb elhallgattatni Jézust.

Az idő vészesen fogy. A pászah mindössze négy nap múlva kezdetét veszi.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET

KR. U. 30. ÁPRILIS 4., KEDD DÉLELŐTT
JERUZSÁLEM

LÁZÁR OTTHONÁNAK BÉKÉJE azonnal megkönnyebbülést nyújt Jézusnak és a tanítványoknak. A Templomban eltöltött nap, valamint a Betániáig tartó 3 km-es gyaloglás egészen kimerítette őket. A vendégjog szentsége mélységesen beépült a zsidó társadalom szövetébe azóta, hogy a pátriárka Ábrahám minden nála vendégeskedővel úgy bánt, mintha áruhába öltözött angyalok volnának, borjúhúsból, vajból, kenyérből és tejből készült bőséges lakomával kényeztetve őket. Lázár tágas otthona, hatalmas udvarával és az éjszakai portyázóktól kiváló védelmet nyújtó nehéz kapujával, nemcsak menedéket jelent Jézus és a tanítványok számára, de kapcsolatot is teremt zsidó hitük gyökereihez.

Lázár testvérci, Márta és Mária¹⁶ mélységes csodálatot éreznek Jézus iránt, amit ki is fejeznek. Márta kettejük közül az idősebb, és minden pillanatban a názáreti körül sürgölődik, egy percre sem hagyva magára. Máriát ezzel szemben egészen lenyűgözi a férfi.

¹⁶ Nem keverendők össze Jézus édesanyjával, sem Mária Magdolnával. A Mária és a Márta nagyon elterjedt neveknek számítottak abban az időben – éppen úgy, ahogyan a Jézus is.

Csak ül a lábánál, és a tisztelet jeleként néha illatos olajjal keneti. A maga módján mind a két nő kényelmet nyújt neki. Gondoskodnak róla, hogy Jézus és a tanítványok minden nap végén, megtérve otthonukba levegyék a sarujukat, és lábat mossanak. A pincében kialakított, lépcsős medencébe lépés előtt Jézus leveheti a köpönyegét és ujjatlan, térdig érő tunikáját, amelyeket Márta és Mária minden nap kimosnak.¹⁷ Jézus ezután megfürdik, majd felveszi a másik öltözet ruháját. És persze ő és a többiek is gondosan kezdet mosnak az étkezést megelőzően.

Márta és Mária naponta kétszer szolgálnak fel ételt. Vacsorára friss kenyeret, olívaolajat, levest és néha marhát vagy sózott halat adnak a házban tartózkodóknak, amit ők házi borral öblítenek le. Reggelire kenyeret és gyümölcsöket tesznek az asztalra – de nem friss, hanem szárított gyümölcsöket, ugyanis éppen ekkor sem a dinnyének, sem a gránátalmának nincsen szezonja. Ahogyan pedig Jézus a megelőző reggelen az út melletti fügefával kapcsolatban megtudta, a füge- és a datolyafák sem teremnek még hosszú hónapokig.

Azzal kapcsolatban semmit nem tudunk, hogy Lázár miből tehetett szert vagyonára, de mivel Betánia számított Jeruzsálem legnagyobb gabonaforrásának, nagy valószínűséggel gazdálkodással foglalkozott. Lázárral kapcsolatban mindenki tudta, hogy nagylelkű, segítőkész és elég módos ahhoz, hogy vendégei semmiben ne szenvedjenek hiányt. A zsidók között hagyomány, hogy befogadják

¹⁷ Nagyon óvatosan bánnak a tunikával, amely egyedülálló és igen értékes ruhadarab. Minden férfi, nő és gyermek visel tunikát, amolyan alsóruhaként, testükhöz legközelebb. A farizeusok és a vagyonos emberek bokáig érőt hordanak, míg a többieknek csak térd alatt érőre telik. Készülhet gyapjúból és lenvászonból, de abban minden tunika egyforma, hogy téglalap alakú anyagdarabok összevarráásával készül, és ennek megfelelően a kialakult varratok három helyen is dörzsölik a viselő bőrét. Jézus tunikája ezzel szemben függőlegesen álló szövőszéken készült, amely lehetővé tette a készítő számára, hogy különlegesen finom szövésű, csöszszerű anyagot szőjön. A tunika ennek megfelelően teljesen varrat nélküli. A középkori legendák szerint Jézus az anyjától, Máriától kapta, míg mások szerint ez is a tanításait támogató személyek egyikének az adománya volt. Bármilyen is az igazság, a tunika mindenképpen egyedinek számított, és valószínűleg számos útonálló és rabló szívesen megszabadította volna tőle Jézust.

éjszakára azokat a vándorokat, akiknek egyébként nem lenne hol megszállniuk, de ez a szokás a pészah hetében, amikor egész családoknak kellene egy egész hétre fedelet biztosítani, gyakran nagy gondot jelent. Jó, ha valaki ilyenkor kiváló emberismerő, és képes megtalálni az egyensúlyt a vendégszeretet és a lehetőség között, hogy esetleg tolvajokat vagy csalókat invitál az otthonába.

Igaz, hogy Lázár nagyon élvezi Jézus társaságát, de a názáreti jelenlétének a pusztá örömnél sokkal nagyobb jelentősége van. Olyan ember ő, akiben Lázár a legteltesebben megbízik, akit tisztel, és akinek szó szerint az életével tartozik.¹⁸ Az, hogy Jézus 12 felnőtt férfival együtt utazik, akiknek jó étvágyuk van, és akiket ugyancsak el kell helyezni, nagyon kicsi árnak számít cserébe a jelenlétéért. A sürgőrforgó Márta amúgy is könnyedén gondoskodik mindenkiről.

Hajnalodik. A pészah még egy nappal közelebb került, és Betánia lakosai lassan ébrednek. Vannak, akik a közeli mezőkre készülnek dolgozni, mások azt tervezik, hogy elgyalogolnak Jeruzsálembe. Mint a világon mindenhol, az emberek a reggeli szükségleteik kielégítésével kezdik a napot. A házon belül sehol nincsen véce, így a férfiak és a nők is kimennek a szabadba, és keresnek egy eldugott helyet. Egy talajba ásott lyuk, amelybe gyorsan beledobnak egy ásonyi földet, épp elegendőnek bizonyul. A fogukat az egyik közeli fáról tépett rövid, puha ágacska elrágásával tisztítják. Lázár házában Jézus és a tanítványok kezet mosnak, majd elfogyasztják reggelijüket, mielőtt újra elindulnának a Templom udvara felé.

A csoport hamarosan csatlakozik utazók egy kisebb oszlopához. A mai lesz az utolsó nap, amikor Jézus a Templomban tanít, és erre az alkalomra összegyűjtött néhány tanulságos történetet, amelyek

¹⁸ A legenda, amely szerint Jézus a halálból hozta vissza Lázárt, annyira közismertté vált ekkorra, hogy a Templom főpapjai számára az egyik legfontosabb adaléknak számított a Jézus elleni összeesküvésük során.

segítségével úgy magyarázhatja el a legbonyolultabb teológiai kérdéseket is, hogy még a legtanulatlanabb hallgatója is megértse.

– Mester, nézd! – kiált fel az egyik tanítvány, amint elhaladnak a fügefa mellett, amelyet tegnap Jézus megátkozott. A gyökerei egészen össze vannak száradva. – Hogyan száradt el ez a fügefa ilyen hirtelen?

– Bizony, mondom néktek, ha van hitetek, és nem kételkedtek, nemcsak a fügefával tehetitek meg ezt, hanem, ha ennek a hegynék azt mondjátok: Emelkedj fel, és vesd magad a tengerbe! – az is meglesz. És mindazt, amit imádságban hittel kértek, megkapjátok – feleli Jézus.¹⁹

A tanítványok még éveken keresztül csodálkoznak majd azon, mi történhetett azzal a fával. Ámulattal eltelve írnak róla, hosszú évtizedek messzeségéből is felidézve Jézus kétmondatos válaszát. Annak ellenére, hogy Jézus számos csodát tett a szemük láttára, ez lesz az, amelyik mindegyiknél jobban lenyűgözi őket.

A fügefa azonban csak a kezdet. A tanítványok ugyanis életük végéig emlékeznek majd mindenre, ami ezen a napon történik. Újra és újra idézni fogják Jézust – és nemcsak mondatokban, hanem bekezdésekben és oldalakon keresztül. Az elkövetkező tizenkét órában ugyanis olyan rengeteg dolog történik, hogy másnap Jézus egész napra pihenőt rendel. Ezen a napon ugyanis soha korábban nem tapasztalt kihívásokkal kell szembenézniük, és soha korábban nem látott mértékű diadalt fognak aratni.

A reggel gyönyörűen szép. Szikrázóan süt a nap. A hűvös áprilisi levegő tele van az ébredő tavaszi mezők és gyümölcsösök megannyi illatával.

Mindenhol új élet sarjad, pedig a halál árnyéka lebeg mindenk felett.

¹⁹ Mt 21, 20–21

Ahogy a csoport egyre közelebb ér Jeruzsálemhez, Jézus tudja, hogy hamarosan hatalmas dráma bontakozik ki. Már tegnap sem hagyta nyugodni a balsejtelem, amikor látta, hogy minden, a tanításait hallgató csoport szélén vallási vezetők állnak, és vizslató tekintettel figyelik, ahogyan követőivel érintkezik.

Ezen a héten a papok és a farizeusok is olyan öltözetet viselnek, amely még a megszokottnál is díszesebb, a lehető legszínesebb és legdrágább ruhákat öltve magukra, mintha ezen a módon is szeretnének elkülönülni a sokkal szegényesebb ruhát viselő zarándokoktól. A papi öltözet azt jelzi mindenki számára, hogy ők a Templom életének szerves részét képezik, nem pedig csak amolyan átutazó látogatók.

Jézus ugyanakkor még mindig úgy öltözködik, mint egy átlagos galileai. Varrások nélkül készített tunikája fölött köpönyeget hord. Saruja megvédi ugyan gyaloglás közben a tövisektől és az éles kövektől, de az út porával szemben nem sokat ér. Mire tehát elgyalogol Betániából Jeruzsálembe, mosdatlan ember benyomását kelti a farizeusokkal szemben, akik közül soknak az otthonában is mindig rendelkezésre áll mosakodási és fürdési lehetőség. Mialatt pedig az akcentusa a kozmopolita Jeruzsálem lakói számára vidékiesnek hathat, ő nem tesz semmit ellene. Ez mindenképpen az előnyére van egyébként, hiszen a vallási vezetők közül nagyon sokan elkövetik azt a hibát, hogy a názáretit is csak egynek tekintik a Galileából érkező megannyi zarándok közül.

Jézus és a tanítványok átkelnek a városkapun. Most már minden mozdulatukat figyelik a vallási vezetők, így a megérkezésüknek azonnal híre megy. Jeruzsálem napról napra zajosabbnak tűnik, és mintha az ünnepi hangulat is egyre emelkedettebb lenne, hiszen a zarándokok folyamatosan érkeznek a világ minden tájáról. Görög, arámi, latin, egyiptomi és héber nyelvű beszélgetések hangjai töltik be a levegőt. A bérányok bégetése ugyancsak pillanatnyi szünet nélkül hallható, hiszen a pásztorok tízezerszám hozzák ide az álla-

tokat, hogy pénteken áldozatot mutathassanak be velük. A véres feladatot a főpapok végzik el, akik órákon keresztül állnak majd a tűző napon, mialatt az áldozatként levágott bárányok vére egészen átítatja fehér ünnepi ruhájukat.

Jézus belép a Templomba. Ma rá sem hederít a pénzváltókra és az áldozati állatokat árusítókra. Kiválasztja Salamon oszlopesarnokának egyik árnyas részét, és megkezdí a tanítást. A vallási vezetők szinte abban a pillanatban megjelennek, és félbeszakítják. Azok, akik most itt állnak előtte és vallatják, nem egyszerű papok vagy farizeusok, hanem a vallási vezetők legjobbjai. Jelenlétük célja, hogy lenyűgözzék a zarándokokat, akiket egyébként egészen a hatalmába kerítene Jézus személye. Arra készülnek, hogy intellektuális erejükre támaszkodva ostobának állítsák be a názáretit.

– Milyen hatalommal teszed ezeket? – kérdezi az egyik főpap, utalva azokra a gyógyításokra, amelyeket a jelentések szerint Jézus a megelőző napon vitt véghez.

– És ki adta neked ezt a hatalmat? – kérdezi egy második pap.

– Én is kérdezek tőletek valamit – feleli Jézus higgadtan –, és ha megfeleltek rá, én is megmondom nektek, milyen hatalommal teszem ezeket.²⁰

Mélyen elgondolkozik, és arra vár, hogy felveszik-e a kesztyűt.

A vallási vezetők beszéltek az előző évben Galileába látogató farizeusokkal, és pontosan tudják, milyen okos Jézus. Ugyanakkor feltételezik, hogy tanulatlan és nem olvasott, így remélik, hogy teológiai csapdába tudják csalni. Végül kijelentik, hogy várják a kérdését.

– Honnan való volt a János keresztsége – kérdezi Jézus –, mennyből vagy emberektől?

A vallási vezetők nem felelnek azonnal. A tömeg mélyszéges várakozással figyeli a jelenetet. Az egyik oldalon ott áll Jézus, a másik oldalon pedig a magukat szentnek vallók. A főpapok végül egymáshoz fordulnak, és minden oldalról megvizsgálva, alaposan megtárgyalják egymás között Jézus kérdését.

²⁰ Mt 21,23–24

– Ha azt mondjuk, mennyből, azt fogja mondani nekünk: akkor miért nem hittetek neki?

Jézus nem szól egy szót sem. A vallási vezetők folytatják belső beszélgetésüket.

– Ha pedig azt mondjuk: emberektől, akkor félnünk kell a sokaságtól, mert Jánost mindenki prófétának tartja.

Jézus továbbra is néma marad. A vallási vezetők még mindig nem adtak neki választ, és ezzel a hallgatósága is tisztában van. Lassan egyértelművé válik, hogy a vezető papok és a vének semmiben nem különböznek azoktól a farizeusoktól, akik sikertelenül próbálták Jézust még Galileában csapdába csalni. A vallási vezetők tehát védekezésre kényszerülnek. Nem sikerül Jézust ostobának beállítaniuk.

– Nem tudjuk – feleli végül a legelső főpap.²¹

– Bizony, mondom néktek: a vámszedők és a parázna nők megelőznek titeket az Isten országában. Mert eljött hozzátok János az igazság útján, de nem hittetek neki, a vámszedők és a parázna nők pedig hittek neki. Ti azonban ezt látva még később sem gondoltátok meg magatokat, hogy higgyetek neki.²²

A tömeg le van nyűgözve. A főpapok döbbent csendbe merednek.

Jézus intellektuális diadalának híre gyorsan eljut a Templom minden zugába. A zarándokok most már még jobban szeretik Jézust. Úgy beszélnek róla, mint valódi prófétáról, és mindnyájan azt remélik, beteljesíti majd az ígéretet, amelyet mindössze két rövid nappal korábban, Jeruzsálembé való diadalmas belépése jelentett.

A nap mind magasabbra hág az égen, és miközben az ámulattól néma tömeg Jézus tanításait hallgatja, a Templom élete zavartalanul folyik tovább. A főpapok és a vének nem vonulnak vissza a meg-

²¹ Mt 21,25–27

²² Mt 21,31–32

semmisítő vereséget követően, és még behatóbban figyelik minden mozdulatát.

A názáreti példabeszédet mond a vagyonos földbirtokosról és két bérlőjéről. A történet tanulsága, hogy a vallási vezetők mind elveszítik majd a hatalmukat, amely olyanokra száll át, akik sokkal őszintébb hittel rendelkeznek.

Ezután Jézus újabb történetet mond, amelyben a mennyországot egy esküvőhöz hasonlítja. Ebben Isten a vőlegény apja, aki fényűző lakomát szervez fia vendégei számára. A vallási vezetők újra a hálátlan szerepet kapják, hiszen ők jelképezik azt a vendéget, aki nem az alkalomhoz illően öltözve jelenik meg, és akit ezt követően a kezénél és a lábánál összekötözve kidobnak az ünnepségről.

– Mert sokan vannak az elhívottak – mondja Jézus a mennyországgal kapcsolatban –, de kevesen a választottak.²³

Ez a kijelentés különösen fájdalmasan cseng. A vallási vezetők hatalma éppen arra épül, hogy ők a kiválasztottak. Az, hogy Jézus ezt nyíltan tagadja, hatalmas sértés. Így tehát végül elhagyják a Templom udvarát, és megváltoztatva a taktikájukat, később saját tanítványaikat küldik teológiai csatába Jézussal szemben. A farizeusok tanítványai nagyon ravaszak. Ahelyett, hogy nyíltan megtámadnák, előbb megpróbálják hízélgéssel megpuhítani:

– Mester, tudjuk, hogy igaz vagy, és nem tartasz senkitől, mert nem veszed figyelembe az emberek tekintélyét, hanem az igazsághoz ragaszkodva tanítod az Isten útját.

A hízélgésnek itt vége is szakad. Mivel a farizeusok tanítványai sejtik, hogy nem lesznek képesek istenkáromlást kicsikarni belőle, inkább Róma felhasználásával próbálják csapdába csalni.

– Szabad-e adót fizetni a császárnak, vagy nem? – kérdezik tőle.

– Fizessük-e, vagy ne fizessük?²⁴

– Mit kísértetek engem? – kérdezi Jézus dühösen. Odafordul valakihez, és kér tőle egy denariust.

– Kié ez a kép – kérdezi, magasra tartva az érmét – és ez a felirat?

– A császáré – felelik.

²³ Mt 12,14

²⁴ Mk 12,14

– Adjátok meg a császárnak, ami a császáré – mondja nekik erre Jézus –, és az Istennek, ami az Istené.²⁵

A tömeget újra lenyűgözte. Annak ellenére, hogy a császár neve mindenkinen félelmet ébreszt, a názáretinek sikerült úgy elhatárolódnia Rómától, hogy közben nem sértette meg. Jézus szavai annyira csodálatosak, hogy még hosszú évszázadokon keresztül halljuk őket.

A farizeusok tanítványai, mivel nem sikerült végrehajtaniuk a ter-
vüket, továbbállnak. Hamarosan szadduceusok veszik át helyüket,
akik a Templom szektái között vagyonosabbnak és liberálisabbnak
számítanak. Kajafás is közéjük tartozik. Ők ugyancsak egy vallási
keresztkérdéssel próbálják Jézust csapdába csalni, és ők is kudarcot
vallanak.

Hamarosan a farizeusok lépnek elő, és tesznek próbát.

– Mester – szólal meg a vezetőjük, aki a vallási törvények elismert
tudósa –, melyik a nagy parancsolat a törvényben?

A farizeusok tanítása szerint 613 vallási rendelet létezik. Annak
ellenére, hogy mindegyik be van osztva nagy vagy kis parancsolat-
ként, minden alkalommal mindegyiket követni kell. Az, hogy Jézust
felszólítják, válasszon ki egyet ezek közül, ravasz módszer arra, hogy
sarokba szorítsák, és rákényszerítsék, indokolja meg a választását.

Jézus azonban nem választ ki egyet sem a leírt törvények közül.
Ehelyett újat mond:

– Szeresd az Urat, a te Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből
és teljes elmédből. Ez az első és a nagy parancsolat.²⁶

A farizeusok néma csendben állnak. Mégis, hogyan szállhatna
ezzel bárki is vitába? Csakhogy Jézus itt még nem áll meg, és hozzá-
teszi:

²⁵ Mk 12,16–17

²⁶ Szó szerinti idézete az 5Móz 6,5-nek, amely közvetlenül az 5Móz 6,4, vagyis a
Smá, a judaizmus alapköve után következik. Vö. Mt 22,37–38.

– Szeresd felebarátodat, mint magadat. E két parancsolattól függ az egész törvény és a próféták.

Jézus ezzel legyőzte a Templom legélesebb elméit is. Ám nem nyugszik bele a diadalba, és nem vonul el. Ehelyett a tömeg felé fordul, és a zarándokok előtt támadja tovább a papokat:

– Mindent csak azért tesznek, hogy feltűnjenek az embereknek: megszászítják imaszíjaikat, és megnagyobbítják ruhájuk bojtjait. A lakomákon az asztalfőn és a zsinagógákban a főhelyeken szeretnek ülni. Szeretik, ha köszöntik őket a tereken, és ha mesternek szólítják őket.²⁷

Jézus hatszor is elítéli és képmutatóknak nevezi a farizeusokat. Viperák fajzatának²⁸ hívja őket. Azt mondja, hogy tisztátalanok. Elítéli őket, mert a vallási élet olyan triviális kérdéseire helyezik a hangsúlyt, hogy vajon egyházi adó formájában kell-e megkapniuk a gyógy- és fűszernövény-javadalmazásukat, és közben teljesen elfelejtik Isten törvényeinek lényegét.

Ami pedig mindennél rosszabb, hogy Jézus azt jósolja, ezek a szentek mind a pokolra fognak jutni.

– Jeruzsálem, Jeruzsálem²⁹ – mondja Jézus szomorúan, hiszen tisztában van vele, hogy a tanításának ezzel vége. Elhagyja a Templomot, és legközelebb csak akkor lép emberek közé, amikor elítélik. Valójában azzal írta alá a halálos ítéletét, hogy megjósolta a Templom pusztulását.

– Látod ezeket a nagy épületeket? – kérdezi. – Nem marad itt kő kövön, amit le ne rombolnának.³⁰

²⁷ Mt 23,5–7

²⁸ Akkoriban nagyon sokan tartották úgy, hogy a viperák az anyjuk testén belül születtek, és úgy kell kirágniuk magukat belőle, ezáltal az anyjukat is megölve. Az, hogy a farizeusokat „viperák fajzatának” nevezte, gyakorlatilag azt jelentette, hogy szülőgyilkossággal vádolta meg őket, márpedig ez minden vallás tanítása szerint mélységesen elítélendő dolog – különösen a zsidó vallásban, amely olyan nagy hangsúlyt helyez a család szentségére.

²⁹ Mt 23,37

³⁰ Mk 13,2

Jézus ezt a tanítványainak mondja, de egy farizeus is fültanúja lesz a szavainak. Márpedig ez a kijelentés hamarosan halálos bűnnek fog számítani.

Nem sokkal később Jézus az Olajfák hegyének tetején ül. Egy hét telt el azóta, hogy ugyanitt, érzelmeitől eltelve, könnyezve ült egy szármácskó hátán. Most visszatekint mindarra, ami azóta történt. Tanítványai mind mellette kuporognak, ő pedig összefoglalja rövid életét. Sötétedik, amint azt tanácsolja tanítványainak, hogy a lehető legteljesebben éljék életüket, és példázatokot használ, hogy megértés szavai súlyát. A tanítványok lenyűgözve hallgatják, de amikor Jézus azt mondja nekik, hogy a halála után őket magukat is üldözni fogják, és akár meg is ölik, már aggódni kezdenek. Talán azért, hogy az előbb mondottak súlyát csökkentse, Jézus beszél nekik a mennyországról, és megígéri, hogy Isten felfedi majd magát előttük és a világ előtt is. „Tudjátok – mondja végül –, hogy két nap múlva lesz a húsvét ünnepe, és az Emberfia átadatik, hogy megfeszítsék.”³¹

Miközben Jézus a tanítványoknak beszél, a főpapok és a vének Kajafás palotájában gyűlnek össze. Most már rettenetesen dühösek. A názáreti megölése az egyetlen megoldás, az idő azonban nagyon szorítja őket. Le kell tartóztatniuk, a letartóztatása után pedig el kell ítélniük, de a vallási törvényeknek megfelelően nem ítélezhetnek pészah idején és napnyugta után. Ha ki akarják végezni Jézust, akkor mindenképpen holnap, vagyis csütörtökön kell őrizetbe venniük, és még napnyugta előtt meg kell hozniuk az ítéletet. Ráadásul tovább bonyolítja a helyzetet, hogy a vallási törvények szerint abban

³¹ Mt 26,2

az esetben, ha halálos ítélet születik, egy teljes éjszakának el kell telnie az ítélet meghozatala és végrehajtása között.

Kajafás tudja, hogy ezeket a törvényeket lehet rugalmasan értelmezni. Ami a legfontosabb, hogy Jézust a lehető leggyorsabban bebörtönözzék. A többi kérdést már menet közben is ráérnek tisztázni. Azok közül, akik Jézus tanításait hallgatták a Templomban, senki nem tudhatja meg a tervüket, különben könnyen lázadás robbanhat ki, márpedig akkor kénytelen lenne közbeavatkozni Poncius Pilátus is, aki őt, Kajafást tenné felelőssé az eseményekért.

Ezért a letartóztatást a legnagyobb csendben kell végrehajtani.

Kajafásnak ehhez segítségre lesz szüksége. Ekkor még ő sem tudja, hogy Jézus egyik tanítványától fogja megkapni a segítséget.

A tanítvány pedig cserébe nem kér egyebet, csak pénzt.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET

KR. U. 30. ÁPRILIS 5., SZERDA ÉJSZAKA
JERUZSÁLEM

ISKÁRIÓTES JÚDÁS EGYEDÜL GYALOGOL. Jézus úgy döntött, ezt a napot inkább pihenéssel tölti, így ő és a tanítványok Lázár otthonában maradtak, míg Júdás egyedül indul el Jeruzsálem felé. A tanítványok öt napja érkeztek meg Betániába, és három napja annak, hogy Jézus a samárcsikó hátán diadalmasan bevonult Jeruzsálembe. Jézus azonban egyelőre nem jelentette be nyilvánosan, hogy ő a Krisztus, és nem is tett semmit, ami arra utalna, hogy lázadást szeretne kirobbantani Rómával szemben. A vallási vezetőket ugyanakkor sikerült maga ellen fordítania, célponttá téve nemcsak őt, de a tanítványokat is. „Akkor átadnak titeket kínvallatásra, megölnék benneteket, és gyűlöl titeket minden nép az én nevéért”³² – mondta nekik Jézus tegnap, amikor az Olajfák hegyének tetején ültek.

Júdás pedig nem azért csatlakozott hozzá, hogy gyűlölet tárgya legyen, és kivégezzék. Ha Jézus kijelenti végre, hogy ő a Krisztus, akkor biztosan diadalt arat a rómaiak felett, hiszen így a vallási

³² Mt 24,9

vezetők lelkesen csatlakoznak majd az ügyéhez. Lehet, hogy akkor ez a sok beszéd a halálról és a kivégzésről azonnal véget ér.

Júdás elhatározta, hogy kikényszeríti Jézustól a döntést.

Mindössze néhány pillanattal korábban találta ezt ki, amikor Jézussal és a többi tanítvánnyal együtt Simon, a leprás házában vacsorázott. A csoport tagjai a vacsoraasztal körül elhelyezett párnákon heverték, és a jobb kezükkel a középen levő alacsony asztalon álló kis tálakból szedtek ételt maguknak. Mint már olyan sok más alkalommal megtörtént, Mária, Lázár testvére lépett oda az asztalhoz, majd letörte egy üvegcse tetejét, és arcán elragadtatott imádattal, tisztelete jeléül Indiából származó illatos olajat öntött Jézus fejére.

Júdás felháborodottan szólalt fel, hogy milyen hatalmas pocskéolásnak tartja ezt az egészet. Különösen pészah idején hagyomány, hogy pénzt adnak a szegényeknek, így okosabban is felhasználhatnák a drága olajat. És ez alkalommal nem is csak egyedül ő tartotta helytelennek, ami történik. Több más tanítvány is csatlakozott hozzá, míg Jézus véget nem vetett a vitának. „Hagyjátok őt! Miért bántjátok? – utasította rendre a tanítványokat. – Hiszen jót tett velem, mert a szegények mindig veletek vannak, és amikor csak akartok, jót tehettek velük, én azonban nem leszek mindig veletek. Megtette, ami tőle telt: előre megkente a testemet a temetésre.”³³

Jézus szavai megint csak zavarba ejtik a tanítványokat. Hagyta, hogy Krisztusként felkenje ez a nő, de közben a saját halálát jósolja.

Júdás szilárd elhatározással indul meg Jeruzsálem felé. Az éjjeli levegőben mindenfelé a tábortüzekből felszálló füst szaga terjeng. A pészah a tavaszi napéjegyenlőség utáni első teliholdra esik, ami most péntek este lesz.

Júdás óvatos léptekkel halad az egyenetlen földúton. Ő maga is tudja, hogy talán hatalmas ostobaságot követ el, hiszen azt tervezi, hogy egyenesen Kajafásnak, a zsidó világ legnagyobb hatalmú emberének a palotájába megy. Úgy gondolja, olyasmit tud felajánlani, ami könnyen felkeltheti a Szanhedrin vezetőjének érdeklődését.

Mindenki pontosan tudja ugyanakkor, hogy Júdás Jézus egyik tanítványa, így könnyen lehet, csak annyit ér el ezzel az egészszel,

³³ Mk 14,6–8

hogy letartóztatja magát. Különben pedig még abban sem lehet teljesen biztos, hogy egy olyan tiszteletre méltó vezető, mint Kajafás, egyáltalán szóba akar majd állni Jézus mosdatlan követőjével.

A völgyből kijutva előbb áthalad Jeruzsálem kapuján, majd a zsúfolt utcákon keresztül a gazdagok által lakott Felsővárosba megy. Könnyen megtalálja Kajafás palotáját, odalép az örökhöz, és megmondja nekik, mi járatban van. Hatalmas megkönnyebbülésére nem tartóztatják le ott helyben. Ehelyett szívesen fogadják a fényűző palotában, majd elvezetik egy gazdagon berendezett terembe, amelyben a főpap éppen más papokkal és vénekkel tanácskozik.

A beszélgetés azonnal Jézusra terelődik.

– Mit adnátok nekem, ha kezetekbe adnám őt?³⁴ – kérdezi Júdás.

Úgy tűnik, a főpapok meg sem lepődnek Júdás kérdésén. Félreteszik hagyományos arroganciájukat, hiszen most az a legfontosabb, hogy Júdást rá tudják venni, segítsen nekik Jézus letartóztatásában.

– Harminc ezüstöt – érkezik a válasz.

Ez 120 denariusnak felel meg, vagyis nagyjából négyhavi keresetnek.

Jézus tanítványaként Júdás két éve egyik napról a másikra élt, az erszényében soha nem volt túlságosan sok pénz, és szinte minden luxusról kénytelen volt lemondani. Most pedig a főbíró ilyen hatalmas összeget ajánl fel azért, hogy megmondja nekik, hol és mikor – lehetőleg a Templom udvarától minél távolabb – tartóztathatják le Jézust.

Júdás alaposan átgondolt mindent. Felmérte a kockázatokat, és úgy találta, ő csak nyerhet ezen az egészen. Pontosan tudja, hogy ha elfogadja a pénzt, akkor két dolog történhet: Jézust letartóztatják, mire kinyilatkoztatja, hogy ő a Krisztus, és ha a názáreti valóban a Megváltó, könnyen megmentheti magát Kajafás és a főpapok vádjai alól. Ha azonban Jézus nem a Krisztus, akkor meghal.

Júdás mindkét esetben életben marad.

Júdás és Kajafás tehát szövetséget köt. Az áruló tanítvány megígéri, hogy haladéktalanul talál egy helyet, ahol Jézust a hatóságok kezére adhatja. Márpedig ez azt jelenti, hogy a Templom őrcivel

³⁴ Mt 26,15

szoros együttműködésben kell majd dolgoznia. A megfelelő időben el kell osonnia Jézus és a többi tanítvány közeléből, és tudatnia kell új szövetségseivel Jézus tartózkodási helyét. Márpedig ez nem biztos, hogy könnyű lesz.

Figyeli, amint leszámolják neki a 30 ezüstöt. Az érmék csilingelve hullnak bele az erszényébe. Az áruló előre megkapja fizetését.

Egyedül gyalogol vissza Betániába. Lehet, hogy az úton rablók fogják útját állni. Már azon töpreng, vajon miképpen fogja megmagyarázni az eltűnését Jézusnak és a többieknek, és azon is, hová rejti majd el ezt a hatalmas és csilingelően zajos vérdíjat.

De végül nem kell magyarázkodnia. Júdás ugyanis mélységesen hisz abban, hogy sokkal okosabb a társainál, és hogy ebben az életben jutalmat érdemel.

Ila Jézus valóban Isten, akkor az hamarosan kiderül.

A következő néhány óra mindent eldönt majd.

TIZENHATODIK FEJEZET

KR. U. 30. ÁPRILIS 6., CSÜTÖRTÖK ÉJSZAKA
JERUZSÁLEM, ALSÓVÁROS

JÉZUSNAK RENCETEG TENNIVALÓJA VAN MÉG, az ideje azonban vészesen fogy. Pedig még meg kell határoznia tanítványai számára, mi volt életének az értelme. Ahogyan közelednek a pészah előtti utolsó órák, Jézus úgy tervezi, még utoljára megvacsorázik a tanítványaival, utána elköszön tőlük, akik egész élete örökségének letéteményesei lesznek. Bíznia kell benne, hogy halála után is továbbadják majd tanításait.

Minden előkészület kiemelt jelentőségű, de van egyvalami, amittől képtelen megszabadulni: a tudat, hogy közelgő halála rettenetes kínok között jön el.

Éppen ezért Jézus csak nehezen tudja összeszedni a gondolatait, amelyeket a tanítványoknak utolsó üzenetében szeretne átadni. Mint minden más zsidó, Jézus is tisztában van vele, milyen fájdalommal terhes rettenet és megaláztatás vár rá, ha kereszthalálra ítélik. Határozottan hisz benne, hogy neki kell teljesítenie a Szentírásban foglaltakat, a páni félelem azonban újra és újra eluralkodik gondolatai felett.

Egyáltalán nem segíti a helyzetét, hogy egész Jeruzsálemben hatalmas a felfordulás a pészah előtti utolsó órák eljövetelével.

Az ünnepre mindennek tökéletesnek kell lennie. A lakomára meg kell venni a bárányt – és nem is akármilyet, hanem egy teljesen egészséges, egyéves állatot –, és minden otthont meg kell tisztítani a kovásszal készített kenyértől. A háziasszonyok Jeruzsálemben mindenhol lelkesen söprögetik a padlót és törölgetik az asztalokat, ugyanis, ha egy morzsányi is marad belőle, az már tisztátalanná teszi az egész házat. Lázár otthonában Márta és Mária is gondosan törölget és söpröget. Napnyugta után Lázár gyertyával a kezében körbejárja a házat, mintegy jelképesen keresve a kovásszal készült kenyér utolsó néhány darabját is. Mindenki reménykedik abban, hogy nem talál majd semmit, és a házat így tisztának és a pészah megünneplésére késznek találja.

A főpap, Kajafás otthonául szolgáló palotában rabszolgák és szolgák gereblyézik végig a hatalmas udvar minden szögletét árpa-, búza-, rozs-, zab- vagy tönkölybúzamagokat keresve. Kimossák a tálakat, a tűzhelyeket és a sütőket, hogy a kovász utolsó apró nyomát is eltüntessék. Forró vízzel kifőzik és lemossák a tepsiket és lábasokat úgy, hogy előbb lobogásig hevítik bennük a vizet, majd beletesznek egy téglát, aminek eredményeképpen a forró víz az edények oldalán is végigfolyik. Az ezüstöket izzásig hevítik, majd egyenként forró vízbe helyezik őket. Arra semmi szükség, hogy áldozati bárányt vásároljanak, hiszen Kajafás családjának tulajdonában van az egész Templom báránykereskedelme.

Nagy Heródes egykori palotájában, ahol Poncius Pilátus és felesége, Claudia próbálja túlélni az újabb pészahot, semmi ehhez hasonló előkészületre nem kerül sor. A római kormányzó borotválkozással kezdi a napját, hiszen akkoriban az udvari divatnak megfelelően mindenki borotvált volt, és a férfiak haja rövidre volt nyírva. A zsidó hagyományok szinte teljesen hidegen hagyják. Nem érdekli, hogy a tradíciók szerint Mózes és az izraeliták olyan gyorsan voltak kénytelenek elmenekülni Egyiptomból, hogy azt sem várhatták meg, amíg a kovászos kenyér megkelne, és ezért tiltott pészah idején a kovásszal készült ételek fogyasztása. Számára megmaradt az *ientaculum*, *prandium* és *cena* (vagyis reggeli, ebéd és vacsora) hármassága, amely során rengeteg, leggyakrabban a római hagyományoknak megfelelően inkább sóval, mint élesztővel kelesztett kenyeret fogyaszt. Otthon,

Cezáreában álló palotájában minden bizonnyal enne akár osztrigát vagy egy szelet sült disznót is vacsorára, ehhez hasonló finomságokat azonban bizonyosan nem fog találni a hagyományokat tisztelő Jeruzsálemben – különösen nem pészah előestéjén. Tény, hogy pészah közeledtével Kajafás és a főpapok nem is mennek be Nagy Heródes palotájába, mert attól tartanak, hogy a pogány rómaiak jelenlétében tisztátalanná válnának. Ezt egyébként Pilátus igazi áldásként éli meg, hiszen azt jelenti, hogy ennyivel kevesebbet kell foglalkoznia a zsidókkal, és soha véget nem érő problémáikkal.

Ő legalábbis így hiszi.

Iskáriótes Júdás csendes figyelemmel hallgatja Jézust, arra várva, hogy a názáreti végre felfedje a pészahra vonatkozó terveit. Akkor ő azonnal eloson majd a társaságtól, és mindent elmond Kajafásnak. Könnyű lenne persze azt mondani a főpapnak, hogy küldjön néhány templomőrt Lázár házába, ám könnyen tragédiába torkollhat, ha Jeruzsálemtől ennyire messze tartóztatják le Jézust. Túlságosan sok zarándok látná, ahogyan a názáretit láncra verve kísérik vissza a városba, és akkor könnyen kitörhetne az a lázadás, amelytől a vallási vezetők annyira tartanak.

Júdás egészen biztosra veszi, hogy a többi tanítvány egyike sem gyanítja árulását. Épp ezért nem siet, és Jézus minden szavát figyelmesen hallgatja, várva a pillanatra, amikor magához rendeli a tanítványokat, és bejelenti nekik, hogy visszatérnek Jeruzsálembe. Valahogy képtelenségnek tartja a gondolatot, hogy még a pészah vége előtt, legalább egy alkalommal ne térjenek vissza a Szent Városba. Talán Jézus a pészah kezdetére vár, hogy bejelentse, ő a valódi Krisztus? Mert ha igen, akkor, a Szentírásban foglaltaknak megfelelően, ennek mindenképp Jeruzsálemben kell majd bekövetkeznie, és így a názáretinek előbb vagy utóbb vissza kell térnie oda.

A Templom szomszédságában álló, a római helyőrség otthonául szolgáló Antonia-erődben több száz legionárius készül elfogyasztani vacsoráját. A laktanya az északnyugati sarkon csatlakozik a Templomhoz, és a katonák nagy része egész nap őrködött, a csak a katonaság által használható kapukon áthaladva, illetve a Templom falának tetejére épített, 12 m széles emelvényen járőrözve. Onnan fentről kiválóan láthatták a pészah előestéjére készülődő zsidók tevékenységét. A katonák számára az egész hét hosszú és fáradságos volt, hiszen gyakran órákon keresztül voltak kénytelenek őr állni a tűző napon, a holnapi nap azonban minden korábbinál kimerítőbb lesz. Mindenfelé bárányok és zarándokok lesznek, és a Templom legbelsőbb udvaraiból állati vér és ürülék bűze fog felszállni. A mészárlás órákon keresztül tart majd, és egyre több zsidót fognak látni, ahogyan véres tetemeket a mellkasukhoz szorítva sietnek haza, hogy elkészíthessék a széder lakomáját.

A laktanyában rendszerint csak valamivel több, mint 500 katona és ugyanennyi szolgáló tartózkodik. Azokkal a legionáriusokkal együtt azonban, akik Cezáreából érkeztek ide a pészah idejére, mostanra több ezer katona állomásozik itt – és persze tartozik hozzájuk megfelelő számú kiszolgálószemélyzet és személyes szolgák is, akik lovat patkolnak, a mállával foglalkoznak, vagy vizet hordanak –, így az étkező zsúfolt és rendkívül zajos, ahogyan a katonák mind leülnek, hogy elfogyasszák garummal³⁵ ízesített zöldségből álló vacsorájukat. A második fogás fűszerrel és zöldségekkel ízesített zabkása. Néha húst is kapnak vacsorára, ám ezen a héten különösen nehéznek bizonyult a beszerzése. A kenyér természetesen minden katona étkezésének alapja, ahogyan a savanykás bor is, melyet ecet, cukor, asztali bor és szőlőlé összekeverésével készítenek. Mint minden más, ami ezek elé a kiéhezett emberek elé kerül, ez is gyorsan és hatalmas mennyiségben fogy.

Tizenkét katona azzal a tudattal hajol az étele fölé, hogy másnap korántsem csak a bárányok lemészárlásának lesznek szemtanúi. Ők ugyanis a keresztre feszítő kivégzőosztagok tagjai, akiket külön-

³⁵ Ez az erjesztett halbelsősgből készült szósz volt a római konyha alapköve.

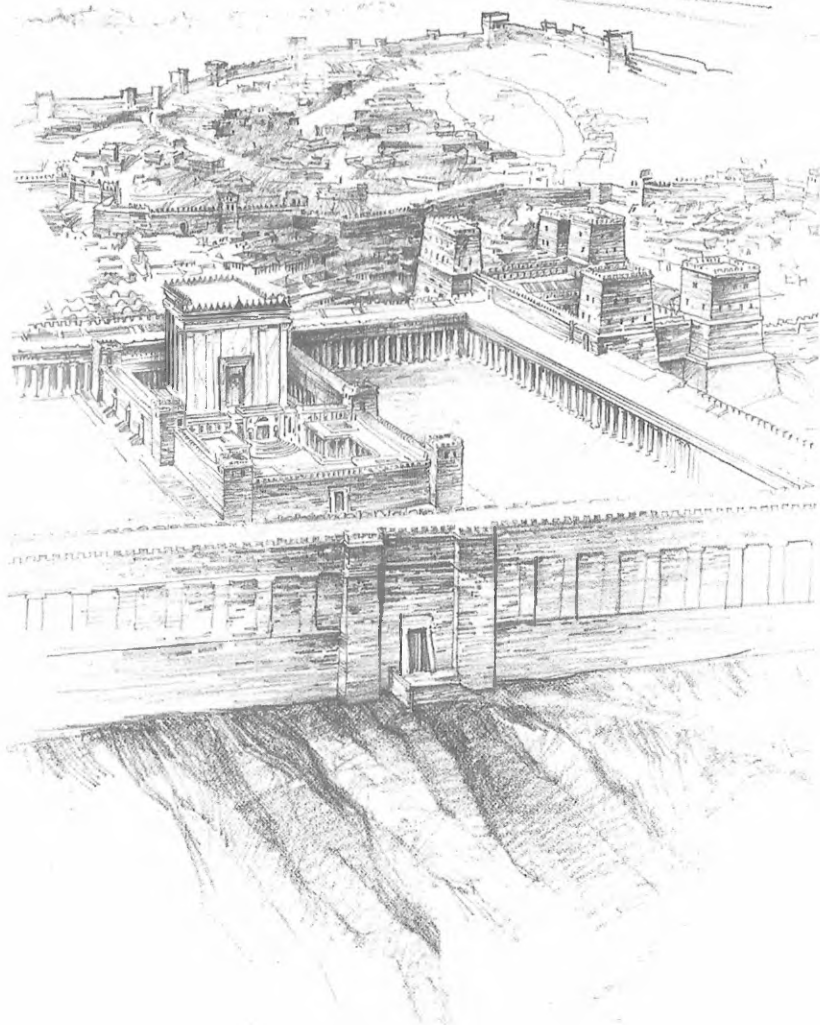
leges testi erejük és példátlan brutalitásuk miatt választottak ki arra a nehéz feladatra, hogy római módon elítélteket szegeljenek föl a keresztre.

Minden keresztre feszítő kivégzőosztag (*quaternio*) négy főből áll. Az ötödik ember egy centurio, az *exactor mortis*, akinek a feladata a másik négy tevékenységének irányítása. Holnapra háromosztagnyi ilyen gyilkosra lesz szükség, ugyanis három halálraítélt várja büntetése végrehajtását. Az előzetes korbácsolásra Jeruzsálem városfalain belül kerül majd sor, de a kemény munkát, amelyet az elítéltek keresztre feszítése jelent, már a városon kívül, a Kálváriahegyen fogják végrehajtani, amelyet a zsidók arámi nyelven Gulgal-tának neveznek – vagy ahogyan a történelemben a neve fennmaradt, Golgotának. E három szó mindegyike koponyát jelent, és annak a kis kiemelkedésnek az alakjára utal, amelyen magát a kivégzést végrehajtják. Miközben a *quaterni*ók tagjai lenyelik vacsorájuk utolsó falatjait, a keresztt két része közül a függőleges szár már a földbe állítva várja őket. Ez az ún. *staculus* mindig a helyére állítva marad, és csak arra vár, hogy megérkezzen a *patibulum*, vagyis a vízszintes keresztfá, amelyet az elítéltnak kell majd odavinnie.

Az igazat megvallva, a keresztre feszítéshez nincsen szükség öt ember munkájára, de a rómaiak szeretik mindennek megadni a módját, és a kivégzők mindegyikétől elvárják, hogy állandóan tartásukkal szemmel *quaterni*ójuk többi tagját, nehogy valaki bármilyen kegyelmet mutasson az elítélttel szemben. Egy kevesebb főből álló kivégzőosztag talán nem végezné a munkáját ennyire elkötelezetten, és ez az, amiért e jól képzett katonák mélységes kötelességtudattal tekintenek a másnapi kivégzések végrehajtása elé. Tudják, hogy ha nem megfelelően végzik a feladatukat, akkor őket magukat is megbüntetik.

Az egyik, holnap keresztre kerülő elítélt egy közönséges gyilkos, Barabbás. A másik kettőről azt gyanítják, hogy a bűntársai. Reggel a kivégzőosztagok megkezdik majd a hagyományos keresztre feszítési eljárást. Nagyon kemény fizikai munka ez, és mire a nap leszáll, nemcsak az öltözőkük, de egész testük is tocsog majd a vérben.

A kivégzőosztagok katonái azonban erre rá sem hederítenek. Valójában a legtöbbjük nagyon élvezi a munkáját. Brutálisan kemény

A Templom látképe keleti irányból az Antonia-erőddel

emberek, akik Szamáriából és Cezáreából érkeztek, és akiknek az a feladatuk, hogy mindenki megértse az üzenetet: Róma mindenható! Ha bárki megszegi a törvényeit, rettenetes kínhalállal lakol.

Este Jézus elindul a tanítványai élén vissza Jeruzsálembe, hogy elfogyasszák utolsó vacsorájukat. Egy adományozó a rendelkezésükre bocsátott egy helyiséget az Alsóvárosban. A Siloám tava melletti egyik épület második emeletére mennek. A helyiség közepén hosszú, téglalap alakú, mindössze 20-25 cm magas asztal van. Körülötte párnákat helyeztek a földre, hogy Jézus és a tanítványok a hagyományoknak megfelelően leheveredve ehessenek. A helyiség elég nagy ahhoz, hogy mindnyájan kényelmesen hátradőlhessenek, de elég kicsi, hogy a különálló beszélgetések hangjai összekeveredve, otthonos zümmögéssel töltsék meg.

Jézus Jánost és Pétert küldi előre, hogy keressék meg a házat, és készítsék elő a vacsorát.³⁶

Iskáriótes Júdás számára minden bizonytalansággal teli órák ezek, hiszen azt már tudja, hogy Jézus valóban vissza akar térni Jeruzsálembe, ám azzal kapcsolatban, hogy pontosan mikor és hova kíván menni, nem ismeri a részleteket. Ráadásul, ha megszerzi

³⁶ Máté, Márk és Lukács evangéliumából nyilvánvalóan kitűnik, hogy Jézus egy nappal korábban ünnepelte vacsorával a pészahot. Ez alapján többen megkérdőjelezzik, vajon valóban sült báránnyt, vagyis a húsvétkor hagyományos ételt fogyasztottak-e. XVI. Benedek pápa úgy próbálta megoldani a közel 2000 éves rejtélyt, hogy azt feltételezte, Jézus talán nem a holdkalendárium, hanem a holt-tengeri tekercsekben talált napkalendárium szerint, azaz korábban ünnepelte a pészahot, és ezért van az, hogy nem fogyasztottak báránnyt. Más tudósok azt állítják, hogy a szinoptikusok minden bizonytalansággal a Galileában elterjedt módszer szerint – amelyet Jézus, a tanítványok, illetve a farizeusok is alkalmaztak – napkeltétől napkeltéig számították a napokat, míg János a júdeai módszer alapján – amelyet a szadduceusok használtak – napnyugtától napnyugtáig számol egy naptári napot. Ez egyébként megmagyarázná az eltéréseket, hiszen a különböző naptárak különböző dátumokra helyezik a pészah idejét.

Az utolsó vacsora az emeleti helyiségben

czekeket az információkat, találnia kell majd egy alkalmas időpontot, amikor elosonhat, és riaszthatja Kajafást.

Amikor megérkeznek, Jézus alázatosan megmossa mindegyik tanítvány lábát. Ez általában a rabszolgák és a szolgák feladata, nem pedig olyasmi, amit egy hittel mélyen áthatott, nagy tiszteletnek örvendő tanító végezne. A tanítványokat egészen megindítja a szolgálai és alázatos viselkedés. Jézus olyannyira jól ismeri mindegyiküket, és annyira tisztában van tulajdonságaikkal, hogy kész elfogadni őket olyanak, amilyenek: Simon valódi zelóta, aki szenvedélyesen nyilatkozik meg politikai kérdésekben; Péter hirtelen haragú; Jakab és János a nagyhangú „mennydörgés fiai”, ahogyan Jézus szívesen nevezte őket³⁷; Tamás szenvedélyes, és gyakran borongós hangulatú; András lelkes; Fülöp kishitű, és így tovább. Az együtt töltött idő mindegyikük életét megváltoztatta, és amint Jézus gondos mozdu-

³⁷ Márk 3, 16–17

latokkal lemossa az út porát valamennyiük lábáról, nyilvánvaló, hogy milyen mélységes szeretettel van irántuk.

Vacsora közben azonban Jézus szavai minden jókedvet megkeserítenek.

– Bizony, mondom néktek – szólal meg –, hogy közületek egy el fog árulni engem.³⁸

A tanítványok egészen mostanáig nem fordítottak különösebben kiemelt figyelmet vezetőjükre. A vacsorát felszolgálták nekik, ők pedig mind hanyatt dőlve esznek és beszélgetnek egymással, kis tányérokból, kézzel véve az ételt. Hirtelen azonban döbbenet és szomorúság lesz úrrá rajtuk. A tanítványok mindnyájan magukba tekintenek, olyan kétség vagy gyengeség jeleit kutatva, amely arra készítetné őket, hogy kiadják szeretett tanítójukat.

– Talán csak nem én vagyok az, Mester? – kérdezik egyesével, mindnyájan.

– Egy a tizenkettő közül – jelenti ki Jézus magabiztosan –, aki velem együtt mártogat a tálba. Mert az Emberfia elmegy ugyan, amint meg van írva róla, de jaj annak az embernek, aki az Emberfiát elárulja: jobb lett volna annak az embernek, ha meg sem születik.³⁹

Ahogyan a beszélgetés lassan újra megindul, a jelenlevők mindegyike azon töpreng, és a mellette ülővel együtt azt találgatja, vajon melyikük lesz az áruló. Különösen Pétert zaklatja fel a dolog. Odaint Jánosnak, aki a Jézus melletti párnán fekszik, hogy tudakolja meg tőle, kire gondol.

– Uram, ki az?⁴⁰ – kérdi János, amint közelebb hajol a názáretihez. Jézusnak jobb kéz felől ül, míg Júdás bal felől.

– Talán csak nem én vagyok az, Mester? – kérdezi Júdás fennhangon.

– Te mondtad!⁴¹ – feleli neki csendesen Jézus. – Amit tenni szándékozol, tedd meg hamar!⁴²

³⁸ Mt 26,21

³⁹ Mk 14,20–21

⁴⁰ Jn 13,25

⁴¹ Mt 26,25

⁴² Jn 13,27

A helyiségben nagy a zaj, hiszen mindenki beszélget, és mivel ők ketten annyira közel ülnek egymáshoz, a legtöbben nem hallják ezt az utolsó néhány szót. Amikor Júdás váratlanul felpattan és elmegy, a legtöbben azt hiszik, még több ételt és italt fog hozni.

Az áruló kilép az éjszaka sötétjébe. Ő is és a názáreti is pontosan tudja, hová indul. Valamikor régen Jézus még teljesen megbízott Júdásban, a csoport kincstárnokává nevezte ki, és a barátjának nevezte. Ahogyan azonban oly gyakran, a pénz ez esetben is egy éveken keresztül tartó barátság végét jelentette.

Júdás megszorítja teli erszényét, majd elindul az Alsóváros utcáin és sikátorain keresztül, fel a meredek emelkedőn, hogy Kajafásnak elvigye a jó hírt.

Már nagyon késő van, és Jézusnak cselekednie kell. A tanítványokkal elgyalognak a Kedrón-völgy másik oldalára, az Olajfák hegyének lábánál lévő egyik olívaligetbe. Annak ellenére, hogy tudja, mennyire fáradtak és kimerültek lehetnek a tanítványok az elfogyasztott bor és étel miatt, megkéri őket, álljanak őrt, amíg ő felmegy a hegytetőre, hogy egyedül lehessen. „Üljetek le itt, amíg imádkozom – mondja nekik, miközben elindul felfelé, a meredek hegyoldalban. Majd hozzáteszi: – Szomorú az én lelkem mindhalálig, maradjatok itt, és virrasszatok.”⁴³

Már majdnem telihold van, így viszonylag világosban haladhat. Jézus keres magának egy helyet, ahová a hold fénye nem ér el, és imádkozni kezd. „Abbá, Atyám! Minden lehetséges neked: vedd el tőlem ezt a poharat; mindazáltal ne úgy legyen, ahogy én akarom, hanem amint te.”⁴⁴

Olyan pillanat ez, amely fájdalommal és kétségbeeséssel van tele. Jézus biztos benne, hogy hamarosan meghal. Véres halála lesz a római kereszten, mindazzal a kínnal és megaláztatással együtt, ami

⁴³ Mk 14,32–34

⁴⁴ Mk 14,36

ennek a velejárója. Akik a Templom udvarán hallgatták csodálatos tanításait, megszegyenítve fogják látni, és nem fogják megérteni, hogy az az ember, aki az Isten Fiának vallja magát, miképpen hagyhatja, hogy megfeszítsék.

Mennyivel egyszerűbb lenne, ha Jézus csak úgy elmenekülhetne! Csak továbbmenne, feljebb a hegyen, onnan pedig még tovább, Betlehemig. Reggel talán már el is indulhatna vissza Galileába, ahol békés öregkor és egy szép család várhatna rá. Szavaival már elérte, hogy az emberekben újra feltámadt a remény, de azt soha nem tervezte, hogy egy felkelésnek is az élére álljon. Jézus nem hisz abban, hogy ez lenne földi létének a célja. Éppen ezért végül elfogadja a reá váró sorsot, és úgy határoz, nem menekül a halála elől.

Vagy egyórás imádkozást követően visszatér Cécsemáné kertjébe. A tanítványok mélyen alszanak.

– Nem voltál képes egyetlen órát virrasztani?⁴⁵ – mondja mérgesen Péternek.

A tanítványok persze nem tudnak mit felhozni mentségükre. Jézus pedig újra megkéri őket, maradjanak itt, és őrködjének, amíg ő visszatér arra az eldugott helyre, hogy tovább imádkozzon.

Az éjszaka magányában arra akarja kérni az Urat, hogy vegye le a válláról ezt a terhet. Jézus mélységes hite egész életét áthatja, így nyugodt szívvel kérhetné ezt, de mégsem képes rá, hogy megtegye. Egy másik imába kezd bele, amellyel erőt kér, hogy kibír hasson mindent, amivel hamarosan szembe kell néznie. „Atyám, ha nem távozhat el tőlem ez a pohár, hanem ki kell innom, legyen meg a te akaratod!”⁴⁶ – könyörög.

A názáreti ezt követően visszasétál, le a hegyről, a tanítványaihoz. Mind alszanak, és láthatólag nem zavarja az álmukat sem aggodalom, sem félelem. Úgy tűnik, elfelejtettek már minden egyes szót, amit korábban Jézus mondott nekik a szenvedéseivel és közelgő halá-

⁴⁵ Mk 14,37

⁴⁶ Mt 26,42. Annak ellenére, hogy az evangéliumok írói közül senki nem volt jelen az ima közben, a szakértők manapság is úgy tartják, hogy Jézus még azon az éjszakan megoszthatta tanítványaival az érzelmeit és a szavait.

lával kapcsolatban. Mintha készek lennének elhinni tanításai bizonyos részeit, és csodaként tekinteni mindarra, amit sikerült elvégeznie, de egyenesen elutasítanak az üzenete sötétebb témáit.

Jézus visszamegy hát a hegyre, hogy harmadszor is imádkozni kezdjen. A názáreti utolsó napjainak eseményeiről beszélő, orvosi tapasztalattal is rendelkező Lukács megemlíti, hogy Jézus szó szerint vért kezdett izzadni. Ez a tünet a *hematidrosis*, és általában felfokozott izgalmi állapot okozza. Igaz, hogy nagyon ritka, de a leggyakrabban a halálraítélteknél tapasztalható, amikor elindulnak az ítélet végrehajtásának helyszínére.

Amikor végzett az imádkozással, Jézus kimerülten tér vissza tanítványaihoz. Már elmúlt éjfél, és egyre hűvösebb van. Jézus csak köpönyeget és vékony tunikát visel, ami nem sok védelmet jelent szikár testének az elemekkel szemben. A páni félelem még nem szállt el – Jézus tudja, hogy bármelyik pillanatban eljöhetnek érte –, most azonban, amikor belép Cécsemáné kertjébe, már tudja, hogy eljött az óra, és elfogadja a sorsát. „Ébredjetek!” – mondja a tanítványoknak. A hangja nem remeg, és már tisztán látja a Kedrón-völgy másik oldalán közeledő fáklyák fényét. Ahelyett, hogy menekülni kezdene, a názáreti Jézus vár.

Az áruló Júdás a ligetbe vezeti a Templom őreiből álló különítményt. Mindnyájan husánggal vagy karddal vannak felfegyverkezve, és többen fáklyát is tartanak a kezükben. Ezek a fáklyák azonban nem adnak elég fényt ahhoz, hogy az őrök egyértelműen meg tudják állapítani, melyiket keresik a szakállas férfiak közül. Júdás előre tudta, hogy így történik majd, tehát ártatlan arccal a názáreti elé lép.

– Üdvözlég, Mester! – mondja, majd hűvösen arcon csókolja Jézust. Ez a jel, amelyben korábban megegyezett az őrök vezetőjével.

– Barátom – feleli Jézus –, hát ezért jöttél!⁴⁷

⁴⁷ Mt 26,49–50

Majd odafordul az öröklöz:

– Kit kerestek?

– A názáreti Jézust – mondják.

– Én vagyok – feleli erre Jézus.

A Templom őrei nem pogány római legionáriusok, hanem a Templom zsidó szolgái. Ennek ellenére igen brutális emberek, akik pontosan tudják, milyen mértékű erőszakra van szükség egy le-tartóztatáshoz. Mielőtt azonban Jézus két csuklóját össze tudnák kötni, Péter előrántja kardját, és levágja vele Kajafás szolgája, Málkus fülét.⁴⁸

– Tedd vissza kardodat a helyére – parancsolja Jézus a mindig túl hirtelen cselekvő Péternek –, mert akik kardot fognak, kard által vesznek el.⁴⁹

Ezután megadja magát, hagyja, hogy megkötözzék és elvezessék. Júdás számára eddig minden a terv szerint sikerült. E késői órán csak nagyon kevesen voltak tanúi a felfordulásnak.

Jézus, a foglyul ejtői és Júdás tehát pészah előestéjén a főpap otthona felé vonulnak. A tanítványok, akik féltik saját életüket, valamivel lemaradva követik őket. Mivel késő éjszaka van, lehetetlen törvényt ülni. Ha a vallási törvényeket be akarják tartani, akkor Jézus kénytelen lesz napkeltéig várni, és csak akkor nézhet szembe vádlói-val. Ugyanezen törvények alapján, amennyiben halálra ítélik, Jézus-nak bűnbánattal kell töltenie egy teljes napot, és csak azt követően végezhetik ki. Ez pedig azt jelenti, hogy marad még legalább egy vagy két napja.

Jézus nem is számol azzal, hogy a tanítványok majd a segítségére sietnek. Ha mégis ebben reménykedett volna, most keservesen csalódnia kellene, a tanítványok ugyanis e pillanatban hátat fordítanak, és mindnyájan elmenekülnek, mentve a saját életüket.

Az éjszakai levegő csípősen hideg. Jeruzsálem lakosainak nagy része mélyen alszik, amikor a rabot a főpap házához vezetik. Eközben elhaladnak az épület előtt, amelynek egyik helyiségében mind-

⁴⁸ Ennek a jelenetnek János is szemtanúja volt, és evangéliuma egyik legfontosabb részleteként emelte ki.

⁴⁹ Jn 18,4–6

össze néhány órával korábban Jézus és a tanítványai az utolsó vacsorájukat fogyasztották.

A názáreti tudja, hogy magányosan hal majd meg. Annak ellenére, hogy sokan veszik körül, egyetlen támogatót sem lát közöttük. A tanítványai mind felszívódtak az éjszaka sötétjében. Akik pedig letartóztatták, gondolkodás nélkül készek eszméletlenre verni, ha meneküléssel próbálkozna.

A názáreti Jézus a nehéz helyzet ellenére is megőrzi büszkeségét. Hamarosan részletesen kivallatják majd, és a válaszként lejegyzett szavait évezredek keresztül idézik. Vádlói ugyanazok lesznek, akik mindössze két nappal korábban, a Templom udvarán szóban már többször megalázták. Most is ugyanazt a gyűlöletet látja majd megvillanni a tekintetükben.

Elmennek a Felsőváros házai előtt, amelyek sokkal nagyobbak és fényűzőbbek, mint a Jeruzsálem többi részében épültek. Jézust hamarosan bevezetik a főpap palotájába. Csakhogy itt nem Joszéphosz Kajafás köszönti, hanem Jeruzsálem valódi vallási hatalma. Jézus most egy olyan idős, fenséges vezető előtt áll, akinek felmenői között egy évezredre visszamenőleg voltak főpapok. Ez a férfi igen vagyonos, olyan kiváló politikus, hogy fiai és vejei folytatják a családi hagyományt, és mindnyájan vallási vagy világi hatalommal rendelkeznek. A férfi neve Széti fia Ananusz, vagy ahogyan ezt az idős vallási nagyhatalmat Jeruzsálem-szerte ismerték: Annás.

Az udvaron egy lélek sem mozdul, míg az épületben megkezdődik Jézus kihallgatása. A názáreti néhány pillanattal később megdöbben, amikor valaki ököllel keményen az arcába üt.

A végjáték elkezdődött.

TIZENHETEDIK FEJEZET

KR. U. 30. ÁPRILIS 7., PÉNTEK KORA REGGEL ÉS DÉLELŐTT
JERUZSÁLEM

ATÁMADÁS A SEMMIBŐL JÖN, ahogyan a Templom hirtelen haragú öre ököllel lesújt Jézus fejére.

– Így felelsz a főpapnak?

Jézus megtántorodik, és nem képes megszólalni. A palota fényűző terme hirtelen forogni kezd. Kezei még mindig össze vannak kötözve, nem tud védekezni, és visszatámadni sem. Miután azonban sikerül magához térnie, félelem nélkül szólal meg.

– Ha rosszat mondtam, bizonyítsd be, hogy rossz volt – mondja végül az őrnék –, ha pedig jót mondtam, miért ütsz engem?⁵⁰

A vizenyős tekintetű Annás Jézus elé áll. Most már közelebb van a hajnal, mint az éjfél. A főpap ötvenes évei közepén jár, és egész életében az lebegett a szeme előtt, hogy mind nagyobb vagyonra és hatalomra tegyen szert. A Jézushoz hasonlók általában a földig hajolnak előtte kegyelemért könyörögve, nem pedig a szavait próbálják kiforgatni ezen a korai órán.

– Én nyilvánosan szoltam a világhoz: mindig a zsinagógában és a templomban tanítottam, ahol a zsidók mindnyájan összejönnek,

⁵⁰ Jn 18,22–23

titokban nem beszéltem semmit. Miért kérdezel engem? Kérdezd meg azokat, akik hallották, mit beszéltem nekik: íme, ők tudják, mit mondtam.⁵¹

Ez volt az a bátran és tiszta szavakkal kimondott válasz, amelynek jutalmaképpen Jézust megütötték. Még mindig ott visszhangzanak Annás gondolatai között, ahogyan azt próbálja kitalálni, vajon mi is legyen a következő lépése.

A pátriárka zadokita, vagyis olyan papi vérvonal leszármazottja, amelynek forrása Dávid király idejéből fakad. Ahogyan a fiai és a veje, Kajafás, ő is a szadduceusok közé tartozik, vagyis ahhoz a vagyonos zsidó szektához, melynek tagjai kizárólag a Pentateuchusban, Mózes öt könyvében hisznek. Annás nagyon sok kompromisszumot volt kénytelen kötni a rómaiakkal azért, hogy hatalomra juthasson. A főpapi cím a zadokiták vonalának tagjai között évszázadokon keresztül szállt egyik fiúról a másikra, amikor azonban nagyjából 300 évvel korábban, Nagy Sándor lerohanta és elfoglalta a területet, erőteljes hellenizáció vette kezdetét. Annás azért beszél görögül is éppen olyan folyékonyan, mint héberül, mert az ősei évszázadokkal ezelőtt rájöttek, mennyire fontos a megszállók kedvében járni. A hasmóneusok zsidó csoportja vetett véget az erőszakos hellenizációnak Kr. e. 142-ben, és ezzel együtt a zadokitákat is megfosztották főpapi pozíciójuktól. Ez végső soron áldásnak bizonyult, amikor vagy nyolcvan évvel később a rómaiak elfoglalták Jeruzsálemet. Miután Pompeius és csapatai háromhavi ostromot követően átvették a város feletti irányítást, és elkezdték kifosztani, a nem zadokita papokat mind összeszedték és kivégezték. Végül Nagy Heródes adta vissza nekik a főpapi tisztséget.

Ezzel a hatalommal azonban kompromisszum is járt. Mivel Heródes biztosítani akarta, hogy a főpapok az ő érdekeit szolgálják majd, fejet kellett hajtaniuk Róma előtt, és soha nem voltak már függetlenek. Olyan lecke volt ez, amelyet Annás mindörökké megtanult akkor, amikor Poncius Pilátus elődje, Gratus eltávolította őt a főpapi hatalomból azért, mert a birodalmi kormányzáság tiltása ellenére halálos ítéleteket hozott és hajtatott végre. Végzetes lenne

⁵¹ Jn 18,20–21

még egyszer elkövetnie ugyanezt a hibát – ahogyan az is, ha hagyná, hogy Kajafás kövesse el. Pátriárkaként Annás úgy érzi, a családi dinasztia egész jövője függhet attól, milyen módon kezeli Jézus ügyét.

A főpapi címet azonban az ember a haláláig viseli. Róma is jobban szereti ezt a megoldást, így ugyanis a pénzfolyam soha nem apad el. Annás, a legidősebb fia, Eleázár, a veje, Kajafás, és a többi fia, Jonathán, Theophilus, Mátyás és Ananusz mind, egymás után fog főpapként szolgálni. Az ő kezükben lesz a pészahi áldozati bányák kereskedelme, és minden pénzváltás után megkapják a részüket. A főpap Jeruzsálemben kívül hatalmas birtokokkal rendelkezik. Mindezekből a forrásokból, valamint a Júdea népéből kikényszerített adókból befolyó összegek egy része Pilátus kezébe kerül, innen pedig végül az erkölcstelen római császárhoz, Tiberiuszhoz, aki „adomány” formájában még további jelentős összegekhez jut.

Jézus és Annás vérvonala tehát így keveredett évszázadokon keresztül, és fog keveredni még hosszú évtizedekig: Annás ősei főpapként szolgáltak Jézus ősei, Dávid és Salamon alatt. És éppen úgy, ahogyan most Annás Jézust ítéli el, úgy fog az ifjabbik Ananusz is elítélni egy mélyen hívő embert, három évtizeddel később.

Azt az embert Jakabnak hívják majd. Jézus testvére lesz, és nyilvánosan fogják halálra kövezni.

Annás és leszármazottjai olyan vad elszántsággal védelmezik Róma fennhatóságát, hogy a család papi hivatásának ettől a naptól számított harminc év múlva fog csak vége szakadni, éppen akkor, amikor az ifjabb Ananusszal a római elnyomás támogatása miatt zsidó felkelők végeznek.⁵²

⁵² Ananuszt szegény zsidó felkelők ölték meg, akik osztályharcot folytattak a vagyonos főpapok ellen. Josephus Flavius történetíró szerint Ananuszt „Jeruzsálem szívében mérszárták le”. Ugyancsak azt állítja, hogy ez volt az egyik kulcsfontosságú momentum, amely végül elvezetett odáig, hogy a rómaiak a földdel tették egyenlővé a Templomot.

Jézus kihallgatásával kapcsolatban szinte nincsen semmi, ami törvényes lenne. Éjjel kerítenek rá sort, Jézustól azt követelik, hogy jogi képviselő jelenléte nélkül tegyen terhelő vallomást önmaga ellen, és Annásnak nem áll jogában ítéletet hozni fölötte. Ugyancsak nagyon szokatlan, hogy egy rabot a főpap palotájába visznek, ahelyett, hogy a római laktanya tömlöcébe vetnék.

Jézus azonban igen súlyos bünt követett el. Amikor felborította a pénzváltók asztalait, megszakította a Templomból Rómába irányuló pénzáramlást, márpedig ennek a folyamatosságnak a fenn tartása Annás személyes felelőssége. Bárkit, aki ezt meg meri bolygatni, kíméletlenül meg kell büntetnie. Mindez persze vonatkozik Jézusra és a 12 tanítványára is. Annás elhatározza, hogy elrettentő példát fog velük statuálni mindenki számára, akinek a jövőben eszébe jutna megkérdőjelezni a Templom fennhatóságát.

Az Annáshoz hasonlók hozzá vannak szokva ahhoz, hogy aki eléjük kerül, az a földig meghajol, és rettegve húzza meg magát; ugyanakkor nyilvánvaló, hogy Jézus senki előtt nem fog meghunyászkodni. És annak ellenére, hogy fizikailag kimerült, éles eszével még mindig képes lehet zavarba hozni ellenfeleit.

Talán, ha eltöltött egy kis időt a Templom őreivel, sikerül jobb belátásra bírni.

Annásnak, a korábbi főpapnak nem áll hatalmában ítéletet hozni. Különösen lázadással vagy felkeléssel megvádoltak esetében nem, hiszen erre csak és kizárólag Rómának van joga. Éppen ezért Annás titokban parancsot ad néhány őrnek, hogy vigyék el Jézust a palota egyik csendes részébe, és próbáljanak a lelkére beszélni egy kicsit.⁵³

⁵³ Az akkor szolgálatot teljesítő őrök mind lévíták voltak, akik a Templom rendfenntartó erejét adták. A feladatuk általában abból állt, hogy őrködtek a Templom kapuinál, éjjel és nappal járőröztek a Templom területén, és őrszolgálatot adtak a Pogányok udvarán felállított 21 őrszobornál. Ugyancsak feladatuk volt a Szanhedrin döntéscsineinek foganatosítása; ha kellett, letartóztattak és megbüntettek embereket, vagyis nagyon megszokott volt, hogy ha nyers fizikai erőre van szükség, akkor a főpapok őket hívják. Az ilyesmi annyira gyakorivá vált, hogy sokan panaszt tettek, amiért a nemesi származású főpapok és az alájuk rendelt templomőrök több alkalommal visszaéltek a hatalmukkal. Ezeket a visszaéléseket a holt-tengeri tekercsek, Josephus Flavius írásai és későbbi rabbinikus szövegek is feljegyezték.

A még mindig összekötözött Jézust elvezetik. Jeruzsálemben sűrűgető hívó szó fut körbe. Azonnal gyűlésre hívják a Szanhedrin felsőbb vallási bíróságának tagjait.

Jézus nem lát semmit. Az éjszaka koromfekete, a szeme elé kötött kendő pedig még a kis tüzek lángjainak csekély fényét is kizárja. Hal-lani azonban nagyon jól hall, és a szavakkal, amelyeket neki monda-nak, az öröknek nyilvánvalóan az a céljuk, hogy megtörjék.

– Prófétáld meg nekünk, Krisztus – mondja egy templomőr gúnyosan. Jézus megtántorodik az újabb kemény ökölcsapástól. – Ki ütött meg téged?⁵⁴

Minden oldalról záporoznak a rúgások és ütések. Nincs menekvés, és nincs kegyelem.

– Ki ütött meg téged? – kérdezik tőle az örök újra és újra, miközben egyre ütik. – Ki ütött meg téged?

A verés órákon keresztül tart, amíg a Templom őrei már túlságo-san elfáradnak ahhoz, hogy folytassák ezt a kegyetlen játékot.

Mire Jézust visszavezetik Annás otthonába, hogy újabb, törvény-telen tárgyalásra kerüljön sor, ezúttal a teljes Szanhedrin jelenlété-ben, már az egész teste véres és zúzódásokkal teli. Az arca feldagadt. A vérvesztés miatt jelentkező kimerültségtől és gyengeségtől egye-nesen állni sem nagyon tud, nemhogy összeszedni a gondolatait, és megvédeni magát.

A megkötözött és megvert Jézusnak ennek ellenére megint oda kell állnia a vádlói elé, és megvédenie az életét.

Amikor a Szanhedrin elé vezetik, a szeme már nincs bekötve. Nem rendelkezünk biztos forrásokkal, így nem tudhatjuk, vajon a vallási

⁵⁴ Mt 26,68

tanács mind a 71 tagja bezsúfolódott-e abba a helyiségbe, de az biztos, hogy Jézust, a törvény előírásaival ellentétesen, nem viszik a Templom udvarára. A vallási vezetők helyett Annás palotájának otthonosan meleg légkört sugárzó termében veszik körül Jézust, ahol a padlót drága mozaik díszíti, a falakon pedig divatos jeleneteket ábrázoló festmények vannak.

Jézus testét és arcát zúzódások borítják, és az utolsó vacsora óta nem evett egy falatot sem. A verés és a gúnyolódás azonban nem törte meg a hitét. A késői óra ellenére Jeruzsálem-szerre elterjedt a hír, hogy letartóztatták. Az udvaron ebben a pillanatban is kisebb tömeg gyűlik össze, és az emberek a tűzgödrök mellett állva próbálnak védekezni az éjszaka hidege ellen. Egy második csoport a palota kapui előtt áll, és a hírekre vár. A tanítványok közül kettő⁵⁵ meggondolta magát, inkább nem hagyta magára Jézust, hanem a letartóztatást kockáztatva idejött. A Kajafáshoz hű zsidók csoportjában vannak ők is.

Jézus csak figyeli, amint Kajafás talpnyalói egymás után lépnek a tűz fényébe, és hamis tanúvallomásokot tesznek ellene. Kiállnak a Szanhedrin elé, és vakmerő hazugságokat állítanak arról, hogy miket tett és miket mondott. A Szanhedrin tagjai figyelmesen hallgatják őket, és arra az egy vádra várnak, amely lehetővé teszi majd a halálos ítélet kimondását. Nem zavarja őket a számtalan hazugság, hiszen bíznak benne, hogy hamarosan elhangzik majd olyan vád is, amelynek alapján elítélhetik Jézust – még akkor is, ha hajnalig kell várniuk rá. A hamis tanúskodás egyébként ugyancsak halállal büntetendő, de a Szanhedrin ebben az esetben hajlik arra, hogy szemet hunyjon egy ilyen apró részlet felett.

Jézus egész idő alatt nem szól egyetlen szót sem.

Majd valaki kimondja azt a vádat, amelyre a nagytanács egész idő alatt várt.

⁵⁵ A Jn 18,15 név szerint említi Pétert. A részlet „egy másik tanítványról” is beszél, bár nem mondja meg a nevét. Annak alapján, hogy az azon az éjszakán történekel kapcsolatban milyen részletes leírást adott, manapság a legtöbben úgy tartják, éppen János volt ez a bizonyos másik.

– Ez az ember – mondja Kajafás egyik hű talpnyalója – azt állította, hogy „le tudom rombolni az Isten templomát, és három nap alatt fel tudom építeni”.⁵⁶

Kajafás, aki egész idő alatt ülve követte az eseményeket, erre felpattan, és Jézus felé indul. Haragját csak tovább szítja, hogy Jézus nem hajlandó tagadni a vádat. Egy pillantás a názáretire, és bárki számára nyilvánvaló, hogy órákkal korábban meg kellett volna törnie: alvadt vér borítja, száradt nyál van az arcán, duzzanatok és vérömlenyek mindenhol. Jézus ennek ellenére ugyanolyan nyugodt és makacs arccal néz, mint addig.

– Semmit sem felelsz arra – kérdezi Kajafás felháborodottan követelőzve –, amit ezek ellened vallanak?⁵⁷

Jézus néma marad. Látja a Kajafás ajkán formálódó kérdést, amelyre a helyiségben tartózkodó minden személy választ szeretne kapni. A kérdést, amelyre Jeruzsálemben százezrek szeretnének választ kapni. Annak ellenére azonban, hogy Jézus előre tudja, mi lesz Kajafás következő szava, tisztában van vele, hogy erre nem lehet jó választ adni. Mindegy, mit felel, ő már nem kerülheti el a halált.

– Az élő Istenre kényszerítelek – szólal meg dühösen Kajafás –, mondd meg nekünk, vajon te vagy-e a Krisztus, az Isten Fia!⁵⁸

Néma csend. Odakint már ébrednek a reggel első madarai. Hallani lehet a tanácstermen túlról a beszélgetés morajlását, ebben a helyiségben viszont, amelyben Kajafás általában barátaival találkozik, és a Templom hivatalos ügyeivel kapcsolatos személyes jellegű tárgyalásokat folytat, egyetlen hang sem hallatszik. Mindenki Jézus válaszára vár. Megszólal-e végül?

És Jézus válaszol:

– Ha megmondom nektek, nem hiszitek, ha pedig én kérdezlek titeket, nem feleltek. De mostantól fogva ott ül majd az Emberfia Isten hatalma jobbján.⁵⁹

– Akkor hát, te vagy az Isten Fia? – kérdezi megint a pap.

⁵⁶ Mt 26,61

⁵⁷ Mt 26,62

⁵⁸ Mt 26,63

⁵⁹ Lk 22,67–69

– Ti mondjátok, hogy én vagyok – feleli nekik Jézus. Azután egyenesen Kajafás szemébe néz. – És meglátjátok az Emberfiát, amint a Hatalmas jobbján ül, és eljön az ég felhőiben.⁶⁰

Kajafás megragadja tunikája mellrészét, és teljes erőből rángatni kezdi a drága anyagot, letépvé magáról. Normális esetben a főpapoknak tilos ilyen módon kifejezniük haragjukat. Jézus azonban épp az előbb nem kevesebbet állított, mint azt, hogy Kajafás Isten ellensége.

– Istent káromolta! – kiáltja a főpap a Szanhedrinnek. – Mi szükségünk van még tanúkra? Íme, most hallottátok az istenkáromlást. Mit gondoltok?⁶¹

A vallási törvények szerint a Szanhedrin minden tagja köteles szavazni az ítélettel kapcsolatban. Most azonban nem történik szavazás. Az ítéletet egyszerű egyetértéssel hozzák meg. Más véleményen Nikodémus, valamint Arimateai József, egy gazdag szadduccus van csupán.

A nap éppen most kel, Jézust pedig istenkáromlás vádjával halálra ítélték. Most már csak az kell, hogy Poncius Pilátust is sikerüljön meggyőzniük, és a római kivégzők végrehajtják az ítéletet.

Jeruzsálem másik oldalán, az Antonia-erődben a római kivégzőosztagot alkotó 12 katona épp leül a napi főétkezésre, az *ientaculumra*. Nagy valószínűséggel nem fognak visszaérni az erődbe a délben felszolgált könnyű *prandium* elfogyasztására, így élvezettel eszik zabkásájukat. Gyakran sajtot és mézet is kapnak bele, mert úgy sokkal laktatóbb, és csak így tudják biztosítani, hogy elég erejük legyen elvégezni az előttük álló nehéz fizikai munkát. A közös asztalra kerül kenyér, könnyű sör és vörösbor is.

Barabbást és bűntársait már halálra ítélték, és nem is olyan messze, az erőd tömlöcében várnak sorsuk beteljesülésére. Hamarosan kiviszik őket az udvarra, és megkezdődik a korbácsolás, vagy aho-

⁶⁰ A Dániel 7,13 és a Zsolt 110,1 keveréke

⁶¹ Mt 26,65–66

gyan a rómaiak nevezik, a *verberatio*. Erre a célra alacsony facölöpöket ástak le a földbe, és mindegyik cölöp tetejére egy vasból készült karikát erősítettek. Mindegyik elítéltet összekötözött kézzel hozzák majd ki az udvarra. A kivégzők előbb meztelenre vetkőztetik őket, majd térdre kényszerítik, és úgy, hogy a csuklójuk a fejük felett legyen, a vaskarikához láncolják. Ezzel a test olyan helyzetbe kényszerül, hogy az elítéltnak nem lesz lehetősége mozogni vagy kitérni a flagellum csapásai elől. Az elítéltek általában még az első csapás előtt megfeszítik testük minden izmát, és összeszorítják a fogukat, felkészülve a következő pillanatban rájuk törő kínra.

A korbácsolás során nem az a lényeg, hogy a kivégzők mennyire erősen sújtanak le, hanem az, hogy a korbács csapói végére erősített fémkampókat és éles birkacsontokat mennyire ügyesen tudják úgy visszarántani, hogy a lehető legjobban megszaggassák a húst. A test számára ugyanis ez okozza a legsúlyosabb sérülést.

A hivatásos hóhérok, akik éppen a reggelijüket fogyasztják, már csak virtusból is kicsit keményebben ragadják meg a flagellum fanyelét, mint a többiek, és kicsit jobban beleadják a csapásba testük egész súlyát. Ha különösen jól végzik a munkájukat, akár az áldozat belső szervei is láthatóvá válnak majd. Ahogyan Eusebius, a történész írta erről valamivel később: „A bámszokodók ámulattal teli döbbenettel nézték, ahogyan a korbács minden csapására a vénáig és az artériáig felszakad a hús, és láthatóvá válnak a belső és rejtett szervek, a belek és akár a nemi szervek is.”

És habár a korbácsolás rettenetes kínnal jár, ez még a kivégzésnek csak az első lépése. A *verberatio* ugyanis mindössze előjáték a keresztre feszítéshez.

A katonák befejezik a zabkásájukat, és felállnak az asztaltól. Ideje munkához látni.

Az elítélt Jézust Poncius Pilátus palotája elé vezetik. Saruja – akár csak a főpapoké és az őt minden oldalról körülvevő templomőröké – hangosan csattog a köveken. Még nincs 7 óra, Jeruzsálem éppen csak

ébredszik. Menet közben elhaladnak a kis *stratopedon* (laktanya) előtt. A palotaőrség tagjai odabentről merev arccal figyelik őket. Utána továbbmennek, el a Nagy Heródes által építtetett csodálatos kert előtt, ahol számos tavacska, liget és csendes gyalogösvény biztosítja a látogatók nyugalma, és ahonnan galambok szállnak fel időről időre a kis patakok partjáról. A palota fala a kert északi oldalán emelkedik, Jézust pedig ez előtt vezetik el, egészen a főkapuig, amely előtt négyórás váltásban folyamatos az őrszolgálat.

Kajafás azonnali audienciát kér Pilátustól. Jézussal, a templomőrökkel és a teljes Szanhedrinnel együtt a kapun kívül várakozik. Mivel azonban a pézsahhoz ennyire közel ő már nem léphet be egy pogány házába – mert kockáztatná, hogy tisztátalanná válva nem fogyaszthatja el a szent ételt –, azt kéri, Pilátus a leghamarabb jöjjön le hozzá. Hivatalos kapcsolatuk súlyos megsértése ez, de biztosra veszi, hogy Pilátus megérti majd.

A palota hatalmas. Valódi erődítmény, négyszög alakú, és észak-déli oldala 140 m hosszú. Két, fényűzően berendezett szárnyból áll, amelyeket Caesareumnak és Agrippiumnak neveznek. A fala mentén, egyenlő távolságban tornyok állnak, és a falakon belül oszlopokkal díszített udvar biztosítja a szabad levegőt. A déli végében, közvetlenül a falak alatt kezdődik egy különleges feladatot ellátó udvar, az ún. *praetorium*, amely a hivatalos bejelentések, tárgyalások és közgyűlések helye. Éppen ezért beletelik egy kis időbe, amíg Kajafás kérését közvetítik Pilátusnak, aki felöltözik, majd elgyalogol a kapuig. Biztosan nem különösebben boldog, amikor meglátja a templomőröket, a díszes ruhákat viselő főpapokat, valamint a nyilvánvalóan súlyosan bántalmazott foglyukat.

– Milyen vádat emeltek ez ellen az ember ellen?⁶² – kérdezi Pilátus mogorván.

Kajafás legbelül egész idő alatt ettől a pillanattól rettegett. Igaz ugyan, hogy azt akarja, a rómaiak végezzék ki Jézust, de az istenkáromlás zsidó bűntett. A rómaiakat az ilyesmi teljesen hidegen hagyja. Pilátus pedig, aki egyébként is mélyen megveti a zsidókat,

⁶² Jn 18,29

nem fogja a karrierjét kockáztatni azzal, hogy a zsidó törvények alapján ítél halálra valakit.

– Ha ez nem volna gonosztevő, nem adtuk volna át neked⁶³ – válaszolja Kajafás, elkerülve a válaszadást.

Pilátust azonban nem olyan könnyű kijátszani:

– Vegyétek át ti, és ítéljétek el a ti törvényetek szerint!

– Nekünk senkit sincs jogunk megölni!⁶⁴ – válaszolja megint Kajafás.

– Semmi bűnt nem találok ebben az emberben – mondja Pilátus.

Egy másik pap veszi át a szót:

– Fellázítja a népet tanításával egész Júdeában, Galileától kezdve egészen idáig.⁶⁵

– Galileai? – kérdezi Pilátus, aki úgy érzi, megtalálta a megoldást erre a nehéz kérdésre. Pontosan tudja, hogy a Szanhedrin politikai csapdába próbálja csalni. Ha azonban Jézus galileai, akkor az ügy sokkal inkább tartozik Heródes Antipász hatáskörébe. Galilea a tetrarcha uralma alatt áll, és Antipász mindössze néhány házzal lejjebb, egy másik palotában lakik.

Pilátus nem hajlandó átvenni Jézust. Mindenkit elküld a palotájából, és parancsot ad, hogy a megkötözött Jézust vigyék át Antipászhoz. Jézus tehát újra útnak indul, Jeruzsálem Felsővárosának kora reggeli utcáin. Nem látnak sehol egyetlen, Galileából vagy máshonnan érkezett szegény zarándokot sem, nekik ugyanis semmi dolguk nem lenne e korai órán ebben a gazdag városrészben. Gazdáik bejáratát sepregető rabszolgákkal találkoznak csak, akik már korán reggel serényen dolgoznak, miközben a gazdagok még éppen a reggelijüket fogyasztják odabent.

Pilátus azonban nagyon téved, ha azt hiszi, sikerült kimenekülnie Kajafás csapdájából. A Templomból érkező egész küldöttség Jézussal együtt hamarosan visszatér. Heródes Antipász nagyon örült, amiért végre találkozhatott a híres názáretivel, és egy rövid ideig még el is beszélgetett vele, mintegy felmérve, mennyire lehet veszé-

⁶³ Jn 18,30

⁶⁴ Jn 18,31

⁶⁵ Lk 23,4–5

lyes rá nézve. A tetrarcha később azt kérte tőle, hogy személyes szórakoztatására Jézus vigyen végbe egy kis csodát.

Antipász cseppet sem félt Kajafástól vagy a főpapoktól, felette ugyanis semmi befolyásuk nem lehet. Így annak ellenére, hogy egyik vádat a másik után hozták ellene, és elkövettek mindent, hogy Antipászt a saját oldalukra állítsák, az uralkodó rájuk sem hederített. Azt azonban tudta, mekkora ostobaság lenne, ha hagyná belevonni magát egy Róma és a Templom között zajló hatalmi harcba. Emellett még mindig kísérti Keresztelő János halála, és nem feledte el azt sem, milyen sokan jósolták, hogy ez jelenti majd királysága végét. Antipásznak épp ezért semmire nem volt kevésbé szüksége, mint arra, hogy egy másik szent ember vére is az ő kezén száradjon.

Annak ellenére, hogy Jézus nem volt hajlandó semmilyen csodát tenni neki, Antipász nem ítélte halálra. Azt megengedte, hogy a katonái szórakozzanak vele egy kicsit, hogy gúnyolják és nevetség tárgyává tegyék a názáretit királyi származásával kapcsolatban, sőt az egyikük még egy régi katonaköpenyt is terített a vállára, ami bíbor-, vagyis uralkodóinak tekintett színű volt.

Pilátus tehát megint itt áll palotája lépcsőin, és próbálja eldönteni, mi legyen Jézus sorsa. Alábecsülte Antipászt, amikor elfelejtkezett róla, hogy a tetrarcha olyan családban nőtt fel, ahol az ármánykodás és az árulás éppen olyan természetesnek számított, mint a lélegzetvétel. Különös módon ugyanakkor úgy érzi, Antipász döntése valami csendes módon az ő következtetését erősíti, és a zsidó tetrarcha úgy határozott, inkább Rómát támogatja, semmint a Templom főpapjait. Pilátus és Antipász mindig ellenségnek számítottak, ám e napot követően mindenki barátokként ismeri majd őket.

Pilátusnak azonban előbb még meg kell oldania a problémát, amit a ravasz Kajafás jelent, akit Annás készített fel a palota intrikákkal teli életére, és aki most megint itt áll előtte.

Pilátusnak már nem sok lehetősége maradt. Semmiképpen nem parancsolhatja meg a zsidóknak, hogy engedjék szabadon Jézust,

hiszen az ellenkezőne vallási törvényekkel – Tiberius császár pedig egyértelműen utasításba adta neki, hogy semmi ilyesmit nem tehet.

A rabot viszont akkor sem kell átvennie. Parancsot adhatna Kajafásnak, hogy vitesse át Jézust az Anatolia-erődbe, zárják tömlöcbe, és tartsák ott egészen pészah végéig – vagy akár sokkal tovább is, a pészah vége után –, és akkor, ha már elhagyta a várost, nem is kell neki az egészszel törődnie többé. Ám Poncius Pilátus semmiképp nem szeretne lázadást kirobbantani. Nincs tehát más választása, elküldi Kajafást, és vonakodva bár, de átveszi a názáretit.

Jézus sorsa ezután már Róma kezében van.

Poncius Pilátust érdekli ez az ember.

– Te vagy a zsidók királya?⁶⁶ – kérdezi tőle. A kormányzó a törvénykezői székében ül, és onnan tekint le a kövezett udvaron álló Jézusra. Csak egészen kevesen figyelik a jelenetet.

Pilátusnak számos oka volt rá, hogy éppen ezt a helyet válassza a kihallgatásra. Messze esik a palota központi részeitől, de közel ahhoz, ahol személyes testőrségének tagjai vannak elszállásolva. Az udvar maga nem képezi a palota részét, csak hozzá tartozik. Ez a különleges elhelyezkedés lehetővé teszi Pilátus számára, hogy magassabban ülve szólhasson az emberekhez. Emellett amolyan személyes bejárataként is szolgál, ahol nyugodtan elhagyhatja a palotát és térhet vissza oda, és ahova az olyan rabokat, mint Jézus is, gond nélkül el lehet vezetni, törvényt ülni felettük, és utána minden feltűnés nélkül visszavinni a tömlöcbe.

Egy másik előnye, hogy mivel nem tartozik szorosan a palotához, jobban mondva annak külső falán kívül esik, a zsidók nyugodtan eljöhetnek ide, akár még pészah idején is. Ezzel magyarázható, hogy a Templom papjai és Kajafás tanítványai is jelen vannak, és élénk érdeklődéssel figyelik az eseményeket. Azért vannak ott, hogy biz-

⁶⁶ Lk 23,3

tosítsák a Kajafás és a farizeusok által meghozott ítélet végrehajtását.

– Magadtól mondod-e ezt, vagy mások mondták neked rólam?⁶⁷ – kérdez vissza Jézus.

– Hát zsidó vagyok én? – feleli Pilátus. – A te néped és a főpapok adtak át nekem téged. Mit tettél?⁶⁸

– Az én országom nem e világból való: ha ebből a világból való volna az én országom, az én szolgálaim harcolnának, hogy ne szolgáltatassanak ki a zsidóknak. De az én országom nem innen való.⁶⁹

– Akkor mégis király vagy te? – kérdezi még egyszer Pilátus, akit láthatóan szórakoztat a helyzet. Neki ez nagyon jó hír, ugyanis ha ez az ember királynak mondja magát, bűnt követ el Róma és ezzel együtt a császár ellen is. Ha kimondja, akkor már súlyos fenyegetést jelent a közrendre. Bármit tegyen is utána, azt jogosan teszi Jézussal.

– Te mondod, hogy király vagyok. Én azért születtem, és azért jöttem a világba, hogy bizonyosságot tegyek az igazságról: mindenki, aki az igazságból való, hallgat az én szavamra⁷⁰ – válaszolja Jézus.

– Mi az igazság?⁷¹ – kérdezi Pilátus, és önkéntelenül is lenyűgözi ez az ember.

Ha azonban arra számít, hogy Jézus egyértelmű választ ad majd, csalódnia kell. A názáreti néma marad.

Pilátus tudja, hogy prédikálni nem bűn – eltekintve attól az esettől, ha célja egy Róma elleni lázadás kirobbantása. Ugyanakkor Tiberius biztosan nem örülne annak, ha Pilátus szembeszegülne a nagy hatalmú Szanhedrinnel. Éppen ezért, Jézus helyett, most már a Templom tanítványai felé fordul, akik elég nagy számban vannak jelen az udvaron. Onnan, fentről könnyedén letekinthet a csoportra, és tisztán láthatja a reakcióikat is.

⁶⁷ Jn 18,34

⁶⁸ Jn 18,35

⁶⁹ Jn 18,36

⁷⁰ Jn 18,37

⁷¹ Jn 18,38

A római prefektus számára hagyomány, hogy pészah idején szabadon enged egy elítéltet.⁷² Pilátus úgy érzi, megtalálja a fájdalommentes megoldást erre a politikailag nagyon is robbanékony helyzetre: felajánlja a jelenlevőknek a döntés lehetőségét, hogy a békés Jézust engedje szabadon, vagy a rettenetes Barabbást, a gonosztevőt és gyilkost, aki valóban megérdemli büntetését.

– Akarjátok-e hát, hogy szabadon bocsássam nektek a zsidók királyát?⁷³ – teszi fel a kérdést Pilátus.

A válasz nagyon megdöbbeníti. Pilátus ugyanis nem tudja, hogy a főpapok és a vének azt az utasítást adták a jelenlevőknek, hogy biztosítsák, Jézus mindenképp a kereszten végezze. Nem a zsidó zarándokok vagy éppen Jeruzsálem lakói szeretnék a názáretit holtan látni, hanem egy maroknyi ember, akinek a személyes gazdagsága a Templom jóindulatától függ. Számukra az olyan ember, aki ki mondja az igazságot, sokkal veszedelmesebb, mint egy többszörös gyilkos.

– Ne ezt, hanem Barabbást!⁷⁴ – kiáltanak vissza.

Nagyjából akkor, amikor Jézus fölött törvényt ülnek, kezdetét veszi a pészah idején hagyományos tevékenység a Templomban is. Annak ellenére, hogy egész éjszaka szemhunyasnyit sem aludtak, Kajafás és a többi pap nem engedheti meg magának, hogy tovább ágyban maradjon. Hamarosan végigsétálnak a Felsővárost a Templommal összekötő hídon, és nekilátnak a dolguknak. A zarándokok már most hosszú sorban állva várakoznak, és minél többen vannak, annál hangosabb lesz a bárányok bégetése is.

Az első áldozatokra a törvénynek megfelelően, délben kerül sor. Most már egymás mellett, sorban állnak a papok is, némelyikük ezüst-, némelyikük aranytállal a kezében. Ezekkel fogják majd fel az

⁷² Mt 27,15, Mk 15,6, Lk 23,17 és Jn 18,39

⁷³ Jn 18,39, vö. még Mk 15,9

⁷⁴ Jn 18,40

állatok torkának elvágásakor kilövellő vért. A tálakat azután az oltárhoz viszik, ahol az áldozat részeként kilocsolják. A léviták kórusa is gyülekezni kezd, mellettük pedig felállnak azok, akik ezüstharsonájuk hangjával ünneplik meg ezt a csodálatos napot.

Poncius Pilátusnak jelen pillanatban kisebb gondja is nagyobb annál, hogy mi folyik a Templomban. Még minden figyelmét az előtte álló problémának szenteli. A római kormányzó nem hiszi, hogy okos dolog lenne kivégeztetni egy ennyire népszerű személyt. Tiberiusnak bizonyosan a fülébe jut majd, ha emiatt bármilyen lázongásra kerül sor, és csakis őt teszi majd felelőssé.

Épp ezért Pilátus nem hajlandó kereszthalálra ítélni Jézust, inkább úgy dönt, *verberatio* legyen a büntetése. Ezzel talán kielégítheti a Szanhedrin vérszomját. A római kormányzó összehívja a főpapokat és a véneket, majd bejelenti nekik döntését: „Ezt az embert élém hoztátok azzal, hogy a népet félrevezeti. Íme, én előttetek vallattam ki, és nem találtam ebben az emberben egyet sem azok közül a bűnök közül, amelyekkel vádoljátok. De még Heródes sem, mert visszaküldte hozzánk. Láthatjátok, hogy semmi halált érdemlő dolgot nem követett el: megfenyíttem tehát, és elbocsátom.”⁷⁵

A názáretit néhány pillanat alatt meztelenre vetkőztetik, majd kivezetik a *praetorium* udvarra.

Már vár rá a korbácsolók oszlopa.

⁷⁵ Lk 13, 14–16

TIZENNYOLCADIK FEJEZET

KR. U. 30. ÁPRILIS 7., PÉNTEK REGGEL 8 ÉS DÉLUTÁN
3 ÓRA KÖZÖTT
JERUZSÁLEM, FELSŐVÁROS

JÉZUS KITART. Mint az össze többi áldozatét, az ő csuklóit is a feje fölé, az oszlop tetején levő vaskarikához láncolták, így nem mozdulhat. A háta mögött két legionárius áll, egyik jobbról, a másik balról. Mindketten fanyelű flagrumot tartanak a kezükben, amelyről három bőrcsapó lóg alá. A csapók nagyjából 90 cm hosszúak. A mai napon a vaskampók vagy éles birkacsontdarabok helyett a korbácsolók apró ólomgolyókat, *plumbatákat* kötöztek minden egyes csapó végére. Jól megfontolt céllal tették. Ezek a kis, súlyzó alakú ólomdarabok ugyanis nem szakítják a húst olyan gyorsan és könnyedén, mint a *scorpiones* hegyek. Még nincs itt az ideje annak, hogy Jézus meghaljon.

Egy harmadik legionárius valamivel távolabb, mellettük helyezkedik el. Kezében abakusz. Ezt arra fogja használni, hogy pontosan számon tarthassa a kimért korbácsütéseket. A *quaternio* negyedik tagja felelős azért, hogy Jézus megfelelően legyen megkötözve és odaláncolva az oszlophoz. Most kicsit félreáll, és felkészül rá, hogy ha a kivégzőosztag bármelyik tagja elfáradna feladatának teljesítése

közben, akkor felváltta. És természetesen jelen van még az *exactor mortis*, aki az egésztest felügyeli.

Megkezdődik a korbácsolás. Pillanatnyi szünet nélkül záporoznak a csapások. Amint az egyik legionárius visszahúzza a korbácsát, a másik máris rávág a sajátjával Jézus hátára. Akkor sem hagyják abba, amikor az ólomsúlyokkal nehezített bőrcsapók összetekerednek. Mózes törvényei szerint egy ember legfeljebb „negyven és abból egy” korbácsütést kaphat, a rómaiak azonban nem mindig foglalkoznak a zsidó törvények jelentéktelennek ítélt részleteivel. Pilátus arra utasította őket, hogy addig korbácsolják a názáretit, amíg fizikailag megtörik, de még marad benne élet.

Ez a parancs: korbácsolják meg a názáretit, de semmilyen körülmények között nem ölhetik meg.

A korbácsolás után Jézust eloldozzák és lábra segítik. A büntetés során a fájdalomtól többször is felüvöltött ugyan, de egyszer sem hányt, és nem is tört rá az áldozatoknál olyan gyakori rángatózó görcs. Ennek ellenére, elsősorban a cafatokra szakadt háta miatt, nagyon sok vért veszített. A korbács ütötte hurkák a hátán végig, egészen le a két vádlijáig elborítják a testét. A kiszáradáson kívül, ami egész éjjel kínozta, most a vérveszteség miatti sokk első tünetei is kezdenek jelentkezni nála.

A római kivégzőosztag nyilvánvalóan jól végezte a feladatát. Sebészi pontossággal csaptak le a názáretire újra és újra, és nagyon kis híján halálra korbácsolták. Pilátus egyértelműen megmondta nekik, hogy a kötelességük a mai napon ennyi, és nem több. Ennek ellenére felkészülnek, hogy ha bármilyen újabb parancsot kapnak, azt is végrehajtsák.

Jézus kezei még mindig össze vannak kötözve a teste előtt. Visszakísérik a börtönbe, ahol a római katonák már a saját kis játékkukkal várják e nagyon is különleges foglyot. Jézus semmit nem tesz, amikor a mocskos, bíbor katonaköpenyt visszaterítik a vállára, miközben tudják, hogy hamarosan beleragad a sebeibe. A katonák ezután nádból jogart készítenek, és Jézus kezébe nyomják, gúnyosan utalva rá, hogy nem olyan rég királynak mondta magát, és ahelyett, hogy megszánnák a korbácsoláson éppen csak átesett elítéltet, többször is leköpi.

Ha itt abbahagyják, az egész eset nem lenne egyéb néhány barbár szánalmasan lealacsonyító komédiájánál. Ezek a brutális katonák azonban a gúnyolódást szadizmussal tetézik. Egészen eddig a pontig állíthatjuk róluk, hogy ők csak egyszerű katonák, akik azt teszik, amire kiképezték őket. Mind Julius Caesar, mind annyi más római harcos példája azonban nyilvánvalóan arra utal, hogy az ehhez hasonló kimondhatatlanul kegyetlen büntetés megszokott volt Róma ellenségeivel szemben. Még egyfajta beteges kreativitást is felfedezhetünk a módszereikben.

A Jézust őrző katonák most feljebb emelik a lécet. Ők nemcsak egy közönséges kivégzőosztag tagjai, hanem a Pilátus által személyesen kiválasztott hóhérok. Odamennek egy magas, fehér bokorhoz, és ágakat vágnak le róla. A *rhamnus nabeca* levelei merevek és ellipszis alakúak, virágai kicsik és zöldes színűek, erre a növényre mégis a 2-2,5 cm hosszú, egymáshoz különösen közel növe, görbe tüskék a leginkább jellemzőek. A katonák tudják, hogy a hosszú, éles tövisek sebeket ejtenek, miközben több ágat összefonva koronát készítenek. Amikor készen vannak, ez a koszorú tökéletesen egészíti majd ki a nádszálból való jogart és a bíborköpenyt. Éljen a király!

Jézus túlságosan gyenge ahhoz, hogy ellenálljon, amikor a töviskoszorút a fejére helyezik, majd a töviseket erősen a fejébe nyomják. Azok azonnal belehatolnak a koponyát körülvevő számos idegbe, és karmolva érnek el a koponyacsontig. Jézus arcán vér ömlik, ő pedig csak áll megalázzottan a kis börtöncella közepén, mialatt a katonák körülötte táncolnak – vannak, akik ököllel ütik közben, mások leköpi, és megint mások térdre hullnak, és földig hajolnak a „király” színe előtt. Végül kitépik a kezéből a nádjogart, és azzal kezdik ütni a fejét, még mélyebben belenyomva a töviseket a sűrű idegvégződésekkel átszőtt fejbőrbe. Ennek eredményeképpen Jézus úgy érzi, mintha az egész feje lángolna, és a kínzó fájdalom kisugárzik az arcába is.

A katonáknak, legnagyobb örömükre, sikerült rábukkanniuk az egyik legrettenetesebb kínzási módra.

Amikor azonban úgy tűnik, Jézus már nem lesz képes ennél többet elviselni, megérkezik a parancs, miszerint Pilátus azonnal látni

akarja a foglyot. Újra kivezetik arra a nyilvános térre, ahol már várnak rá a Szanhedrin tagjai és hűséges követőik.

Szeme előtt elmosódik a világ. Tüdejében lassan kezd összegyűlni a folyadék. Nehezen lélegzik. Régóta jósolja már saját halála eljövetelét, most mégis megdöbben, milyen hatalmas kinnal jár.

A főpapok és vallási vezetők figyelik, amint Jézus a töviskoronával a fején előlép. Még mindig azt az embert látják benne, aki nem egészen három nappal korábban nyilvánosan megszégyenítette őket a Templom udvarán. Látják, mennyire szenved, még sincs bennük semmi együttérzés. Jézusnak meg kell halnia – minél nagyobb kínok közepette, annál jobb.

Reggel 9 óra van, és Pilátus újra helyet foglal a törvénykezésre használt trónusán. Még egy próbát tesz, hogy Jézust szabadon engedhesse.

– Íme, a ti királyotok!⁷⁶ – mondja a vallási vezetőknek és tanítványaiknak, összeszorított fogai között szűrve a szavakat. Az ott lévő zsidóknak most mind a Templom udvarán kellene lenniük, mert a rituális áldozatok bemutatása hamarosan megkezdődik.

– Vidd el – mondják újra és újra a vallási vezetők –, vidd el, feszítsd meg!

A római kormányzó nem az együttérzéséről híres, belefáradt a vitába, és úgy gondolja, megtett mindent, amit csak tehetett. Jézus sorsa egyszerűen nem éri meg, hogy ennél több erőfeszítést tegyen érte.

– A ti királyotokat feszítsem meg? – kérdezi tőlük, hogy még egyszer utoljára megerősítsék a követelésüket.

– Nem királyunk van, hanem császárunk!⁷⁷ – feleli erre a főpap. Ha szó szerint értelmezzük e szavakat, maga a főpap is eretnekséget követ el velük, hiszen elutasítja saját zsidó istenét, és helyette a rómaiak pogány istenét választja. A Szanhedrin tagjai ugyanakkor fel sem fogják az ironikus fordulatot.

– De mi rosszat tett? – kiáltja vissza Pilátus.

⁷⁶ Jn 19,14

⁷⁷ Jn 19,15

– Feszíttessék meg!⁷⁸ – érkezik a válasz, azonnal.

Pilátus azt parancsolja, hogy hozzanak oda egy kis tál vizet. Belemeríti két kezét, és látványos, drámai mozdulatokkal rituálisan megmossa.

– Ártatlan vagyok ennek az igaz embernek a véréből⁷⁹ – mondja a vallási vezetőknek.

Az igazság azonban az, hogy a felelősség teljes egészében Pilátusé. Hiszen csakis a római kormányzó rendelkezett a *ius gladii*val, vagyis a „pallosjoggal”. Más szóval, csak neki volt joga arra, hogy bárkit kivégeztessen.

Így tehát Pilátus parancsot ad hóhérainak, hogy vegyék át Jézust. Amint pedig a názáretit elvezetik oda, ahol megkezdődik a megfeszítése, úgy dönt, ez alkalommal kicsit korábban költi el ebédjét.

A bíborköponyeget letépiük ugyan róla, de a tövisszörű a fején marad. A kivégzőosztag egy gyalulatlan gerendát tesz Jézus vállára. A súlya 20-30 kg körül lehet, hossza valamivel rövidebb, mint 2 m. A kiálló szilánkok azonnal behatolnak a názáreti egyébként is csupa seb testébe. A Pilátus palotájában átélt megaláztatás most már teljes, és megkezdődhet a gyaloglás a kivégzés helyszíne felé.

A sor elején az *exactor mortis* feladatát ellátó tiszt halad. A hagyomány szerint ez a katona egy görög, arámi és latin nyelven írt táblát tart a magasba. Általában ezen a táblán van felsorolva az elítélt minden bűne, és a táblát a keresztre is fel fogják erősíteni. Így bárki, aki elhalad előtte, azonnal láthatja majd, miért kapta az elítélt a rettenetes büntetést. Ha tehát a bűn felségárulás, akkor ennek kellene szerepelnie rajta.

Poncius Pilátus azonban megváltoztatja a szokást. Utolsó kísérletként arra, hogy a Kajafással való összecsapásból végül ő kerüljön

⁷⁸ Mt 27,23

⁷⁹ Mt 27,24

ki győztesen, egy darab szénnel, személyesen írja fel: A NÁZÁRETI JÉZUS, A ZSIDÓK KIRÁLYA.⁸⁰

– Írd át! – követeli Kajafás, mielőtt a menet megindult volna.

– Amit megírtam, megírtam⁸¹ – feleli Pilátus, láthatóan leereszkedően.

Jézus és a négy hóhér fájdalmas lassúsággal megindul a Golgota felé, vagyis arra a dombra, amelyet a rómaiak kivégzőhelyként használnak. A távolság valamivel kevesebb, mint 800 m, és eközben Jézus végighalad Jeruzsálem Felsővárosának kikövezett utcáin, majd ki a Gennath-kapun, addig az alacsony dombig, amelyen már várja a kereszt állandóan a földbe ásva maradó, függőleges szára. Mindjárt dél van. Annak ellenére, hogy a nap perzselő forrósággal süt, hatalmas tömeg gyűlik össze.

A názáreti, aki korábban ácsként és építőmesterként is dolgozott, pontosan tudja, hogyan kell helyesen vinni egy gerendát. Most azonban nincs ereje, hogy ezt megtegye. Az *exactor mortis* aggódik, hiszen Jézus többször is elbotlik menet közben. Még a végén meghal, mielőtt a kivégzésére sor kerülne, és akkor őt fogják ezért felelőssé tenni. Így az egyik nézelődő zarándokot, egy afrikai zsidót, bizonyos Cirenei Simont⁸² kényszeríti arra, hogy segítsen neki vinni a keresztfát.

A menet továbbindul. A názáreti a segítség ellenére is folyamatosan az ájulás határán van. A korona tövisei minden eséssel mélyebben belefúródnak a fejébe. Ekkorra már annyira szomjas, hogy beszélni is alig tud.

Mindössze néhány száz méterrel távolabb, a Templom udvarán megkezdődik a pészah ünneplése; ez eltereli azok figyelmét, akik

⁸⁰ Jn 19,19

⁸¹ Jn 19,21

⁸² Nem sokat tudunk Cirenei Simonról azon kívül, hogy a líbiai Cirene városából származik, és hogy több mint 1500 km-t utazott, hogy a pészahra Jeruzsálemben lehessen. Márk „Alexander és Rufusz apjaként” utal rá, és a legendás misszionáriusról, Pálról is feljegyezték, hogy egy Rufusz nevű embert köszönt (Pál levele a rómaiakhoz 16,13), ami arra utal, hogy talán Simon fiai olyannyira ismertek voltak a korai keresztény közösség tagjai számára, hogy az olvasók azonnal tudták, kikről van szó, amikor a nevüket olvasták.

olyannyira tisztelték Jézust, és akik talán fellázadtak és közbeavatkoztak volna, hogy megmentse az életét.

A kivégzés helye, a Golgota nem különösebben magas, inkább nevezhetnénk alacsonyabb halomnak, amely Jeruzsálem falainak szinte közvetlen közelében emelkedik. Ha valaki a városfal tetején áll, pontosan szemmagasságban láthatja Jézus keresztre feszítését, és annyira közel van, hogy tisztán hallhatja Jézus minden, kicsit hangosabban kimondott szavát.

Jézus azonban órák óta nem szólt egyetlen szót sem. Ahogy a menet megérkezik a Golgotára, a katonák elzavarják Simont, és a keresztfát a porral és durva mészkővel – „Jeruzsálem sziklájával”, ahogyan egyesek nevezik – borított földre dobják. Innen már a kivégzőosztag veszi át az irányítást. Jézust a földre kényszerítik úgy, hogy teste a keresztfát, a *patibulum* felső része fölött legyen. Ezután két oldalra kihúzza szétfeszítik a karjait, és amíg kettő tartja őket, egy harmadik, nehéz fakalapáccsal, illetve szögletes keresztmetszetű, hegyesre kalapált, 15 cm-es vasszöggel a kezében odalép.

A katona a szeg hegyes végét belekalapálja Jézus csuklójába, pontosan azon a ponton, ahol az orsócsont és a singcsont találkozik a csukló csontjaival. Először azonban erősen belenyomja a szeg hegyét a bőrbe, hogy ne tudjon elmozdulni.

Ahogyan a fém a húsba hatol, Jézus felkiált fájdalmában. A rómaiak azért használják a csuklót, mert itt a szeg soha nem érhet csontot, ehelyett mindössze néhány kalapácsütés eredményeképpen máris áthalad a karon, és belehatol a kereszt fájába. A csukló csontjai körülveszik a sokkal lágyabb, húsos részeket, így amikor a keresztet függőleges állapotba emelik, és az áldozat teste már csak a csuklóinál fogva lóg, a csontok megakadályozzák, hogy a gyenge izmok elszakadjanak, tehát az áldozat nem zuhanhat le a földre.

Amikor az egyik csuklót megfelelően rögzítette, a legionárius a másikkal lép. A domb aljáról egész tömeg figyeli a jelenetet. Köztük van Jézus elkötelezett barátja, Mária Magdolna, valamint édesanyja, Mária is. Ő a szokásnak megfelelően a pészahra érkezett Jeruzsálembe, és fogalma sem volt róla, hogy fia halálának lesz a szemtanúja. Most pedig már nem tehet érte semmit, csak végtelen fájdalommal a szívében figyeli.

Miután Jézus mindkét csuklóját a keresztgerendához rögzítették, a kivégzők lábra állítják. Most óvatosan kell egyensúlyozniuk, hiszen a gerenda teljes súlya Jézus hátára, nem pedig a vállaira nehezedik, márpedig e mostani, legyengült állapotában így könnyen eleshet. Katonák tartják a keresztgerenda mindkét végét, míg egy harmadik Jézust támogatja, majd együtt elindulnak, hátrálva a már a földben álló, függőleges gerenda irányába.

A *staticulum*, ahogyan ezt a földbe leásott függőleges szarát nevezik, közel 2,5 m magas. Azokban az esetekben, amikor a rómaiak azt akarják, hogy az áldozat a halálát megelőzően akár napokig szenvedjen, nagyjából félmagasságban kis ülést (*sedile*) alakítanak ki rajta. Holnap azonban itt a sabbát, és a zsidó törvényeknek megfelelően, még mielőtt megkezdődne az ünnep, le kell szedniük az áldozatot a keresztről. A rómaiak tehát azt akarják, hogy Jézus minél gyorsabban meghaljon, így az ő keresztjére nem helyeznek el ilyen ülést.

És lábtámaszt sem. Ehelyett, amikor eljön a pillanat, hogy lábait is a fához szegeljék, előbb ki kell csavarniuk mindkettőt.

Az egyik katona megragadja Jézust a derekánál fogva, és felemeli, miközben másik két társa a keresztgerendát emeli a feje fölé. A negyedik kivégző a *staticulum*nak támasztja a létráját, majd felmászik rá, és áthajolva a keresztgerendát úgy irányítja, hogy az belefeküdjön a függőleges szár tetejében kialakított horonyba. Jézus testének a súlya fogja a kereszt két szarát egymáshoz rögzíteni.

A názáreti Jézus megfeszítettett. Át kell azonban élnie még egy pillanatnyi rettenetes fájdalmat, ahogyan a térdeit kissé behajlítják, majd a két lábfejét egymásra helyezik, és végül a helyére szegeelik. A szeg ezúttal áthalad a vékony lábközépcsontok között, majd bele a fába, de a csodával határos módon nem tör el egyetlen csontot sem. A keresztre feszítések során csak nagyon ritkán történik ilyesmi.

Végül a keresztnek arra a részére, amely közvetlenül Jézus feje fölött van, felszegelek a táblát is, amelyet az *exactor mortis* hozott. A kivégzőosztag tagjai, miután elvégezték feladatuk fizikai részét, gúnyosan nevetik ki Jézust, majd kockát vetnek, hogy eldöntsék,

melyiküké legyen valamikor olyan értékes tunikája. „Ha te vagy a zsidók királya, mentsd meg magadat!”⁸³ – kiáltják neki kárörvendve.

A római gyilkosok addig a Golgotán maradnak, míg Jézus meg nem hal. Csak isszák savanyú borukat, és Jézusnak is felajánlanak belőle. Ha kell, eltörik a térdeit, ezzel meggyorsítva halálát. A keresztthalál ugyanis a fulladásig tartó kegyetlenül hosszú út. Minden alkalommal, amikor az áldozat levegőt vesz, saját testének súlya ellen kell dolgoznia, és a lábaira támaszkodva, felfelé kell nyomnia a testét, mert csak így képes a tüdő a levegőt befogadva kitágulni. Végül az áldozat annyira kimerül, hogy nem tud már se be-, se kilélegezni.

Három óra telik el. A pászah ünneplése azóta is tart a Templomban, egész Jeruzsálemben és a Golgotán is hallani lehet az éneklést és a trombiták hangját. Jézus onnan, ahol megfeszítették, egészen tisztán látja a Templom-hegyet. Tudja, hogy nagyon sokan még mindig az ő érkezésére várnak. Pilátus és Kajafás öröme a kivégzésének híre még nem terjedt el olyan nagyon a városban, és így nem kell attól tartaniuk, hogy a támogatói esetleg felkelést robbantanak ki. „Szomjazom”⁸⁴ – mondja végül, feladva a küzdelmet a kiszáradás ellen, ami azért lett úrrá rajta, mert legalább tizenkét órája nem ivott. Hangja nem egyéb suttogásnál. Az egyik katona savanyú borba márt egy szivacsot, majd felnyúl, és a názáreti ajkához nyomja. Tudja, hogy a folyadék csípni fog.

Jézus beszívja a fanyar folyadékot. Nem sokkal később, még egyszer, utoljára Jeruzsálemre néz, azután bekövetkezik az elkerülhetetlen. „Elvégeztetett”⁸⁵ – mondja.

Feje a mellkasára hanyatlik. A korona továbbra is a fején marad. Öntudatlanságba süllyed. A nyaki izmok ellazulnak. Egész teste előrebukik, a nyakat és a vállakat elszakítva a keresztfától. Már csak a csuklóján keresztülvert szeggek tartják odafent.

⁸³ Lk 23,37

⁸⁴ Jn 19,28

⁸⁵ Jn 19,30

Az ember, aki valamikor régen, félelmet nem ismerve hirdette Isten üzenetét, aki kész volt hatalmas távolságokat gyalogolni csak azért, hogy az új hitet megismertesse a világgal, és akinek a reménnyel és a szeretettel kapcsolatos üzenete még életében több ezer emberhez jutott el – egy napon pedig milliárdokhoz fog eljutni –, nem lélegzik többé.

Názáreti Jézus halott. Harminchat évet élt.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET

KR. U. 30. ÁPRILIS 7., PÉNTEK DÉLUTÁN 3
ÉS 6 ÓRA KÖZÖTT
JERUZSÁLEM, FELSŐVÁROS

A VERSENYFUTÁS AZ IDŐVEL FOLYTATÓDIK. A római kivégzőosztagnak nehéz napja volt, és még sok munka áll előtte. A szokások szerint a holttestet napokon keresztül hagyják a kereszten talán azért, hogy bomlásnak induljon, vagy hogy a dögevők lakmározzanak belőle. A zsidó törvények azonban azt diktálják, hogy a test nem maradhat a „fán”⁸⁶ sabbát idején, márpedig az ma nyugtával kezdődik, és egész szombaton tart. A *quaternio* tagjainak éppen ezért le kell venniük Jézus testét a keresztről, hogy a bűnözőknek fenntartott tömegsírba vethessék.

Az *exactor mortis* a lándzsájával Jézus mellkasába döf, ezzel igazolva, hogy valóban meghalt. A mellhártyában és a szívburokban órák alatt összegyűlt folyadék, amely körülvette Jézus szívét és tüdejét, most vérrel felhígulva spriccel elő. Az őrkapitány⁸⁷, miután

⁸⁶ 5Móz 21,23

⁸⁷ Az evangéliumokban sehol nem szerepel Jézus *exactor mortis*ának a neve, de a legenda szerint Loginusnak hívták. A római katolikus és a keleti ortodox egyház is szentként tiszteli, ugyanis sokan úgy tartják, a tette miatt érzett végtelen bánat

kihúzza a sebből a lándzsáját, parancsot ad embercinek, hogy vegyék le Jézust a keresztről. Gyakorlatilag a megfeszítést végzik el újra, csak visszafelé. A katonák létra és csapatmunka segítségével leemelik a földre Jézus testét és a keresztfát, majd a holttestet megint a földre fektetik. A kivégzőosztagnak most már csak a szegeket kell kihúznia – lehetőleg úgy, hogy ne hajoljanak el, mert a vas drága kincsnek számít, és amit lehet, újra felhasználnak.

A legtöbben, akik a távolból figyelték Jézus keresztre feszítését, ekkorra távoztak. Édesanyja, Mária, valamint Mária Magdolna azonban ott marad. Miközben a katonák nehéz fizikai munkával próbálják Jézus testét eltávolítani a keresztről, egy gazdag szaduceus, Arimateai József lép elő. Ő a Szanhedrin egyik leggazdagabb tagja, Jézus titkos tanítványainak egyike, aki a maroknyi mellette felszólaló közé tartozott a törvénytelen eljárás során. A mellette felszólalók között volt még a farizeus Nikodémus is, aki most József mellett, a Golgotán áll. Pilátus engedélyt adott nekik, hogy a holttestet magukkal vigyék, mert a lehető leggyorsabban le kívánja zárni a kivégzést.

Bizonyos tekintetben megdöbbentő módon József és Nikodémus nyilvánosan is felvállalja, hogy Jézus követői közé tartozik. József saját családjának sírkamrájába viszi Jézus testét. A sírkamrát csak nemrég vájták ki a jeruzsálemi sziklából, emberkéz által készített barlangként, az egyik közeli domboldalon. A zsidók hisznek benne, hogy a sírokat megszenteltségteleníti egy bűnöző jelenléte. Ami pedig ennél is rosszabb, ha a Szanhedrin egy tagja sabbát idején holttestet érint, tisztátalanná válik, és nem fog tudni enni a széder lakomájá-

hatására megtért. A lándzsáját gyakran a „Szent Lándzsa” néven emlegetik, és a neki tulajdonított természetfölötti erőnek köszönhetően évszázadok óta igen nagy hatalmú emberek próbálták megszerezni. Ezek közül a legutóbbi Adolf Hitler volt, aki a pletykák szerint még a II. világháború kitörését megelőzően, az Anschluss után szerezte meg. Ugyancsak a pletykák úgy tartják, a háború végén a lándzsa George S. Patton tábornokhoz került, aki visszajuttatta eredeti helyére, a bécsi Hofburgba, ahol azóta is az osztrák császári kincstár részét képezi. Más ereklyék, amelyeket ugyancsak a Szent Lándzsának neveznek, napjainkban is megtekinthetők Örményországban, Antiókiában és Lengyelországban is.

ból. József és Nikodémus tehát a törvény szerint tisztátalanná válik, és csak hétnapos tisztítási rituáléval tudnak újra megtisztulni.⁸⁸

Mindez azonban nem számít a Szanhedrin e két tagjának, akik azzal bizonyítják, hogy Jézus hűséges követői, hogy az élettelen testet leviszik a Golgotáról, majd beteszik a közeli sírkamrába. Arra már nincsen idő, hogy elvégezzék a holttest rituális lemosását és olajjal felkenését. Azt az igazán fényűző dolgot azonban megteszik, hogy az egész testet mirhával és aloébalzsammal dörzsölik be, hogy ellensúlyozzák a hamarosan megkezdődő bomlás szagát. Azután gyolccsal szorosan becsavarják, de közben vigyáznak, hogy az arca előtt lazábbra hagyják a szemfedőt arra az esetre, ha Jézus mégis életben lenne, és csak az eszméletét veszítette volna el – így ugyanis nem fulladna meg. A zsidó hagyományok szerint a halál bekövetkezte után három nappal minden testet meg kell vizsgálni.⁸⁹ Épp ezért a sírt vasárnap fel fogják nyitni, és Jézus testét alaposan megvizsgálják.

Mindez azonban csak a hagyományok követése miatt fontos. Jézus ugyanis nyilvánvalóan halott. A seb, amelyet a szívburkot átszakító lándzsa hegye okozott, nem hagy kétséget senkiben.

A sírt ennek ellenére mindenképpen fel fogják nyitni vasárnap. Amikor a halált hivatalosan is bejelentik, a holttest még egy teljes évig itt nyugszik majd, ebben a sírkamrában. Később összegyűjtik az ekkorra teljesen lebomlott holttest csontjait, és egy osszuáriumba (kis kőurna) helyezik. Az osszuárium a végső helyét valószínűleg a sírkamra egyik falában kialakított kis mélyedésben találja majd meg.

Jézus sírja egy kertben van, a városfalon túl. A kő, amely a bejáratát zárja el, több száz kilogrammot nyom. Már a helyére került,

⁸⁸ 4Móz 19,11

⁸⁹ A zsidó tradíciók az ősidők óta lehetőséget adtak rá, hogy a holttestet eltemessék vagy sírkamrában helyezték örök nyugalomra. A vagyonosabb családok sokkal gyakrabban engedhették meg maguknak családi kripták kialakítását. Ugyanakkor, legyen bár a test a földbe vagy éppen egy sírkamrába elhelyezve, a sírt minden esetben olyan helynek tekintették, ahol tiszteleghetnek az elhunyt emléke előtt, és megszenteltetésére halálos bűnnek számított.

egyfajta sínen, melynek lejtős kialakítása lehetővé teszi, hogy viszonylag könnyen mozgatható legyen. Ez azt jelenti, hogy a sír lezárása sokkal könnyebb lesz, mint a felnyitása vasárnap.

József és Nikodémus tehát beviszi a holttestet a sírba, és egy faragott kőpárkányra helyezi. A levegő porral teli, és nyomasztóan erős virágillat lengi be. A két férfi búcsút mond Jézusnak, majd elhagyja a sírt.

Mária, Jézus édesanyja a két férfit figyeli, amint minden erejüket megfeszítve a bejárat elé gördítik a követ. Mária Magdolna ugyancsak őket nézi. Ahogyan a súlyos kő lassan teljesen elzárja a bejáratot, a fénysugár, amely kettéhasítja a sírkamra sötétségét, mind vékonyabbá válik.

A názáreti Jézus megjósolta saját halálát, és kérte is az Urat, hogy vegye el tőle ezt a poharat. Most azonban már bevégeztetett. A sír néma csöndbe merül. A názáreti Jézus a sötétség magányában nyugszik végre, békében.

HUSZADIK FEJEZET

KR. U. 30. ÁPRILIS 8., SZOMBAT NAPKÖZBEN
JERUZSÁLEM, PILÁTUS PALOTÁJA

PONCIUS PILÁTUSHOZ LÁTOGATÓK ÉRKEZNEK. Kajafás és a farizeusok megint ott állnak előtte. Most azonban, mivel a pészah elmúlt, és nem kell félniük attól, hogy a kormányzó közelében tisztátalanná válnak, a palota belsejében vannak.

Pilátus most először veszi észre, hogy Kajafás mennyire rettegett Jézus hatalmától. Ami a názáreti életében nem tűnt ilyen nyilvánvalónak, halála után azzá válik, amikor a főpap korábban példa nélkül álló dolgot kér. Kajafás nyíltan megmondja Pilátusnak, mi a szándéka.

– Ez a csaló még életében ezt mondta: három nap múlva feltámadok! Ezért parancsold meg, hogy őrizzék a sírt a harmadik napig, nehogy tanítványai odamenjenek és ellopják őt, aztán azt mondják a népnek: feltámadt a halottak közül!⁹⁰

Van ebben a kérésben bizonyos logika, ugyanis Jézus testének eltűnése valóban lázadást robbanthatna ki a Templom papjaival szemben, ha a követőinek sikerül meggyőzniük az egyszerű embe-

⁹⁰ Mt 27,63–64

reket, hogy a személy, aki a Krisztusnak vallotta magát, valóban fel tudott támadni a halálból. A római örök jelenléte ezzel szemben eltéríthetne a céljától mindenkit, aki azt tervezi, hogy betörjön a sírkamrába és ellopja a holttestet.

Pilátus tehát megteszi, amit Kajafás kér.

– Vigyetek egy őrt! – parancsolja. – Azzal őriztessétek a sírt!

A sír elé tehát római őr állt, aki arra vigyázott, nehogy a halott megszökhesen.

Ezzel véget is kellett volna érnie az egész történetnek. A bajkeverő és istenkáromló halott. A Szanhedrinnek és Rómának nincsen már miért aggódnia. Ha a názáreti követői terveznek is valamit, annak semmi jele. A tanítványokról kiderült, nem akarnak bajt, és minden bizsonnyal még mindig nem értik, hogyan lehetséges, hogy a megváltójuk halott. Mindnyájan elrejtőztek, és nem jelentenek Rómára semmi veszélyt.

Pilátus megkönnyebbülhet. Hamarosan elindul vissza, Cezáreába, ahol megint nyugodtan kormányozhat, a Templom papjainak állandó alkalmatlankodása nélkül. Kajafás azonban nem adja fel ilyen könnyen. Fényűző ruhájában pózolván megjelenik Pilátus előtt, mert fogalma sincs róla, milyen jelentést ad majd az eseményekről a kormányzó a császárnak. Kajafás tudja, sok veszítenivalója van, és elég kényelmetlen érzéssel tölti el, hogy Pilátus olyan drámai módon lemosta magáról a felelősséget, nyilvánvalóvá téve, hogy minden tekintetben el kíván határolódni az eseményektől. Ha Tiberius császár őt teszi felelőssé Jézus halála miatt, akkor mindent elveszít. Kajafás tehát büszkén megáll Pilátus előtt, és arra vár, hogy a kormányzó az egyetértését jelezze neki valamilyen módon. A római kormányzónak azonban mostanra már elege lett a dölyfös főpaphól. Egy szó nélkül feláll, és otthagyja Kajafást.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET

KR. U. 30. ÁPRILIS 9., VASÁRNAP HAJNAL
JÉZUS SÍRJA

A HAJNAL MÉG SÖTÉT, hiszen a Jézus halálát követő harmadik napot jelző fénysugár csak ezután világítja majd meg az eget Jeruzsálem felett. Mária Magdolna úgy határoz, az ő feladata a hagyományoknak megfelelően megvizsgálni a testet. Egy másik, ugyancsak Mária nevű asszonnyal, aki nem Jézus édesanyja, elmegy a sírkamra bejáratához. Éppen úgy, ahogy azon a napon, mikor a názáretit kivégezték, Jeruzsálem Felsővárosának utcáin néma csend honol, amint a két nő végigsétál rajtuk. A Gennath-kapun keresztül hagyják el a várost, majd a názáreti által bejárt útvonalat követve indulnak el a Golgota felé.

Annak a keresztnek a függőleges oszlopa, amelyen Jézus is meghalt, még mindig ott áll a dombtetőn, a következő áldozatra várva. A két Mária elfordítja tekintetét a baljóslatú árnyékról, és inkább a Jézus nyughelyéül szolgáló domb felé indul.

Most sokkal gyakorlatiasabb dolgokkal kell törődniük. Mária Magdolna soha nem feledte el, mennyi kedvességgel fordult felé Jézus egész életében. És éppen úgy, ahogyan valamikor régen olajjal kente be és a könnyeivel mosta le a lábát, ma azt tervezi, a holttest is illatos növényekkel és fűszerekkel borítja be. Nem is kérdéses

számára, hogy mostanra Jézus teste minden bizonynyal elszíneződött és kellemetlen szagot áraszt. Ha végrehajtja, amit szeretne, akkor majd, mikor egy év múltán ő is visszatér a pészah megünneplésére, és itt lesz azok között, akik elgördítik a sírt lezáró követ, hogy a csontokat összegyűjtsék, édes virág és fűszer illata árad majd elő a sírból, nem pedig a halál bűze.

Ez azonban újabb nehézséget okoz. Mária egyszerűen nem elég erős ahhoz, hogy elgördítse a nehéz követ, és mindenképpen segítségre lesz szüksége. Jézus tanítványainak többsége még mindig bujkál. Az előző napon sabbát volt, így Mária követte a törvény által előírtakat, és egész nap nem csinált egyebet, csak pihent, nem tudva róla, hogy Pilátus parancsának megfelelően a sír előtt egy római katonának kell őrséget állnia.

A katona azonban nincs schol. Ahogy a két Mária közelebb lép a sírhoz, döbbsent ámulattal néznek körül. A sírkövet valaki elmozdította. A kriptá teljesen üres.

Mária Magdolna óvatosan odalép a bejáráthoz, és bepillant. Érti a mirha és az aloé illatát, amivel Jézus testét felkenték, és látja a gyolcsot is, amivel szorosan becsavarták. Ezenkívül azonban a sír üres.

A názáreti Jézus testét mindmáig senki nem találta meg.

UTÓSZÓ

AMI EZUTÁN KÖVETKEZIK, AZ A KERESZTÉNY HIT ALAPJÁT ADJA. Az evangéliumok szerint Jézus testét senki nem rabolta el, helyett a názáreti feltámadt a halálból, és a mennyországba jutott. Azt követően, hogy a teste eltűnt, az evangéliumokban foglaltak szerint az elkövetkező 40 napos időszakban Jézus nem kevesebb, mint 12 alkalommal jelent meg. Ezeknek a jelenéseknek ugyanúgy szemtanúi voltak egyes emberek, mint nagyobb csoportok is – ahogyan az egyik esetben, egy galileai hegyen történt jelenés esetében, amikor több mint 500-an látták. Néhányan, akik ebben a tömegben jelen voltak, még hosszú évekkel később is élénk részletességgel tudták elmesélni az akkor tapasztaltakat. Negyedszázaddal később az egyik tanítvány, Pál, a korinthusziaknak írt levelében¹ is említést tesz erről a bizonyos hegyi jelenésről.

Ha nem is mindenki hiszi el, hogy Jézus feltámadt a halálból, életének és üzenetének története a megfeszítését követően a korábbiánál sokkal nagyobb hangsúlyt kapott. Ennek eredményeképpen ugyanis nemcsak mint Jézus vagy a názáreti Jézus kerül be a könyvekbe, hanem mint Jézus Krisztus, a Megváltó. A korabeli római írók gyakran a latinos *Christus* névvel emlegetik. A többi, saját magát messiásként beállító emberrel szemben Jézus bekerült Jeruzsálem

¹ 1Kor 15,5–8

történelmébe is. Theudást, az egyiptomi prófétát, valamint másokat, mint amilyen a Gamalai Júdás volt, szinte azonnal elfelejtették. Csak Bar Kohbának (felkelése kb. Kr. u. 132–135 között zajlott le) sikerült megőriznie némi figyelmet. A judaizmuson belül Jézus követőivel kapcsolatban már az I. század utánról is vannak írásos emlékeink, és bár az elit soha nem látta szívesen ezeket a híveket, a létezésükkel kapcsolatban régészeti bizonyítékokkal rendelkezünk.

A római történetírók, mint az ifjú Plinius, Cornelius Tacitus vagy Suetonius, mind említést tesznek Jézusról. A világi, görögül beszélő történészek, mint Thallus és Phlegon, a szatirista Szamoszatai Lukianosz, valamint a kiemelkedő zsidó történetíró, Josephus Flavius szintén említést tesznek Jézusról. Nem minden forrás nyilatkozik azonban pozitívan róla. Lukianosz például kigúnyolja a korai keresztényeket, amiért olyan emberben hisznek, aki végül ennyire megalázó halált halt. És valóban, a korai keresztények évszázadokon keresztül szégyennel tekintettek a keresztre, hagyományosan ugyanis a rabszolgákat, a gyilkosokat és a legalacsonyabb társadalmi osztály tagjait feszítették meg. Mindazok, akik a keresztény hit ellenségei voltak, azzal gúnyolták a hívőket, hogy „egy bűnözőt és a keresztjét”² imádják, és a kereszténységet, egyfajta örületként beállítva, parodizálták. A keresztények ezzel szemben a démonok elleni védekezésként kezdték azt a szokást, hogy keresztet vetnek magukra, vagyis megérintik a fejüket és a mellkasukat is. A IV. századra a keresztet már sokkal szélesebb körben tekintették a büszkeség forrásának, mivel ekkorra azt jelentette, hogy Jézus kész volt megalázó halált halni, feláldozva magát az egész emberiségért. A feszület, vagyis ez az ikonikus kép, amely Jézus keresztre feszített testét mutatja, csak Jézus halála után hat évszázaddal vált a keresztény kultúra részévé. Az, hogy azt megelőzően nem nagyon ábrázolták a keresztet, arra utalhat, hogy a keresztény egyház addig nemigen hitt a feltámadásban.

² A II. században élt római szónok, Marcus Cornelius Fronto mondta ezt, mint ahogy Minucius Felix is idézi *Octavianus* című művében.

A keresztre feszítést követően a tanítványok viselkedése egészen radikális fordulatot vett. Mindannyian meggyőződéssel vallották, hogy találkoztak Jézussal feltámadása után, és hamarosan elindultak a világban, hogy félelmet nem ismerve terjesszék üzenetét. Ők, akiket most már apostolokként ismerünk, mind hatalmas árat fizettek a hitükért.

Kr. u. 44-ben Nagy Heródes unokája, Heródes Agrippa, aki akkoriban Júdea uralkodója volt, parancsot adott, hogy öljék meg JAKAB-ot, a mennydörgés egyik fiát.³ Jakab lefejezése azt jelentette, hogy ő volt az első tanítvány, aki mártírhálált halt. Agrippa vadul üldözte a kereszténységet, és hatalmát felhasználva kegyetlenül elnyomta Jézus új egyházát. Egy időre sikerült Pétert is börtönbe vetnie, őt azonban végül nem ölette meg.

PÉTER-t misszionáriusi tevékenysége Rómába vitte, ahol hivatalosan is megalapította a keresztény egyházat. A rómaiak ennek olyannyira nem örültek, hogy ugyancsak kereszthalálra ítélték. Amikor tiltakozott, és azt mondta, nem méltó ugyanarra a halálra, amellyel Jézus is feláldozta magát, a rómaiak egyetértettek – és végül fejjel lefelé szegelték fel a keresztre. Halálának éve az elfogadott adatok szerint Kr. u. 64–67 közé tehető. Viszonylag hihető bizonyítékokkal rendelkezünk arra nézve, hogy Pétert a vatikáni Szent Péter-székesegyház alatt temették el.

A legtöbb tanítvány halála már legendaszámba megy. ANDRÁS, akit mindenki optimista és vállalkozó kedvű embernek ismert, a manapság Ukrajnaként, Oroszországgént és Görögországgént ismert területeken hirdette Jézus tanításait. A hagyomány szerint Görögország rómaiak által uralt részében, Patraszban feszítették meg. A legendában az áll, hogy X alakú keresztet használtak, és ez

³ Rajtuk kívül csak egyetlen másik tanítványnak volt beceneve, mégpedig Simonnak, akit Jézus mindig Péternek nevezett, ami „kösziklát” jelent, talán azért, mert tréfásan ezzel akarta kifigurázni Péter hirtelen hangulatváltozásait, és a legkevésbé sem stabil személyiségét. A nőnemű *petra* szó latin és görög nyelven is követ jelent. A hímnemű változata a *petrus*. Később azonban a Péter amolyan becenévvé vált, és a jelentése most már valóban olyan biztos köszikla, amelyre „építem fel egyházamat”, ahogyan azt Jézus a Mt 16,18-ban mondja.

a forrása a Szent András-keresztnek, amely például Skócia nemzeti lobogóján is látható.

A gyakran borúlátó TAMÁS-sal kapcsolatban úgy tartják, hogy az indiai Madrász közelében, lándzsával végeztek vele. BERTALAN Egyiptomban, Arábiában és a mai Irán területén prédikált, de végül ugyancsak Indiában megnyúzták és lefejezték. SIMON-t, a zelótát büntetésül a tanításai miatt Perzsiában kettéfűrészelték. FÜLÖP-öt a mai Törökország nyugati területén keresztelték meg. Az ő vértanúságára úgy került sor, hogy Hierapolisz görög-római városban kampót akasztottak a két bokájába, majd fejjel lefelé felakasztották. MÁTÉ-ról, a jó kedélyű egykori adószedőről csak annyit tudunk, hogy talán Etiópiában halhatott meg, és akárcsak összes többi társát, őt is azért ölték meg, mert olyan hevesen prédikált.

A többiekéről nem sok információval rendelkezünk, mindössze annyi bizonyos, hogy mindnyájan prédikálással töltötték az életüket, és végül ez okozta a vesztüket is. Bizonyított tény, hogy Jézus apostolai eljutottak Indiába, a Brit-szigetekre, és még Afrika szívébe is, megszállott hittel terjesztve az ígét, nyilvánvaló jeleként annak, milyen homlokegyenest más lett a viselkedésük ahhoz képest, hogy mennyire visszafogottak voltak Jézus életében, és gyávák a halálát követő órákban.

Utolsóként JÁNOS, a mennydörgés másik fia halt meg, akit a kereszténység terjesztése miatt a rómaiak elfogtak, börtönbe vetettek, majd Patmosz görög szigetre száműzték. Itt írta meg evangéliumát és a Jelenések könyvét, amely később az Újszövetség utolsó része lesz. Kr. u. 100-ban halt meg, a mai Törökországban található Epheszoszban. Kilencvennégy éves volt, és az egyetlen apostol, aki nem halt mártírhalált.

Máté evangéliumában és az Apostolok cselekedetei első könyvében azt olvashatjuk, hogy Iskáriótes JÚDÁS öngyilkos lett. Máté szerint, amikor kiderült számára, hogy a terve, amellyel rá akarta venni Jézust a kinyilatkoztatásra, a názáreti kivégzéséhez vezetett, Júdás visszadohta a 30 ezüstöt a Templomba, majd egy fára felakasztotta magát. A legenda szerint egy ló kötőfékjét használta, azzal törte el a saját nyakát. Nem tudjuk ennek az állításnak mennyi az igazságtartalma. Iskáriótes Júdásról azonban soha többé nem hallottunk.

Ugyanez igaz MÁRIA MAGDOLNÁ-ra is. Azt követően, hogy megjelent Jézus sírja előtt, eltűnik a történetből. Nagy valószínűséggel ő is közte van azon „asszonyoknak”, akikről az Apostolok cselekedetei 1,14-ben olvashatunk, és akiket pünkösdkor megszállt a Szentlélek.

MÁRIÁT, JÉZUS ANYJÁT ugyancsak említik az Apostolok cselekedeteiben és a Jelenések könyvében, mint „egy asszony a napba öltözve”⁴, a további sorsával kapcsolatban azonban nem rendelkezünk ismeretekkel. 1950. november 1-jén a római katolikus egyház kijelentette, hogy a teste „felvétetett a mennybe”. Mint XII. Piusz pápa megjegyezte, Mária „földi életpályája befejezése után testével, lelkével felvétetett a mennyi dicsőségbe”.⁵

Hat évvel az után, hogy PONCIUS PILÁTUS mosta kezait a názáreti kivégzése előtt, egy másik messiás ügyével kapcsolatban is beavatkozott – ezúttal azonban ez a pozíciójába került. Ez a prédikátor egy szamaritánus volt, aki a Gerizim hegytetőn álló egyik szentélybe vette be magát. Pilátust aggasztotta, hogy egyre nagyobb számú követője van, ezért úgy döntött, katonai erővel nyomja el a mozgalmat. Ennek eredményeképp többen életüket veszítették, Pilátust pedig haladéktalanul visszarendelték Rómába, hogy személyesen magyarázza el, mit miért tett. Pilátus azt hitte, hogy barátja, TIBERIUS CSÁSZÁR fogja kihallgatni. Mire azonban Rómába érkezett, Tiberius már halott volt. Attól függően, hogy melyik római történetíró leírását fogadjuk el igaznak, vagy betegség végzett vele,

⁴ Jel 12,1

⁵ 1870. július 18-án a Vatikán új doktrínát hozott nyilvánosságra, amely szerint a pápa tévedhetetlen. 1854-ben IX. Piusz pápa egy korábbi pápai levélben szereplő kijelentést dogmatizált, amely szerint Mária tiszta és büntelen volt attól a pillanattól kezdve, hogy Jézus megfogant a méhében. XII. Piusz 1950-ben kiadott *Munificentissimus Deus*a kijelenti, hogy Mária életének utolsó pillanatait nem szennyezte be a sír. Tévedhetetlen kijelentésként, *ex cathedra* bejelentés volt ez, az első, amelyet a dogma nyolcvan évvel korábbi kiadása óta nyilvánosan tettek.

vagy megfojtották. Bármilyen legyen is az igazság, az akkor már hetvenéves, züllött császár halott volt. Euszebiosz, a IV. századi történetíró szerint Pilátust később arra kényszerítették, hogy öngyilkosságot kövessen el, és ezzel „saját gyilkosává és hóhérává” is vált. Azon, hogy Pilátus hol és hogyan halt meg, a mai napig vitáznak. Az egyik történet szerint a Rhône folyóba fojtotta magát, a mai Franciaország Vienne nevű városa mellett. Még manapság is áll ebben a városban egy római kori emlékmű, amelyet Pilátus sírjának neveznek. Egy másik történet szerint a mai Svájc területén levő Lausanne közelében vetette magát egy tóba, és az itteni Pilátus-hegyet nevezték el az ő emlékére. Egy harmadik pletyka szerint feleségével, Claudiával megtért a keresztény hitre, és emiatt mindkettőjüket megölték. Nem tudjuk, ebből mennyi az igazság, de az biztos, hogy a kopt és az etióp keresztény egyház is mártírként tartja nyilván.

Tiberiust CALIGULA követte a trónon. Az akkor huszonnégy éves uralkodó Tiberius fogadott gyermekének, a meggyilkolt Germanicusnak a fia volt. Caligula gyorsan a nyakára hágtott a vagyonnak, amelyet elődje – részben a galileai zsidók által befizetett adókból – felhalmozott. Mindössze négy évig ülhetett a trónon, amikor a Julius Caesar meggyilkolásához ijesztően hasonlító merénylet végzett vele. Őt CLAUDIUS, majd NERO követte, akik folytatták a Róma bukásához vezető, önpusztító politikát, mely 400 évvel később, pontosan Kr. u. 476-ban hozta meg gyümölcsét, amikor germán törzsek megdöntötték a birodalmat. Róma viszont ekkorra már régen elfordult pogány isteneitől, és Jézus Krisztus tanításait követte. Kr. u. 313-ban, a milánói ediktummal az egész Római Birodalom területén elismert vallássá tették a kereszténységet.

Amikor Pilátust visszahívták, KAJAFÁS római politikai támogató nélkül maradt. Jeruzsálemben nagyon sok ellensége volt, és hamarosan mást tettek meg a Templom főpapjává. Kajafás ezt követően eltűnik a történelem színpadáról. Mind születésének, mind halálának dátuma ismeretlen. 1990-ben azonban Jeruzsálemben felfedeztek egy osszuáriumot, amely az ő maradványait tartalmazza – ez jelenleg az Izraeli Múzeumban látható.

Lehet, hogy gyermekkorában HERÓDES ANTIPÁSZ-t kiválóan kitanították az udvari intrikákkal kapcsolatban, de végül a bukását is ugyanez okozta. Unokaöccséről, Agrippáról mindenki tudta, hogy a római császár, Caligula közeli barátja. Josephus Flavius, a zsidó történetíró szerint Antipász ostoba módon arra kérte Caligulát, tegye őt királlyá, nem pedig tetrarchává (a felesége, Heródiás nyomására tette mindezt, aki nyilvánvalóan továbbra is többször bajba keverte Antipászt). Amikor ennek hírért vette, Agrippa azzal vádolta meg Antipászt, hogy Caligula megölésére készül, bizonyítékként pedig azt a hatalmas mennyiségű fegyvert hozta fel, amelyet Antipász a hadserege számára felhalmozott. Caligula tehát parancsot adott Antipásznak, hogy élete fennmaradó részét Galliában töltsen. Vagyona és a birtokai mind Agrippára szálltak. A korábbi tetrarchához a mai Franciaországban csatlakozott Heródiás. Életük végéig Lugdunumban maradtak, amelyet manapság többen a modern Lyon elődjének tartanak.

A Róma és a zsidók közötti feszültség jöttányit sem csökkent Jézus igazságtalan megfeszítését követően. Kr. u. 66-ban a zsidók háborút indítottak a római megszállók ellen, és sikerült átvenniük az irányítást Jeruzsálem felett. A küzdelem kirobbanásában kulcsfontosságú szerepe volt az adóztatás kérdésének. A rómaiak azonban nem nyu-

godtak bele a vereségbe. Kr. u. 70-re négy római légióval teljesen körülvették a várost (a legendás Legio X Fretensis is ott volt, az Olajfák hegyén építették ki állásaikat), majd megkezdődött az ostrom. A városba beengedték ugyan a pészahra érkező zarándokokat, el azonban már nem jöhettek onnan, így hamarosan elviselhetetlenül nagy nyomás nehezedett Jeruzsálem ivóvíz- és élelmiszerforrásaira. Valahol 600 ezer és 1 millió között lehetett a városban rekedt férfiak, nők és gyermekek száma. Akik megpróbáltak megszökni, azonnal a keresztre kerültek, és a megfeszített áldozatokat mind ott hagyták a várost körülvevő magaslatokon, hogy Jeruzsálemből mindenki láthassa, milyen sors vár rájuk is. Az ostrom során végül több ezer embert szegeztek föl a keresztre – olyan sokat, hogy a rómaiak kifogytak a felhasználható faanyagból. Több kilométer távolságból voltak kénytelenek fát hozatni Jeruzsálem alá, hogy a rengeteg halálos ítéletet egyáltalán végrehajthassák. Többeknek azok közül, akik megpróbáltak elmenekülni, a rómaiak felvágták a hasát, és felhasították a gyomrát, mert az a pletyka terjedt, hogy a városiak lenyelik az aranyukat, így próbálva vagyonukat kicsempészni az ostromlott városból.

Amikor a rómaiaknak végül sikerült behatolniuk a városba, a földet tették egyenlővé. Mindenkit, aki nem tudott elmenekülni, kardélre hánytak vagy rabszolgaságra juttattak. Magát a Templomot porrá égették, a város házainak túlnyomó részét pedig elpusztították. A Templomot a mai napig nem építették újra.

A legutóbbi időkben folytatott régészeti feltárások során sikerült elég mélyre ásni és megtalálni néhány, Jézus korában használt lakóépületet és utcát, így a látogatók átérezhetik, milyen lehetett az élet akkoriban Jeruzsálemben. Érdekes ugyanakkor, hogy a Via Dolorosa csak évszázadokkal később kerül kialakításra, Jézus életében nem létezett.⁶

A valódi útvonal, amelyet Jézus végigjárt, Heródes palotájánál kezdődött, a jelenlegi Jaffa-kapu közelében, és a Szent Sír templománál ért véget, amelyet a kutatók véleménye szerint a Golgotán

⁶ Pedig az utazási irodák szórólapjai, valamint a szuvenírárusok sokszor úgy utalnak rá, mint a keresztre feszítés helyszínéhez vezető útvonalra.

egykor használt kivégzési helyre építettek, Jézus sírja közelében. Manapság a látogatók nemcsak bejárhatják mindezeket a helyszíneket, de meg is érinthetik azt a helyet, ahol állítólag Jézus keresztje állt.

Kr. u. 132-ben az akkor még nem teljesen újjáépített Jeruzsálemben újabb felkelés robbant ki a római uralom ellen. Ezt Bar Kohba-lázadásnak nevezik. Hadrianus császár kezdetben megértően bánt a zsidókkal, megengedte nekik, hogy visszatérjenek Jeruzsálembe, és újjáépítsék a várost és a Templomot is. Később meggondolta magát, és úgy határozott, a Templomot amolyan pogány épületegyüttessé teszi, amelyben előtte és a római isten, Jupiter előtt tiszteleghetnek majd. Végül Hadrianus megtiltotta a zsidók számára a Templom újbóli felépítését, sőt parancsba adta, hogy mind nagyobb számban költöztessék át őket Egyiptomba és Észak-Afrikába. A zsidó lázadás olyan hatalmas méreteket öltött, hogy Róma kénytelen volt hadereje oroszlánrészét Júdeára összpontosítani. Egész légiókat vezényeltek át a provinciába, hogy sikerüljön gátat vetni a felkelésnek. Végül közel 600 ezer zsidót mészároltak le, majdnem ezer falut tettek a földdel egyenlővé a fegyveres konfliktus során, és a felkelés büntetéseképpen megtiltották a zsidóknak a Tóra olvasását, a körülmétélések végrehajtását és a sabbát megtartását is.

Az elkövetkezendő évszázadokban a Júdeában élő zsidókat folyamatosan üldözték, annak ellenére is, hogy a Római Birodalom már a IV. században államvallássá tette a kereszténységet. Kr. u. 637-ben muzulmán seregek mértek vereséget Bizáncra, valamint a többnyire keresztényekből álló hadsereg, amely Jeruzsálemet védte. A muzulmánok hamarosan mecsetet emeltek éppen azon a helyen, ahol valamikor régen a zsidók Temploma állt. Mindaddig, amíg ez a mecset a helyén marad, a zsidóknak reményük sem lehet arra, hogy eredeti formájában, az eredeti helyszínen legyen a Templom újjáépítve. Az al-Aksza mecset és a közeli szentély, amelyet Szikladóm néven is emlegetnek, 706, illetve 691 óta áll.

Miután a rómaiak lerombolták, Jeruzsálemből kísértetváros lett. A zsidók azonban az évszázadok alatt visszaáramlottak, és nem törődtek azzal sem, hogy újra és újra ki akarták űzni őket. Még 1948-ban is sor került ilyesmire, amikor a jordániai hadsereg minden zsidót elzavart Jeruzsálemből; akik pedig nem voltak hajlandók elmenni, azokat lemészárolták. Végül, a hatnapos háború lezárásakor, 1967. június 10-én, több mint 2000 évvel az után, hogy a rómaiak a földdel tették egyenlővé, Jeruzsálem megint a zsidóké lett.

Érdekes megjegyeznünk, hogy Jézus több példázatában is rettenetes, szenvedésekkel teli jövőt jósolt Jeruzsálem városának. Ez kétségtől igaznak bizonyult.

ZÁRSZÓ

MIND MARTIN DUGARD, MIND JÓMAGAM hatalmas ismeretanyagot gyűjtöttünk össze a könyv megírása előtti kutatómunka során. Felmerült azonban egy nagyon érdekes kérdés, és szeretnénk leszögezni egy fontos tényt is. Először is, mi lehet az oka annak, hogy több ezer egyszerű ember követte a názáreti Jézust? A legtöbben nem hallhatták prédikálni sem, hiszen a hatalmas tömeg miatt, amely Jézust minden tanítása alkalmával körülvette, lehetetlen volt személyes beszélgetést folytatni. Akkor pedig miért mentek oda? Mi volt Jézusban, ami arra késztette az embereket, hogy felhagyva napi teendőikkel, elmenjenek hozzá?

A keresztények ezt általában azzal magyarázzák, hogy az üzenet a szeretetről, a reményről és az igazságról szólt, illetve sokan szerették volna látni a csodálatos gyógyításokat. Ugyanakkor a nem hívőknek is el kell ismerniük, hogy akkoriban valami nagyon különleges játszódott le Galileában.

Másodszor, vitathatatlan tény, hogy a názáreti Jézus a legközismertebb személy a világon valaha élt, összes ember közül. Pedig nem állt rendelkezésére semmi infrastruktúra. Nem állt mögötte egy kormányzat. Nem voltak társai. Ő és a tanítványai mások jóindulatától és adományaitól függtek, ha ételre vagy fedélre volt szükségük, és vagy tucatszámra kívülről nem volt semmilyen szervezetük sem. Az emberiség történetében nem akadt

eddig senki más, aki így, bármilyen külső forrás felhasználása nélkül, képes lett volna világhírré szert tenni.

Halála után Jézus továbbra is fontos szerepet töltött be a történelemben. Amikor Kr. u. 313-ban a Római Birodalomban hivatalossá tették a keresztény vallást, futótűzként terjedt szét az egész nyugati világban. Ami pedig a követők számát illeti, nem is akadt egyetlen más hitrendszer sem, mely harcba szállhatott volna vele egészen 610-ig, amikor Mohamed próféta megalapította az iszlámot. Mohamed maga is prófétaként tisztelte Jézust, és a Koránban így beszél róla: „És mikor Jézus eljött a nyilvánvaló bizonyítékokkal, azt mondta: »Eljöttem hozzátok a bölcsességgel, és hogy elmagyarázzak nektek valamennyit abból, amiben összekülönböztetek. Óvakodjatok hát Allahtól és engedelmeskedjeteK nekem!«”¹

Az Egyesült Államokban George Washington is a kereszténység zászlaja alatt hívta össze gyarmati hadseregét, és a csapatainak szóló első stratégiai parancsban azt mondta: „Minden tisztól és közkatonától elvárom, hogy úgy élje az életét és úgy cselekedjen, ahogyan a legszentebb jogait és hazájának szabadságát védő keresztény katonához illik.”

Abraham Lincoln ugyancsak utalt Jézusra egyik háborús beszédében: „Amikor Gettysburgbe mentem, és végigtekintettem a hazájuk védelmében elesett hőseink sírjain, akkor és ott felajánlottam a lelkemet Krisztusnak.”

Dr. Martin Luther King egész mozgalmát és polgári jogokkal kapcsolatos küzdelmét Jézus tanításaira alapozta, erőszakmentességet hirdető politikája pedig részben azon a szenvedésen alapult, amelyen Jézusnak kellett keresztülmennie. Az ellenségeivel kapcsolatban a következőt mondta: „Csak szeressétek vissza őket! És a szeretet súlya alatt mindnyájan meg fognak törni. Mert látjátok, ez

¹ az-Zukhruf 43,63

a szeretet! A szeretet megvált, és ezért mondta Jézus is, hogy szeres-
setek. Van valami a szeretetben, ami felhalmozódik, és teremő
erővel rendelkezik. A gyűlöletben pedig valami, ami lerombol és
pusztít. Szeressétek hát az ellenségeiteket!”²

Ronald Reagan elnök is kitért a témára egy beszédében: „Meg-
ígérte, hogy soha nem lesz olyan sötét éjszaka, amely ne érne véget
egyszer. És azzal, hogy meghalt értünk, Jézus megmutatta, milyen
messzire kell elmennünk embertársaink szeretetében – a leg-
végsőig.”³

A *Lincoln* és a *Kennedy* című könyvek megírása után Martin Dugard-
ral nagyon izgatottan fogtunk bele ebbe a könyvbe. Különösen ne-
héz munkának bizonyult azonban a *Jézus* összeállítása. Számos for-
rást kellett használnunk ahhoz, hogy el tudjuk különíteni a mítoszt
a realitástól, és soha nem lehettünk biztosak benne, hogy a felhasz-
nált források készítői vajon nem saját céljaiknak megfelelően módos-
ították-e őket. Ugyanakkor hisszük, hogy ezzel a könyvvel nemcsak
Jézus halálával kapcsolatban adtunk olvasóinknak hiteles történet-
tet, de az életével és üzenetének az egész világra gyakorolt hatásával
kapcsolatban is.

Még egyszer köszönjük, hogy elolvasták könyvünket.

² A beszéd az Alabama állambeli Montgomeryben, a Dexter sugárúti baptista
templomban hangzott el, 1957. november 17-én.

³ A beszéd 1984. január 30-án hangzott el, a nemzeti vallási műsorszórók éves kon-
ferenciáján, a washingtoni Sheraton szálloda báltermében. Ben Elliott, aki akko-
riban az elnök beszédeit írta, megjegyezte, hogy Reagan többször is beszűrt ha-
sonló megjegyzéseket, mert ezzel akarta megerősíteni, hogy hisz Jézus isteni
mivoltában.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Egy ennyire összetett könyv nem születhet meg mások komoly támogatása nélkül. Ez alkalommal Makeda Wubneh, Eric Simonoff, Stephen Rubin és Gilian Blake szolgált hatalmas segítséggel, amelyért kimondhatatlanul hálás vagyok.

BILL O'REILLY

Végtelen köszönet illeti Eric Simonoffot csendes segítségéért és irodalmi géniuszáért. Ugyancsak szeretnék köszönetet mondani Stephen Rubinnak és Gilian Blake-nek a Holt kiadótól. Denny Bellessinek a bátorításért. Bill O'Reillynek, aki a világ legkiválóbb társszerzője. És persze, mint mindig, Callie-nek.

MARTIN DUGARD

FORRÁSOK

Egy Jézus életével és halálával kapcsolatos könyv megírásához olyan hatalmas kutatómunkára volt szükség, amelyhez hasonlót egyikünk sem végzett korábban. Nem használhattuk a YouTube-ot, mint a *Kennedy* megírásakor, amely lehetővé tette, hogy megnézzük az elnök beszédeit és nyilvános megjelenéseit, hogy aztán élethű részletességgel tudjuk leírni őket. És nem voltak újsághírek sem, mint Abraham Lincoln idejében, amelyek segítségével a *Lincoln* megírása előtt minden-nél többet sikerült megtudnunk az eseményekkel és a háttérrel kapcsolatban. És miközben az internet az adatok és információk valóban kimeríthetetlen tárháza Jézus életével és korával kapcsolatban, az információk nagy része egymásnak ellentmond, annak megfelelően, hogy az író épp milyen teológiai felfogással rendelkezik. A pletykákat nagyon gyakran kész tényekként állítják be, vagy az adott információ teljesen hibásnak bizonyul, ha egy második vagy harmadik forrás felhasználásával ellenőrizzük.

A *Jézus* megírásakor tehát kénytelenek voltunk beléásni magunkat olyan klasszikus művekbe, mint a négy evangélium és Josephus Flavius zsidó történetíró munkái. Ezek a források kiváló kiindulópontot jelentettek, ahonnan még mélyebbre hatolhattunk kutatásaink során, és végül mindent a lehető legnagyobb részletességgel tártunk fel.

A keresztre feszítés például – hogy csak egy példát említsünk az iménti kijelentéseinkre – nagyon széles körűen dokumentált mozzanat. Ahhoz, hogy elmondhasuk, milyen érzés lehetett a kereszten meghalni, ellenőriznünk kellett, hogy milyen faféléből készült a kereszt, milyen természetűek voltak az ítélet-végrehajtók,

milyen fiziológiai hatással jár az emberi testre e kivégzési mód, és utána kellett néznünk az egyik legszörnyűbb kivégzési mód eredetének is – és persze számos olyan apró részletnek, amelyet később vagy hasztalan háttér-információként elvetettünk, vagy éppen felhasználtunk a könyvben.

Lehet, hogy a bibliai korban született történelmi feljegyzéseket nem olyan könnyű kutatni, mint a sokkal későbbi történelem eseményeit, de bízhattunk benne, hogy azok, akik ezeket papírra vetették, mindenképpen törekedtek rá, hogy az általuk leírtak a lehető leghitelesebbek legyenek, és a történetet a lehető legnagyobb teljességgel mondják el. A rómaiak nagyon lelkesen jegyezték le koruk eseményeit, és odáig is elmentek, hogy napilapot jelentettek meg, amelynek az *acta diurna* nevet adták. Ezt Rómában kézzel írták, majd postai úton eljuttatták Róma minden részébe, és a birodalom legtávolabbi provinciáiba is. Olyan, közérdeklődésre számot tartó hírek voltak benne, mint bűnesetek, házasságok, válások vagy a következő gladiátorküzdelmekkel kapcsolatos részletek. Sajnos, napjainkra egyetlen példány sem maradt fenn belőlük, de a tény, hogy az *acta diurna* létezett egykor, bizonyítékként szolgál a rómaiak elkötelezettségére életük eseményeinek feljegyzésével kapcsolatban.

Ez a könyv Jézus életének hátterét mutatja be, tehát kénytelenek voltunk számos, csak érintőlegesen fontosnak tekinthető részletet is kutatni, mert egyedül így vált lehetővé, hogy részletesen leírassunk mindent egy átlagos galileai halászhajó formájától kezdve addig, hogy milyen tetejük volt a názáreti házaknak. Az, hogy ilyen ismeretek egyáltalán léteznek, csak azoknak a férfiaknak és nőknek köszönhető, akik egész életüket tették fel a bibliai kor történelmi hűségű kutatására.

Kutatómunkánk elválaszthatatlan részét képezte az utazás is. Megnéztük azokat a dolgokat, amelyeket Jézus is láthatott, végigjártuk az utcákat, amelyeken Jézus is járhatott (a későbbi építkezések miatt mélyen el vannak temetve, de az utóbbi időben végzett ásások eredményeként mostanra már hozzáférhetőek), és még az Olajfák hegyére is felmásztunk, hogy onnan tekintsünk le és képzeljük el történetünk helyszínét. Mindez számtalan módon tette részletesebbé az ebben a könyvben olvasottakat. Szavakkal szinte leírhatatlan, milyen érzés előbb elolvasni bizonyos eseményeket az evangéliumokból, majd elmenni oda, ahol bekövetkeztek. Ez egészen új perspektívát adott a világtörténelem e kulcsfontosságú részének.

Számos különböző fordítása és változata létezik a *Bibliának*, az örökbecsű King James-változattól a *New Jerusalem Bible*-ig. A kötet összeállítása során az állandóság kedvéért csak egy változatot használtunk, mégpedig a *Zondervan's New Internatio-*

nal *Version Study Bible* című kiadványt, amely nemcsak a bibliai szövegeket, illetve Jézus életének fontosabb jeleneteit tartalmazza, de részletes információkat nyújt olyasmikkel kapcsolatban is, mint a Templom magassága, és tartalmaz egy idővonalat is, amely Jézus tanításának útvonalpontjait mutatja.¹

Azokon a zsidó, görög és római szerzőkön túl, akiket már említettünk a könyvben, a következőkben azoknak a forrásoknak a részletes listáját ismertetjük, amelyekre a legtöbbször támaszkodtunk. Annak ellenére, hogy a lista igen hosszú, korántsem teljes. A könnyebbség kedvéért tematika szerint csoportosítottuk.

Róma: Martin Goodman könyve, a *Rome and Jerusalem* (Róma és Jeruzsálem) különösen olvasmányos, és nagyon ajánlott, ahogyan a *Rubicon* is Tom Holland tollából. Számos könyvet elolvastunk, hogy minél részletesebb képet kaphassunk a Római Köztársaság és a légiók mindennapjairól. Ezek közül az egyik legelső Nigel Pollard és Joanne Berry műve, a *The Complete Roman Legions* (Mindent a római légiókról), valamint a *The Roman Army* (Róma hadserege), amelyet Chris McNab szerkesztett, és amely megdöbbentően részletes képet ad nemcsak a katonák és a vezetők életéről, de arról a fejlődésről is, amely során Róma apró városállamból világbirodalommá nőtte ki magát. Ennél akadémikusabb képet kaphattunk a korról az A. N. Sherwin-White előadás-sorozata alapján kiadott *Roman Society and Roman Law in the New Testament* (Római társadalom és római jog az Újszövetségben) című műből, míg a Simon Sebag Montefiore tollából megjelent *Jerusalem* (Jeruzsálem) a Róma és Júdea között fennálló, kölcsönös megvetésen alapuló kapcsolatot tárgyalja. Vicki Leon könyve, a *The Joy of Sexus* (A szexus gyönyöre) a római világra jellemző bujaságot és vágyakat tárja fel. Mary Beard, John North és Simon Price *Religions of Rome* (Róma vallásai) című művéből Julius Caesar isteni mivoltáról tudhatunk meg lenyűgöző részleteket. A *Caesar*, Theodore Dodge tollából azt a germán törzsek között végrehajtott népiirtást tárgyalja, amely elkerülhetlenné tette a Rubicon átlépését. Ralph Ellis könyve, a *Cleopatra to Christ* (Kleopátrától Krisztusig), illetve Joann Fletcher műve, a *Cleopatra the Great* (Kleopátra, a hatalmas) az egyiptomi királynővel kapcsolatos tudásunkat szélesíti.

És természetesen nem is tudnánk jobb módját az Atlanti-óceán feletti repülőút érdekesebbé tételének, mint elmerülni Martin Hengel *Crucifixion* (Keresztre feszí-

¹ A magyar kiadás elkészítéséhez a Magyar Bibliatársulat által engedélyezett protestáns, új fordítású Bibliát használtam. (A Ford.)

tés) című könyvében, amely ugyancsak felbecsülhetetlenül fontos részleteket nyújt azzal kapcsolatban, hogyan használták a rómaiak a keresztet ellenségeik kínzására.

Nagy hatalmú szereplők Júdea politikai életében: Nem hiszem, hogy túloznánk, ha azt állítjuk, hogy e tekintetben Helen K. Bond a legfontosabb forrás, hiszen a *Pontius Pilate in History and Interpretation* (Poncius Pilátus szerepe a történelemben), valamint a *Caiaphas: Friend of Rome and Judge of Jesus?* (Kajafás: Róma barátja és Jézus bírója?) című művein keresztül bepillantást nyerhettünk Pilátus és Kajafás életébe. A szerző tudása lenyűgözően nagy, könyvei pedig telis-tele vannak apró érdekességekkel és fontos információkkal egyaránt. A Peter Richardson tollából származó *Herod* (Heródes) szó szerint monumentális mű, amelyet elolvastva szinte megelevenedik előttünk a történelemnek ez az egyik legkegyetlenebb szereplője. Samuel Rocca könyve, a *The Army of Herod the Great* (Nagy Heródes hadserege) nemcsak igen részletes leírásokat tartalmaz, de ábrákon keresztül is bemutat rengeteg mindent, a Templom papjainak ruházatától kezdve addig, hogy milyen volt Heródes katonáinak hajviselete vagy akár fegyverei. Anthony Saldarini könyve, a *Pharisees, Scribes and Sadducees in Palestinian Society* (Fáriszeusok, írástudók és szadduceusok a palesztin társadalomban) részletesen, tudományos igényességgel mutatja be ezeket az összetett társadalmi csoportokat, sőt bepillantást ad Júdea és Galilea mindennapi életébe is.

Jézus mint történelmi személy: Egész tudományág alakult ki a názáreti személynek ilyen irányú vizsgálatára, amelynek az a célja, hogy az evangéliumokban olvasottakat kiegészítve, teljesebb képet nyújthasson Jézus életéről. Ez a kiemelt figyelem lehetővé tette, hogy Jézus történelmi személyiségként való vizsgálatában jelentős előrelépések történjenek, és sokkal mélyebben megérthessük az evangéliumokat és történetmesélési szerkezetüket is. Az ajánlott olvasmányok között van a Michael J. Wilkins és J. P. Moreland által szerkesztett *Jesus under Fire: Modern Scholarship Reinvents the Historical Jesus* (Jézus keresztttűzben: A modern tudomány újraalkotja a történelmi Jézust); a *Studying the Historical Jesus: A Guide to Sources and Methods* (A történelmi Jézus tanulmányozása: Felhasznált források és módszerek) Darrell L. Bock tollából; a *Will the Real Jesus Please Stand Up? A Debate Between William Lane Craig and John Dominic Crossan* (Kérem, álljon fel az igazi Jézus! William Lane Craig és John Dominic Crossan vitája) Paul Copan szerkesztésében; a *The Historical Jesus of the Gospels* (Az evangéliumok történelmi Jézusa) Craig S. Keenertől, aki ugyancsak szerzőként jegyzi a kétkötetes *Miracles* (Csodák)

című művet is. Egy másik kétkötetes mestermű, amelyet mindenképpen ajánlunk elolvasásra, a Raymond E. Brown tollából származó *The Death of the Messiah* (A Megváltó halála). Úgyszintén értékes olvasmány a *Jesus of Nazareth, King of the Jews* (A názáreti Jézus, a zsidók királya) Paula Fredricksentől, valamint a *The Resurrection of Jesus: A New Historiographical Approach* (Jézus feltámadása: Az új történetírási megközelítés) Michael R. Liconától. David Flusser és R. Steven Notley könyve, a *The Sage of Galilee* (Galilca bölcse) ugyancsak különösen ajánlott. C. S. Lewis részletes és kevésbé olvasmányos teológiai jellegű könyve pedig egy sokkal vallásosabb megközelítésben beszél Jézusról: *Keresztény vagyok! (Mere Christianity)* Ford.: Várhidy Gyula. Budapest, Harmat, 2013.

A megfeszítés és Jézus utolsó napjai: Azokon a részletes és ijesztő leírásokon túl, amelyeket Máté, Márk, Lukács és János evangéliumában találunk, szintén ajánlott olvasmány lehet az Ernst Bammel szerkesztésében megjelent *The Trials of Jesus* (Jézus kihallgatásai); Craig Evans és N. T. Wright tollából a *The Final Days* (Az utolsó napok); és Shimon Gibson könyve, a *The Final Days of Jesus* (Jézus utolsó napjai). Mindegyik tele van apró részletekkel, érdekességekkel és egyedi nézőpontokkal. Ha pedig az olvasó egy sokkal szókimondóbb írásra vágyik azzal kapcsolatban, hogy milyen lehetett Jézus halála a kereszten, javasoljuk, hogy vesse bele magát a *The Crucifixion of Jesus: A Forensic Inquiry* (Jézus megfeszítése: A törvényszéki vizsgálat) című könyvbe. Klinikai részleteken túl találhatók benne fényképek is, amelyeket egy keresztre feszítés eljátszása során készítettek a szerzők. Természetesen nem a gyenge idegzetű olvasóknak ajánljuk ezt a művet.

AZ ILLUSZTRÁCIÓK FORRÁSA

A térképeket Gene Thorp készítette.

- 18. oldal: Bill O'Reilly gyűjteményéből
- 20. oldal: Snark/Art Resource, NY
- 32. oldal: © Image Asset Management/age fényképgyűjtemény
- 46. oldal: akc.images
- 52. oldal: Bettmann/CORBIS
- 56. oldal: bpk, Berlin/Niedersaechsisches Landesmuseum, Hannover, Németország/Hermann Buresch/Art Resource, NY
- 61. oldal: © Universal Images Group/SuperStock
- 78. oldal: Bill O'Reilly gyűjteményéből
- 82. oldal: Shalum Shalumov illusztrációja
- 95. oldal: DeAgostini/Getty Images
- 119. oldal: © H-D Falkenstein/imagebroker/age fényképgyűjtemény
- 150. oldal: INTERFO'TO/Sammlung Rauch/Mary Evans
- 152. oldal: © SuperStock
- 224. oldal: Shalum Shalumov illusztrációja
- 226. oldal: FPG/Archive Photos/Getty Images

Az illusztrációkkal kapcsolatos kutatást Laura Wyss és a Wyssphoto, Inc. végezte.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ

- Ábrahám 24, 63-64, 81, 86, 92, 98, 203
 actiumi csata 67-68
 Ádám 81
 adózás 74, 76, 89, 91, 95-96, 105, 108,
 110, 122, 127, 140, 210, 273
 Afrika 254, 270, 275
 Agrippa, Heródes 269, 273
 Agrippa, Marcus Vispasianus 61
 al-Aksza mecset 275
 Alesia 39
 Alexandria 50
 állatáldozat 83
 Ananusz 232, 235
 András 141, 144, 226, 269
 Anna 26
 Annás 198, 232-38, 244
 Antipász
 Keresztelő János meggyilkolása 156-57
 Antonia-erőd 17, 77, 84, 222, 240
 apostolok 144, 191, 269-71
 arámi 135, 144, 161, 207, 223, 253
 Arkhelaosz 72-73, 92, 106
 Aretász király, IV. 113
 asszírok 97
 asztrológia 116
 Augustus császár 21, 27, 58, 61, 69,
 73-74, 77, 83, 87, 89, 95, 97, 105-06,
 114, 116, 118-21, 168
 lásd még Octavianus
 Az apostolok cselekedetei 270-71
 Babilon és babiloniaiak 21, 24, 72,
 162
 Bar Kohba 268, 275
 Barabbás 223, 240, 247
 bárányok 18, 27, 37, 109, 173, 186, 192,
 196, 205-06, 218, 220, 223, 233, 245
 Bertalan 268
 Betánia 17, 108, 181, 200, 196-97, 200,
 203-05, 207, 215, 218
 Betlehem
 gyermekek lemezszárlása 15-18, 27
 Betsaida 160
 Biblia 16, 22, 284-85 *lásd még* az egyes
 könyveknél
 Bithünia 34, 48, 53, 122

- Bizánc 273
 Britannia 46
 Brutus, Decimus 33, 35, 56
 Brutus, Marcus Junius 38, 52, 55–57, 59, 61, 63, 66
 Caesar, Julius
 polgárháború 49–50
 Kleopátra 50–54
 összeesküvés ~ ellen és meggyilkolása 54–57
 háború Galliában 39–40
 Caesarion 53–54, 69
 Caligula 120, 272–73
 Calpurnia 33, 52–53
 Capri 114, 116–17, 120–21, 175
 carthaei csata 33
 Casca 38, 56
 Cassius 55, 59, 61–63
 Cato 43
 Cezárea 71, 93, 106, 221–22, 225, 264
 Cezárea Filippi 168–70, 176, 181
 Cicero 32
 Cimber, Lucius Tillius 38, 55
 Claudius 272
 Crassus, Marcus Licinius 62

 csillagászat 23
 csodatettek és gyógyítások 146, 153, 160, 181, 206, 208, 244

 Dániel 98, 240
 Dávid király 15–16, 21–22, 63–64, 81, 97–98, 103, 110, 131, 158, 178, 182, 190, 194, 199–200, 234–35
 denarius 58, 126, 210, 217
 Drusus 118, 120

 Egyiptom, egyiptomiak 33–34, 48–54, 63, 65, 67, 69, 72, 115, 124, 151, 164, 179, 207, 220, 268, 270, 275
 Elizeus 136
 Első Templom 81
 Epheszosz 270
 érmék
 pénzváltás 126–32, 159, 198–99, 208, 235–36
 30 ezüstpénz Júdásnak 216, 268
 Észak-Afrika 275
 Észter 161
 Észter-tekeresek 73
 étel 74, 86, 97, 107, 122, 188, 191, 204, 216, 220, 222, 225, 227–28, 242
 Etiópia 270
 Euszebiosz 272
exactor mortis 223, 250, 253–54, 256, 259
 Ézsaiás 22, 103–04, 111, 135–36, 164, 199

 farizeusok
 összeesküvése Jézus ellen 176, 213–14
 Felszabadítók 37–38, 55, 60
 feltámadás 189, 263, 267–69
 filiszteusok 21
 Flavius, Josephus 88, 90–91, 112–13, 134, 156, 173, 235–36, 268, 273
 földművelés 89, 94
 Franciaország 32, 272–73
 Fronto, Marcus Cornelius 268
 fügefá 197, 204, 206
 Fülöp 226, 270
 Fülöp (Heródes fia) 73, 92

- galambok 25, 80, 108-09, 129, 198-99, 242
- Galilea 15, 19, 21, 63-64, 71, 74, 78, 85, 87-89, 92-95, 97-98, 104-05, 123-24, 128, 130, 134-35, 137-39, 141, 143-47, 149, 155, 157-62, 164, 166-67, 176-79, 181, 187, 189, 192, 196-97, 207-09, 225, 229, 243, 267, 272, 277
- Galileai-tenger 71, 92-93, 105, 123, 139, 141, 143, 161
- gall háborúk 33, 36, 39-40, 43, 45-47, 53, 73, 114, 118-19, 179, 273
- Gallia és a gallok 15
- Gecsemáné kertje 17, 84, 88, 194, 229-30
- Gennath-kapu 254, 265
- germán törzsek 40-41, 43, 62, 105, 272
- Germanicus 120, 272
- Golgota (Kálvária, Gulgata) 17, 223, 254-55, 257, 260-61, 265, 274
- Görögország és a görögök 15-16, 28-29, 47, 49, 51, 58, 64, 67, 73, 83, 96-97, 107, 125, 134, 144, 161, 179, 207, 234, 253, 268-70
- Gratus 106, 234
- Hadrianus 275
- hal és halászat 139-45, 164, 169
- hasmóneusok 17, 182, 234
- hatnapos háború 276
- héber 19, 73, 87, 125, 135, 144, 161, 207, 234
- hegyi beszéd 147-48
- hellenizáció 234
- hematidrosis 230
- Heródes Antipász *lásd* Antipász
- Heródes
Nagy ~ 20, 28, 62, 73, 80, 88-89, 95, 98, 106, 162, 170-71, 183, 187, 220-21, 234, 242, 269
gyermekek lemészárlása 15-18, 27
- Heródiás 112-13, 155, 157, 273
- hét napjai 191
- Hierapolisz 270
- Hitler, Adolf 260
- holt-tengeri tekercsek 225, 236
- homoszexualitás 122
- Illés 103, 168
- India 69, 216, 270
- istenkáromlás 83, 85, 137, 166, 178, 192, 210, 240, 242
- iszlám 278
- Itália
polgárháború 39-40, 43, 47, 50
lásd még Róma
- Izrael 17, 24-25, 84, 86, 92, 133-34, 148
- Izrael és az izraeliták 21, 73, 87, 89, 92, 103, 126-27, 133, 151, 162, 174, 220, 273
- Izsák 24, 81
- Jaffa-kapu 272
- Jakab 85, 143-44, 189-90, 226
- Jakab (Jézus fivére) 235, 269
- Jákob 63-64, 66, 85, 90, 92, 103
- János 29, 189-90, 225, 227, 231, 238, 270
- János evangéliuma 29
- jehuda 73
- Jelenések könyve 270-71
- Jeremiás 22, 28, 162, 168, 199-200

Jeruzsálem

~ lerombolása 276

hatnapos háború 276

Jézus kihallgatása és elítélése 233–40

Jézus megfeszítésének helyszíne 254

Jézus számárháton lép be ~be

182–83, 215

pészah hete 27, 70, 72, 74, 77, 81, 83,
87, 123–28, 131, 170–72, 174, 181–83,
187–89, 191–94, 196–98, 201–02, 205,
213, 216, 219–22, 225, 231, 235, 242,
245, 247, 254–55, 257, 263, 266, 274

római uralom 26, 275

Templom 16, 20, 22–27, 72–74, 77–85,
88–89, 107, 124–27, 129–35, 159,
162, 170–75, 177, 179–80, 188, 193,
196–201, 203, 205, 207–12, 214, 217,
220, 222, 229–33, 235–39, 243–48,
252, 254, 257, 263–64, 270, 273–75

utolsó vacsora helyszíne 225–26

Jézus, Ananiás fia 201

Jézus

~ életkora 28, 74, 77, 88, 182, 258

~ feltámadása 266–67

~ Cecsemáné kertjében 88, 194,
229–30

~ gyermekkora 70–88

~ halála 257–58

~ Kafarnaumban 135, 140–48

~ keresztre feszítése 255–56

~ letartóztatása 231

~ levétele a keresztről 259–60

~ megjövendölése 21–23, 25

~ megkeresztelkedése 109–10

~ megkorbácsolása 249–50

~ mint Isten Fia 77, 83, 88, 109–10,
133, 136–37, 163, 168–69, 185, 195,
229, 239

~ népszerűsége 135

~ neve 22

~ öröksége 219

~ pere és elítélése 232–48

~ számárháton belép Jeruzsálembe
182–83, 215

~ születése 16

~ tanításai 28–29, 111, 128, 131–32,
134, 136, 144–45, 148, 162, 166–67,
193–94, 198, 204, 209, 212, 214, 219,
229–30, 243, 269, 272, 278

~ tanítványai 141, 143–46, 151, 161,
163, 176–77, 182, 191–93, 196–97,
200–01, 210, 213–14, 216–17, 219, 225,
229–30, 232, 236, 260, 263, 266

~ temetése és sírja 261–62

~ tunikája 204, 207, 230

pénzváltók 126–32, 159, 198–99, 208,
236

csodatételek és gyógyítások 146, 153,
160, 181, 206, 208, 244

hegyi beszéd 147–48

Júdás elárulja ~t 217–18, 230

tövískoszorú 251, 253

utolsó vacsora 225–27

Jób 161

jóm kippúr 170, 174

Jordán folyó 70–71, 74, 92–93, 101–02,
104, 106, 108, 112, 151, 189, 276

József (Jézus apja) 16, 25–26, 28–29,
70, 72, 74–75, 77, 79–81, 83, 85–87,
94–95, 97–98, 136, 199

József (Jézus fivére) 85

József, Arimateai 240, 260–62

Júdás (Jézus fivére) 85

Júdás, Gamalai 88–92, 97, 104, 268

Júdás, Iskáriótes

~ elárulja Jézust 216–18, 230–31

- ~ halála 270
 30 ezüstpénz 218, 270
 Júdea
 római uralom 73, 91-92, 275
 júdeai módszer 225
 Julia 53, 118-19

 Kafarnaum 71, 92-93, 135, 139-48,
 160, 168
 Kajafás
 ~ halála 273
 Júdás 221, 228
 Kálvária *lásd* Golgota
 Kánai esküvő 128
 kánoni evangéliumok 29, 109
 karet 124
 katolikus egyház 85, 271
 Kedrón-völgy 17, 27, 80, 84, 88, 131,
 193-95, 228, 230
 keleti ortodox egyház 86, 259
 kenyér
 kovásztalan ~ 170
 Keresztelő János meggyilkolása 156-57
 keresztre feszítés
 Jézus ~c 255-56
 kivégzőosztagok 222-23, 240, 249-51,
 253, 255-56, 259-60
 tanítványok 269-70
 King, ifj. Martin Luther 278
 kivégzőosztagok 222-23, 240, 249-51,
 253, 255-56, 259-60
 Kleopátra 33, 50-54, 63, 67-69, 118
 Korán 278
 korbácsolás 21, 51, 66, 90, 189, 201,
 223, 240-41, 248-50
 korinthusiak 267
 körülmetélés 25, 86, 275

 latin 35, 56, 73, 144, 207, 253, 267, 269
 Lázár feltámad a halálból 181
 Legio X Fretensis 47, 274
 Legio XIII Gemina 39, 44-45, 47
 lévíták 22, 103, 125, 236, 248
 Longus, Publius Servilius Casca
 lásd Casca
 lovagi rend 175
 Lukács evangéliuma 26, 29, 109, 225
 Lukianosz, Szamoszatai 268

 Magdala 71, 93, 96, 139-40, 148-49
 makedónok 28, 51
 Málkus 231
 március idusa 32, 54
 Marcus Antonius 37, 52, 60, 62, 66-67,
 118
 Mária Magdolna
 Jézus halála 260, 262
 Mária
 ~ szüzessége 86, 154
 Jézus halála 260, 262
 Mariammé 21
 Márk evangéliuma 29, 109
 Márta és Mária 190, 193, 203-05, 220
 Máté evangéliuma 29, 109, 270
 megkeresztelés 102, 108-10, 128
 megkövezés 20, 45, 73, 88
 megtisztulási szertartás 187
 Menandrosz 47
 Mikeás 22, 24
 milánói ediktum 272
 Mohamed próféta 278
 Moriah-hegy 81
 Mózes 22, 72, 85, 98, 151, 161-62, 172,
 181, 194, 220, 234, 250
 Mózes harmadik könyve (Leviticus) 139
 Mózes második könyve (Exodus) 22

- Mózes negyedik könyve (Numeri) 22, 86
Mózes ötödik könyve
(Deuteronomium) 194, 201
Munda 48, 50
muzulmánok 275
- Nabukodonozor, II. 162
nácizmus 65
Nagy Sándor 51, 234
napkeleti bölcsek 22, 24, 29
naptár
hold~ 28
Julianus~ 32, 163
zsidó ~ 30, 170
Názáret 15, 63-64, 70, 78, 85-87,
93-94, 134, 137, 196
népirtás
galliai mészárlás 39-41
gyermekek lemészárlása 15-18, 27
Nero 272
Nikodémus 130, 132-34, 137, 178-79,
240, 260-62
Nikomédész (Bithünia királya), IV. 53
nők 16, 19, 40-41, 46, 81, 84, 107, 125,
129, 145, 151, 155, 188, 205, 209, 274
- Octavianus 53-54, 58-63, 66-69, 268
lásd még Augustus császár
Olajfák hegye 17, 27, 84, 88, 131, 188,
192, 194-95, 197, 200, 213, 215, 228,
274
orgiák 25, 105, 114, 119
Öszövétség 22
- Pál 29, 254, 267
Palesztina 21
Pártia és a pártusok 23, 33, 35, 62, 74
Patton, George S. 260
- pénzváltók 126-32, 159, 198-99, 208,
236
Perzsia és a perzsák 24, 28, 97
pészah
utolsó vacsora 225-28
pénzváltás 126-32
Péter 29, 143-44, 161, 165, 168, 190,
225-27, 229, 231, 237, 269
philippi csata 59, 62, 65, 89
Philo 172-73
Phlegon 268
Pilátus, Poncius
~ halála 272
~ mossza kezzeit 253, 271
~ útja Jeruzsálembe 170-72
Jézus elítélése 248-53
Pius pápa, XII. 271
Pius, IX. 271
Plinius, ifjabb 268
Plutarkhosz 50, 55
Pogányok udvara 80-81, 84, 236
pogány(ság) 27, 102, 105, 107, 121, 168,
179, 221, 231, 242, 252, 272, 275
Pompeius Magnus 31, 35-36, 44,
48-50, 53, 55, 57, 234
Popilius Laenas 54-55
Potheniosz 50
prostitúció 97, 119, 122, 149, 151, 153
Ptolemaiosz, XIII. 48-50
- rabszolgák 30, 36, 39-40, 45, 66, 72, 74,
91, 96, 103, 116, 122, 127, 162, 176,
220, 226, 243, 268, 274
Rajna 34, 40-43, 48
Rodosz 119-20
Róma
~ bukása 272
~ elleni zsidó felkelések 134, 235

- ~ uralma Júdea felett 73-74
 gall háborúk 33, 39-40
 kereszténység felvétele 25
 keresztre fésztítés és kivégzőosztagok
 21, 45, 72, 88-92, 158, 222-23, 240,
 249-51, 253, 255-56, 259-60
 Köztársaság 34, 42, 44, 49, 54, 66,
 74
 legionáriusok 36, 39, 41, 45-47, 49,
 60, 63, 72, 80, 106, 120, 140, 222,
 231, 249-50, 255
 polgárháború 44, 48-50, 54
 Pompeius színháza 31, 35-36, 55
 szenátus 30, 32-33, 35-37, 40, 43, 44,
 54, 57, 61, 120
 törvénykezési és kivégzési módszerek
 21, 88
lásd még konkrét római személyek
 és császárok
 római hadi jelvények 106-07
 római katolikus egyház 85, 271
 Rubicon 39, 43, 46-48

 sabbát 87, 121, 134, 160, 165, 190-91,
 256, 259-60, 266, 275
 Salamon 24, 64, 80, 235
 Salamon oszlopcsarnoka 131, 208
 sátrak ünnepe 172, 177, 189
 Saul 103
 Sedékiás 162
 Seianus, Lucius Aelius 120, 175
 sékel 96, 126-27
 Simeon 25-26
 Simon (Jézus fivére) 85-86
 Simon, a farizeus 148-49, 151
 Simon, a zelóta 226, 270
 Simon, Cirenci 254
 Smá 86, 134, 211

 Spanyolország vagy Hispánia 32, 46,
 50, 53
 Spartacus 45
 Spurinna 36-37
 staticulum 256
 Suetonius 268
 Svájc 272

 szadduceusok 103, 108, 159-60, 162, 164,
 167, 175, 178, 211, 225, 234, 240, 260
 szájhagyomány 22, 109, 131, 161-62
 Szalóme 155-57
 számár
 Jézus belép Jeruzsálembe ~háton
 182-83, 215
 Szamária és a samaritánusok 71, 75,
 92-93, 135, 170, 189, 225, 271
 Szanhedrin 73, 77, 81, 132, 134, 174,
 181, 215, 236-38, 240, 242-43, 246,
 248, 252, 260-61, 264
 széder 125, 222, 260
 Szefforisz 64, 71, 74, 87-88, 91-94, 96,
 104-05
 Szent Lándzsa 260
 Szent Sír temploma 274
 Szikladóm 275
 szinoptikus evangéliumok 29, 109
 lásd még az egyes evangéliumok
 Szíria 21, 34, 48, 65, 74, 92-93, 120,
 124, 179
 Szókratész 69
 születés helyszíne 15

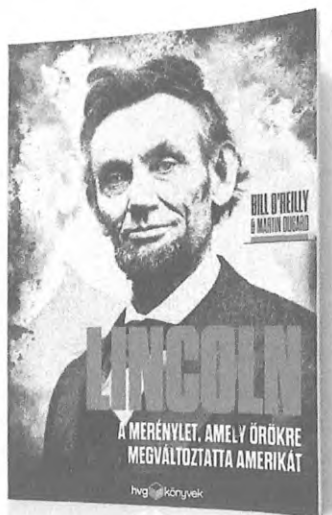
 Tacitus, Cornelius 268
 Talmud 22, 134, 161
 Tamás 226, 270
 Tanakh 22
 tanítványok

- ~ megfeszítés utáni élete és mártírsága 269-70
- utolsó vacsora 225-28
- Tarquinius Superbus, Lucius 35, 38
- Templom
 - ~ kamrái és udvarai 81-82
 - ~ lerombolása 162, 170, 200
 - őrök 197, 230, 236, 241-42
 - pénzváltók 126-32, 159, 198-99, 208, 236
 - ruházat 23
- Templom-hegy 79-80, 84, 181, 188, 257
- Teutoburg-erdő 62, 106, 120
- Thallus 268
- Theudás 268
- Thrasyllus 116
- Tibériás 71, 93, 104-05, 140
- Tiberius 36, 66, 89, 102, 105-07, 114-23, 172-75, 235, 245-46, 248, 264, 271-72
- Tízparancsolat 162
- Tóra vagy Mózes öt könyve (Pentateuchus) 22, 234, 275
- Törökország 50, 53, 270
- tövískoszorú 251-53
- trákok 72
- tunika 19, 30, 57, 101, 164, 174, 204, 207, 230, 240, 257
- Újszövetség 270
- utak 16, 45, 85, 104, 122, 125, 144-45
- Varus, Publius Quinctilius 62, 74
- Vatikán 269, 271
- vendégszeretet 205
- Vének hagyományai 162
- verberatio 241, 248
- Vercingetorix 40
- Via Dolorosa 274
- világháború, II. 260
- viperák 107, 212
- Vipsania 118
- víz borrá változik 160
- zadokiták 234
- Zakariás 180-82, 192
- Zerubbabel 24, 80
- zsidók és judaizmus
 - felkelések Róma ellen 134, 235
 - főpapság 196
 - húsvét 27-28, 70
 - jövendölések Jézusról 21-23, 25
 - római uralom 26, 275
 - szövegek 22, 83, 110, 134, 162, 200
 - törvény 72-73, 83, 85, 87, 90, 105-07, 111, 121, 126, 132, 139, 159, 181, 243, 250, 256, 259
 - ünnepek 72, 77, 83, 121, 124-25, 127, 131, 170-77, 179, 183, 187-89, 194, 196, 202, 207-08, 213, 220, 225, 248, 256-57, 266
 - vendégszeretet 205
- zsinagógák 86-87, 134-35, 137, 141, 145, 148, 170, 212, 233
- zsolttárok 22, 86, 110, 125, 135, 192, 200, 240

Bill O'Reilly – Martin Dugard

LINCOLN

A MERÉNYLET, AMELY
ÖRÖKRE MEGVÁLTOZTATTA
AMERIKÁT

Százötven éve Abraham Lincoln, az Amerikai Egyesült Államok 16. elnöke törvényileg eltörli a rabszolgaságot, majd 1865 tavaszán a véres amerikai polgárháborúban az unió győzedelmeskedik a Konföderáció felett.

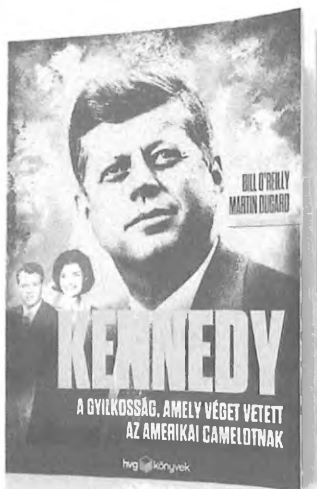
A megosztott nemzet demokratikus egységének megteremtéséért azonban életével fizet az elnök. John Wilkes Booth – a korszak kedvelt színésze, a nők bálványa, a meggyőződéses és javíthatatlan rasszista – a Washingtonban zajló hazafias ünnepségsorozat alatt a Ford Színházban hidegvérrel agyonlövi.

Az újságíró-történész szerzőpáros korabeli feljegyzések és dokumentumok alapján tárja fel az összeesküvés és a merénylet eddig ismeretlen indítékait, és nemcsak az áldozat, hanem a gyilkos szemszögéből is bemutatja az események hátterét. A magával ragadó történelmi krimiben nyomon követhetjük a gyilkosság és az azt követő hajszá minden részletét.

Bill O'Reilly – Martin Dugard

KENNEDY

A GYILKOSSÁG, AMELY
VÉGET VETETT AZ AMERIKAI
CAMELOTNAK

Az 1960-as évek elején John F. Kennedy, a korszak férfiideálja és az Amerikai Egyesült Államok 35. elnöke, óriási népszerűségnek örvend. Felesége, Jackie pedig bájával, stílusérzékével ejti rabul a világot. Kennedy elnöksége sikerre ítéltetett, akárcsak az Arthur-legendában Camelot városa: az idilli boldogság oázisa reményt és optimizmust jelent a hidegháború sivatagában. Ám ötven évvel ezelőtt, 1963. november 22-én a dallasi puskalövések az egész nemzetet megrendítik, napokig szomorúság és zavartság uralkodik az országban.

Mi történt? Ki ölte meg az elnököt? Milyen erők állhattak a háttérben? Sokféle találgatás kelt szárnyra azóta. A hidegháború kiéleződésével Kennedy több befolyásos ellenfelet is szerzett magának, például Nyikita Hruscsov szovjet vezetőt, Fidel Castro kubai diktátort és Allen Dullast, a CIA igazgatóját. Ezen kívül bátyja, Robert Kennedy igazságügy-miniszter szigorú intézkedései a szervezett bűnözés felszámolására tovább növelte azok számát, akik szerettek volna leszámolni az elnökkel.